

Ἡ Οἰνολογία τῶν ἀρχαίων [καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑλλήνων, Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν]

ὑπὸ ΔΗΜ. ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικοῦ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀνά χεῖρας πραγματεία εἶναι σύνοψις καὶ διασκευὴ **μέρους** ἄλλου τινὸς ἐκτενεστέρου καὶ ἀνεκδότου πονήματος πραγματευομένου περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀμπέλου, τῶν οἴνων καὶ τῶν ποτῶν ἐν γένει διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Ἡ διασκευὴ αὕτη συνεταιχθῆ εἰδικῶς διὰ τὰ «Χημικὰ Χρονικά» καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ τύπον καὶ μορφήν **Ὀνομαστικῶ** ἀποτελουμένου ἐκ πινάκων καὶ καταλόγων περιλαμβανόντων κυρίως ὀνόματα καὶ ὄρους τῆς ἀρχαίας Οἰνολογίας μετὰ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν καθὼς καὶ τὰς μεθόδους τῆς παρασκευῆς, τῆς ἀρτύσεως, τῆς ἀποστειρώσεως, τῆς διατηρήσεως, τῆς παλαιώσεως κτλ. τῶν διαφόρων οἴνων.

Εἰς τοὺς καταλόγους καὶ τοὺς πίνακας τούτους ἀναγράφονται μὲν πολλαὶ πληροφορίες γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, δὲν ἀναφέρονται ὅμως εἰδικαί ἢ τεχνικαὶ λεπτομέρειαι. Τὰς τελευταίας ταύτας δύναται εὐκόλως ὁ ἐνδιαφερόμενος ν' ἀρυσθῆ κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν πηγῶν τῆ βοήθεια τῶν παρεντεθειμένων παραπομπῶν.

Ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης δύναται οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες ν' ἀντλήσωσιν ἀπόνως ὄχι μόνον πολλὰς ὠφελίμους γνώσεις ἀλλὰ καὶ πληθὺν ὅλην δοκίμων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων χρησίμων εἰς πολλὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Μέρος πρῶτον.**—Πηγαὶ καὶ ἱστορικὴ βιβλιογραφία—Εἰσαγωγή.
Μέρος δευτέρον.—Οἶνοι Ἀμπέλινοι (Ἐἶδη καὶ διακρίσεις—Οἰνογευστικὴ—Οἰνογραφία).
Μέρος τρίτον.—Οἶνοι Μελίτινοι—Ὀπωρίται—Ζῦθοι.
Μέρος τέταρτον.—Οἰνοποιεῖα (Οἰνοποιεῖον—Πρῶται ὕλαι—Ὀργανὰ καὶ σκευὴ—Παρασκευὴ κτλ.).
Μέρος πέμπτον.—Χρῆσις καὶ χρησιμότης τῶν διαφόρων οἴνων.
Μέρος ἕκτον.—Παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα—Κατάλογος ἀλφαθητικὸς περιλαμβάνων τὰς ἐκδόσεις ὄλων τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων τῶν μνημονευομένων ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων, ἔγραψαν περὶ ἀμπέλων, περὶ οἴνων καὶ περὶ διαφόρων πρώτων ὕλων κλπ. χρησίμων εἰς τὴν Οἰνοποιεῖαν πλείστοι ὅσοι Ἕλληνες λατῖνοι καὶ φοίνικες. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν ἔγραψαν λεπτομερῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως, ἄλλοι δὲ ἐν παρεκβάσει ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν θέματος. Οἱ **σπουδαιότεροι** καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέροντες ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων μνημονεύονται κατωτέρω.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

[Διὰ **παχέων** στοιχείων ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων ὧν τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς ἔργα ἐσφίθησαν ἀκέραια ἢ κεκολοθωμένα καὶ ἐξεδόθησαν. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰς **πηγὰς** τῆς παρουσίας πραγματείας. Διὰ συνήθων στοιχείων ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων ὧν τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς ἔργα ἀπωλέσθησαν. Τῶν πλείστον ὅμως ἐκ τῶν συγγραφέων τούτων αἱ δοξασίαι καὶ τὰ διδάγματα ἀναφέρονται ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων σφισομένων ἔργων. Ἄλλων πάλιν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων των ἀνευρεθέντα περιελήφθησαν εἰς ἐκδοθείσας εἰδικὰς συλλογὰς].

α) Φιλόσοφοι καὶ Φυσιογράφοι. [Περὶ ἀμπέλων καὶ Γεωργίας—Περὶ οἴνων—Περὶ μέθης—Περὶ φυτῶν καὶ ὄλων διαφόρων χρησίμων εἰς τὴν οἰνοποιεῖαν—Περὶ ζυμώσεως—Περὶ χρωμάτων τῶν οἴνων καὶ τῆς σταφυλῆς κτλ.].

Ἀριστόμαχος ὁ Ἀθηναῖος—Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης—Ἀρίστων ὁ Κεῖος—Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος—Βάλγιος—Βῶλος ὁ Μενδήσιος—Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης ἢ ὁ Γελασίος—Ζηνόθεμις—Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός—Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος—Θράσυλλος—Καλλισθένης ὁ Ὀλύμπιος—Κλέαρχος ὁ Σολεὺς—Μητρόδωρος ὁ Χίος—Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς—Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος—Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος—Πυθαγόρας ὁ Σάμιος—Στράτων ὁ Λαμψακηνὸς ἢ ὁ Φυσικός—Σωτίων ὁ Ἀλεξανδρεὺς—Φαινίας ἢ Φανίας ὁ Ἐρέσιος, ὁ φυσικός—Χαμαιλέων ὁ Ποντικός ἢ ὁ Ἡρακλεώτης—Χρῦσιππος ὁ Σολεὺς.

Aruleius ἢ Platonicus—Fabianus Papius—Trogus.

β) Γεωπόνοι καὶ Οἰνολόγοι: [Περὶ Ἀμπέλων καὶ Γεωργίας ἐν γένει—Περὶ οἴνων καὶ οἰνοποιίας ἐν γένει κτλ.]

Ἀγαθοκλῆς ὁ Χίος—Ἀθηναγόρας—Αἰσχρίων—Αἰσχυλίδης—Ἀμφίλοχος ὁ Ἀθηναῖος—Ἀναξίπολις ὁ Θάσιος—Ἀνατόλιος (Βινδάνιος)—Ἀνδροτίων ὁ Ἀθηναῖος—Ἀντίγονος ὁ Κυμαῖος—Ἀντιφῶν—Ἀπολλωνίδης ὁ ἐκ Περγάμου—Ἀρίστανδρος ὁ Ἀθηναῖος—Ἀριστόμαχος ὁ Σολεὺς—Ἀριστομένης—Ἀριστοφάνης ὁ Μιλήσιος—Ἀρριανὸς (ὁ μεταφρ. τῶν Γεωργικῶν τοῦ Βιργιλίου)—Ἀσίνιος Πολλίων ἢ Πωλίων ὁ Τραλλιανὸς—Ἄτταλος Γ' ὁ Φιλομήτωρ (ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου)—Ἀφρικανὸς (Σέξτος—Ἰούλιος)—Βακχεῖος ἢ Βάκχιος ὁ Μιλήσιος—Βηρύτιος—Βίων ὁ Σολεὺς—Δάδης—Δαμηγέρων ἢ Δαμιγέρων—Δίδυμος—Διόδωρος ὁ ἐκ Πριήνης—Διοφάνης ὁ Βιθυνὸς ἢ ὁ ἐκ Νικαίας—Δίων ὁ Κολοφώνιος—Ἐπιγένης ὁ Ρόδιος—Εὐαγόρας ἢ Εὐάγων ὁ Θάσιος—Εὐβουλος—Εὐήμερος—Εὐφίτων—Εὐφορίων—Εὐφρόνιος ὁ Ἀθηναῖος—Εὐφρόνιος ὁ Ἀμφιπολίτης—Ζήνων ὁ Ἀγροεφῶντος—Ζωροάστρης—Ἠγήμων—Ἠγησίας ὁ Μαρωνεῖτης—Ἡρόδοτος ὁ Λύκιος—Θεόμνηστος—Θεόφιλος—Ἰέρων (ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακούσων)—Κασσιανὸς Βάσσης ὁ σχολαστικὸς (Γεωπονικὸς)—Κάσιος Διονύσιος ὁ Ἴτυκαῖος—Κλεόβουλος—Κομμιάδης Κράτης—Κτησιφῶν—Λεοντίνος ἢ Λεόντιος—Λυσίμαχος—Μένανδρος ὁ Ἡρακλεώτης—Μένανδρος ὁ ἐκ Πριήνης—Μενεκράτης ὁ Ἐφέσιος—Μενέστρατος ὁ Μελέτωρ—Μναςέας ὁ Μιλήσιος—Νικάνδρος ὁ Κολοφώνιος—Νικέσιος ὁ Μαρωνεῖτης—Οὐίνδανιῶνιος—Πάμφιλος ὁ φυσικός ἢ ὁ γεωργικός—Πάξαιος ἢ Πα-

Ξαμᾶς—Πέρσης—Πλευθιφάνης—Πυθίων ὁ Ρόδιος—
Σωτίων—Ταραντίνος—Φίλιππος—Φιλίσκος ὁ Θάσιος
—Φλωρεντίνος—Φρόντων—Χαιρέας ὁ Ἀθηναῖος—
Χαίριτος ὁ Ἀθηναῖος—Χαρτόδρας.

Aelius—Ausone—Caeseni—Calpurnius—Castritius—Cato—Celsus—Columella—Cornelius Valerianus—Cotta Messalinus—Firmus—Gargilius Martialis—Graecinus—Hyginus—Julius Atticus—Mago (ὁ Καρχηδόνιος)—Mamilius Sura—Palladius—Pompeius Lenaeus—Quintilli fratres—Sabinus Tiro—Saserna (pater et filius) Scrofa ἢ Sropha—Silanus—Tergilla—Varro—Vibius Rufus.

γ) Ἴατροί, Διαιτολόγοι καὶ Φαρμακελόγοι—βοτανικοί. [Περὶ σταφυλῆς—Περὶ οἴνων διαφόρων εἰδῶν καὶ ποιότητων—Περὶ ἀρωματικῶν καὶ ἱατρικῶν οἴνων καὶ περὶ φυτῶν καὶ ὕλων χρησίμων εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν—Περὶ ἰδιοτήτων καὶ χρήσεως τῶν οἴνων—Περὶ παρασκευῆς, διατηρήσεως, ἀποστειρώσεως καὶ παλαιώσεως τῶν οἴνων κτλ.]

Ἄετιος ὁ Ἀμιδηνός—Ἀθηναῖος ὁ Ἀτταλεὺς—Ἀκρων ὁ ἐξ Ἀκράγαντος—Ἀκτουάριος—Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανός—Ἀλκαίων ἢ Ἀλκμείων ὁ Κροτωνιάτης (ὁ πατὴρ τῆς Φυσιολογίας)—Ἀμερίας ὁ Μακεδῶν—Ἀνακρέων ὁ Τήσιος (ὁ ποιητὴς, φαρμακολόγος)—Ἀνδρέας ὁ Καρύστιος—Ἀνδροκύδης—Ἀνδρόμαχος—Ἰός—Ἀντυλλος—Ἀντώνιος Μούσας—Ἀπολλᾶς—Ἀπολλόδωρος—Ἀπολλόδωρος ὁ Ταραντίνος—Ἀπολλώνιος ὁ Μύς—Ἀπολλώνιος ὁ Ἡροφίλειος—Ἀρειος—Ἀρεταῖος ὁ Καπαδόκης—Ἀρχιγένης ὁ ἐξ Ἀπαμείας—Ἀσκληπιάδης ὁ Προυσαεὺς ἢ Κιανός ἢ Βιθυνός (καὶ εἰδικὸς οἰνολόγος)—Ἀσκληπιάδαι («Υγιεινὰ παραγγέλματα»)—Βάσσος Ἰουλαῖος—Βότρως ὁ Ἀθηναῖος—Γαληνός—Γλαυκίας ἢ Γλαυκίδης—Δαδίων—Δαμοκράτης—Δημήτριος ὁ Χλωρὸς—Διόδωτος—Διοκλῆς ὁ Καρύστιος—Διοσκορίδης ἢ Διοσκοουρίδης ὁ Ἀλεξάνδρεὺς ἢ Φακῆς—Διοσκοουρίδης ἢ Διοσκοουρίδης Πεδάνιος ὁ Ἀναξαρβεὺς (ὁ θεμελιωτὴς τῆς Φαρμακολογίας)—Δίφιλος ὁ Λαοδικεὺς—Δίφιλος ὁ Σίφιος—Ἐρασίστρατος ὁ Ἰουλιήτης—Ἐύμαχος ὁ Κερκυραῖος—Ἐυτέκιος—Ἡρακλείδης ὁ Ἐρυθραῖος—Ἡρακλείδης ὁ Κρής—Ἡρακλείδης ὁ Ταραντίνος—Ἡρας ὁ Καπαδόκης—Ἡρόδοτος ὁ ἐκ Ταρσοῦ—Θεμισών ὁ ἐκ Λαοδικείας—Θεοφάνης ὁ Νόννος—Θεσσαλὸς ὁ ἐκ Τράλλεων—Ἰκέσιος ὁ Ἐρασιστράτειος (καὶ εἰδ. οἰνολόγος)—Ἰόβας ὁ Β' (Βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καὶ Μαυριτανίας)—Ἰόλλας ὁ Βιθυνός—Ἰπποκράτης ὁ Κῶος (ὁ μέγας καὶ πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς)—Κλεόφαντος ὁ Ἀλεξάνδρεὺς—Κρατεῦσας—Κρίτων—Λύκος ὁ ἐκ Νεαπόλεως—Μαριανός ὁ σχολαστικὸς—Μαρκίων ὁ Συρναῖος—Μιθριδάτης ἢ Μιθραδάτης ἢ Εὐπάτωρ ὁ Μέγας (ὁ ΣΤ' βασιλεὺς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Βιθυνίας)—Μίκτων—Μνησιδημος—Μνησιθεὸς ὁ Ἀθηναῖος (καὶ οἰνολόγος)—Μυρεψὸς (Νικόλαος)—Νίγερ ἢ Νίγρη ἢ Νίγρος (λατίνος γράψας ἑλληνιστὶ)—Νικάνδρος ὁ Κολοφώνιος—Νικήρατος—Ξενοκράτης ὁ Ἀφροδισειεύς—Ὀρειβάσιος ἢ Ὀριβάσιος—Παῦλος ὁ Αἰγινήτης—Πεπαγωμένος—Πετρώνιος—Πλειστόνικος—Ποιητὴς «περὶ τῶν βοτανῶν δυνάμεως»—Πραξαγόρας ὁ Κῶος—Ρούφος ὁ Ἐφέσιος—Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς—Σεραπίων ὁ Ἀλεξάνδρεὺς—Σὴθ (Συμεῶν)—Στέφανος ὁ Ἀθηναῖος—Σωσιμένης—Φιλίνος ὁ Κῶος—Φιλιστίων ὁ Λοκρὸς—Φιλότιμος—Φιλωνίδης ὁ Σικελὸς ὁ ἀπὸ Ἐννης—Χρῦσιππος ὁ Κνίδιος.

Anthimus (ἔλλην. γραφ. λατίν.)—Celsus—Horus (ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων)—Scribonius Largus—Serapion (ἀραφ. Μεταφρ. εἰς τὴν λατίν.)—Silvaticus—Simon ἢ De Cordo.

δ) Γραμματικοί, Λεξικογράφοι, Βιβλιογράφοι, Ἐγκυκλοπαιδικοί. [Ὄνόματα ποικιλιῶν ἀμπέλου, οἴνων, ὀργάνων καὶ σκευῶν παρασκευῆς καὶ χρήσεως τοῦ οἴνου.—Ἀμπελογραφικοί, ἀμπελοουργικοί καὶ οἰνολογικοί ὄροι.—Ὄνό-

ματα φυτῶν χρησίμων.—Ὄνόματα συγγραφέων καὶ ἔργα αὐτῶν.—Πυκνόμετρα κτλ.]

Ἀθηναῖος ὁ Ναυκρατίτης (Ἐγκ.)—Αἰλιανὸς Κλαύδιος (Ἐγκ.)—Ἀπολλώνιος ὁ Σοφιστὴς (Λεξ.)—Βαρίνος ὁ Νοκερίας ἐπίσκοπος (Λεξ.)—Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἢ ὁ Χαλκόντιος ἢ ὁ Βιβλιοδόξος (Γραμ.)—Ἐγκ.—Διογένης ὁ Λαέρτιος (Γραμ.)—Ἐδστάθιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (Γραμ.)—Ζωναρᾶς (Ἰωάννης—Λεξ.)—Ἡσύχιος ὁ Ἀλεξάνδρεὺς (Λεξ.)—Κράτης ὁ Μαλλώτης ἢ ὁ Πέργαμηνός ἢ ὁ κριτικός (Γραμ.)—Μοίρις (Λεξ.)—Πάμφιλος ὁ Ἀλεξάνδρεὺς (Λεξ.)—Πολυδευκὴς ὁ Ναυκρατίτης (Λεξ.)—Σουΐδας (Λεξ., Ἐγκ.)—Στέφανος ὁ Βυζάντιος (Λεξ. ἰστ. καὶ γεωγρ.)—Σωρᾶνος ὁ Ἐφέσιος (Ἐγκυκλ.)—Τζέτζης (Ἰωάννης, Γραμ.)—Φιλήμων (Λεξ.)—Φρόνιχος (Γραμ.)—Φώτιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (Ἐγκ., Λεξ.)—Ψελλὸς (Μιχαὴλ ἢ Κωνσταντῖνος—Ἐγκυκλ.)—Ὠρίων (Λεξ.).

Aulus Gellius—Barbare (Ἐρμολαο)—Beauvais (Ἐγκυκλ.)—Festus (Λεξ.)—Isidorus (ὁ Ἐπίσκοπος Σεβίλλης—Ἐγκυκλ.)—Macrobius (Γραμ.)—Nonius (Λεξ.)—Plinius (ὁ πρεσβύτερος—Ἐγκυκλ.)—Priscianus (Γραμ.)—Verrius Flaccus (Γραμ.).

ε) Ἱστορικοί, Γεωγράφοι, Περιηγηταὶ καὶ Ἀρχαιολόγοι. [Μυθολογία καὶ Ἱστορία τῆς Ἀμπέλου καὶ τοῦ Οἴνου—Ἀμπελοί, οἶνοι καὶ ποτὰ διαφόρων χωρῶν—Χρήσις οἴνων καὶ ποτῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας—Φυτὰ καὶ προϊόντα διαφόρων χωρῶν, χρήσιμα εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν οἴνων καὶ τῶν ποτῶν κτλ.]

Ἀγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος (ἰστ. γεωγρ.)—Ἀγλαοσθένης ὁ Νάξιος (ἰστ.)—Ἀνδρῖσκος ὁ Νάξιος (ἰστ.)—Ἀριστόβουλος ὁ ἐκ Κασσανδρείας (ἰστ. γεωγρ.)—Ἀρριανὸς (Φλάβιος—ἰστ.)—Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἐφέσιος (γεωγρ.)—Γλυκᾶς (Μιχ. ἰστ.)—Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ἰστ.)—Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς (ἰστ. ἀρχαιολ.)—Διονύσιος ὁ Περιηγητὴς ἢ Χαρακηνός—Δίων ὁ Κασσιος (ἰστ.)—Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (ἰστ. γεωγρ.)—Ἐλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος ἢ ὁ Λέσβιος (ἰστ. γεωγρ.)—Ἐπαρχίδης (ἰστ.)—Ἡγήσανδρος ὁ Δελφός—Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς (ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας)—Θεόπομπος ὁ Χίος (ἰστ.)—Ἴππος ὁ Ρηγίνος (ἰστ. γεωγρ.)—Κλειδήμος ἢ Κλειτόδημος ὁ Ἀθηνογράφος—Νέαρχος (ὁ ναύαρχος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, γεωγρ.)—Ὀνησίκριτος ὁ ἐξ Ἀστυπαλαίας (ἰστ. τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου)—Παυσανίας ὁ ἐκ Μαγνητίας (περιηγητὴς, ἀρχαιολόγος, γεωγρ.)—Πλούταρχος ὁ Χαϊρωνεὺς (ἰστ.)—Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης (ἰστ.)—Ποσειδώνιος ὁ Ἀπαμεινός ἢ Ρόδιος (ἰστ. γεωγρ.)—Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης—Σῆμος ὁ Δήλιος (περιηγ.)—Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (γεωγρ.)—Στάφυλος ὁ Ναυκρατίτης (ἰστ.)—Στράβων (ἰστ. γεωγρ.)—Φανόδημος (ἰστ. ὁ Ἀθηνογράφος)—Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος (ἰστ. Ἀθηνογράφος)—Χάρης ὁ Μιτυληναῖος (ἰστ. καὶ τελετάρχης τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου).

Alfius Flavius (ἰστ. γεωγρ.)—Fabius Pictor (ἰστ.)—Fenestella (ἰστ.)—Lampridius (ἰστ.)—Pison (ἰστ.)—Solinus (γεωγρ. καὶ φυσικοῖστορικός)—Suetonius (ἰστ.)—Valerius Maximus (ἰστ.)—Vopiscus Flavianus (ἰστ.)

στ) Ποιηταί. [Ἀμπέλου ποικιλίαι καὶ καλλιέργεια—Οἴνων εἶδη, ιδιότητες, ποιότητες καὶ χαρακτηρισμοί—Οἴνων παρασκευὴ—Οἰνογευστική—Ἀμπέλου καὶ οἴνου ἱστορία—Οἴνων χρήσις—Διονυσιακαὶ ἑορταί—Χρώματα οἴνων καὶ σταφυλῶν κτλ.]

Ἀλεξίς (κωμ.)—Ἀλκαῖος (λυρ.)—Ἀλκμάν (λυρ.)—Ἄμφις ἢ Ἄμφιας (κωμ.)—Ἀνακρέων ὁ Τήσιος (λυρ.)—Ἀναξανδρίδης ὁ Ρόδιος (κωμ.)—Ἀντίδοτος (κωμ.)—Ἀντιφάνης ὁ Ρόδιος (κωμ.)—Ἀριστοφάνης ὁ Ἀθηναῖος (κωμ.)—Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος (ἰαμβ.)—Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεὺς (τραγ.)—Δαπόντες (Κωστής ἢ Καπάριος—Βυζ. π.)—Διονύσιος ὁ Χαλκοῦς (ἔλεγ.)—Ἐπίλυκος (κωμ.)

—'Επίχαρμος ὁ Συρακοῦσιος ἢ ὁ Κῶος (κωμ)—'Ερμιππος ὁ ἑτερόφθαλμος (κωμ)—'Εὐβουλος (κωμ)—'Εὐπολις ὁ Ἀθηναῖος (κωμ)—'Εὐριπίδης (τραγ)—'Εφίππος (κωμ)—'Ζυφομεύστης (Πέτρος, βυζ. π.)—'Ἡδύλος ὁ Σάμιος ἢ ὁ Ἀθηναῖος (ἐπιγρ)—'Ἡσαΐας ('Αββάς, βυζ. π.)—'Ἡσιόδος ὁ Ἀσκραῖος (ὁ πατὴρ τοῦ διδακτικοῦ ἔπους)—'Θεόδωρος ὁ Πρέδρομος ἢ Πτωχεπρέδρομος (βυζ. π.)—'Θεόκριτος (βουκ)—'Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἢ ὁ Ἀποστάτης (ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου)—'Ἰππῶναξ ὁ Ἐφέσιος (λαμβ.)—'Κλέαρχος (κωμ)—'Κρατίνος (κωμ)—'Κριτίας ὁ Καλλιάρχου, ὁ τύραννος (ἐλεγ)—'Μελανιπίδης ὁ Μήλιος (διθυρ.)—'Μένανδρος ὁ Ἀθηναῖος (κωμ)—'Νόννος ὁ Πανοπολίτης (ἐπικ)—'Ὀμηρος (ἐπικ)—'Πλάτων (ὁ κωμ.)—'Πολύζηλος (κωμ)—'Ποσειδῖππος ἢ Ποσιδίππος (κωμ)—'Σαπφώ (λυρ. π.)—'Σοφοκλῆς (τραγ)—'Στράτις (κωμ)—'Σώπατρος ὁ Πάφιος (ὁ φλυαγογρ.)—'Σωσικράτης (κωμ)—'Φερένικος ὁ Ἡρακλεώτης—'Φιλύλλιος (κωμ)—'Ψελλὸς (Μιχ.).
Catullus—Dorsenus ἢ Dossenus—Horatius—Juvenalis—Lucretius—Martialis—Ovidius—Petronius—Plautus—Propertius—Servius Honoratus—Terentius—Tibullus—Virgilius.

5) Μηχανικοί. [Περὶ μηχανημάτων καὶ ἐξαρτημάτων αὐτῶν].

'Αρχιμήδης ὁ Συρακοῦσιος.—'Αρχύτας ὁ Ταραντίνος.—'Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς—'Κτησίβιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς—'Φίλων ὁ Βυζάντιος—'Vitruvius.

η) Διάφοροι. [κυρίως ἐπιστολογράφοι].

'Ακοιμνάτος (Μιχαήλ, ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν)—'Ζώσιμος ὁ Πανοπολίτης (ἀλλημιστής)—'Κάλλιππος (Νικηφόρος) ὁ Ξανθόπουλος ἢ Νεῖλος—'Κωνστ. Ζ'. ὁ Πορφυρογέννητος (Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου)—'Συνέσιος ὁ ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος.—'Σωσίβιος ὁ Λάκων ὁ Λυτικός.

Capiton—'Cicero—Marcus Antonius (ὁ τριάρχος)—'Plinius (ὁ νεώτερος).

'Εν τέλει πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ καταλόγου τῶν πηγῶν δεόν νὰ προστεθῶσιν:

α) Αἱ Ἱεραὶ Γραφαὶ διαφόρων λαῶν καὶ δὴ:

'Ἡ Ἰουδαϊκὴ Βίβλος ἢ Γραφὴ ἢ Παλαιὰ Διαθήκη (κατὰ μετὰφρασιν τῶν ἑβδομήκοντα)—'Ἡ Καινὴ Διαθήκη—'Ἡ Περσικὴ Γραφή: 'Αβέστα ἢ Ζένδ—'Αβέστα (Avesta)—Αἱ Ἰνδικαὶ Γραφαί: Μαχαβάρατα (Mahābhārata)—'Ραμαϊάνα (Ramayana) καὶ Βέδα (Veda ἢ Vedas καὶ συγκεκριμένως ἢ Yajjour Ayur Veda).

β) Αἱ Ποιητικαὶ Συλλογαί:

'Ανθολογία Παλατινῆ—'Ανθολογία Πλανούδου.
γ) Ἑτυμολογικὸν τὸ Μέγα (Λεξ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

α) Ἑτυμολογία τῆς λέξεως οἶνος.

1. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους.—'Απὸ τοῦ ὄνῳ ἢ τῆς ὄνῃσεως ἀπὸ τῆς οἴσεως ἀπὸ τοῦ Οἰνέως (τοῦ πρώτου διδασθέντος ὑπὸ τοῦ Διονύσου τὴν οἰνοποιίαν καὶ πρώτου καλλιεργήσαντος ἐν Αἰτωλίᾳ τὴν ἀμπελον) ἀπὸ τοῦ οἴδς (προβάτου). Ὅλα τ' ἀνωτέρω φερόμενα ὡς ἔτυμα τῆς λέξεως εἶναι παρετυμολογία.

2. Κατὰ τοὺς νεωτέρους γλωσσολόγους. Κατὰ τινὰς μὲν ἡ λέξις εἶναι αἰολικὴ ἢ μεσογειακὴ ἢ ποικτικὴ. Κατ' ἄλλους δὲ εἶναι λέξις ἀσιαγενῆς καὶ δὴ, ἰαπετικὴ **Φοῖνος** (βοῖνος λατ. vinum) καὶ ἔσημαινε, κατὰ

τοὺς παναρχαίους χρόνους, τὸν χυμὸν τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου, ἣτις τότε ὠνομάζετο **Φοῖνη** (Βοῖνη ἀρχ. λατ. vinea).

'Ἡ γραφὴ Φοῖνος φέρεται ἐν Ὀμήρῳ καὶ Ἀλκαίῳ, ὡς δεικνύει τὸ μέτρον. Ἡ ἀμπελος ὠνομάζεται **Φοῖνη** ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου, **Οἶνα** ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου καὶ **Οἰνάς** ὑπὸ τοῦ Ἴωνος καὶ τοῦ Βαβρίου.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Ὀμηρον χρόνους τὸ δίγαμμα (F) ἀπωλέσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐνῶ διετηρήθη εἰς τὴν λατινικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας καὶ οὕτω ἔχομεν σήμερον τὰς λέξεις οἶνος, λατ. vinum, ἰταλ. vino, γαλ. vin, γερμ. wein, γεωργιαν. gvinno, αἰθιοπ. wain, ἀλβ. vëne, ἀρμ. gini, κτλ.

[1. Ἀθῆν. Β35 a-c—'Αλκαίος 39—Βαβρίας ἢ Βάβριος 34.1—'Ετυμ. Μέγα 618.20,29—'Εδριπ. Βακχ. 535' Φοῖν. 228—'Ἡσιόδος Ἔργ. κ. Ἡμερ. 570' Ἀσπ. Ἦρ. 292—'Ἴων 1.4—Μελανιπίδης ἀποσπ. 5—'Νικανδρος ἀπ. 86—'Ὀμηρ. Ἰλ. Ζ 260—Πλάτων Κρατύλ. σ. 406c.

2. Boisacq—Curtius—Schrater—Stotz—Weise.]

β) Ὁρισμὸς τοῦ Οἴνου. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὠνόμαζον οἶνον (vinum):

α') Τὸν γλυκὺν καὶ ἀζύμωτον χυμὸν τῆς σταφυλῆς, ὃν ἐκάλουσαν καὶ **γλεῦκος** ἢ **τρύακ** (mustum).

β') τὸν ἐζυμωμένον χυμὸν τῆς σταφυλῆς, ὃν ἐκάλουσαν καὶ **μέθυ** (τὸ temetum ἐκ τοῦ σανσκρ. mādhu).

γ') τὸν συμπεπυκνωμένον καὶ ἀζύμωτον χυμὸν τῆς θειλοπεδευθείσης σταφυλῆς, ὃν ἐκάλουσαν καὶ **πάσσον οἶνον** ἢ ἀπλῶς **πάσσον** (vinum passum).

δ') τὸν συμπεπυκνωμένον δι' ἐψήσεως (βρασμοῦ) χυμὸν τῆς σταφυλῆς, ὃν ἐκάλουσαν καὶ **σίραιον οἶνον** ἢ ἀπλῶς **σίραιον** ἢ **ἔψημα**. (Defrutum, Sirsaeum).

ε') πᾶν μεθυστικὸν ποτὸν παρεσκευασμένον ἐκ τοῦ χυμοῦ ὀπώρας τινὸς ἢ ἐκ μέλιτος.

στ') πᾶν μεθυστικὸν ποτὸν παρεσκευασμένον ἐξ ἀμυλούχων καρπῶν ἢ ριζῶν, ὅπερ ἐκάλουσαν καὶ **ζύθον** ἢ **βρύθον** (Zythum) κτλ.

'Εξ ὄλων ὁμοῦ τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν οἴνου, κυρίως ἢ **κατ'** ἐξοχὴν οἶνος ἢ το ἔζυμωμένον χυμὸς τῆς σταφυλῆς καὶ μάλιστα ὁ μεθ' ὕδατος κεκρασμένος κατ' ἀναλογίαν 3:1 ἢ 2:1 ἢ 3:2 (ὅστις καὶ ὠνομάζετο ἀπλῶς οἶνος ἢ **πέμα** ἢ **πῶμα** ἢ **ποτόν**).

(Ἐκ τῆς κράσεως ταύτης παρήχθη τὸ σημερινὸν κοινὸν ὄνομα κρασί).

[α'. Ἀνακρ. 39—'Ανθολ. Παλ. 6.44—'Αριστ. Μετσωρ. 4.3.13—'Αριστοφ. Νεφ. 50—Γεωπ. 2.33.3' 3.15.2' 9.20' 5.47 κτλ.—'Διοσκ. 5.6.2—'Ἡρόδ. 4.23—'Κλήμης 123—'Κρατίνος ἐν ὄρωις 4—'Μοῖρις ἐν λ. πρότροπος—'Νικαν. Ἀλεξ. 184.299—'Πολυδ. 6.17' 6.18.

β'. Ἀθῆν. Η 363 ε'—'Ανθ. Παλ. 9.826—'Νικανδ. Ἦρ. 582—'Ὀμηρ. Ἰλ. I 469' Ὀδ. Δ 746—'Ρί 14.14.2.

γ'. Ἀθῆν. I 440 c-f—'Πολύδ. 6.2.3—'Ράλλ. 11.19.

δ'. Διοσκ. 5.6.4—5—'Πολυδ. 6.17.

ε'. Γεωπ. 7.35.1—3—'Διοσκ. 5.26' 32' 33—'Ἡρόδ. 1.93' 2.86' 4.177—'Ἰπποκρ. 526.39—'Πλούτ. 2.672 B.

στ'. Ἀθῆν. I. 4476—'Διοσκ. Ἰκετ. 953—'Ἡρόδ. 2.77. Πολυδ. 34.9.15.

Διοσκ. Πέρος. 615—'Εὐστάθ. εἰς Ὀδῶν. 1.209—'Ἡρόδ. 2.60—'Ἡσιόδ. Ἔργ. κ. Ἡμ. 596—'Ὀμηρ. Ἰλ. Α 470' Ὀδ. Β 341—'Πλούτ. Γμλ. πργμ. 20' Συμπ. Γ 9—'Πολυδ. 6.15—'Σοφ. Τρ. 703—'Ρί. 23.24.1.]

γ) Ταξινομία τῶν οἴνων.

1) Ἀμπέλαιοι ἢ Ἀμπέλαιοι οἱ ἐκ σταφυλῆς ἢ ἐκ σταφίδος.

2) Μελίτινοι οἱ ἐκ μέλιτος.

3) Ὀπωρίται οἱ ἐκ χυμοῦ ὠρισμένων τινῶν ὀπωρῶν νωπῶν ἢ ξηρῶν.

4) Ζύθοι οἱ ἐξ ἀμυλούχων καρπῶν ἢ ριζῶν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΟΙΝΟΙ ΑΜΠΕΛΕΙΟΙ ἢ ΑΜΠΕΛΙΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙΝΟΙ ΚΟΙΝΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ

ΕΙΔΗ - ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ - ΤΑΞΙΝΟΜΙΑ

(*Ιδε πίνακας Α.Β.Γ.Δ.)

ΠΙΝΑΞ Α.

ΟΙΝΟΙ ΓΛΥΚΕΙΣ - ΟΙΝΟΙ ΑΥΣΤΗΡΟΙ

I. Οίνοι Ἀζύμωτοι (Γλυκεῖς):

α. Γλεύκος, Μούστος (βυζ), Οἶνος, Σύφαξ, Τρῶξ (λ. Mustum); ὁ χυμός τῆς σταφυλῆς (τῆς νωπῆς ἡμιωρίμου, ὄριμου, ὑπερωρίμου καθῶς καὶ τῆς ἐλαφρῶς ἢ μετρίως θειλοπεδευθείσης ἢ τῆς σκιοψύκτου).

Διακρίσεις

1. Κάρμα· τὸ γλεύκος τὸ ἀποθλιβόμενον διὰ τῶν χειρῶν.
  2. Ἀπότροπον, Ἄτροπον, Πρόδρομον, Πρόουρον, Πρότροπον, Πρόχυμα, Πρωτόχυτον, Σκυβελίτης (λ. Protropum)· τὸ ἐκρέον ἐκ τοῦ ληνοῦ ἀνευ θλίψεως τῶν σταφυλῶν.
  3. Τραπητὸν (Must. Calcatum ἢ Lixivium)· τὸ ἐκρέον ἐκ τῶν ληνοβατηθειῶν σταφυλῶν (τὸ κν. σημ. Πατατράβα ἢ Καιροπάι).
  4. Ἐκπιεστόν, Ἐκπίασμα, Ἐκπίσμα, Πίασμα, Πίεσμα, Στράγγξ· τὸ λαμβανόμενον ἐκ τῶν ληνοβατηθειῶν σταφυλῶν δι' ἐκπίεσεως τῇ βοήθειᾳ τοῦ πιεστηρίου. Τοῦτο διεκρίνεται εἰς τὸ τῆς πρώτης πίεσεως (mustum tortivum ἢ torcularium) καὶ εἰς τὸ τῆς δευτέρας πίεσεως (mustum circumcidaneum ἢ circumcisitum).
- β. Πάσσον (Passum)· ὁ δι' ἐκπίεσεως λαμβανόμενος ὑπέρπυκνος χυμός τῆς λίαν προθειλοπεδευθείσης σταφυλῆς (δ.δ. τῆς ἠλιασθείσης ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μέχρι τελείας ξηράνσεως). [Ὁ χυμός οὗτος ἐχρησιμοποιεῖτο συνήθως ἀντὶ μέλιτος· ἀραιούμενος δὲ δι' ὕδατος ἐχρησίμευεν ὡς ποτὸν τῶν Ρωμαίων γυναικῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐζυμωμένου οἴνου τοῦ ὁποῦο ἢ δι' αὐτῶν χρήσις ἦτο ἀπηγορευμένη].
- γ. Ἀεὶγλυκος· γλεύκος πρότροπον ἐξ ὄριμου καὶ νωπῆς σταφυλῆς ἢ τραπητὸν ἐξ ἐλαφρῶς προθειλοπεδευθείσης τοιαύτης, διατηρούμενον ἀζύμωτον καὶ ἀναλλοιώτον διὰ συνεχοῦς ψύξεως ἢ διὰ προσθήκης ἀντισηπτικῆς τινοσ οὐσίας.
- δ. Ἐψημα ἢ Ἐφημα (Mustum Decoctum)· γλεύκος τραπητὸν ὄριμου ἢ ὑπερωρίμου νωπῆς σταφυλῆς συμπακνωθὲν δι' ἐψήσεως (βρασμοῦ).

Διακρίσεις:

1. Ἐφημα ἀπλοῦν· τὸ συμπακνωθὲν τὸ πολὺ μέχρι τῶν 8)10 τοῦ ἀρχ. ὄγκου.
2. Ἐφημα ἐπὶ πρώτης ἢ Κάροινον, Καρύϊνον, Κάρυνον (Carenum, Caroenum)· τὸ συμπακνωθὲν μέχρι τῶν 2)3 τοῦ ἀρχ. ὄγκου.
3. Ἐφημα ἐπὶ δευτέρας ἢ Δίσεφθον (Defrutum)· τὸ συμπακνωθὲν μέχρι τοῦ 1)2 τοῦ ἀρχ. ὄγκου.
4. Ἐφημα ἐπὶ τρίτης τὸ καὶ κυρίως Ἐψημα, Ἐφημα, Ἐφητόν, Σείραιον, Σίραιον, Σίραιος οἶνος ἢ ἀπλῶς Γλυκὸν (Sapa, Siraeum - τὸ κν. σήμερον Σίρι καὶ τουρκ. Πετμέζι)· τὸ συμπακνωθὲν μέχρι τοῦ 1)3 τοῦ ἀρχ. ὄγκου.

I α - Γλεύκος - ἴδε εἰς Μέρος πρῶτον, ὁρισμὸς οἴνου παραπ. α' καὶ Ἀθήν. Α 30β· ΙΑ' 465 α-β - Ἀρετ. Ὁξ. Νουσ. Θεραπ. 2.9· Χρον. 1.5 - Γαλην. 13 σ 533 - Γεωπ. 6.11· 6.16· 6.17· 7.8· 7.15· 7.18. 1-4 Διοσκ. 5.6.4-5 - Ἐδστ. Πον. 355.30 - Ἦουχ. ἐν λ. - Cato 112 - Col 12.26· 12.27· 12.36 - Pl 14.11.1· 14.11.4· 14.25.7· 18.74.6-7 - Var. I, 54.

I β - Πάσσον - ἴδε Μέρος πρῶτον, ὁρισμὸς οἴνου παραπ. γ' καὶ Pl 23.12.1.

I γ - Ἀεὶγλυκος - Γεωπ 6.16.1-7 - Cato 120 - Col 12.29 - Pl 14.11.3.

I δ - Ἐψημα - ἴδε Μέρος πρῶτον, ὁρισμὸς οἴνου, παραπ. δ' καὶ Ἀλεξ Λεβ. 2.8· Πονήρα 2.3 - Ἀντιφ. Λευκαδ. 1 - Ἀρετ. Ὁξ. Νουσ. Θεραπ. 1.1 - Ἀριστοφ. Σφ. 878 - Γαλην. 6.801 - Γεωπ. 4.15.8· 5.51.2· 6.9.1· 7.4.3· 7.4.4· 7.12.23· 7.13.5· 8.32 - Ἐδστ. (Δ Βασιλ. Δ' 38.39) - Ἐδσταφ. 13.85.14 - Ἦουχ. ἐν λ. - Ἰππ. 359.6 - Μοίρις ἐν λ Σείραιον - Πλάτων κωι. Συμμαχ. 4 - Πολυδ. 6.16 - Cato 25 - Col 11.2· 12.19-21· 12.26 - Pall 11.14· 11.18 - Pl 14.4.1· 14.11.4· 14.15.1· 14.27.1-3· 23.30.1].

II. Οίνοι Ἐζυμωμένοι (Vina Fermentata):

Συνώνυμα: Ἐρπις (ἐκ τοῦ αἰγυπτ. erp ἢ arp), Ζέλα (Θρᾶκες), Μέθυ (τό, ἐκ τοῦ σανσκρ. mádhu· λατ. Temetum), Ὠλάξ (Λυδοί), Οἶνος (λ. vinum)· ὁ ἐζυμωμένος χυμός τῆς σταφυλῆς ὁ καὶ κατ' ἐξοχὴν Ἀμπέλιος ἢ Ἀμπέλιος οἶνος.

A. Γλυκεῖς (Vina Dulcia).

α. Ἄπυροι.

Διακρίσεις:

1. Πρόδρομος, Πρότροπος, Σκυβελίτης· ὁ ἐκ γλεύκουσ πρότροπου ὄριμου ἢ ὑπερωρίμου νωπῆς καὶ ἀσινοῦς (μὴ βεβλαμμένης) σταφυλῆς. [Οἶνος γλυκὺς ἢ ὑπόγλυκος καὶ λίαν πνευματώδης οἶος ἦτο ὁ Σκυβελίτης τῆς Παμφυλίας, ὁ πρότροπος τῆς Λέσβου κ.λ.].
2. Διάχυτος· ὁ ἐκ γλεύκουσ ὄριμου ἢ ὑπερωρίμου, ἀσινοῦς καὶ ἐλαφρῶς ἢ μετρίως σκιοψύκτου σταφυλῆς (δ.δ. σταφυλῆς ξηρανθείσης ἐν χώρῳ κλειστῷ ἢ ἐν τόπῳ σκιερῷ μέχρις ὄτου ρυσιωθῶσιν αἱ ῥάγες τῆς). [Οἶνος πολὺ γλυκὺς, πνευματώδης καὶ λίαν εὐώδης. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὑπάγονται ἀναμφιβόλως ὄλοι οἱ διὰ τοῦ Ἀλκμᾶνος (7ον αἰῶνα π.Χ.) ἐξυμνούμενοι ἄπυροι οἶνοι τῆς Λακωνίας (Δένθις, Ὀνογλις, Οἶνοντιάδας, Πέντε λόφων, Σταθμίτας) καθὼς καὶ ὁ Καρύστιος τῆς Ἀρκαδίας].

β. Πάσσοι ἢ Οἶνοι ἐκ θειλοπεδευθείσης σταφυλῆς (ἠλιασμένης σταφ. - Vina Passa κν. σημ. Λιαστοί).

της σταφυλής, μετά την εξαγωγήν του γλεύκους, διά κατεργασίας τούτων ἐντός ὕδατος ἢ διαλύματος ἐφήματος (Σιραίου).

[Ὀινόριον φαύλον (ἄθλιον). Τὰ ὑπολείμματα ταῦτα ὀνομάζοντο : Βοστρύχια, Βόστρυχοι, Βρύττα, Βρύτια, Γίγαρτα. Λόφα, Περιπίεσματα, Περιπίσματα, Περιπίσματα, Ρυτά, Σπίλα, Στέμφυλα, Στρέμφυλα, (λατ. *Brisae, Flores*, κν. σημ. στροφέλια, τζιβανα, τσήπουρα, τσίπουρα)].

2. **Τρυγικός, Τρύγιος (Vinum Faecatum)** ὁ λαμβανόμενος δι' ἀποστραγγίσεως καὶ ἐκπίεσεως τῆς ἐν τοῖς πίθοις ἢ βαρελίοις ὑποστάθμης τοῦ οἴνου, καὶ ἐκπύσεως ταύτης διὰ διαλύματος ἐφήματος (Σιραίου).

[Ὀινόριον φαυλότατον (εἰς ἄκρον ἄθλιον). Ἡ ὑποστάθμη ὀνομάζετο Ἐνέδρα, Ἰλύς, Πηλός, Τρυγία, Τρυγίαις, Τρυγίδες, Τρύξ, Ὑποβορβόριον, Ὑποστάθμη, Ὑποσταθμίς, Ὑπόστασις, Ὑπόστημα (λατ. *Faecula, Faex*, κν. σημ. καταπάτι, λάσπη, τρυσαί)].

[II.—**Συνώνυμα** — ἴδε εἰς Μέρους πρῶτον, ὀνομασία οἴνου παραπ. β'.—Εὐριπ. ἄποσπ. 193—Ἡσυχ. ἐν λ.—Ἰπλώνας ἄποσπ. 42—Σαλφώ παρ. Ἀθην. 39 Α—Τζέιζης ἐν Λυκ. 579—Χοιροβ. παρὰ Θεοδ. σ. 124—Pl 14.14.2' 23.24.1

Ἀμπέλιος, Ἀμπέλιος, —Ἡροδ. 260—Σουίδ. ἐν λ.

II Α—**Γλυκεῖς**—Ἀθην. Α 10c-d' Α23a-c' Α28f' Α31c-d' Α30f' Α31f — 32β' Α32f — 33α' Ι440a-b' ΙΑ462' ΙΑ465b-e—Ἀλκμάν. ἄποσπ. 110—Ἀντιφ. ἐν Ὀμοίσις 15—Γαλην. 13 σ. 405·513·659·16 σ. 28—Γεωπ. 6.12' 6.14' 7.4' 7.12' 7.18' 7.19' 8·23' 8.24—Δαπόντες (Κήπος Χορίτων σ. 254 καὶ Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα)—Διόδωρος ὁ Σικελ. 3.61—Διοσκ. 5.6.2-3' 5.6.4' 5.6.8' 5.6.11' 5.19' 5.75—Εὐβουλος ἄποσπ. 6—Ἡσ. οδ. Ἔργ. κ. Ἡμ. 604—Ἡσυχ. ἐν λ.—Θεόφρ. Φ. Αἴτ. 6.16.5-6—Ἰππ. (Littré) II 332—Νικανδ. Ἀλεξ. 181—Ὀμηρ. Ἰλ. Δ 346' Ὀδ. Β 350' Η 112' Ι 196—211' Ο 507—Πολυδ. 6.17—Σουίδ. ἐν λ.—Φανίας δ' Ἐργεσ. ἄποσπ. 32—Cato 25 105·112—Col 12.21' 12.26' 12.27' 12 37' 12 39—Pall 10.11' 11.3' 11.4 11.14 — Pl 14.10.1' 14.11.1-4' 14.14.2' 14.15.1' 14 25.7' 14.27.1-3' 18.74.5-9' 20.79.1' 25.12.1' 23.24.1' 23.26.2' 23.30.1—Var. 1.34' 1.54' 1.65—Virg G 2.90—102' 4.269].

II Β—**Αὐστηροί**—Ἀθην. Α 30 b-e—Ἀριστ. Πρβλ. 3.13—Ἀριστοφ. ἄποσπ. 301.—Ἰππ. π. Διαιτ. Ὁξ. 392' π. Ἀγμ. 770—Λουκ. Δεξιφ. 6—Ξεν. Ἄν. 5.4.29—Πλάτ. Θεαίτ. 178C.

II Β α—ε. —Ἀθην. Α26 c-f' Α27 a-c' Α29a' Α30 b-f' Α31 d' Α32 b' Α33 a-b' Α67 d' Β67 e — Ἀλεξ. ἄποσπ. 20·23 — Ἀμφίπ. ἄποσπ. 36—Γαλην. 6 σ. 334' 10 σ. 836 κ λ.—Γεωπ. 5.47 6 12 6 14' 7.4' 7.12' 7.19 κ λ. Διοσκ. 5 6 2-3' 5 6 6-12 κ λ.—Δίφιλος ἐν Παρασίτῳ 23—Ἐπαρχίδης ἄποσπ. 1—Ἐρμιππος «Φορμόφορος» 2.6 — Ἡσυχ. ἐν λ.—Θεόφρ. π. Ὀσμῶν 51—Ἰππ. σ. 474—Ξενοφ. Ἄν. 2.3.14—Σουίδ. ἐν λ.—Σιράβων 5 σ. 243—Cato 23' 104 — Col. 12 21' 12.26—Pall. 1.6' 10.11' 11.3—Pl. 14.25.7' 18.74. 5-9—Var 1.34' 1.65.

II Β σι—**Δευτερίαις**—Ἀέτιος 15 σ. 119.21—Ἀθην. Α31 b' Β56 b' Θ373 a' Ι 429 c-d — Ἀριστ. Ἄποσπ. 102' π. Ζ. Γεν. 3.2.17—Ἀριστοφ. Νεφ. σκολ. 15' Πλ. 1085—Ἀρχιλ. 4—Γαλην. 6 342' 6.580—Γεωπ. 6 11' 6 13—Διοσκ. 5.6.15-16—Ἐβδ. Ψαλμ. Οδ' 8—Ἡσυχ. ἐν λ.—Θεόφρ. 7.70 — Θεόφρ. Φ. Αἴτ. 3.16 — Ἰππ. 359.8' 485.39' 523.29' 803 — Λουκ. Τιμ. 19 — Λυκοφρ. 6.78—Μοῖρις ἐν λ.—Ὀρειβ. 5.172.8 — Πολυδ. Ι.248' 6.17' 7.151—Σοφ. ἄποσπ. 644' 927—Σουίδ. ἐν λ. — Cato 25·153—Col. 12.40—Pall. 12.21—Pl. 14.12.1-2—Var. 1.34.]

ΠΙΝΑΞ Β'.

ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΙΝΩΝ

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διέκρινον κοινῶς : Οἶνον **Λευκόν, Κιρρόν, Ἐρυθρόν** καὶ **Μέλαν** (Vinum Album, Fulvum, Sanguineum, Nigrum).

[Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι ἐντελὴς συμβατική καὶ αὐτόχρημα ἀνακριθῆς. Εἰς τὴν πραγματικότητα οὔτε λευκὸς οὔτε μέλας οἶνος ὑπάρχει, τὰ δὲ συνήθη χρώματα αὐτοῦ εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Πρὸς ἐπακριβῆ καθορισμὸν καὶ ἔκφρασιν τῶν διαφορῶν τούτων χρωμάτων καὶ ἀποχρώσεων παραθέτομεν κατωτέρω ἅλα τὰ σχετικὰ χρωματικά ὀνόματα καὶ παρωνύμια, τὰ παραθεσθέντα καὶ ἀναφερόμενα ὑπὸ διαφορῶν ἐλλήνων καὶ λατίνων φυσιογράφων].

Φυσιογραφικὰ Ὄνοματα τῶν συνήθων χρωμάτων τῶν Οἴνων.

1. **Παρωνύμια ἢ Προσωνύμια** — (Πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ ἦτοι τῆς ἐντάσεως ἢ τοῦ ποσοῦ χρώματος τινος) :

Ἐ κ λ ε υ κ ο ν, Ὑ δ α ρ έ ς (κν. σημ. Ἄνοικτόν)—Ἀ ν θ η ρ ό ν, Ἄ ν θ ι ν ο ν, Ἄ ν θ ι ν ό ν
Ε ὕ α ν θ έ ς, Λ α μ π ρ ό ν, Ὁ ξ ὶ (κν. Ζωηρόν. Ὡς πρὸς τὸ φῶς τὸ ὀποῖον ῥίπτει τὸ
χρῶμα.)—Β α θ ὺ, Κ α τ α κ ο ρ έ ς (κν. Μουντό, Σκυῦρο. Τὸ ἔχον μεγάλην ἐνταση).— Δ ν ο -
φ ε ρ ό ν, Σ κ ι ε ρ ό ν, Σ κ ο τ ε ι ν ό ν (τὸ πολὺ σκοῦρο).

2. **Ὄνοματα.**

A. ΠΡΑΣΙΝΟΝ ἢ ΧΛΟΕΡΟΝ ἢ ΧΛΩΡΟΝ (λ. Col. Viridis).

α) Πράσινον ὑποκίτρινον (κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον).

1. Διὰν Ὑδαρές : Ὑ π ό χ λ ω ρ ο ν ἢ Χ λ ω ρ ο ε ι δ έ ς (κν. Πράσινο ἀνοικτὸ λ. C. Subvirilis)
Ὁ οἶνος : Διάχλωρος, Ὑπόχλωρος, Ὑτόχλωρος, Ὑποχλωρίζων, Χλωρίζων, Χλωροειδής.
2. Ὑδαρές : Π ο ῶ δ ε ς ἢ Χ λ ο ῶ δ ε ς (κν. Χορταρι λ. C. Herbaceus). Ὁ οἶνος : Ποσειχρεός,
Ποώδης, Χλοερός, Χλωώδης, Χλωρός.

B. ΚΙΤΡΙΝΟΝ

α) Ἀδιάφθαρτον ἢ Ἀδιάφθορον (Καθαρόν).

1. Διὰν Ὑδαρές : Σ ι δ ι ο ε ι δ έ ς (τὸ χλωμὸν χρῶμα τοῦ φλοιοῦ τοῦ ρωδίου). Ὁ οἶνος : Σιδιό-
χρεός, Σιδιοειδής.
2. Ὑδαρές : Θ ά ψ ι ν ο ν. Ὁ οἶνος : Θάψινης.
3. Εὐανθές : Κί τ ρ ι ν ο ν ἢ Κι τ ρ ο μ ή λ ι ν ο ν (κν. Λεμονί). Ὁ οἶνος : Κιτρινοειδής, Κίτρινος,
Κιτρινόχρεός.
4. Εὐανθές : Κ ρ ό κ ε ο ν, Κ ρ ό κ ι ν ο ν, Κ ρ ο κ ο ε ι δ έ ς, Κ ρ ο κ ῶ δ ε ς (κν. Ζαφουρί, λατ.
C. Croceus, Crocinus). Ὁ οἶνος : Κρόκτες, Κροκίζων, Κρόκινος, Κροκοειδής, Κροκόχρεός,
Κροκώδης.

β) Κίτρινον Ὑποχλωρίζον.

Ὑδαρές : Ἀχυροειδέες, (κν. Ἀχυρί, λατ. C. Stramineus). Ὁ οἶνος : Ἀχυρόχρως.

γ) Κίτρινον ὑποχλωρον καστανίζον.

Εὐανθές : Μελιτοειδέες, Μελίχρυσον (κν. μελί ἢ κεχριμπαρί. Ὁ οἶνος : Μελιτόχρως, Μελιτοειδής, Μελίχρως, Μελίχλωρος, Μελίχρως, Μελιχρώδης.

δ) Κίτρινον Ὑπέρυθρον.

1. Λίαν ὕδαρές : Ὑπόξανθον. Ὁ οἶνος : Ἐπίξανθος, Ὑπόξανθίζον, Ὑπόξανθος, Ὑποχρυσίζον.

2. Λίαν ὕδαρές (περισσότερον ἐρυθρόν τοῦ προηγουμένου) : Ὑπόκιρρον (λ. C. subfulvus). Ὁ οἶνος : Ὑπόκιρρος.

3. Ὑδαρές : Ξανθόν ἢ Χρυσοειδέες (λ. C. Flavus, Fulvus. Περισσότερον κίτρινον τοῦ Κιρροῦ). Ὁ οἶνος : Ξανθίζον, Ξανθός, Χρυσέρυθρος, Χρυσίζον, Χρυσοειδής.

4. Ὑδαρές : Κίρρον (λ. C. Fulvus. Περισσότερον ἐρυθρόν τοῦ Ξανθοῦ. Ὑπό τοῦ Ἴπποκράτους καὶ τοῦ Γαληνοῦ τάσσεται μεταξὺ Ξανθοῦ καὶ Πυρροῦ. Τὸ χρῶμα τοῦτο ἐνίοτε παρουσιάζει καὶ ἐλαφροτάτην κασταίνην ἀπόχρωσιν). Ὁ οἶνος : Κιρραῖος, Κιρρος, Κιρροειδής.

ε) Κιτρινέρυθρον (κν. Πορτοκαλλί).

1. Ὑδαρές : Χρυσομηλίζον (κν. Πορτοκαλλί ἀνοικτό). Ὁ οἶνος : Χρυσομηλίζον.

2. Εὐανθές : Χρυσομηλίζον (κν. Πορτοκαλλί). Ὁ οἶνος : Χρυσομήλινος, Χρυσομηλόχρως.

3. Εὐανθές : Χρυσομηλίζον ὑπέρυθρον. Ὁ οἶνος : Χρυσομήλινος ὑπερυθρίζον.

Γ. ΕΡΥΘΡΟΝ (λ. C. Ruber).

α) Ἐρυθρόν Ὑποκίτρινον.

1. Λίαν ὕδαρές : Ὑπόπυρρον ἢ Ὑποπυρρίζον (C. Rufulus). Ὁ οἶνος : Ὑπόπυρρος, Ὑποπυρρίζον.

2. Ὑδαρές : Πυρρόν (κν. Κανελί ἀνοικτό ἢ Ξανθοκόκκινον. λ. C. Fulvus, Rufus. Τὸ χρῶμα τοῦ κοκκινομάλλη. Περισσότερον ἐρυθρόν τοῦ Κιρροῦ). Ὁ οἶνος Πυρρός, Πυρρόχρως.

β) Ἐρυθρόν ὑποκαστανίνον :

Κεραμόχρως (κν. Κεραμιδί, τὸ χρῶμα τῶν νεωστὶ ὀπτημένων πλίνθων). Ὁ οἶνος Κεραμόχρως.

γ) Ἐρυθρόν Ἀδιάφθαρτον.

1. Ὑδαρές : Ἐνερευθές, Ὑπέρυθρον, Ὑποφοινίσσον, Ψαιθόν (λ. C. Rubicundulus, Subruber, ἤτοι Φοινικοῦν ἢ Κόκκινον ὕδαρές ἢ λίαν ὕδαρές). Ὁ οἶνος : Διέρυθρος, Ἐνερευθής, Ἐπιφοινίσσον, Ὑπέρυθρος, Ὑποφοινίσσον, Ψαιθός.

2. Εὐανθές : Κινναβαρίνον (λ. C. Cianabarinus, τὸ χρῶμα τοῦ τεχνητοῦ κινναβάρεως, Vermilion, ὅπερ ἔχουσι μόνον οἶνοι πολὺ ἐρυθροῦ ἄμα δὲ καὶ πολὺ θολεροῦ). Ὁ οἶνος Κινναβαρίνος, Κινναβαρίζον. Κινναβαριόχρως.

3. Εὐανθές : Φοινικοῦν (κν. Ἄλικο. λ. C. Puniceus. Καθαρώτατον καὶ χαρακτηριστικὸν Ἐρυθρόν. Τὸ χρῶμα τοῦ Νέκταρος). Ὁ οἶνος : Ἐξέρυθρος, Ἐρυθρός, Κατέρυθρος, Φοινίκεος, Φοινικίζον, Φοινίκεος, Φοινικόχρως, Φοινικόχρως.

4. Εὐανθές : Κόκκινον (κν. Ἄλικο φωτιάς, λ. C. Coccineus, Coccinus, περίπου Φοινικοῦν). Ὁ οἶνος : (ἴδε Φοινικοῦν).

5. Κατακόρες : Αἱματοειδέες, Αἱματώδεις, Ἐναίμον (κν. Ριζαράτο, λ. C. Sanguineus). Ὁ οἶνος : Αἱματοειδής, Αἱμοειδής, Αἱμόχρως, Αἱμώδης.

6. Σκοτεινόν : Ἐρυθροδνεφές ἢ Ὀρφνιον ἢ Ὀρφνόν ἢ Ὀρφνόν (κν. κοκκινόμαυρο). Ὁ οἶνος Μελάναιγος, Ὀρφνίος, Ὀρφνός, Ὀρφνός.

δ) Ἐρυθράλουργον (Ἐρυθροῖδες), Οἰνωπόν, Πορφυρέρυθρον (Purpureus, τὸ σημ. γαλ. Rouge-Violet, γερ. Roth-Violet).

[Ὑπό τὸ ὄνομα τοῦτο Οἰνωπόν κατ' Ἀριστοτέλην—Πορφυρέρυθρον κατ' ἄλλους—ἐνοσούνται συλλήθην ὅλα τὰ μεταξὺ Φοινικοῦ καὶ Ἀλουργοῦ (Ἰώδους) χρώματα ἐξ ὧν τὰ μᾶλλον συνήθη εἶναι τὰ ἀκόλουθα].

1. Ὑδαρές : Ρόδινο, Ροδοειδέες, Ροδοχρουν (κν. Τριανταφυλλί, λ. C. Roseus). Ὁ οἶνος : Ροδίζον, Ρόδινο, Ροδοειδής, Ροδόχρως, Ροδώδης.

2. Ὑδαρές : Πορφυροειδέες, Ὑποπόρφυρον. Ὁ οἶνος : Πορφυρίζον, Ὑποπορφυρίζον. Ὑποπορφυρός.

3. Εὐανθές : Ὀξυπόρφυρον ἢ Πορφυρέρυθρον κατ' ἐξοχὴν (λ. C. Purpureus). Ὁ οἶνος : Ὀξυπόρφυρος, Πορφυρέρυθρος.

4. Εὐανθές : Ὑσγινόν, Λυχνιδέρυθρον, Λυχνιτέρυθρον (κν. Κρεμεζάτο, Κρεμεζί, Ρουμπινί. Τὸ χρῶμα τοῦ Ρουβινίου/Σπινελλίου). Ὁ οἶνος : Λυχνιδέρυθρος, Λυχνιτέρυθρος, Ὑσγινόχρως.

5. Σκοτεινόν : Ροιδιέρυθρον, Σάρδιον (κν. Ρουδί. Τὸ χρῶμα τῶν κόκκων, τοῦ καρποῦ τῆς ροαῖς καὶ τοῦ Σαρδίου λίθου). Ὁ οἶνος : Ροιδιέρυθρος, Ροιδιόχρως, Ροιόχρως, Σαρδιοχρως.

6. Σκοτεινόν : Κεράσινον (κν. Βυσσινί σκούρο). Ὁ οἶνος : Κερασόχρως.

7. Σκοτεινόν : Ἀλαβάνδιον (λ. Alabanticus. Τὸ χρῶμα τοῦ Ἀλαβανδίτου λίθου ἢ Ἀλαβανδίου Σπινελλίου ὅπερ εἶναι σχεδὸν Ἰοκύανον καὶ τὸ ὁποῖον ἔχουσι μόνον οἶνοι πλούσιοι εἰς χρῶμα καὶ πτωχοὶ εἰς ὀξεία). Ὁ οἶνος : Ἀλαβάνδιος, Ἀλαβανδιόχρως.

[Ἀθήν. (πολλαχού)—Ἀνθ. Παλ. (πολ.)—Ἀριστοτ. (π. Αἰοθ' π. Ζ. Γεν' π. Ζ. Ἰστ. π. Θαυμ. π. Κόσμου) Μετὰ τὰ Φυσ. Μετεωρ. Περὶ Φυσικῶν Φυσικῶν π. Φυτῶν καὶ ἰδίως τὸ περὶ Χρωμάτων.—Γαληνός (πολ.) Δημοκρ. (ἴσοσπ.)—Διόδωρ. (πολ.)—Διοσκωρ. (πολ.)—Ἐτημ. Μ. (Λεξ.)—Ἐδσταθ. (πολ.)—Ζωναρ. (Λεξ.)—Ἡρόδ. (πολ.)—Ἡσύχιος (Λεξ.)—Θεόφρ. (π. Λίθων' π' Φ. Αἰτ. π. Φ. Ἰστορ. καὶ ἰδίως περὶ Χρωμάτων)—Θεοκρ. (π. λ.)—Ἴπποκρ. (πολ.)—Κλέαρχ. Σόλ. (ἄποσπ.)—Νικανδρ. Κολ. (Ἄλεξ. Ἔθρ.)—Νικόλαος Δαμασκ. (π. Φυτῶν)—Νόν. Διον. (πολ.)—Ἐνοφ. (Ἄν. Κυν. Παιδ. Οἶκον)—Ὀλυμπιόδ. (εἰς Ἄριτ. Μετεωρ. κλπ.)—Ὀμηρ. (Ἰλ. Ὀδ., πολ.)—Παυσαν. (πολ.)—Πλάτων (Τιμ.)—Φυίδ.—Πλούταρχ. (πολ.)—Πολύδ. (ὄνομαστ.)—Σέξτος Ἐμπ. (Πυρρ. Ὑποτ.)—Σουῖδ. (Λεξ.)—Στράβων (πολ.)—Φώτιος (Λεξ.)—Ψελλῆς (πολ.)—Cato (πολ.)—Col. (πολ.)—Pall. (πολ.)—Pl. (πολ. καὶ ἰδίως βιβλ. 14 καὶ 35—37)—Var. (πολ.)—Virg. (πολ.)].

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ Β.

(Ἡ Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος)

νιση την εξαίρεσιν αυτήν διά τὰ ἀέρια και εἶπεν ὅτι κοντὰ εἰς τὸ ἀπόλυτον μηδέν τὰ ἀέρια ἐκφυλίζονται δὲν μποροῦν νὰ λάβουν δηλαδὴ ὅλα τὰ ἄτομα οἰαν-δήποτε ἐνέργειαν, ἀλλὰ ὠρισμένα μόνον. Τότε και ἡ εἰδικὴ θερμότης θὰ ἐξαφανίζεται. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν θὰ ὑπάρχη ἐνέργεια τοῦ μηδενός και διά τὴν κίνησιν μετατοπίσεως, διότι εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀπολύτου μηδενός μόνον ὠρισμένα ἄτομα θὰ δικαιούνται νὰ ἔχουν ταχύτητα μηδέν και τὰ ἄλλα ἀναγκαστικῶς θὰ ἔχουν ταχύτητα διάφορον τοῦ μηδενός.

Ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἀπεδείχθη και οὔτε εἶναι πιθανὸν νὰ ἀποδειχθῇ, διότι εἰς τὰς τὸσον χαμηλὰς θερμοκρασίας ὅλαι αἱ οὐσίαι ὑγροποιοῦνται ἢ στερεοποιοῦνται, ὥστε ἡ ἀέριος μορφή δὲν ὑπάρχει. Κάτι ἀνάλογον ὅμως αὐτῆς τῆς εἰκόνης ἔχομεν εἰς τὰ μέταλλα, τῶν ὁποίων τὰ ἐλεύθερα ἠλεκτρόνια ἀποτελοῦν τὸ ἐκφυλισμένον ἠλεκτρονιακὸν ἀέριον, τὸ ὁποῖον ἔχει πάντα καθωρισμένην κίνησιν ἀδιαφόρων τῆς θερμοκρασίας. Δυνάμεθα δηλαδὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ὅσα εἶπομεν ἔως τώρα νὰ ὀνομάσωμεν τὴν κινήσιν ἐνέργειαν τοῦ ἠλεκτρονιακοῦ ἀερίου ἐνέργειαν τοῦ μηδενός, καθόσον μάλιστα κατὰ νεωτέρας μετρήσεις εἰς χαμηλὰς θερμοκρασίας τὸ ἀέριον αὐτὸ φαίνεται νὰ ἔχη μερικὰς ιδιότητες πραγματικοῦ ἀερίου, δηλαδὴ νὰ συνεισφέρῃ κάπως εἰς τὴν εἰδικὴν θερμότητα τοῦ μετάλλου. Κατόπιν ἐπε-

ξετάθη ἡ ἔννοια αὕτη περισσότερον και ὑπεισηλθεν εἰς ὅλας τὰς κινήσεις τῶν ἠλεκτρονίων.

Μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἔννοιας τῆς ἐνεργείας τοῦ μηδενός π.χ. δίδεται μία ἀπλή ἐξήγησις τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὰ ἠλιακὰ σώματα τοῦ πυρήνος δὲν παρουσιάζονται ἠλεκτρόνια, ὅπως ἐνομιζάμεν ἄλλοτε, ἀλλὰ μόνον οὐδετερόνια. Τὰ τὸσον ἐλαφρὰ ἠλεκτρόνια, δονούμενα ἐντὸς τοῦ πυρήνος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν τεραστίων πυρηνικῶν δυνάμεων, θὰ εἶχον και μεγάλην συχνότητα και ὡς ἐκ τούτου τὸσον μεγάλην ἐνέργειαν τοῦ μηδενός $E_0 = 1/2 \text{ hv}$, ὥστε θὰ ὑπερνικοῦσαν τὴν ἐνέργειαν ποῦ τὰ κρατεῖ κοντὰ στὰ πρωτόνια και ὁ πυρὴν θὰ διεσπάτο. Ἀντιθέτως τὰ οὐδετερόνια εἶναι βαρέα σώματα και ἔχουν μικρὰν ἐνέργειαν τοῦ μηδενός.

Ἄλλὰ ἀκόμη και εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ σύμπαντος προσεπάθησεν ὁ Nernst νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, και ἔθεσε τὸ ἐρώτημα, μήπως και ἡ ἀκτινοβολία ἔχει ἐνέργειαν τοῦ μηδενός ὅποτε ὅταν καταστρέφεται κάπως μέρος τῆς περιπλανωμένης ἀνὰ τὸ σύμπαν ἀκτινοβολίας, νὰ ἀποδίδεται ἡ ἐνέργεια τοῦ μηδενός και νὰ σώζῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν θερμικὸν θάνατον τοῦ δευτέρου θερμοδυναμικοῦ ἀξιώματος.

Εὐτυχῶς ὅμως, σήμερον ἔχομεν διά τὸν θερμικὸν θάνατον, πλέον βέβαια και δραστικὰ φάρμακα, ὅπως ἡ διάσπασις τοῦ ἀτόμου.

Ἡ Οἰνολογία τῶν ἀρχαίων [και ἰδία τῶν Ἑλλήνων, Ρωμαίων και Βυζαντινῶν]

ὑπὸ ΔΗΜ. ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικοῦ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου τεύχους)

ΠΙΝΑΞ Γ'

ΟΙΝΟΙ ΑΝΑΡΤΥΤΟΙ — ΟΙΝΟΙ ΗΡΤΥΜΕΝΟΙ

Οἱ ἀρχαῖοι πρὸς διόρθωσιν και κανονισμόν τῆς συνθέσεως τῶν οἴνων και πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος αὐτῶν ἐνέβαλον εἰς αὐτοὺς ὠρισμένας τινὰς οὐσίας ἅς ἐκάλουν ἀρτυματικὰς ἢ ἀρτυτικὰς ὕλας ἢ και ἀπλῶς ἀρτύματα. Τὴν πράξιν τῆς προσθήκης τῶν ὕλων τούτων ὀνόμαζον ἀρτυσιν και συνεπῶς διέκρινον τοὺς οἴνους εἰς ἀναρτύτους και εἰς ἠρτυμένους. (δ.δ. ὅπως λέγομεν σήμερον κοινῶς κρασιά ἀκανόνιστα, ἄσαχτα, ἀφτειαστα και κρασιά κανονισμένα, φτειαγμένα, φτειαστά).

Περὶ ἀρτύσεως και ἀρτυμάτων τοῦ οἴνου ἔγραψαν ἐμπεριστατωμένως πολλοὶ Ἕλληνες οἰνολόγοι ἐξ ὧν οἱ πλέον γνωστοὶ ἦσαν : ὁ Ἀνατόλιος, ὁ Ἀριστόμαχος, ὁ Σολεύς, ὁ Δαμηγέρων, ὁ Δημόκριτος, ὁ Δίδυμος, ὁ Εὐφρόνιος, ὁ Ἀθηναῖος, ὁ Ἰατρὸς Ἰκέσιος ὁ Ἐρασιστράτειος, ὁ Κομμιάδης, ὁ Πάμφιλος, ὁ Ταραντῖνος και ὁ Φρόντων. Τὰ ἔργα ὧν συγγραφέων τούτων ἀπωλέσθησαν· πολλὰ ὅμως δὴγίαι και δοξασίαι τῶν ἀρχαιοτέρων ἐξ αὐτῶν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πλινίου και ὑπὸ τῶν λατίνων γεωπόνων Κάτωνος, Βάρωνος, Κολουμέλλα και Παλλαδίου· ἀποσπάσματα δὲ ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαιοτέρων και τῶν μεταγενεστέρων ἐξ αὐτῶν, εἰλημμένα κατ' ἐκλογὴν και ἀντιγεγραμμένα αὐτολεξεί, περιελήφθησαν εἰς τὴν σφζομένην διασκευὴν τῆς συλλογῆς τῶν γεωπονικῶν τοῦ Κασσιανοῦ Βάσσου, τὴν γνωστὴν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Γεωπονικά».

ΑΡΤΥΜΑΤΑ (Τὰ πλέον γνωστὰ και ἐν χρήσει) :

α'. Πρὸς αὐξησιν τῆς γλεύκης ἢ γλυκύτητος τοῦ γλεύκουσ και τοῦ ἐζυμωμένου οἴνου.

1.—«Σταφίς ἐξαιρεθέντος τοῦ γιγάρτου και μετ' ἄμμου βραχεῖσα γλεύκει ἢ ἐψητῶ» ἢ «Σταφίς μόνη και μάλιστα ἢ αὐτομάτως ἐπὶ τῆς ἀμπέλου γινομένη».

2.—«Ἐψημα παλαιὸν (δ.δ. Σίριον ἐνός ἔτους)—Ἐψημα μετ' Ἐλαίου στακτοῦ (δ.δ. ἐλαίου παρθένου) ὅπερ «μονιμωτέρους τοὺς οἴνους και τοὺς ἀσθενεστερούς δυνατωτέρους ποιεῖ».

3.—Μέλι ἀπηφρισμένον—Μέλι μετὰ Γάλακτος—Μέλι μετὰ Σταφίτος.

[Ὁ δι' Ἐψήματος ἠρτυμένος οἶνος ἐκαλεῖτο *Γλύξις* ἢ *Ἀπαράχυντος* και παρεσκευάζετο πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας και τῆς Ἑλλάδος ἰδίᾳ δὲ ἐν Ἐφέσῳ, Θάσῳ και Ρόδῳ.—Ἡ διὰ Μέλitos ἄρτυσις ἐκαλεῖτο *Μελίτωσις*· ὁ δὲ διὰ μέλιτος ἠρτυμένος οἶνος ὀνομάζετο *Μελιτέις*, *Μεμελιτωμένος*, *Μελιχρός*, *Μελίχρους*, (ἴδε κεφ. δεύτερον εἰδικοί οἶνοι). Τὴν Μελίτωσιν τοῦ οἴνου ἐπενόησε και ἐφήρμοσε πρῶτος ὁ Ἀρισταῖος ὁ Ἀττικὸς, ὁ ἐφευρέτης τῶν πιεστηρίων ὁ και πρῶτος διδάξας εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν Μελισσοκομίαν, τὴν Ἐλαιοκομίαν και τὴν Ἐλαιουργίαν (P1 7.57.8' 14.6.1).—Περὶ τῆς διὰ *Μελίτος* και

Σταϊνός ἀρτύσεως ὁ Θεόφραστος λέγει «καί γὰρ ὁ ἐν Θάσφω δέντρῳ πρυτανείῳ διδόμενος [οἶνος], θαυμαστός τις ὡς εἰσικετὴν ἠδονήν, ἠρτυμένους ἐστίν ἐμβάλλουσι γὰρ εἰς τὸ κεράμιον σταῖς μελίτι φυράσαντες, ὥστε τὴν μὲν ὀσμὴν ἀπ' αὐτοῦ, τὴν δὲ γλυκύτητα ἀπὸ τοῦ σταϊτὸς λαμβάνειν τὸ νοῖνον»—*Σταῖς ἢ Σταῖς* (τὸ ὄνομαζον οἱ Ἕλληνες τὸ φύραμα (ζυμάρι) ἀλεύρου ζεῆς καὶ ὕδατος· *Ζεῖα ἢ Ζεα* δὲ τῶν ἀρχαίων (Διοσκ. 2.96 — Θεόφρ. 8.1.3· 8.9.2) ἦτο εἶδος τι Σόργου καὶ πιθανώτατα Σόργον τὸ χαλέπιον (*Sorghum halepense* ἢ *Andropogon* ἢ *Holcus halepensis*) τὸ κν. σημ. ἐν Ζακύνθῳ, Γρήλαρῃ, ἐν Ἀττικῇ Καλαμότσιχρῳ καὶ ἐν Κύπρῳ Καλαμάγγρα (Γεννάδιος Λεξ. Φυτ. σ. 403· 907)].

[Πηγαι: α'. 1.—Γεωπ. 6.19.1· 7.12.3—4.

2.—Ἀθῆν. Α31ε—Γεωπ. 7.12.20· 7.12.23· 7.13.5· 8.23. 1-2—Διοσκ. 5.6. 5-6—Ἐτυμ. Μ. 172.13.—Cato 23·24—Col 12.20· 12.21· 12.38·12.40—Pall 11.14—Pl 14.9.2· 14.24.1· 23.24.2-4.

3.—Ἀθῆν. Α 31f-32β—Γεωπ. 7.12.15—Γλασσ. ἐν λ. Μελίτωσις — Θεόφρ. Π. Ὁσμῶν 51—Ἰππ. 465.5· 526.39—Τηλεκλείδης ἐν Πρυτάνεσι 2.—Col 12.41—Pl 22.53.1-2· 22.54.1. κτλ.]

β'. Πρὸς αὐξησιν τῆς ὀξύτητος:

1.—Γύψος καθαρά, πεφρυγμένη καὶ λειοτριβῆς.

2.—Τρῶξ ἐκλεῖτο οἴνου, ξηρά. καθαρά καὶ εὐώδης. (δ. δ. ὄξινον τρυγικὸν Κάλιον).

[Ἡ Γύψος προσετίθετο εἰς τὸ ζυμούμενον γλεύκος κατ' ἀναλογίαν περίπου 0.5-1.0 τοῖς % (ἦτοι 50-100 γραμ. εἰς 100 λίτρας γλεύκους). Ἡ προσθήκη αὕτη ἐκαλεῖτο γύψωσις καὶ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος προκειμένου μάλιστα περὶ παρασκευῆς οἴνου γλυκέος ἐκ γλεύκους μεγάλης πυκνότητος· ἐπεκράτει δ' ἡ γνώμη ὅτι αὕτη συντελεῖ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀσφαλῆ διατήρησιν τοῦ οἴνου ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ταχὺν καὶ μόνιμον διαφυγασμὸν καθὼς καὶ εἰς εὐχροίαν αὐτοῦ (<splendorem quoque coloris affere> Pall). Ὁ Φρόντων γράφει «Γύψος ἐμβληθεῖσα κατὰ μὲν ἀρχὰς δριμύτερον τὸν οἶνον ποιεῖ, τῷ χρόνῳ δὲ τὸ μὲν δριμύ διαπνέει, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς γύψου χρήσιμον ἐπίπολὺ διαμένει καὶ τρέπεσθαι κωλύει τοὺς οἴνους». Ὁ Δίδυμος λεπτολογῶν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς γυνώσεως γράφει «Τὴν γύψον ἐμβληθέντα εἰς ἀγγεῖον πλατύ, εἶτα καὶ γλεύκος ἐπιχυθέν, ὥστε ὑπερέχει αὐτὸ τῆς γύψου, κινητέον τε αὐτὸ πυκνῶς, καί οὕτως ἐατέον καταστήναι, ὅπως τὰ παχύτερα τῆς γύψου εἰς τὸν πυθμένα ὑποκαθεσθεῖν. Τὰ δὲ ἀνωτέρω τοῦ γλεύκους ἀπαντλητέον, ἕως ἐν τῷ τῆς κινήσεως ἐλλίπει μηδὲν ὑφίζανη τῆς γύψου».—Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ Κνωσσοὶ ἤρτυον τοὺς οἴνους τῶν διὰ γύψου συστηματικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀπορρήτου τινὸς ὀδηγίας δοθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος (Διόδωρος, Palladius). Ἐκ Κνωσσοῦ ἀσφαλῶς διεδόθη ἡ γύψωσις εἰς ὀλόκληρον τὴν Κρήτην καὶ βραδύτερον εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας (Ἰταλίαν, Σικελίαν, Πελοπόννησον, Δευκάδα, Ζακύνθον κτλ.). Ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο ἡδη διαδεδομένη κατὰ τὸν τέταρτον π. Χ. αἶωνα (Θεόφρ.)— Ὁ διὰ γύψου ἠρτυμένος οἶνος ἐκαλεῖτο *Γυψίτης* καὶ ὁ ἀνάρτυτος *Ἄγυψος*].

[Πηγ.: 1.—Ἀθῆν. Α33β—Ἀλεξ. Τραλλ. 2 σ. 145—Γεωπ. 6.18.1· 7.4.3· 7.12.5· 7.13.5—Διοσκ. 5.6.4-5—Θεόφρ. π. Δίφων ἄποσπ. 67—Col 12.20· 12.21· 12.26· 12.28—Pall 11.14—Pl 14.24.1· 14.25.5· 23.24.1-5.

2.—Γεωπ. 7.12.7—Col 12.40—Pl 14.24.1].

γ'. Πρὸς αὐξησιν τῆς στυφότητος:

Γίγαρτα σταφυλῆς τεθραυσμένα—Κηκίδες Δρυὸς — Πεύκης κῶνοι οἱ καλούμενοι καὶ στρόβιλοι τεθραυσμένοι—Πεύκης φλοιός.

[*Κηκίδες Δρυὸς* (Διοσκ. 1.107—Γαλην. 12.24). Τὰ κν. σήμερον ὀνομαζόμενα κηκίδια ἢ δρυοκηκίδια ἦτοι αἱ ἐπιφύσεις αἱ ἀναπτυσσόμεναι εἰς τὰ φύλλα καὶ τὰ κλαδία Δρυῶν τιναν συνεπείᾳ προσβολῆς ἐντόμου τινὸς καὶ ἐξ ὧν παρασκευάζεται σήμερον ἡ ἀρίστη ποίότης φαρμακευτικῆς ταννίνης (Γενν. Λεξ. Φ. 256· 504).—

Πεύκης κῶνοι ἢ στρόβιλοι (Διοσκ. 1.69—Γαλην. 12.55—Θεόφρ. Ἰστ. 3.9.1) οἱ καρποὶ ὄλων τῶν εἰδῶν τῆς Πεύκης. Ἐκ τούτων ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως οἱ παραγόμενοι ἐκ δύο μόνων εἰδῶν Πεύκης καὶ δὴ οἱ ἐκ τοῦ εἶδους ὅπερ σημ. ὀνομάζεται Πεύκη ἢ χαλέπιος (*Pinus halepensis*). κν. Πεύκον ἢ Πεύκος καὶ οἱ ἐκ τοῦ εἶδους ὅπερ σημ. ὀνομ. Πεύκη ἢ παράλιος (*Pinus maritima* ἢ *Pinaster*) κν. Γλύτρινος Πεύκος. Ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τούτων οἱ κῶνοι ὀνομαζονται κν. κουκκουνάρες ἢ μάμπουροι (Γενν. Λ. Φ. 768· 771)—*Πεύκης φλοιός* ὁ κν. σημ. Πίτυκας ἢ Πιτύκι ἦτοι ὁ φλοιὸς τῶν δύο προηγουμένως μνημονευθέντων εἰδῶν Πεύκης, ὅστις ἐνέχει 8-12 ο/ο ταννίνην.]

[Πηγ.: Γεωπ. 7.12.9—Διοσκ. 5.34—Pall 11.4]

δ'. Πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ὀξύτητος τοῦ γλεύκους καὶ τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου:

Ἄσβεστος ἐσβεσμένη—Κρητὶς—Λίθος πόρινος κεκαυμένος—Μάρμαρον λειοτριβῆς—Ὀστρακα κοχυρίων κεκαυμένα καὶ λειοτριβῆ—Σποδιά (δ. δ. στάκτη) ἀπὸ κλημάτων ἀμπέλου—Σάνδυξ—Τέφρα ἐκ σπέρματος ἢ ξύλου Δρυὸς—Τρῶξ οἴνου κεκαυμένη καὶ λειοτριβῆς ἢ καλυμένη καὶ Σφέκκη ἢ Φέκκη (λατ. *Faecula*, *faex vini usta*. δ. δ. καθαρὸν Ἀνθρακικὸν Κάλιον).

[Σάνδυξ· (Δημόκριτος ἐν Γεωπ. 6.19.1) ἴσως ἡ Σάνδυξ ἢ Ἀρμένιον χροῶμα τοῦ Στράβωνος (11.529), ἣτις ἦτο γῆ ἐρυθρὰ ἐξαγομένη ἐξ Ἀρμενίας καὶ ἣτις ἦτο βεβαίως Μίλτος τις μετὰ ξένων τινῶν προσμίξεων καὶ ἰδίως ὥχρας ἐρυθρᾶς ἄρα μίγμα τι αἱματίτου καὶ ἀργίλλου ὅπερ σημ. κν. ὀνομαζόμενον κοκκινόχρωμα (ἴδε Μ. Στεφανίδου, Ἡ Ὁρυκτ. τοῦ Θεοφράστου σ. 164·166). Σάνδυξ ἐπίσης ὀνομάζεται καὶ φυτὸν τι ἀνεργήμενον εἰσέτι (Σωσίβιος παρ' Ἡσυχίου) καθὼς καὶ εἶδος τι μολυβδόχου ψιμυθίου (Διοσκ. 5.88) ἀλλ' ἀσφαλῶς οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων εἶναι δυνατόν γὰρ ἐννοῆ ὁ Δημόκριτος προκειμένου περὶ ἐλαττώσεως τῆς ὀξύτητος τοῦ γλεύκους.]

[Πηγ.: Ἀλεξ. Τραλλ. 11· 630 κτλ. — Γαλην. 13 σ. 355 — Γεωπ. 6.19.1· 7.12.10· 7.12.11· 7.12.14· 7.12.16 — Διοσκ. Π. Εὐπορ. 2.137—Cato 23—Col 12.30.—Pl 14.24.1· 14.25.5· 14.26.1· 23.24.1-5].

ε'. Πρὸς ἐλάττωσιν τῆς καθόλου δριμύτητος τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου:

Ἀργίλλος πεφρυγμένη — Γλυκύριζα ξηρά—Ἐψήμα μετ' ἀλεύρου Φακῆς—Κριθῆς ἄλευρον—Πέπερι μετὰ Πιστακίων.

[Ἀργίλλος· (ἴδε κατωτέρω παρ. θ')—*Γλυκύριζα* (Διοσκ. 3.5—Θεόφρ. Ἰστ. 9,13.2) ἡ σημ. Γλυκύριζα ἢ ἐχινσιεδῆς

(*Glycyrrhiza echinata*) και Γλυκ. ή άτριχος (*Gl. glabra*) άμφότερα τὰ εΐδη ταύτα καλοϋνται σήμερον κοινώς Γλυκόριζο (Γενν. Λεξ. Φ. 225)—*Φακή* ή *Φακός* (Διοσκ. 2.107) τὸ γνωστότατον ὄσπριον *Φακή* ή βρώσιμος (*Lens esculenta* ή *Ervum Lens*) (Γενν. Α.Φ. 991)—*Πέπερι* (Διοσκ. 2.159—Θεόφρ. Ίστ. 9.20.1) τὸ κν. πιπέρι ήτοι ὁ ξηρὸς καρπὸς τοῦ φυτοῦ ὄπερ σημ. ὀνομάζεται *Πέπερι* τὸ μέλαν (*Piper nigrum*) (Γενν. Α.Φ. 756) — *Πιστάκια* ή *Βιστάκια* ή *Φιστάκια* ή *Ψιτάκια* (Διοσκ. 1.124—Θεόφρ. Ίστ. 4.4.7) τὰ κν. φιστίκια ήτοι οἱ καρποὶ τῆς *Πιστάκης* δ. δ. τοῦ δένδρου ὄπερ σημ. ὀνομάζεται *Πιστακία* ή γνήσια ή καρποφόρος (*Pistacia vera*) κν. *Φιστικία* ή *Φουστουκία* (Γενν. Α. Φ. 786)].
[Πηγ. : Γεωπ. 7.12 19—Cato 109—Pall. 11.14].

στ'. Πρὸς εὐωδίαν, εὐχρoιαν και συντήρησιν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου :

- 1.—*Υδωρ πελάγιον* (ήτοι θάλασσα εὐλημμένη ἐξ ἀνοικτοῦ πελάγους), *παλαιόν*, *προκατειργασμένον εἰδικῶς και ἐξηψημένον* (συμπεπυκνωμένον διὰ βρασμοῦ).
2. *Τρὺξ εὐώδης ἐκλεκτοῦ οἴνου* (δ. δ. Ζύμη ἐκλεκτή).

(Αἱ οὐσαὶ αὗται προσετίθεντο εἰς τὸ γλεῦκος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ζυμώσεως αὐτοῦ).

[Ὁ φυσικὸς φιλόσοφος Φανίας ὁ Ἐφέσιος (εἰς τῶν διακεκριμένων μαθητῶν τοῦ Ἀριστοτέλους), ἐν περιγραφῇ τινι τῆς σκευασίας τοῦ περιφήμου και εὐωδεστάτου Ἀνθοσμίου οἴνου τῆς Λέσβου γράφει <γλεῦκει παρεγγεῖται παρὰ χόρας πεντήκοντα εἰς θαλάσσης και γίνεται ἀνθοσμίας> και παρακατιῶν προσθέτει <ἀνθοσμίας γίνεται ἐκ νέων ἀμπέλων ἰσχυρότερος ή ἐκ παλαιῶν> και <τὰς ὀμφακώδεις σταφυλὰς συμπατήσαντες ἀπέθεντο και ἀνθοσμίας ἐγένετο>. Ὁ δὲ λατῖνος γεωπόνος Κολουμέλλας λέγει δογματικῶς <τὸ θαλάσσιον ὕδωρ παρέχει εἰς τὸν οἶνον καλυτέραν εὐωδίαν και εὐανθές χροῶμα>. Οἱ πλείστοι τῶν ἐκλεκτῶν κπὶ περιφήμων γλυκεῶν ἐλληνικῶν οἴνων (Ἐφέσιος, Θάσιος, Κῶος, Χίος, Λέσβιος, Ἀλικαρνάσσιος κλπ.) ἦσαν ἠερτυμένοι διὰ θαλάσσης ὁ δὲ Μύνδιος οἶνος ήτο τῶσον πολὺ τεθαλασσωμένος και συνεπῶς ἄλυμρος τὴν γεῦσιν ὥστε εὐλόγως ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Μένιππος, ἀπεκάλει τὴν Μύνδον ἄλυμοπῖν. Κατὰ τὸν Πλῦνιον λόγῳ τῆς προσθήκης ταύτης τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἰς τοὺς ἐλληνικοὺς οἴνους, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέκλειον τελείως τὴν χρῆσιν τούτων εἰς τὰς πρὸς τοὺς Θεοὺς θυσίας των.

Κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα ὁμοῦς ή διὰ θαλάσσης ἀρτυσις τῶν ἐλληνικῶν οἴνων ἤρχισε νὰ περιορίζηται σημαντικῶς και ὁ Πλίνιος ἀναφέρει <ὁ Κλαζομένιος θεωρεῖται εἰς τῶν ἀρίστων οἴνων ἀφ' ὅτου ἤρχισε νὰ εἶναι ὀλιγώτερον τεθαλασσωμένος>.

Ὁ Γαληνὸς βεβαιεῖ οὐ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του (Β' μ.Χ. αἰῶνα) οἱ ἀριστοὶ οἶνοι τῆς Χίου και τῆς Λέσβου ἦσαν πλέον τελείως ἀθάλασσοι.—Ὁ διὰ θαλάσσης ἠερτυμένος οἶνος ἐκαλεῖτο *Ἀλίγκας*, *Θαλασσομιγής*, *Τεθαλασσωμένος*, ὁ δὲ ἀνάργυτος ἐκαλεῖτο *Ἀθάλασσος*, *Ἀδιάχυτος*, *Ἀπαράχυτος*.]

[Πηγ. : Ἀθῆν. Α26β' Α31f' Α32c-e' Α33β—Γαλην. 13.721—Γεωπ. 8.24.1—Διοσκ. 5.6.3' 5.6.5' 5.6.11' 5.19—Εὐστάθ. 1559.50—Ἦσυχ. ἐν λ. Ἀλικιάνες—Θεόφρ. Αἰτ. 6.7.6—Φανίας ὁ Ἐφέσιος ἀποσπ. 32—Cato 24' 106' 112—Col 12.31' 12.25—Pall 11.14—Pl. 14.9.1' 14.9.2' 14.10.1' 14.10.2' 14.23.1' 14.24.1' 14.25.5' 23.24.1-5]

ζ'. Πρὸς ἀρωματίσιν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου:

1. *Κηρὸς* <θυμιώμενος ἐν τῷ πύθῳ εὐοσμίαν παρέχει· δεῖ δὲ μετὰ τὸ θυμιᾶσαι ἐπιβάλλειν τὸν οἶνον>.
2. *Θυμίαμα*—*Μῆλον ἄσινες* (δ.δ. μὴ βεβλαμμένον)
<ἐμβάλλει (εἰς τὸν πύθον) ἐν τῶν εἰρημένων πρὶν ἐγγεῖν τὸν οἶνον και περιδήσας ἔασον, μέχρις ἀν' ἀδιάφθορον και μὴ τρέπον τὴν ὀσμὴν γένηται, εἶτα ἀφελῶν, τὸ ἐμβληθέν, ἐμβάλλει τὸν οἶνον, και πωμάσας μετὰ ταῦτα χρῶ>.
3. *Ἀβρότενον*—*Ἀμύγδαλα πικρὰ*—*Ἀργιλλος*—*Ἀσάρου φύλλα*—*Ἀσπαλάθου ρίζαι*—*Ἀσπαράγου ἄνθος*—*Κέδρου πρίσμα*—*Τήλεως ἄλευρον*.
<τούτων τὰ μὲν ἐν ἀγγείοις πλεκτοῖς, τὰ δὲ ἐν ὀθονίοις δεθέντα, δεῖ ἐγκρεμάνυσθαι μετέωρα εἰς τὸ ἔχον τὸν οἶνον ἀγγεῖον, ὡς μὴ ἐφάπτεσθαι αὐτοῦ. ὅταν δὲ τῆς ἐαυτῶν ὀσμῆς μεταδῶσιν, ἐξαιρεῖται πάντα δὲ πρὶν διαφθαρήναι και ἀλλοιωθῆναι>.

[Διὰ τῶν ἀνωτέρω οὐσιῶν ὁ οἶνος προσλαμβάνει ἐλαφρὰν τινα εὐωδίαν διὰ τὴν ὁποῖαν ὁμοῦς δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀρωματικὸς ή ἀρωματίτης δ.δ. οἶνος εἰδικῶς (ἴδε κεφ. δευτερον εἰδικοὶ ἀρωμ. οἶνοι).—*Θυμίαμα*: πᾶσα εὐώδης, εὐκαστος και ἐξαχνιστὴ ὕλη ὅπως ὁ Λίβανος κτλ.—*Ἀβρότενον* (Διοσκ. 3.24—Θεόφρ. Ίστ. 6.7.3-4 Αἰτ. 4.3.2) δύο εἶδη: α) *Ἀβρ. τὸ ἄρρον* ἴσως τὸ σημ. Ἀφίνθιον ή Κίνα (*Artemisia Cina* ή *Contra*) β) *Ἀβρ. τὸ θῆλυ* ἴσως τὸ σημ. Ἀφίνθιον τὸ Ἀβρότενον (*Artemisia Abrotonum*) κν. ἐν Κεφαληνία Μελιτίνη και τουρκ. Περφεντζεσέφ. (Γενν. Α. Φ. 165)—*Ἀσαρον* ή *Ἀσορον* ή *Νάρδος ἀγρία* (Διοσκ. 1.10) τὸ σημ. Ἀσαρον τὸ Εὐρωπαϊκὸν (*Asarum Europaeum*) (Γενν. Α. Φ. 1052).—*Ἀσπάλαθος* ή *Ἐρσοῖσκηπτρον* ή *Σφάγγον* ή *Διάξυλον* (Διοσκ. 1.20—Θεόφρ. π. Ὁσμῶν 25' 33) ἴσως τὸ σημ. Περιελλόκαυλον τὸ σαρωματικὸν (*Convolvulus scoparius*), κατὰ Sprengel (Γενν. Α. Φ. 151)—*Ἀσπάραγος* (Ἀθῆν. Β. 62—Γεωπ. 12.18) ὁ σημ. Ἀσπάραγος ὁ ἡμερος και κηπευόμενος ή φαρμακευτικὸς (*Asparagus officinalis*) κν. *Σπαράγγι* ή *Σφαράγγι* (Γενν. Α. Φ. 153)—*Κέδρος* (Γεωπ. 11.1.1—Διοσκ. 1.77.—Θεόφρ. Ίστ. 3.12.3) δύο εἶδη: α) *Κ. δένδρον* ἴσως ή σημ. Ἀρκευθος ή δρυπηφόρος (*Juniperus drupacea*) και ἡς ὁ καρπὸς ἐκαλεῖτο *Κεδρίς*, κν. δὲ σήμερον ὀνομάζεται *κεδρόμηνον*. β) *Κ. μικρὰ ή ἀκανθώδης* ἴσως Ἀρκευθος ή κοινὴ *Juniperus communis*). Και τὰ δύο εἶδη ἐνέχουσιν ἰδιαίτους ρητινώδη οὐσίαν, *κεδρίαν* καλουμένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων και ἡτις ἐμπεριέχει ἀρκευθίνην (*Juniperine*) (Γενν. Α. Φ. 142' 489)—*Τήλις* ή *Βούκερας* (Διοσκ. 2.102—Θεόφρ. Ίστ. 3.17.2' 4.4.10' 8.8.5) ὁ σημ. Τριγωνίσκος ή Τήλις (*Trigonella Foenum graecum*) κν. Τήλι, Τηνηλίδα, Τηνηλίνα, Μοσχουσίταρο (Γενν. Α. Φ. 966)].

[Πηγ. : Γεωπ. 7.20.4' 7' 20.6-9]

η'. Πρὸς τεχνητὴν παλαιῶσιν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου :

Τρὺξ παλαιῶσιν οἴνου

(Ἰδε και εἰς κεφ. δευτερον εἰδικοὶ ἀρωματικοὶ και παλαιοφανεῖς οἶνοι,

[Πηγ. : Γεωπ. 7.24.2-3.]

θ'. Πρὸς διαυγασμὸν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου :

'Αμόργη ἠψημένη ἐπὶ τρίτῳ — 'Αργίλλος ἄφρυκτος ἢ πεφρυγμένη καὶ λειοτριβής. — 'Ελλέβορος λευκὸς ἢ μέλας — Πιτυίδες ἄφρυκτοι — 'Ωῶν τὰ λευκὰ μεθ' ἄλλος λευκοῦ καὶ κεκαθαμένου.

[*Αμόργη* (Διοσκ. 1.102) τὸ διὰ τῆς ἐκθλίψεως τῶν ἐλαιῶν ἐκρέον μετὰ τοῦ ἐλαίου καὶ λαμβανόμενον ὑδατῶδες καὶ στύφον ὑγρὸν τὸ κν. ἀμούργα ἢ μοῦργα (λατ. amurca). Κατὰ τὸν Ἀνατόλιον διὰ τοῦτου (συμπυκνωθέντος πρότερον εἰς τὸ τρίτον τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου διὰ βρασμοῦ) ὁ τρυγῶδης καὶ θολερὸς οἶνος ἐκποκαθίσταται παρὰ ἄλλοις (δ. δ. γίνεται ἀμέσως διαυγής). — *Αργίλλος* τὸ κν. Ἀσπρόχωμα, ἐνιάχου δὲ καὶ βρασματοχῶμα καλούμενον. Ὁ Φρόντων γράφει «καὶ ἡ ἀργίλλος μετὰ τὸ ζέσσει τοὺς οἴνους ἐμβαλλομένη καθαίρει τοὺτους, καταφέρουσα σὺν ἑαυτῇ τὸ θολερὸν εἰς τὴν τρύγα, μᾶλλον δὲ εἰ φρυγείη, καὶ εὐώδη τὸν οἶνον ποιεῖ» ἔστι γὰρ γλυκεῖα. τὰ γοῦν τῷ χειμῶνι ἀδτην σιτούμενα διαγίνονται. γλυκαίνει οὖν ἡ ἀργίλλος τὸ γλεῦκος καὶ μόνιμον ποιεῖ». — *Ελλέβορος λευκὸς* (Διοσκ. 4.148—Θεοφρ. Ἰστ. 9.10.1) τὸ σημ. Βέρετρον τὸ λευκὸν ἢ λοβελιανὸν (*Veratrum album* ἢ *lobelianum*) κν. Στερογιαννί (Γενν. Λ. Φ. 189) — *Ελλέβορος μέλας* (Διοσκ. 4.162 Θεοφρ. Ἰστ. 9.9.2· 9.10.2· 4· Αἰτ. 6.13.4) ὁ σημ. Ἐλλέβορος ὁ μέλας (*Helleborus niger*) ἢ καὶ ὁ σημ. Ἐλ. ὁ κυκλόφυλλος (*Hel. Cyclophyillus*) τὸ κν. Σκάρφι, Σκάρφη, Κάρπη, Καρπί. (Κατὰ τὸν Ὁρφανίδην μᾶλλον τὸ δεύτερον εἶδος) Ἀμφότερα εἶναι δηλητηριώδη λόγῳ τῆς ἐλλεβορίνης τὴν ὁποίαν ἐνέχουσιν (Γενν. Λ. Φ. 302). Ὁ Φρόντων λέγει «πρὸς ὀλίγον ἐμβαλλόμενος καθαίρει τὸν οἶνον καὶ μόνιμον ποιεῖ καὶ τοὺς χρωμένους ὠφελεῖ» — *Πιτυῖς* (*Pini nucleus*—Διοσκ. 1.69 — Γαλην. 12.102 — Pall. 11.14) ὁ καρπὸς (τὸ σπέρμα) τῶν Πιτύων καὶ τῆς Πεύκης, ὁ εὐρισκόμενος ἐν τοῖς κώνοις. Ἄρα ὑπὸ τὸ γενικὸν τοῦτο ὄνομα ἐννοεῖται καὶ τὸ βρώσιμον σπέρμα (τὸ κν. κουκουνάρι, κωκωνάρι, πιλόνη, πιλόλη) τοῦ εἶδους ἐκείνου τῆς Πεύκης ὅπερ σημ. ὀνομάζεται Πεύκη ἢ Πίτυς (*Pinus Pineae*) κν. Κοκκουναριά, Ἡμερος Πεύκος, Στροφιλιὰ (Γενν. Λ. Φ. 772) — *Ωῶν τὰ λευκὰ* κν. τὸ ἀσπράδι τοῦ αὐγοῦ. Ὁ Φρόντων γράφει «Ὡῶν τριῶν τὰ λευκὰ βαλὼν εἰς ἄγος, τὰ ραξὸν ἵνα ἀφρίσῃ, ἐμβαλὼν καὶ ἄλας λευκοῦς (δ.δ. ἄλας κοινὸν κεκαθαμένον) καὶ μέρος οἴνου, καὶ μάλα σσεῖως λευκότερον γένηται, εἴτα γέμιζε τοῦ οἴνου, καὶ κατὰ κεράμιον ποιεῖ οὕτως, καὶ ἀποτίθεσο».

[Πηγ. : [Γεωπ. 7.12.19· 7.12.21· 7.22.1· 7.28.1—Horatius (Sat. 2.4.56—57)—Pall 11.14.]

ι' Πρὸς χρωματισμὸν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου :

Κρόκος (διὰ τὸν λευκὸν)—Μύρτιλλα (διὰ τὸν ἐρυθρόν).

[*Κρόκος* (Διοσκ. 1.26—Θεοφρ. Ἰστ. 6.6.10—Στράβ. 6.273· 14.670) ἢ κν. ζαφορά ἢ σαφράνη ἦτοι τὰ ἀπέξηραμμένα στίγματα τοῦ ἀνθους ὄρισμένου φυτῶν ἅτινα σημ. ὀνομάζονται Κρόκος ὁ καρταϊκὸς (*Crocus cartwrightianus*), Κρόκος ὁ τουρνεφόρτειος (*Cr. tournefortii*), Κρόκος ὁ ἐλληνικὸς (*Cr. graecus*) καὶ Κρ. ὁ ἡμερος (*Cr. Sativus*) (Γενν. Λ. Φ. 565) — *Μύρτιλλον* τὸ κν. Φίγγι (ἐν Θεσσαλίᾳ) ἦτοι ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ ὅπερ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἐκαλεῖτο Ἀμπελος ἐν Ἴδη (Θεοφρ. Ἰστ. 3.17.6), σήμερον δὲ ὀνομάζεται Μυρτιδίων τὸ κοινὸν ἢ Μυρτιδίων ὁ Μύρτιλλος (*Vaccinium Myrtillus*). Ὁ καρπὸς οὗτος εἶναι ρᾶς εὐστόμος, εὐστόμαχος καὶ βαφικὴ (Γενν. Λ. Φ. 686)].

[Πηγ. : [Γεωπ. 7.13.2—Pall. 11.14—Pl. 14.25.7]

ια'. Πρὸς ἀποχρωμάτισιν τοῦ ἐξυμωμένου ἐρυθροῦ ἢ μέλανος οἴνου :

'Αλς ρυπαρὸν (δ.δ. ἄλας κοινὸν ἀκάθαρτον)—Κυάμου ἄλευρον—'Ορὸς γάλακτος—Πίσσον τῆς Ἀφρικῆς (πρὸς ταχύτατον ἀποχρωματισμὸν)—Τέφρα ἐκ κλημάτων λευκῆς ἀμπέλου—'Ωῶν τὸ λευκόν.
(Ἴδε καὶ κεφ. δεύτερον οἶνοι ἀρωματικοὶ παλαιοφανεῖς)

[*Κυάμος* (Διοσκ. 2.105—Θεοφρ. Αἰτ. 4.14.2) τὸ κν. κουκκί (λατ. Faba) ἦτοι ὁ καρπὸς τοῦ φ. Κύαμος ὁ κοινὸς (*Faba vulgaris* ἢ *Vicia Faba*). (Γενν. Λ. Φ. 575)—*Ορὸς* ἢ *Ορρὸς γάλακτος* τὸ ὑδατῶδες ὑπόλειμμα τὸ ἀπομένον μετὰ τὴν πήξιν τοῦ γάλακτος—*Πίσσον τῆς Ἀφρικῆς* εἶδος τι Πιζελίου ἢ Μπιζελίου καλλιεργούμενον ἐν Ἀφρικῇ].

[Πηγ. : [Γεωπ. 7.21.1—Pall. 11.14].

ιβ'. Πρὸς διατήρησιν ἀζυμώτου τοῦ γλεῦκος «Γλεῦκος ἐν ὄλῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἔχειν»

'Αργίλλος πεφρυγμένη—Νίτρον Ἀλεξανδρινόν.

[*Αργίλλος* ἴδε ἀνωτέρω σχολ. παραγρ. θ'—*Νίτρον* (Διοσκ. 5.113—Pl. 14.26.1) ἰδίως ἢ Σόδα (τὸ Ἀνθρακικὸν Νάτριον) (ἴδε Μ. Στεφανίδου, Ἡ Ὁρυκτ. τοῦ Θεοφράστου σελ. 150-151), Κατὰ τὸν Πλίνιον, τὸ Νίτρον εἶχεν ὄλας τὰς ἰδιότητας τῆς Σφέκλης ἢ Φέκλης (δ.δ. τοῦ καθαροῦ ἀνθρακικοῦ Καλίου)].

[Πηγ. : [Γεωπ. 6.16.6· 7.12.19].

ιγ'. Πρὸς συντήρησιν τοῦ ἐξυμωμένου οἴνου :

«Πῶς ἔστι προκαταλαβεῖν καὶ τοὺς οἴνους μὴ συγχωρεῖν τρέπεσθαι, ἀλλὰ μόνιμους εἶναι».

'Αλς φρυκτοὶ—'Αμόργη ἠψημένη καὶ μεμιγμένη μετὰ μέλιτος—'Αμπέλου ρίζαι ἐμβαλλόμεναι εἰς τὸ γλεῦκος—'Αμύγδαλα γλυκεῖα (εἰς τοὺς μέλανας οἴνους)—'Ελλέβορος λευκὸς ἢ μέλας—'Ερέβινθοι μέλανες φρυγέστες ἐπ' ὀλίγον καὶ ἄλεσθέντες—Κέδρου καρπὸς—Λίνου σπέρμα μυχθὲν ἐψητῷ ἢ γλεῦκει—Μαράθρου σπέρμα μετὰ σποδιᾶς ἀπὸ κλημάτων ἀμπέλου—'Ορὸβου λευκοῦ ἄλευρον—Πίσσα βρυτία «τοῦτέστιν ἢ ἐν τοῖς πυθμῆσι τῶν κερραμίων εὐρισκόμενη, κοπεῖσσα, καὶ διὰ κοσκίνου τῷ οἴνω ἐμβληθεῖσα». — Πίσσα ξηρὰ ἢ ὑγρὰ (ἴδε κεφ. δεύτερον εἰδικὸν ἀρωματικὸν οἶνον). Πυρῆνες ἐλαιῶν κατακεκαυμένοι καὶ ἐσβεσμένοι δι' ἐψητοῦ οἴνου παλαιοῦ καὶ εὐώδους — Ρητίνη πιτυίνη, μάλιστα δὲ ἡ Τερβιν-

θίνη και Ρητινή ξηρά (Ίδε κεφ. δεύτερον ειδικοί άρωματικοί οίνοι)—**Στυπτηρία σχιστή**—**Τήλις ήλιω φρυγείσα**—**Τρύξ έκλεκτου οίνου εϋώδης**.
(Ίδε και τὰ έν ταις άνωτέρω παραγράφους α', β', γ', δ', στ', θ' άναγραφόμενα άρτύματα καθώς και τὰς έν τῷ κεφ. δευτέρῳ άναφερομένας συνθέσεις Πανάκεια I, II, III και τὰ πρὸς τεχνητήν παλαιώσιν άρτύματα II και III).

[**Άλες φρυκτοί** (Διοσκ. 5.109)· άλας κοινόν θαλάσσιον ή όρυκτόν, λειοτριβές, λευκόν, κεκαθαμένον δι' άνακρυσταλλώσεων και άπεξηρσμένον διὰ πυρώσεως. Τοῦτο προσετίθετο εἰς τὸ γλεῦκος άμέσως μετὰ τὴν έναρξιν τῆς ζυμώσεως και κατ' άναλογίαν 0,5 τοῖς όσο ἵνα καταστήσῃ τὸν οἶνον μόνιμον, διαυγῆ, εὔχρουν και άνεπίδεκτον άναπτύξεως ἐπὶ τῆς επιφανείας αὐτοῦ άνθους, εὐρώτος ή πέπλου δξινίσεως.—**Άμόργη** (Ίδε σχολ. παραγρ. θ') — **Έλλέβορος** (Ίδε σχολ. παραγρ. θ')—**Έρέβινθοι** (Διοσκ. 2.104 — Θεόφρ. Ίστ. 8.5. 8.6.5)· τὰ κν. ρεβίθια, ροβίθια, έρεβίθια ήτοι οἱ καρποὶ τοῦ φυτοῦ όπερ σημ. όνομάζεται Έρεβινθος ὁ κοινός (Cicer arietinum) (Γενν. Α.Φ. 307)—**Λίνον** (Διοσκ. 2.103—Θεόφρ. Ίστ. 3.18.3· Αἰτ. 2.16.2· 4.5.4)· τὸ κν. Λινάρι ήτοι Λίνον τὸ χρησιμώτατον (Linum utitatisimum) (Γενν. Α.Φ. 615)—**Μάραθρον** ή **Μάραθρον** (Διοσκ. 3.70—Θεόφρ. Ίστ. 6.1.4)· τὸ σημ. Μάραθρον τὸ κοινόν (Foeniculum vulgare ή capillaceum ή officinale) κν. Μάραθο ή Φινόκιο (Γενν. Α.Φ. 639)—**Όροβος λευκός** (Διοσκ. 2.108—Θεόφρ. Ίστ. 2.4.2) ὁ σημ. Όροβος ὁ κοινός (Ernum Ervilia), τὸ κν. Ρόβι ή Ρόβη. Τοξικός (Γενν. Α.Φ. 736)—**Στυπτηρία σχιστή** (Διοσκ. 5.106)· σχιστόλιθος στυπτηριούχος μετὰ προσμίξεως λιγνιτῶν (Ίδε Μ. Στεφανίδου ή Όρυκτολ. τοῦ Θεοφράστου σ. 91) — **Τήλις** (Ίδε σχολ. παραγρ. ζ').

[**Πηγ.**: Γεωπ. 7.4.2· 7.12.1-29· 7.17.1—Διοσκ. 5.6.4-5· 5.34—Πλούτ. 2.676c—Cato 23· 88· 105—Col. 12.21· 12.22· 12.23. 12.24. 12.25· 12.33—Pall. 11.14—Pl. 14.24.1· 14.25.3-4· 16.21.1· 16.22.1-3· 16.23.1-5· 23.24.1 δ].

ιβ' Πρὸς άφάιρσιν νοτίας (δ.δ. όσμῆς μούχλας) τοῦ έζυμωμένου οίνου:
Ροιάς φύλλα μετὰ Γάρου—Πίσσα.

[**Ροιά** ή **Ρόα** ή **Σίδα** ή **Σίδα** (Διοσκ. 1.110—Θεόφρ. Ίστ. 2.2.7· Αἰτ. 5.6.1) ή σημ. Ροιά ή κοινή Punica granatum) κν. Ροιδιά, Ρωδιά, Ραγδιά, Ρωβεία (Γενν. Α.Φ. 847)—**Γάρου** ή **Γάρου** (Γεωπ. 20.46. 1—6—Διοσκ. 2.29·2.32)· ζωμός τις ή έμβλαμμα έξ άλλης και μικρῶν ιχθύων ή τὰ έντόσθια τῶν ιχθύων ταριχευτά].

[**Πηγ.**: Γεωπ. 7.26.1 — Cato 110].

ιγ' Πρὸς άφάιρσιν πάσης δυσωδίας και πρὸς διόρθωσιν πάσης πονηρίας (δ. δ. κακῆς καταστάσεως και έκτροπῆς τοῦ έζυμωμένου οίνου):

Ίτέας ξύλον — Κρίθινος άρτος θερμός έν σπυρίδι — Όρὸς νεαροῦ τυροῦ — Όστρακα έκπεπρωμένα — Σέλινον σπέρμα και φύλλα,
(Ίδε και τὰ έν τῇ παραγράφῳ δ' και ε' άναγραφόμενα).

[**Ίτέα** (Διοσκ. 4.46—Θεόφρ. Ίστ. 3.13.7) ή σημ. Ίτέα (Salix) κν. Ίτη ή Ίτη ή Άδυά και ίδίως τὰ εἶδη Ίτέα ή λευκή (Salix alba) και Ίτέα ή εὐθραυστος (Salix fragilis) ὧν ὁ φλοιός και τὸ ξύλον περιέχουσι πρὸς τοῖς άλλοις και ἰτείνην (Salicine). (Γενν. Α.Φ. 445·446) — **Σέλινον ήμερον ή κηπαῖον** (Γεωπ. 12.23 — Διοσκ. 3.64)· τὸ σημ. Σέλινον τὸ βαρύσομον (Arium graveolens) κν. Σέλινο (Γενν. Α.Φ. 863)]

[**Πηγ.**: Γεωπ. 7.26.4]

ιδ' Πρὸς θεραπείαν δξίζοντος οίνου (δ. δ. ξυλισμένου):

Γάλα αἴγειον — Κράμβης ρίζα — Στυπτηρίασχιστή (Ίδε και τὰ έν παραγρ. δ').

[**Κράμβη** ή ήμερος ή κηπαία (Γεωπ. 12.17—Διοσκ. 2.120—Θεοφρ. Αἰτ. 2.5.3· Ίστ. 4.16.6) ή σημ. Κράμβη ή λαχανώδης (Brassica oleracea) και δη ή διαφορὰ Κ, λαχ. ή κεφαλωτή (Br. ol. capitata) τὸ κν. Λάχανο, Κραμπολάχανο, Μάπα κτλ. (Γενν. Α.Φ. 547) — **Στυπτηρία** (Ίδε άνωτέρω σχολ. παραγρ. ιγ')]

[**Πηγ.**: [Γεωπ. 7.12.29· 7.16.2· 8.33.1]

ιζ' Πρὸς ένδυνάμωσιν τοῦ έζυμωμένου οίνου (Νοθεία):

«Οἶνον πολυφόρον εἰς κρᾶσιν ποιήσαι, ὥστε ὀλίγον άναλισκόμενον πολλοῖς έξάρκειν».

Άλθαϊας ρίζαι ή ξηραι ή Άλθαϊας φύλλα ξηρά μετὰ ή άνευ Γύψου ή Έρεβίνθων ή καρπῶν Κυπαρίσσου ή φύλλων Πύξου ή σπερμάτων Έλειοσελίνου ή τέφρας κληματίνης.

[**Άλθαία** ή **Έβισκος** (Διοσκ. 3.146—Θεοφρ. Ίστ. 9.15.5· 9.18.1)· πιθανῶς ή σημ. Άλθαία ή φαρμακευτική (Althaea officinalis) ή κν. Νερομολόχα ή Βίσκος (παρὰ Κοραή). Ταύτης πάντα τὰ μέρη εἶναι βλενοῦχα (Γενν. Α.Φ. 42)—**Κυπαρίσσο** (Διοσκ. 1.74—Θεοφρ. Ίστ. 1.8.2) ή σημ. Κυπαρίσσο, ή άειθαλής (Cupressus sempervirens) τὸ κν. Κυπαρίσσι και ὁ καρπὸς αὐτοῦ κν. κυπαρισσόμηλο.— **Πύξος** (Διοσκ. 3.4—Θεοφρ. Ίστ. 3.15.5) ή σημ. Πύξος ή άειθαλής (Buxus Sempervirens) κν. Πυξάρι ή Τιμισοίρι. Τὰ φύλλα ταύτης εἶναι τοξικά (Γενν. Α.Φ. 815)—**Έλειοσελίνον** ή **Έλειοσελίνον** (Διοσκ. 3.64—Θεοφρ. Ίστ. 7.6.3)· τὸ σημ. Σέλινον τὸ έλιον (Arium graveolens palustre) (Γενν. Α.Φ. 863)]

[**Πηγ.**: Γεωπ. 7.23.1—Pall. 11.14]

Πολλάς έκ τῶν άνωτέρω άναφερομένων άρτύσεων κατακρίνουσιν αὐστηρότατα τινές τῶν λατίνων συγγραφέων. Ο Πλίνιος δυσανασχετῶν λέγει «προσπαθοῦμεν διὰ τῶσων και τῶσων νοθειωθέντων καταστήσωμεν τὸν οἶνον άρεσιώτερον και έπειτα άποροῦμεν διατὶ ὁδοτος εἶναι έπιβλαβῆς εἰς τὴν υγείαν» (Pl. 14.25.7) και άλλαχού «ὁ οἶνος ὅστις διετήρησε τὴν φυσικὴν και ἰδιαζούσαν αὐτοῦ γεῦσιν εἶναι και ὁ μάλλον άβλαβῆς». (Pl. 23.22), «Ὁ δὲ Κολουμέλλας άφορίζων άποφαίνεται «άριστος οἶνος εἶναι μόνον ὁστις δόστις δύνάται νά διατηρηθῆ ή επί μακρόν άνευ προσθήκης οὐδεμιᾶς ξένης οὐσίας και συνεπῶς δέον νά μη έμβάληται εἰς αὐτὸν οὐδέν άπολύτως τὸ δυνάμενον νά μεταβάλη τὴν φυσικὴν αὐτοῦ γεῦσιν» (Coll. 12.19)

[Κρίσεις, παρατηρήσεις και συμπεράσματα επί ὄλων τῶν έν τῷ πίνακι Γ' άναφερομένων άρτύσεων Ίδε εἰς Μέρους Έκτον].

(Συνέχεια εἰς τὸ έπόμενον τεῦχος)

κέντρον φθάση τὸ σημεῖον Ε, θὰ ἔχωμεν συνθεσιν τῶν στοιχείων τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ περιοδικοῦ συστήματος.

Τούναντιον, ἐάν ἡ ἀστάθεια ἀργίση νὰ ἐπέλθῃ, ἡ ὕλη δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς καταστάσεως G, ἔνθα ὑφίστανται κυρίως τὰ βαρύτερα στοιχεῖα.

Οὕτω ὁ Hoyle ἀφοῦ προσδιώρισε τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας οἰκοδομοῦνται τὰ στοιχεῖα, κατάρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ μίαν πλήρη εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν συνδυασμῷ μετὴν ἐξέλξιν τῶν ἀστέρων.

Τρία παραδείγματα θὰ μᾶς συμπληρώσουν τὸ ὄρατον σύνολον τῆς θεωρίας τοῦ Hoyle,

Κατὰ πρῶτον ἔχομεν τὴν εἰκόνα ἐνὸς ποταμοῦ. Ὁ ἀστὴρ οὗτος, γίνεται ἀσταθὴς πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ Ε καὶ συνεπῶς ἀποφεύγει τὴν ἀπὸ Ε πρὸς G, καταστροφικὴν ἐξέλξιν, ἀπομένων τελικῶς μετὰ τὰ στοιχεῖα τὰ πρὸ τοῦ Ε οἰκοδομούμενα.

Ἐκ δευτέρου ἔχομεν τὴν εἰκόνα ἐνὸς Συρτηνοῦ. Ἡ κεντρικὴ τοῦ ὕλη κατάρθωνει νὰ προσπεράσῃ τὸ Ε καὶ ὀλόκληρος ὁ ἀστὴρ ὑφίσταται τὴν τρομεράν, ἐντὸς 100 sec, κατάρρευσιν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀναμένεται καὶ ἐμφάνισις μεγάλων ποσοτήτων ἄκρως βαρέων στοιχείων.

Καὶ τέλος ἔχομεν ὡς τρίτον παράδειγμα τὸ

ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα. Ἡ ὕλη τῶν πλανητῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπετέλει ποτὲ τμήμα τοῦ ἡλίου. Ὁ ἡλῖος εἶναι εἰς ἀστὴρ ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν ἐξελίξεως, καθόσον ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἀρχέγονον ὕλην, ἀπὸ Η. Μᾶλλον φαίνεται ὅτι εἰς τὸ παρελθὸν ὁ ἡλῖος εἶχε κάποιον συνοδόν, ὁ ὁποῖος ὑπέστη, ὅπως οἱ ποταμοί, μίαν καταστρεπτικὴν κατάρρευσιν, μετατραπῆς κατ'αὐτὴν εἰς νέφος, ἀκριβῶς μέσων στοιχείων, μέρος τοῦ ὁποῖου διέσωσεν ὁ ἡλῖος διὰ τῆς ἐλκυστικῆς του δυνάμεως. Τὸ νέφος αὐτό, καθὼς συνώδευε τὸν ἡλῖον εἰς τὸν δρόμον του, παρέσυρεν καὶ ὑδρογόνον ἐκ τοῦ ἐνδοαστρικοῦ χώρου καὶ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀνεπτύχθη εἰς τὸ πλανητικὸν σύστημα, μέρος τοῦ ὁποῖου εἶναι καὶ ἡ Γῆ.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι πολὺ ὄραται κοσμογονικὰς εἰκόνας μᾶς ἔδωσεν ὁ Hoyle.

Βιβλιογραφία.

- 1) G. Gamow Phys. Review, Vol. 65 (1944) p. 20.
- 2) H. A. Bethe, Phys. Review, Vol. 55 (1939) p. 434.
- 3) G. Gamow, Phys. Review, Vol. 70 (1946), p. 572.
- 4) P. S. de Toledo - G. Wataghin, Phys. Review, Vol. 73 (1948), p. 80
- 5) G. Wataghin, Phys. Review, Vol. 66 (1944), p. 249
- 6) F. Hoyle, Monthly Notices of R. A. S., Vol. 106 (1946), p. 343.

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ [ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικοῦ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

ΠΙΝΑΞ Δ'

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΑΛΛΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΙΝΩΝ

α. Ὡς πρὸς τὴν ὁσμὴν.

α'. **Ἄνοδος, Ἄνοσμος, Ἄσμος:** ὁ ἄνευ εὐωδίας· ἀντίθετον τῷ **Εὐόσμος** (Θεόφρ.).

β'. **Εὐόσμος, Εὐόσμος, Εὐπνους, Εὐώδης, Ἡδύοδος, Ἡδύοσμος, Ἡδύπνους, Καλλίπνους:** ὁ ἔχων εὐάρεστον ὁσμὴν.

Ἄνθοσμαίης: ὁ ἔχων εὐωδίαν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῶν ἀνθέων καὶ ὀφειλομένην εἰς συμπαραομαρτιοῦντα εὐώδη προϊόντα τῆς ζυμώσεως αὐτοῦ (δ. δ. ὁ πλούσιος εἰς ἐλαφροὺς καὶ λίαν πιπτηκοῦς αἰθέρας) —

Ἀρωματικὸς ἢ Ἀρωματώδης (φύσει): ὁ ἔχων ἐκτὸς τῆς ἰδιοζούσης τοῦ ἐζυμωμένου οἴνου ὁσμῆς καὶ ἄλλην τινὰ χαρακτηριστικὴν εὐωδίαν ὀφειλομένην εἰς ἀρωματικὴν τινὰ οὐσίαν ἢν οὗτος παρέλαβεν ἐκ τῆς σταφυλῆς ἐξ ἧς παρεσκευάσθη (ὡς λ. χ. ὁ Μοσχάτος) — **Ἀρωματικὸς ἢ Ἀρωματίτης ἢ Ἀρωματώδης σκευαστός:** ὁ ἠριυμένος διὰ μῆδος ἢ καὶ πλειοτέρων γνωστῶν ἀρωματικῶν οὐσιῶν, ὧν καὶ ἀποπνέει τὴν χαρακτηριστικὴν καὶ ἔντονον εὐωδίαν. — **Μυρίπνους ἢ Μυρόπνους:** ὁ ἔχων τὴν εὐωδίαν γνωστοῦ τινος μύρου (ἴδε εἰς κεφ. δεύτερον Μυροσταφυλίται) — **Νεκτάρους:** ὁ γλυκύς, ἐρυθρὸς καὶ λίαν εὐώδης, ὁ πορευθεὶς τῷ Νέκταρι (τῷ ποτῷ τῶν Θεῶν).

[Πηγ. Ἀθήν. 31f-32b Ἀνθ. Π. 6. 248 - Ἀριστοφ. Βάτρ. 1150 Πλ 807 - Διοσκ. 554 - Ἡσυχ. ἐν λ. - Θεόφρ. π. Ὁσμῶν ἀποσπ. 52 - Λουκ. Κρόν. 22 Ἐρμότ. 60 - Μοῖρις ἐν λ. - Ξενοφ. Ἑλλ. 6. 2. 6. - Φανίας ὁ Ἐρέσ. ἀποσπ. 32 (ἴδε καὶ σχολ. παραγρ. στ' Πίνακος Γ') - Φερεικρ ἐν Μεταλλεύσιν 1. 30 - (ἴδε καὶ Λεξ. Ἀρχ. Ἑλλ. Γλώσσης)].

β. Ὡς πρὸς τὴν δύναμιν (δ. δ. τὴν περιεκτικότητα εἰς οἰνόπνευμα).

1. **Ἀδύναμος:** ὁ ἄνευ δυνάμεως (δ. δ. ὁ μὴ ἐνέχων οἰνόπνευμα ἢτοι γλυκὸς ὀξύμωτος καὶ βεβρασμένος). — 2. **Ἀκραιπάλος:** ὁ μὴ ἐπιφέρων μέθην (δ. δ. ὁ λίαν πτωχὸς εἰς οἰνόπνευμα). — 3. **Ἀσθενής,**

Ἄτονος, Αὐτοκέρρατος, Αὐτόκρας, Αὐτόκρατος, Αὐτοκρηής, Ἐκλυτος, Μαλθακός: ὁ μὴ ἔχων μεγάλην δύναμιν καὶ συνεπῶς ἀνεπίδεκτος κράσεως μεθ' ὕδατος. — 4. **Ὀλιγοφόρος:** ὁ δυνάμενος νὰ δεχθῇ ὀλίγον ὕδωρ ὅπως καταστῆ πόσιμος. — 5. **Ἐξίτηλος, Μεμαρασμένος, Παρηγμακός, Παρηγμασμένος:** ὁ ἀπολέσας μέγα μέρος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ (δ. δ. ὁ ξεθυμασμένος). — 6. **Δυναμικός, Δυνατός, Εὐτόνος, Ἰσχυρός, Πελυφόρος:** ὁ δυνατός (δ. δ. ὁ πλούσιος εἰς οἰνόπνευμα). — 7. **Μαινόμενος:** ὁ καθ' ὑπερβολὴν δυνατός — 8. **Μόνιμος, Παραμένειος ἢ Παραμένιος, Πράμνιος:** ὁ πρὸς παραμονὴν ἐπιτήδειος (δ. δ. ὁ δυνάμενος νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρόν, λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς οἰνόπνευμα). —

9. **Ἀκέραιος, Ἀκηράσιος, Ἀκήρατος, Ἀκρατος, Ἀκρητος, Ἀσυγκέρατος, Εὐζωρος Ζωρός, Χαλίκρατος, Χαλίκτητος, Χάλις:** ὁ μὴ συγκερασθεὶς μεθ' ὕδατος δυνατός οἶνος. — 10. **Ἐγκέρατος, Κράμα, Συγκεραμένος, Συγκεραστός:** ὁ ἀνομιχθεὶς μεθ' ὕδατος πρὸς ἐλάττωσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ — 11. **Ἄζωρος, Εὐκέρρατος, Εὐκράς, Εὐκρατος, Καλοκέρρατος:** ὁ κεκραμένος μεθ' ὕδατος κατὰ καλὴν ἀναλογίαν πρὸς πόσιν. — 12. **Πολύκρατος, Ὑδαρής:** ὁ κεκραμένος μετὰ ποσού ὕδατος πολὺ πλέον τοῦ δέοντος (δ. δ. ὁ πολὺ νερωμένος).

[Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἔπινον τὸν δυνατὸν οἶνον πάντοτε κεκραμένον μεθ' ὕδατος κατ' ἀναλογίαν 3 : 1 ἢ 2 : 1 ἢ 3 : 2. Τὸ κραμα τοῦτο ἦτο δ-πόσιμος ἢ κατ' ἐξοχὴν οἶνος ὁ καλούμενος καὶ πῶμα, πῶμα, ποτόν. Τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος ἕπερ ὁ οἶνος ἠδύνατο νὰ δεχθῆ ὅπως καταστῆ πόσιμος, ἐλαμβάνετο ὡς μέτρον ἐκτιμήσεως τῆς δυνάμεως αὐτοῦ].

[**Πηγαὶ καὶ βοήθημα.**—1) Διοσκ. 5.6 16-17—2) Ἀθῆν. 32D—3) Ἀθῆν. 32E—Bekker Ἀνέκδοτα 3:18,15—Γαλην. 15 σ 648—Γεωπ. 7.1. 4-5—Ἰππ. 474,47—Νίκαν. Ἀλεξ. 163—Πολυδ. 6.24—4) Ἰππ. π. Διαιτ. Ὁξ. 393—5) Ἀλεξ. ἐν Δημητρίῳ 65—Διοσκ. (Spr) 5.13—Πλούτ. 2.692C—6) Ἀθῆν. 29B—Ἀριστοτ. π. Θανμ. 22—Γαλην. 11.93—Γεωπ. 7.1.4 7.3. 1—2 7.6. 1—4 7.23—Θεοφρ. Αἰτ. 6.16. 5—6—7) Πλάτ. Νομ. 733D—8) Ἀθῆν. 30E—Γεωπ. 7.6. 1—11—Εὔστ. 871.24—9) Ἀθῆν. 423C 441C—Αἰσχ. Πέρσ. 614—Ἀνθ. Π. 6.105 9.180—Ἀντιφ. ἐν Λάμπωνι 3—Ἀπολλ. Ρόδ. Α477—Ἀριστ. Ποιητ. 25.16—Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 227—Ἰππ. 105—Ἀρχίλ. 64—Διοσκ. 5.6.10—Δίφιλος ἐν Παιδερασταῖς 1—Εὔρ. Ἀλκ. 757—Εὔστ. 1471.2—Ἡρόδ. 1.207—Ἦσυχ. ἐν λ.—Ἰππώναξ 72—Νίκαν. Ἀλεξ. 29 59 626—Ξενοφ. Ἀν. 4.5, 27—Ὀμ. Ἰλ. I 203 Ὀδ. I 205 Ὀδ. Ω 73—Συνέσ. 69 A—10) Γλώσσ. ἐν λ. Συγκεραστός—Ἐβδ. (Ἄσμα Ἀσμάτων Η' 2)—Μοσχίων—Πλουτ. 2.140F 2. 660C—11) Ἀριστ. Προβλ. 3.18—Ἦσυχ. ἐν λ.—Ζωναράς ἐν λ.—Παλυδ. 6.23—12) Ἀντιφάν. ἐν Ἀκοντιζομένη 1.4—Bekker Ἀνέκδοτα 371, 25—Φερεκράτ. ἐν Κοριαν. 4.]

γ. Ὡς πρὸς τὴν ποιότητα.

Γενναῖος, Ἐριστάφυλος, Εὐγενής ὁ παρεσκευασμένος ἐκ γεννοῖος δ.δ. εὐγενοῦς σταφυλῆς.—**Ἐκλεκτός, Ἐξαιρετός, Ἐξαιτός, Ἐξοχος, Ἐπίλεκτος, Ἐπίσημος, Νέκταρος ἀπορρώξ** (Ὀμήρ.), **Σπουδαῖος** ὁ διαλεκτός, ὁ ἐξοχὸς ἢ ἀρίστης ποιότητος—**Καλός, Κάλιστος, Χρηστός** ὁ πρώτης ποιότητος.—**Δευτερεῖος, Ὑστερος** ὁ τῆς δευτέρας ποιότητος—**Κοινός** ὁ κοινῆς ποιότητος.—**Φαῦλος** ὁ κακῆς ποιότητος.

[**Πηγαὶ καὶ βοήθημα.**—Ἀθῆν. ΙΑ 653 c.d.e.—Γεωπ. 5.2.7 5.17.8 7.1.1 7.7.5—Ἦσυχ. ἐν λ.—Ἐριστάφυλος—Μοῖρις ἐν λ. Φαῦλος—Νικοφῶν Χειρογράφ. 6—Ξενοφ. Ἀπομν. 1.6.2—Ὀμήρ. Ἰλ. Μ 320 Ὀδ. I 358 359—Ὀρειδ. I 432,8 I 434, 6,9—E. A Πεζόπουλος ἐν Ἀθηνᾶ τόμ. 23 σελ. 118—119—Πλάτ. Νομ. ἐν ὀγδόῳ σ. 844 d—Πολυδ. 6.17]

δ. Ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν

1. **Νεᾶξ, Νέος** ὁ μέχρι τριῶν ἐτῶν. **Αὐτίτης, Αὐτοετίτης, Ἐπέτειος** ὁ τοῦ πρώτου ἔτους ὁ ἐφετινός. **Περσῶς, Περυσινός, Προέτειος** ὁ περυσινός.—2 **Μέσος τὴν ἡλικίαν** ὁ μέχρις ὀκτῶ ἐτῶν. **Ὀλιγοέτης, Ὀλιγοετής, Τριέτης, Τριετής, Χρονίζων**—3 **Παλαιός** ὁ ἀπὸ ὀκτῶ ἐτῶν καὶ ἄνω **Ἀποθέτος, Γεροντίζων, Γέρον, Παλαιετής, Παλαιέτος, Παλαιός, Πολυετής, Πολύωρος, Πρεσβύτερος** (εἰς τὸ συγκρ. Θεοφρ.) **Σαπρίας, Σαπρός, Τριγέρον.**—4. **Παλαισταγής** ὁ πηκτής ἐκ τῆς παλαιότητος (οἶνος ἦτο ὁ ὅπο τοῦ Πλινίου μνημονευόμενος **Ὀπιμανθῆς** οἶνος ὅστις εἶχεν ἡλικίαν διακοσίων περίπου ἐτῶν).—

5. **Παλαιοφανής** ὁ τεχνητῶς παλαιωθεὶς νέος οἶνος

[**Πηγ.** Αἰλ. π. Ζ. 7. 47—Ἀθῆν. Α 25f—29 αβ Α 33—Ἀλεξ. Τραλλ. 9 σ. 524—Ἀλεξ. Ὀρχ. 1—Ἀριστοφ. Πλ. 1086. Εἰρ. 916—Γαλην. Ἰππ. Γλωσ. ἐξήγ. σ 544—Γεωπ. 7.3.1-2 7.24. 1-4—Δίος παρὰ Στοβ. 409.13—Διοσκ. 5.6.1 5.6.12—Ἐρμ. ἐν Φορμ. 2,6—Εὔδουλ. ἐν Ἀδῆλφ 4—Εὔστ. Πονημ. 304.70—Ἦσυχ. ἐν λ. Παλαιετής κτλ.—Θεοφρ. Αἰτ. 6.16. 5-6—Μοῖρις ἐν λ. Σαπρός—Νίκαν. Θηρ. 591—Ξενοφ. Ἀν. 4.4.9—Ὀμήρ. Ὀδ. Β 340—Πολυδ. Α. 58—Σουΐδας ἐν λ.—Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Σφ. 151 (Mei neke 149)—Φιλύλλιος ἐν Ἀδῆλφ 6—Φώτ. ἐν λ.—Pl. 14.6.2 14.16.1].

ε. Ὡς πρὸς τὴν ποικιλίαν τῆς Ἀμπέλου ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ὁποίας παρεσκευάσθη ὁ οἶνος.

1. **Ἀμιγῆς, Ἀμικτός ἢ Ἀμεικτός** ὁ παρεσκευασμένος ἐκ σταφυλῆς ὠρισμένης τινός ποικιλίας Ἀμπέλου καὶ τῆς ὁποίας ἔφερε συνθήσας καὶ τ' ὄνομα πρὸς διάκρισιν ὡς λχ **Ἀλωπεκίτης** ὁ ἐκ τῆς Ἀλωπεκίδος—**Ἀμιναιός** ὁ ἐκ τῆς Ἀμιναιίδος—**Ἀναδενδρίτης** ὁ ἐξ ὠρισμένης τινός ποικιλίας καλλιεργούμενης μόνον ὑπὸ μορφῆν Ἀναδενδράδος—**Βιβλίνος ἢ Βύβλινος** ὁ ἐκ τῆς Βιβλίνης ἢ Βυβλίδος—**Κανθαρίτης** ὁ ἐκ τῆς Κανθαρίου—**Καννίας** ὁ ἐκ τῆς Καννίου—**Μαρωετίτης** ὁ ἐκ τῆς Μαρωεῖδος—**Πελλαῖος** ὁ ἐκ τῆς Πελλαιίδος—**Πράμνιος ἢ Πράμνιος** ὁ ἐκ τῆς Προμεινίδος—**Ψίθιος ἢ Ψύθιος** ὁ ἐκ τῆς Ψιθίας ἢ Ψυθίας κτλ

2. **Ἀναμικτός, Ἀναμεικτός, Μικτός, Μεικτός** ὁ παρεσκευασμένος ἐκ σταφυλῶν δύο ἢ καὶ πλειοτέρων ποικιλιῶν Ἀμπέλου.

[Οἱ ἀρχαῖοι πρὸς διόρθωσιν τῆς ἐλαττωματικῆς συνθήσεως δύο ἢ καὶ πλειοτέρων οἶνων ἐχόντων ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα φυσικὰ ἐλαττώματα ἀνεμίγνουν τούτους καθ' ὠρισμένης τινός ἀναλογίας ἐπὶ παραγωγῆ τύπου τινός πολὺ κανονικωτέρου τὴν σύνθεσιν καὶ ἀνωτέρας ποιότητος. Ὀδῶς ὁ περιφώνημος Σεβεννυτικὸς οἶνος τῆς Αἰγύπτου παρεσκευάσθη ἐκ σταφυλῶν τριῶν διαφόρων ποικιλιῶν Ἀμπέλου (Θασίας, Αἰθάλου καὶ Πεύκης).—Περὶ τῆς ἀναμίξεως τῶν οἶνων ὁ Θεοφράστος λέγει «Συμβαίνειν δὲ τοῦτο καὶ κατὰ τὰς τῶν οἶνων μίξεις οἶον εἴαν τις κερᾶσθ σκληρόν καὶ εὐοσμὸν μαλακῶ καὶ ἄοσμη καθάρπερ τὸν Ἡρακλεώτην καὶ τὸν Ἐρυθραῖον, τοῦ μὲν τὴν μαλακότητα, τοῦ δὲ τὴν εὐοσμὴν παρεχομένων συμπιπτει γὰρ ἅμα τὰ κακὰ ἀλλήλων ἀφανίζουσιν τῇ μαλακότητι θατέρου. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας οἱ ἔμπειροι λέγουσι καὶ ἴσασι μίξεις ὅ καὶ ἐπὶ τῶν ὁσμῶν εὐλογον συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων ἂν τις λαμβάνῃ τὰς ἄρμωτοῦσας μίξεις»].

[**Πηγ.** 1) Ἀθῆν. Α 30d.e. Α 31b. Α 31d. Α 31e—Γαλην. 13 σ. 1041—Γεωπ. 8.22.1 κτλ.—Ἦσυχ. ἐν λ.—Θεοφρ. Αἰτ. 2.15.5—Ἰππυος ὁ Ρηγίνος fr. 7—Νίκανδρ. Ἀλεξ. 181 καὶ σχόλιον.—Πλάτων κωμ. 43—Πολυδ. 34.11.1.—Πολυδ. 6.16 6.26 6.82—Σουΐδ. ἐν λ.—Στεφ. Βυζ. ἐν λ. Βιβλίνη—Φώτιος ἐν λ.—Pl 14.9.2.

2) Ἀθῆν. Α 31f—32d—Θεοφρ. π. Ὀσμῶν ἀποσπ. 52—Col 12.47—Pl 14.9.1 14.9.2 23.24.1-5.]

στ. Τεχνικαὶ διακρίσεις.

1. **Ἐντρογός, Τρυγίας** ὁ πλήρης τρυγός ὁ μὴ ἀποχωρισθεὶς τῆς ὑποστάθμης.—2 **Ἄτρογός** ὁ ἀνευ τρυγός, ἀντιθ. τῷ τρυγίας.—3 **Διηθημένος, Διυλισμένος, Διυλιστός, Ἡθημένος, Ἡθητικός, Σακίας ἢ Σακκίας, Σακτός, Ὑλιστός** ὁ διηθημένος κν. φιλιεραισμένος.—4 **Κατεσταμνισμένος** ὁ ἐμφιαλωμένος κν. μοπιλιαισμένος.—5 **Καννίας** (vinum fumeum ἢ fumosum) ὁ ἐπὶ μακρὸν ἐκτεθεὶς εἰς τὸν θερμὸν καπνὸν (δ.δ. ὁ ὕπο β' ἠθείς εἰς ποστερίωσιν)

[Πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων (πάντως πρὸ τοῦ 1000 π.Χ.) οἱ Ἀσιάται, οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπέβαλλον τὸν πρὸς διατήρησιν καὶ παλαιώσιν προωρισμένον ἐκλεκτὸν οἶνον εἰς μετρίαν καὶ συστηματικὴν θέρμανσιν. Πρὸς τοῦτο ἐξῆσθη τὰ περιέχοντα τὸν οἶνον πῆλινα, πησσωτὰ καὶ στεγανὰ δοχεῖα εἰς τὸν θερμὸν καπνὸν τὸν ἀναθρόσκοντα ἐκ ξύλων ἢ ἀνθράκων κατομένων ἐν τῇ ὑποκαύστρᾳ τοῦ λουτρῶνος ἢ ἐν τῷ κλιθῶνι τοῦ μαγειρείου. Ἡ πρᾶξις αὕτη ὀνομάζετο **κάπνισις** καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σημερινὴν **παστερίωσιν** (pasteurisation). Λιὰ τῆς θερμάνσεως ταύτης ὁ οἶνος ὄχι μόνον ὠρίμαζε ταχύτερον καὶ διηθηρεῖτο ἐπὶ μακρὸν, ἀλλ' ἀπέκτα καὶ τὰς ιδιότητας παλαιοῦ οἴνου, διὸ καὶ ἡ λέξις **καπνίας** εἶχε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ **ἀποθέτου** ἢ **παλαιοῦ** καὶ **κατεργασμένου** οἴνου].

[**Πηγ.**—1.4)—Ἀθῆν. Α 31b c—Γαλην. 10.452—Διοσκ. π. Εὐπορ. 2.34.—Ἐβδ. (Ἀμῶς στ'. 6)—Ἐπίλυκ. ἐν Ἀδῆλφ 1—Εὔπολις ἐν Ἀδῆλφ 107—Θεοφρ. Αἰτ. 2.18.4 6.16.5-7—Πλούτ. 2.205 E 2.295 E—Πολυδ. 6.18 (ἴδε καὶ Αλεξ. Ἀρχ. Ἑλλ. Γλώσσης). 5)—Ἀθῆν. Δ131 a f—Ἀναξανδρίδης ἐν Πρωτοεὐλάφ 1.69-70—Γαλην. π. Ἀντιδότων 1.3—Ἦσυχ. ἐν λ.—Παλ. Διαθήκη (Ψαλμοὶ 119.83)—Σουΐδας ἐν λ.—Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Σφ. 151 (Meineke 149)—Φερεκράτης ἐν Πέρσας 1.6.—Φώτ. ἐν λ.—Col 1.6 12.41—Martialis 10.36—Pl. 14.8.8 23.22.2-3.]

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος)

Γ.—ΙΑΤΡΙΚΟΙ

Παρεσκευάζοντο, όπως και οι Έκλεκτοι Άρωματικοί δια κατεργασίας της άρωματικής ή φαρμακευτικής ύλης μετά του ζυμουμένου γλεύκους, ή και του έζυμωμένου οίνου. Περί των οίνων τούτων έγραψεν ειδικήν και έκτενή πραγματείαν ό διασημότατος και πολυγραφώτατος έν Ρώμη Ιατρός Άσκληπιάδης ό Προυσαεύς (Ιον π. Χ.—ΡΙ. 23. 19. 1) έξ ης ήρύσθη πολλήν ύλην ό Πλίνιος, πιθανώς δέ και ό Διοσκορίδης.

α)—Υγιεινοί Άρωματικοί. (Χρησιμοποιούμενοι κυρίως ως προώμια ή ως επίδωρπια ποτά).
1.—Οί άνευ Μέλιτος :

Άβροτονίτης' ό διά πάας Άβροτόνου (Όρεκτικός, ούρητικός, στομαχικός' χρήσιμος και ίκτερικός).—Άχορίτης' ό διά ρίζης Άκόρου (Μαλακτικός, διουρητικός).—Άμαρακίτης' ό διά πάας Άμαράκου (Θερμαντικός, ούρητικός).—Άνήθινος, Άνηθίτης' ό διά σπέρματος ώριμου Άνήθου (Όρεκτικός, στομαχικός, πεπτικός, διουρητικός, ύπνωτικός).—Άνησίτης, Άνισίτης' ό διά σπέρματος Άνίσου (Θερμαντικός, διουρητικός, άφροδισιακός).—Άψινθίτης' ό δι' Άψινθίου ή δι' Άψινθίου. Νάρδου συριακής, Κινναμώμου, Κασσίας, Καλάμου άρωματικού, Σχοινάνθου και Έλάτης φοινικίνης' ή δι' Άψινθίου και Νάρδου κελτικής' ή δι' Άψινθίου και Ρητίνης πιτυίνης (Όρεκτικός, ευστόμαχος, ούρητικός' χρήσιμος και ήπατικούς, νεφρικούς, ίκτερικούς, βραδυπεπτούσιν και προς ύποχονδρίων τάσιν χρόνιον, έμπνευματώσεις, έλμινθας, έμμηνα έπεχόμενα κτλ).—Γεντιανίτης' ό διά ρίζης Γεντιανής (Πικρός, θερμαντικός, στυπτικός, στομαχικός, πεπτικός, όρεκτικός, τονωτικός και άντιπυρετικός).—Γληχωνίτης' ό διά Γληχώνος (Όμοιος ως προς τάς ιδιότητας τῷ Άβροτοίτη).—Γλυκυρρίζης' ό διά Γλυκυρρίζης (Όμοιος τῷ Άχορίτη).—Δενδρολιβανίτης' ό διά Δενδρολιβάνου (Θερμαντικός και ίκτέρου ίατικός).—Έλεισφακίτης' ό δι' Έλεισφακού (Χρήσιμος και προς πόνους νεφρών, κύστεως, πλευρών, προς άναγωγάς αίματος, βήχας κτλ.).—Έρπυλλίτης' ό δι' Έρπύλλου του κηπευτού (Όμοιος τῷ Θυμίτη).—Έσμυρνιαμένος (Ίδε Μυρρίνης).—Θυεστον ή Θυεστός' Άγνώστου συνθέσεως. (Ήσυχ).—Θυμβρίτης' ό διά Θύμβρας (Όμοιος τῷ Θυμίτη).—Θυμίτης' ό διά Θύμου (Όρεκτικός, πεπτικός' χρήσιμος και προς πόνους νεύρων, ύποχονδρίων, φρίκας χειμερινάς και Ισβόλα τά ψύχοντα).—Καλαμίνιθης' ό διά Καλαμίνθης (Όμοιος τῷ Άβροτοίτη).—Κινναμωμίτης' ό διά Κινναμώμου του γνησίου (Όρεκτικός, στομαχικός, πεπτικός κτλ.).—Κωνίας (Ίδε Πισσίτης).—Μαλαβάθρης' ό διά Μαλαβάθρου (Ευστόμαχος, διουρητικός).—Μαραθίτης ή Μαραθρίτης' ό διά σπέρματος Μαράθου (Όρεκτικός, στομαχικός, ούρητικός).—Μελιλωτίτης' ό διά Μελιλωτός πάας (Στυπτικός' χρήσιμος και προς άχώρας και μελικηρίδας).—Μινθίτης' ό διά Μίνθης (Θερμαντικός, στυπτικός, άφροδισιακός).—Μυρίνης, Μυρρίνης, Μυρρινίτης, Μυρρινίτης, Έσμυρνιαμένος' ό διά Μύρρας ή Σμύρνης (Διψηρός' έν πολλή δέ χρήσει παρά τοίς άρχαίοις και ίδια παρά ταίς Ρωμαίαις ύπό τό όνομα Ροτίο murrhina ή murrata).—Μυρτίτης' ό διά Μυρτίδων ή Μύρτων ώριμων και ξηρών (Στυπτικός και λαν ευστόμαχος).—Οινάνθινος, Οινανθίτης' ό δι' Οινάνθης ξηράς άγρίας ή ήμέρου και μάλιστα της έξ άναδενδράδος (Στομαχικός, όρεκτικός, στυπτικός).—Όριγανίτης' ό δι' Όριγάνου της Ήρακλειωτικής (Όμοιος τῷ Θυμίτη).—Πετροσελινίτης' ό διά σπέρματος Πετροσελίνου (Όμοιος τῷ Μαραθίτη, αλλά κτλ ύπνωτικός σφόδρα).—Πισσίτης ή Κωνίας' ό διά Πίσσης ύγρας κεκαθαμένης διά θαλασσίον ύδατος ή άλλης και έν τέλει διά κοινού ύδατος (Θερμαντικός, πεπτικός, σηκτικός, άνακαθαριστικός' χρήσιμος και προς βήχας, βραδυπεψίας, πνευματώσεις, άσθματα' εϋθετος τοίς περι θώρακα, κοιλίαν, ήπαρ, σπλήνα, ύστερας πόνους δίχα πυρετού και χρονίους ρεύμασι και έλκώσεσι των έν βάθει).—Ρητινίτης' ό διά Ρητίνης πιτυίνης ή πευκίνης της καλούμενης και Συκέας (Ίδε κατωτέρω έν τοίς σχολίοις).—Ροδίτης' ό διά Ρόδων ξηρών έπετείων (Στομαχικός, πεπτικός, στυπτικός).—Σελινίτης' ό δι' ώριμου και νέου σπέρματος Σελίνου (Όμοιος τῷ Μαραθίτη).—Σμυρνίτης (Ίδε Μυρίνης).—Τηλίτης' ό διά σπερμάτων Τήλεως (Χρήσιμος και ήπατικούς).—Τρίμμα (Άθήν. Α 31 ε' Πολυδ. 6. 18)' ό διά διαφόρων άρωμάτων (δν δέν άναφέρονται τά όνόματα).—Υσσωπίτης' ό δι' Υσσώπου του κηπευτού (Πικρός, θερμαντικός, μαλακτικός, ούρητικός' άρμόζει και προς βήχας παλαιάς, άσθματα και πάθη τά έν τῷ θώρακι, πλευρῷ και πνεύμονι' κινεί δέ και έμμηνα).—Χαμαιμηλίτης, Χαμαιμηλάτος' ό διά Χαμαιμηλίου (Θερμαντικός, στομαχικός, πεπτικός).—Ό μέγρι γήρας υγιειαν φυλάττων (Ουίνδανιανίου—Γεωπ. 7. 36. 1)' ό δι' Άλεύρου, Ίρεως, Μαράθου σπέρματος, Μήου, Πεπέρεως, Σελίνου, Σεσέλεως και Σμύρνης τρωγλίτιδος.

2.—Οί Μεμελιτωμένοι ή Μελιχροί :

Κονδίτον, Πεπεράτος, Πεπεράτος (Vinum conditum ή piperatum)' οίνος πρώτειος, λευκός, παλαιός, ήρτυμένος διά Μέλιτος και Πεπέρεως ή και διά διαφόρων άρωμάτων (Θερμαντικός, πεπτικός).—Μελιτίτης (Vinum mulsum)' ό έκ γλεύκους ήρτυμένου διά πολλοϋ Μέλιτος άπηφρισμένου και όλίγου άλατος (Θρεπτικός' διδοται δέ και έν χρονίοις πυρετοίς τοίς άσθενή τόν στόμαχον έχουσιν' έπομαλάττει την κοιλίαν' κινεί ούρα, άποκαθαίρει στόμαχον' χρήσιμος και εις άρθρικούς, νεφρικούς, εις τοϋς άσθενή την κεφαλήν έχοντας και εις τάς ύδροποτούσας γυναικας).—Οινόμελι' οίνος αϋστηρός και παλαιός ήρτυμένος δι' όλίγου Μέλιτος άπηφρισμένου (Τό μεν παλαιόν θρεπτικόν, τό δέ μέσον εϋκόλιον, ούρητικόν' βλάπτει δέ επί τροφή ληφθέν, πινόμενον δέ έν άρχή πλήσμιον, μετά ταϋτα δέ κινεί όρεξιν).—Οινόμελι Νέκταρ (Γεωπ. 8. 25. 3)' Οινόμελι ήρτυμένον διά Μαράθου και Φύλλου ή διά Κασσίας, κόστου, Νάρδου, Σμύρνης και Πεπέρεως (Όμοιον τῷ προηγουμένῳ).—Οινόμελι Ίσπανικόν (ΡΙ. 25. 47. 1)' Οινόμελι ήρτυμένον δι' έκατό χόρτων (δν δέν άναφέρονται τά όνόματα).

[Όλοι οι υγιεινοί άρωματικοί οίνοι ήσαν οι πρόδρομοι των σημερινών ήδυπότων (liqueurs) και των πικρών όρεκτικών ποτών (Absinthe, Anisette Rose, Menthe, Amer, Bitter, Vermouth κτλ.). — Οι διά παχέων και άραιών στοιχείων αναγραφόμενοι ήσαν οι πλέον περιζήτητοι ή οι πλέον διαδεδομένοι εις διαφόρους χώρας — Όλων άνεξαιρέτως των άρωματικών οίνων την χρήση κατέκρινε δριμέως εις τά συγγράμματά του ό Θεμισίων ό Λαοδικεύς, Ιατρός διάσημος, σημαντικώτατος δέ μαθητής του Άσκληπιάδου και άρχηγός του μεθοδισμού (ΡΙ. 14. 21. 1).—Ρητινίτης' περί αϋτου ό Διοσκουρίδης (5. 34) λέγει «κατά τά έθνη σκευάζεται [ποικίλως]' πλέονάζει δέ ό έν Γαλατία διά τό άποξύνεσθαι τόν οίνον άπεπάντου μενούσης της σταφυλής διά τά ψύχη, ει μη παραπλακή πσυκίνη ρητινή. Κόπτεται δέ συν τῷ φλοιῷ ή ρητινή, και τῷ κεραμίφ μείγνυται ήμικτόλιον' και οι μεν άπηθοϋσι μετά τό άποξέσαι, χωρίζοντες την ρητινήν, οι δέ έϋσι' παλαιωθέντες δέ γίνονται ήδεις. Κεφαλαλγεις δέ πάντες οι τοιοϋτοι και σκοτωματικοί, πεπτικοί μέντοι και διουρητικοί, καταρροϊζόμενοι και θήσσουσιν άρμόζοντες, κοιλιακοίς, δυσεντερικοίς, ύδρωπικοίς και ροικαίς γυναιξί, τοίς τε έν βάθει ήλικωμέ-

ος
ως
νης
Υα
και
ξυ
πο
ει
ειν
ο ή
νοι
κτόρ
η ε
τα
τέρω
αν
τοϋ
να
οϋ
σιν
δ ε τ
ταφύ
ο σ
ρι
κ των
ιδας]

Είς
οϋς
οι δι'
πρός
δ ε εις
ρησι
νθιον
ριγκς
ην, ή
άρδος
ο Πε-

έχιστον
ην εϋω
ο Δ α
π. 8. 22.
και του
πιθανώ
ηλου.—
ισμένον

νοίς ἐγκλυσμα. Στυπτικώτερος μέντοι τοῦ λευκοῦ ἐστὶν ὁ μελανίζων καὶ ἀλλαγῆ προσθέτει (δ.65) «οἱ δὲ πίτταν ἢ ρητίνην πιτυτίνην ἔχοντες θερμαντικοὶ καὶ πεπτικοί, ἄθετοι δὲ τοῖς ἐμετικοῖς». Κατὰ τὸν δευτέρου μ.Χ. αἰῶνα παρεσκευάζετο ἐν Βῤοδοῖς (Πλούτ. 2.676 Β). Κατὰ τὸν δωδέκατον μ.Χ. αἰῶνα ἦτο ὁ μόνος οἶνος κοινῆς χρήσεως ἐν Ἀθήναις διό καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μιχαὴλ ὁ Ἀκομινάτος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς φίλον του παραπονούμενος γράφει: «Ἐτι καὶ κείνα πολλὰ πλέον σιγῶ, τὸ καὶ ἄρτον ἐσθίειν ὄνιον καὶ μηδὲ τῷ ἐγχευομένῳ οἴνῳ τὴν καρδίαν εὐφραίνεσθαι, ὅτι μὴ καὶ σφόδρα διὰ τὸ ἐχπευκῆς πικραίνεσθαι. Οἶδας τὰς δ᾽ ἄσθας τὰς λιπαρὰς ὧν μᾶλλον ἢ τῶν βοτρύων ὁ Ἀθήνησιν οἶνος δοκεῖ ἀποθλίβεσθαι» (Ἀκομινάτου τὰ σφζόμενα. Ἐκδ. Σπ. Λάμπρου τόμ Β' σελ. 25)].

β)—**Ἴαματικοὶ** ἢ **Ἴατικοὶ** (Ἀρωματικοὶ καὶ Φαρμακώδεις ἢ Φαρμακίται).

1.—**Οἱ ἄνευ Μέλιτος**:

Ἀγριοκαρδίτης: ὁ διὰ ρίζης Νάρδου τῆς ἀγρίας ἢ Φοῦ (Χρήσιμος ἥπατικοῖς, δυσουροῖσι, στομαχικοῖς, πνευματομένοις)—**Ἀδύναμος**: γλεῦκος βεβρασμένον (Χρήσιμος εἰς τοὺς ἐκ νόσου χρονίας ἀνάλαμβάνοντας)—**Αἰγοκλήμιτης**: ὁ δι' Αἰγοκλήματος (Διουρητικός)—**Ἀλεσάνθινος** ἢ **Ἀλεσανθίτης**: ὁ δι' Ἀλὸς ἄνθους (Καθαρτικός· ἀλλὰ κατὰ Διοσκορίδην, λίαν βλαβερός)—**Ἀπίτης**: ὁ δι' Ἀπίων μὴ λίαν ὀρίμων (Στυπτικός, στρυφνός, εὐστόμαχος, ρεύματα ἔνδον ἐπέχων)—**Ἀρκευθιδίτης**: ὁ δι' Ἀρκευθίδου (Θερμαντικός, οὐρητικός, τὰς ιδιότητας τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Ἀρκευθίνος**, **Ἀρκευθίτης**: ὁ διὰ ξύλου Ἀρκεύθου (Θερμαντικός, οὐρητικός, ὑποσφύων, ἄθετος τοῖς ὑγιαίνουσιν)—**Ἀρωματίτης I** (Διοσκ. 554) ὁ δι' Ἀσπαλάθου, Καλάμου ἀρωματικού, Νάρδου κελτικῆς καὶ Φοίνικος καρποῦ· ἢ δι' Ἀμώμου, Ἀσάρου, Καλάμου ἀρωματικού Κασσίας, Κόκκου, Νάρδου, Νάρδου συριακῆς καὶ Φοῦ (Εὐώδης, διουρητικός· χρήσιμος πρὸς πόνους θώρακος, πλευροῦ, πνεύμονος, κύστεως, νεφρῶν καὶ εἰς τοὺς πάχους γεννῶντας κτλ.)—**Ἀρωματίτης II** ἢ **Καταρροϊκῆς** (Διοσκ. 555) ὁ δι' Ἀνήθου, Ἰρεως, Πεπέρεως λευκοῦ καὶ Σμύρνης (Εὐώδης· χρήσιμος πρὸς κατάρρους, βήχας, ὠμότητος, ἐμπνευματώσεις καὶ πλάδων στομάχου)—**Ἀσαρίτης**: ὁ δι' Ἀσάρου (Εὐώδης, οὐρητικός· χρήσιμος ὑδρωπικοῖς, ἰκτερικοῖς, ἥπατικοῖς καὶ ἰσχυαδικοῖς)—**Ἀσπαραγίτης**: ὁ δι' Ἀσπαράγου τοῦ ἡμέρου (Διουρητικός)—**Βουνιαδίτης**: ὁ διὰ Βουνιαδος (Θηριακός)—**Βουνίτης**: ὁ διὰ Βουνίου (Χρήσιμος στομαχικοῖς καὶ κεκοπωμένοις δι' ὀπλομαχίαν ἢ ἰππασίαν πολλήν)—**Βραδίτης**: ὁ διὰ Βράθους (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Γληχωμίτης**: ὁ διὰ Γληχώματος (Εὐώδης, στομαχικός)—**Δαυκίτης**: ὁ διὰ ρίζης Δαύκου (Μαλακτικός, οὐρητικός· χρήσιμος πρὸς βήχας, πόνους θώρακος, ὑποχονδρίων, ὑστέρας· ἄγει ἔμμηνα καὶ ἐρυγὰς κτλ.)—**Δάφνινος**, **Δαφνίτης**: ὁ διὰ ξύλου Δάφνης (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Δικταμνίτης**: ὁ διὰ Δικταμνοῦ (Στομαχικός· ἄγει δ' ἔμμηνα καὶ λόχια)—**Ἐλάτινος**: ὁ διὰ ξύλου Ἐλάτης (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Ἐλλεβορίτης**: ὁ διὰ λευκοῦ ἢ μέλανος Ἐλλεβόρου (Καθαρτικός, ἐκτριπτικός· καθαίρει τὰ ἐκ τοκετῶν καὶ βοηθεῖ εἰς ὑστερικές πνίγας κτλ.)—**Θηριακίτης**: ὁ διὰ Θηριακῆς (Ἀντιδοτον κατὰ τῶν ἰοβόλων ὄφρων)—**Θυμελαίτης**, **Θυμελαίτης**: ὁ διὰ Θυμελαίας (Καθαίρει ὑδατῶδη καὶ σπληνὰς τήκει)—**Κεδρίδιτης**: ὁ διὰ Κεδρίδων (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Κέδρινος**: ὁ διὰ ξύλου Κέδρου (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Κεδρίτης**: ὁ διὰ Κεδρίτης (Θερμαντικός, λεπτυντικός, μαλακτικός, στυπτικός· χρήσιμος ἐμπυκτικός, ὑδρωπικοῖς, ὑστερικός, θηριοδῆκτοις, καὶ πρὸς ἕλην κοιλίας καὶ ἐντέρων)—**Κερατίτης**: ὁ διὰ Κερατίων (Ὅμοιος τῷ Ἀπίτη)—**Κεστρίτης** ἢ **Ψυχοτροφίτης**: ὁ διὰ πάσας Κέστρου τοῦ ψυχοτρόφου (Χρήσιμος πρὸς πολλὰ τῶν ἐντός)—**Κονυζίτης**: ὁ διὰ Κονύζης (Θηριακός κατ' ἔξοχον)—**Κυδωνίτης** ἢ **Μηλίτης**: ὁ διὰ Κυδωνίων μῆλων (Εὐώδης, στυπτικός, εὐστόμαχος· χρήσιμος ἥπατικοῖς, νεφρικοῖς καὶ δυσουροῖσιν)—**Κυπαρισίνος**: ὁ διὰ ξύλου Κυπαρίσσου (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Κυτινίτης**: ὁ διὰ Κυτινῶν (Πεπτικός, διουρητικός)—**Λεκτισφαγίτης** (Ἀγνώστου συνθέσεως)—**Λελιβανωμένος**, **Λιβανίνος**, **Λιβανωίνος**: ὁ διὰ Λιβάνου ἢ Λιβανωτοῦ (Εὐώδης, δι-γευρτικός· ἐν ποσότητι δὲ πινόμενος ἐπιφέρει τὸν θάνατον)—**Μανδραγορίτης**: ὁ διὰ φλοιοῦ τῆς ρίζης τοῦ Μανδραγόρου (Ἐπιπυκτικός, ναρκωτικός· ἢ σύμμετρος χρῆσις ἀνάνδυνος)—**Μεσπίλιτης**: ὁ διὰ Μεσπίλων (Ὅμοιος τῷ Ἀπίτη)—**Μηλίτης** (ἴδε Κυδωνίτης)—**Μυρσινάτος**, **Μυρσινίτης**: ὁ δι' ἀκρεμόνων ἐμφύλλων καὶ ἐγκάρπων Μυρσίνης τῆς μελαίνης τῆς ἡμέρου (Χρήσιμος πρὸς ἀχώρας, πίτυρα, ἐξανθήματα, οἴδα, παρίσθια, ὧτα πυορροοῦντα· στέλλει δὲ καὶ ἰδρώτας)—**Μυρτίδανον** (Pl. 1419.4) ὁ διὰ τοῦ καρποῦ Μυρσίνης τῆς ἀγρίας (λίαν στυπτικός)—**Ναρδίτης**: ὁ διὰ Νάρδου συριακῆς καὶ κελτικῆς καὶ Μαλοβάθρου· ἢ διὰ Νάρδου κελτικῆς καὶ Ἀκόρου (Εὐώδης· χρήσιμος νεφρικοῖς, ἰκτερικοῖς, ἥπατικοῖς, δυσουροῖσιν, ἀχροοῖσι, στομαχικοῖς)—**Νεκταρίτης**: ὁ διὰ ρίζης Ἐρηρᾶς Νεκταρίου (Εὐώδης, πικρός, στομαχικός, μαλακτικός, διουρητικός, τοιωτικός, φλεγμαγωγός)—**Ὀμφάκινος**, **Ὀμφάκιον**, **Ὀμφακίτης**: ὁ ἐκ τοῦ χυμοῦ ὄμφακος παρεσκευασμένος (Εὐστόμαχος, στυπτικός· χρήσιμος παραλυτικοῖς, ναρκῶσι, τρέμουσι, σκοτωματικοῖς, νεφρικοῖς, στροφομενοῖς· ἀρμύζει πρὸς παρίσθια, σταφυλὴν, ὄφθαλ, οἴδα πλαδάρὰ, ὧτα πυορροοῦντα· εἶναι δὲ ἐπιτήδειος πρὸς τὰς λοιμώδεις νόσους)—**Ὀ δι' Ὀῶν** (Ὅμοιος τῷ Ἀπίτη)—**Πανακίτης**: ὁ διὰ Πανάκος Ἡρακλείου (Εὐώδης, λεπτυντικός πάχους καὶ σπληνός, πεπτικός· ἄγει καταμήνια καὶ ἔμμηνα· χρήσιμος ὑδρωπικοῖς, βραδυπεποῦσι καὶ θηριοδῆκτοις)—**Πηγαίτης**: ὁ διὰ Πηγάνου (Θερμός πρὸς τὰ δηλητήρια φάρμακα καὶ πρὸς τὰ ἔρπετα καὶ θηριοδῆκτοις)—**Πιτύγινης**: ὁ διὰ ξύλου Πίτυος (Ὅμοιος τῷ Ἀρκευθίνῳ)—**Πολυποδίτης**: ὁ διὰ Πολυποδίου ἀλεξίκακος)—**Πρασίτης**: ὁ διὰ φύλλων Πρασίου τοῦ ἀκμαίου (Πικρός, μαλακτικός, πεπτικός)—**Ραφανίτης**: ὁ διὰ Ραφάνου ἢ Ραφανίδος (Θερμαντικός, ἠκοίλιος, οὐρητικός, ἐρευκτικός καὶ πνευματῶν γεννητικός)—**Ροϊτης**: ὁ ἐκ καρποῦ κᾶπως ἄρωου Ρόας ἢ Ροιδᾶς καὶ μέλανος ἀσθηροῦ οἴνου (Στυπτικός)—**Σεσελίτης**: ὁ διὰ Σεσέλεως (Εὐώδης, θερμαντικός, πεπτικός· χρήσιμος πρὸς ὀρθόπνοιαν καὶ ὑστερικές πνίγας· ὀφέλιμος εἰς ἐπιληπτικούς)—**Σκαμμωνίτης**: ὁ διὰ ρίζης Σκαμμωνίας (Καθαρτικός, ἐκτριπτικός· ἄγει δὲ γόλην καὶ φλέγμα)—**Σκιλλητικός**, **Σκυλλίτης**: ὁ διὰ Σκίλλης λευκῆς καὶ ἐρηρᾶς (Πεπτικός· χρήσιμος σπληνικοῖς, καχέκταις, ἰκτερικοῖς, ὑδρωπικοῖς, δυσουροῖσι, στροφομενοῖς, πνευματομένοισι, παραλυτικοῖς, σκοτωματικοῖς· ἄγει καταμήνια)—**Σκυζίνος**: (Ἀγνώστου συνθέσεως)—**Σπαθίτης**: ὁ διὰ Σπάθης ἢ Ἐλάτης φοινικίνης (Εὐώδης, στυπτικός)—**Στοιχαδίτης**: ὁ διὰ Στοιχάδος (Εὐώδης, ὑπόπικρος· Διαλύει πᾶν, πνευματώσεις, πόνους πλευρᾶς καὶ νεύρων καὶ καταψύξεις)—**Στρεβιλίτης**: ὁ διὰ στρεβίλων τεθλασμένων Πίτυος (Ὅμοιος τῷ Ρητινίτη· χρήσιμος καὶ εἰς φυματικούς)—**Σχίνινος**: ὁ δι' ἐγκάρπων καὶ ἐμφύλλων ἀκρεμόνων τῆς Σχίνου (Στυπτικός, εὐστόμαχος, αἰμοστατικός· στέλλει δὲ τοὺς περὶ ὑστέραν καὶ ἔδραν ρευματικούς)—**Τερεβίνθινος**, **Τερμίνθινος**: ὁ δι' ἐγκάρπων ἀκρεμόνων τῆς Τερεβίνθου (Ὅμοιος τῷ Σχίνινῳ)—**Τραχεριγανίτης**: ὁ διὰ πάσας Τραγοριγάνου (Ἀρμύζει στρόφοις, ρήγμασι, σπᾶσμασι, πόνους πλευροῦ· χρήσιμος πρὸς πνευμάτων διαδρομάς, δυσπεψίας κτλ.)—**Φθόριος ἐμβρύων** (Διοσκ. 567)· «Γίνεται φυτευομένης καὶ σκαμμωνίας ἀμπέλοις συμφυτεύεται Ἐλλέβορος ἢ Σίκκος ἄγριος ἢ σκαμμωνία, ὧν ἀναλαμβάνει ἢ σταφυλὴ τὴν δύναμιν· καὶ ὅξυ αὐτῆς οἶνος

γίνεται φθόριος—**Χαμαιδρυίτης**: ὁ διὰ Χαμαΐδρους (Πικρός, θερμαντικός, διαλυτικός, πεπτικός, χρήσιμος ἰκτερικοίς καὶ ὑδρωπικοίς)—**Χαμαιπιτύνης**: ὁ διὰ Χαμαιπίτους (Διουρητικός, χρήσιμος ὑδρωπικοίς, ἥπατικός, κεκοπωμένοις καὶ ταῖς ἐκ τοκετοῦ δυσκαρτοῖς)—**Χαμελαίτης**: ὁ διὰ Χαμελαίας (Ὁμοίος τῷ Χαμαιπιτύνι)—**Ψυχοτροφίτης** (Ἴδε Κεστρίτης).

2.—**Οἱ Μελιτωμένοι ἢ Μελιχροί**:

Ἄδυναμος: γλεῦκος ἠρτυμένον διὰ Μέλιτος, ὕδατος ὀμβρίου καὶ θαλάσσης πελαγίας, ἠλιασθὲν δὲ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα (Χρήσιμος εἰς τοὺς ἐκ ἰσίου χρονίας ἀναλαμβάνοντας)—**Ἀπιάτων**: οἶνος αὐστηρὸς ἠρτυμένον διὰ Μέλιτος ἀπηφρισμένου, σπερμάτων Σελίνου καὶ φύλλων Πηγάνου.—**Ὀμφακόμελι**: ὁ ἐκ χυμοῦ Ὀμφάκων καὶ Μέλιτος ἀπηφρισμένου (Ἔχει δύναμιν σταλτικὴν καὶ ψυκτικὴν) χρήσιμος στομαχικοίς καὶ κοιλιακοῖς. Ἡ χρῆσις δ' αὐτοῦ μετ' ἐνιαυτόν)—**Ροδίτης**: ὁ διὰ Μέλιτος, Ἀνίσου, Κρόκου καὶ Ρόδων ξηρῶν ὀρεινῶν (Εὐώδης, χρήσιμος στομαχικοίς καὶ πλευριτικοῖς)—**Σχοινανθίτης**, **Σχοιανθάτος**: ὁ διὰ Μέλιτος, Κρόκου, Μαστίχης καὶ Σχοιάνθου (Εὐώδης, θερμαντικός, στυπτικός).

[Πηγ.—(Γατροικοί οἶνοι) — Ἄετ. 3 60-61 5.1.34.16.167 — Ἀθῆν. Α31ε' Α32ε' — Αἰλ. Π. Ἰστ. 12.31 — Ἀλέξ. Τράλλ. 7.124—Ἀνθ. Π. 12.164—Ἀρχαῖ. 162.1—Γαλῆν. 6.603.11.377. Ἀεξ. Ἰππ. ἐν λ. Κωνίας — Γεωπ. 2.47.7-8.5.51.7 20.3.7.25. 7.36.8.2-21 8.25-31—Διοσκ. 2.171.5 5-73.—Δίφιλ. ἐν Ἀπολιπούσῃ 1.10—Ἐβδ. Γ' Μακκ. Ε' 45—Ἦσυχ. ἐν λ.—Θεοφ. Νόνν. 2. 12.—Θεοφρ. Ἰστ. 9.10.3—Ἰππ. 465.5 526 39.667.2—Καινὴ Διαθ. Εὐαγ. κ. Μάρκον ιε'. 23—Μοσχίων 77—Ὀρειθ. 85 (Matth) 1.360.382.384.398D—405D 433.434—Παῦλ. Αἰγν. 3.50.7.3.7.15—Πλούτ. (Xylander) 2.676 Β' 2.676C—Πολύβ. 12.2.7—Πολυδέξ. 6.17 6.18—Ποσειδίπ. κωμ. fr. 34—Σουΐδας ἐν λ.—Στραβ. 202—Σραττ. ἐν Φοινίε. ἀπόσπ. 1—Τηλεκλ. ἐν Πρωτάν 2—Φιλιππίδ. ἀπόσπ. 17 — Cato 114.115.122.123.125.126.127—Cels. 2.24—Col. 12.22-41—Garg. Mart. 211-212 (R)—Pall. 3.25. 3.28.3 3.6 3.6.13 6.16.7.11.8.6.9.13.11.14.11.15.11.17.11.20 13.2—Pl. 12.60.1 14.2.1 14.6.4 14.11.4 14.15.1 14.18.1 14.19.1.9 14.22.2 14.24.1 14.25.1.4 16.21.1 16.22.1.3 16.23.1.5 22.53.1 22.54.1 23.4.1 23.5.1 23.11.1 23.24.1.5 23.26.1.2 25.47.1.]

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

Ἐρμηνεῖαι φυτῶν καὶ φυτικῶν ὕλων ἀναφερομένων ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ.

(Α)—**Ἀβρότενον** (Διοσκ. 3.24) πιθανῶς Ἀψίνθιον τὸ Ἀβρότονον (Artemisia Abrotanum), κν. Μελιτίνη (ἐν Κεφαλ.)—**Αἰγὸκλημα**: Αἰγ. τὸ κοινὸν (Lonicera caprifolium), κν. Ἀγιόκλημα.—**Ἄκρον** ἢ **Ἄκρος** (Διοσκ. 1.2): Ἄκρος ὁ κάλαμος (Acorus calamus).—**Ἄλῃ** (Διοσκ. 3.22): ρητίνη πικρά λαμβανομένη δι' ὀπισθοῦ τῶν φύλλων τοῦ δένδρου ὅπου καὶ σημ. ὄνομ. Ἄλῃ (Aloe). Ἡ ἀρίστη ποιότης ὀπίσματος ἐκαλεῖτο **ἄλῃ ἥπατιζουσα** ἢ **ἥπατις**.—**Ἀμαμηλὶς** (Ἴδε Μέσπιλον).—**Ἀμάρακον**, **Ἀμάρακος**, **Σάμψουρον** (Διοσκ. 3.39): Ὀρίανον τὸ Ἀμάρακον (Origanum Majorana ἢ Majorana hortensis), κν. Μαντζουράνα.—**Ἀμπελος ἀγρία** (Διοσκ. 5.2 5.4): Ἀμπελος ἢ οἰνοφόρος ἢ ἀγρία (Vitis vinifera sylvestris).—**Ἀμπελος ἡμέρος** (Διοσκ. 5.1): Ἀμπελος ἢ οἰνοφόρος ἢ καλλιεργούμενη (vitis vinifera).—**Ἀμύγδαλεν πικρὸν** (Διοσκ. 1.123) ὅ,τι καὶ σήμ.—**Ἀμωμον** (Διοσκ. 1.15) πιθανῶς εἶδος ἢ εἶδη Ψευδαμώμου (Pimentae) κατὰ τινὰς ὁ βότρυς ἀγρίας τινὸς ἀμπέλου Ἰθαγενεῶς τῆς Ἰνδικῆς ἥτις σημ. ὄνομ. Cissus vitiginea L. κατ' ἄλλους, ὁ καρπὸς θαμνίσκου τινὸς παρεμφεροῦς τῇ Μύρτῳ καὶ Ἰθαγενεῶς τῆς Ἀρμενίας, Μυθίας καὶ τοῦ Πόντου.—**Ἀνηθον** (Διοσκ. 3.58): Ἀνηθον τὸ βαρύσομον (Anethum graveolens) κν. Ἀνηθον ἢ Ἀνηθος.—**Ἀνησον**, Ἀνίσον (Διοσκ. 3.56): Ἀνίσον τὸ κοινὸν (Pimpinella Anisum), κν. Γλυκάνισον.—**Ἀνθεμὶς**, **Ἀνθεμίσιον**, **Χαμαιμηλον** (Διοσκ. 3.137): πιθανώτατα Χαμαιμηλον τὸ κοινὸν (Matricaria Chamomilla), κν. Χαμομήλι, Χαμόμηλο, Μαρτοπούλουδο.—**Ἄπιον** (Διοσκ. 1.116): τὸ κν. ἀπίδι ἢ ἀχλάδι.—**Ἀρκευθὶς** (Ἴδε Ἀρκευθος).—**Ἀρκευθος** (Διοσκ. 1.75): α') **Ἀρ. μεγάλη**: Ἴσως Ἀρκευθος ἢ μακρόκαρπος (Juniperus macrocarpa), κν. Κέντρος, β') **Ἀρ. μικρά**: Ἴσως Ἀρκευθος ἢ Ὄξύκεδρος (Jun. Oxycedrus), κν. Κέδρος, Κέντρος, Φίδα καὶ ἐν Κρήτῃ Ἀρκευθος. Ὁ καρπὸς τῶν Ἀρκευθῶν ὄνομ. **ἀρκευθίς**.—**Ἀρωνία** (Ἴδε Μέσπιλον).—**Ἀσαρον** ἢ **Νάρδος ἀγρία** (Διοσκ. 1.10): Ἀσαρον τὸ Εὐρωπαϊκόν (Asarum Europaeum).—**Ἀσπάραγος**, **Ἀσφάραγος** (Γεωπ. 12.18): Ἀσπάραγος ὁ ἡμέρος καὶ κηπευόμενος ἢ φαρμακευτικός (Asparagus officinalis), κν. Σπαράγγι, Σφαράγγι.—**Ἀσπάλθατος** (Διοσκ. 1.20): Ἴσως Περιαλλόκαυλον τὸ σαρωματικόν (Convolvulus scorpiarius).—**Ἀψίνθιον**, **Ἀψίνθια**, **Ἀψίνθος** (Διοσκ. 3.23): Ἴσως Ἀψίνθιον τὸ ποντικόν (Artemisia pontica).

(Β)—**Βαίτιον** (Ἴδε Δίκταμνον).—**Βάλασμον** (Ἴδε Φοινίε).—**Βαλαύστιον** (Ἴδε Ρόα).—**Βάλασμον** (Διοσκ. 1.19): Ἀμυρίς τὸ Ὀποβάλαμον (Amyris Orobalsamum). Ἐκ τοῦ δένδρου τούτου ἐλαμβάνετο «σιδηροῖς δ'νυξί» ὀπὸς εὐώδης καλ. ὀποβάλαμον ἢ ἀπλῶς **βάλασμον**. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἐκαλ. **καρποβάλαμον**, τὸ δὲ εὐώδες ξύλον τοῦ **ξύλοβάλαμον**.—**Βλήχρον**, **Βλήχων** (Ἴδε Γλήχων).—**Βόρασσος** (Ἴδε Φοινίε).—**Βόρατον** (Ἴδε Βράθυ).—**Βουνιάς** (Διοσκ. 2.111): Ἴσως Κράμβη τὸ Νάπυ (Brassica Napus).—**Βουνίον** (Διοσκ. 4.123): Ἴσως Ἀνηθον τὸ ἄγριον (Anethum ἢ Ridolfia segetum), κν. Ἀγριάνηθο.—**Βούκερας** (Ἴδε Τήλις).—**Βράθυ** ἢ **Βόρατον** (Διοσκ. 1.76): Ἴσως Ἀρκευθος ἢ φοινικικὴ (Juniperus Phoenicea), ἢ ὑπὸ τοῦ Θεοφρ. καλ. Ἀρκευθος, κν. Κέδρος, Κέντρος, Φίδα, Ἀγριο Κυπαρίσσι, Ἀόρατος.

(Γ)—**Γεντιανὴ** (Διοσκ. 3.3): Γεντιανὴ ἢ κιτρινὴ (Gentiana lutea).—**Γλήχωμα** (Pl): Γλήχωμα τὸ γαλεόφιλον (Glechoma ἢ Nepeta Cataria).—**Γλήχων**, **Βλήχων**, **Βλήχρον** (Διοσκ. 3.31): Ἡδύσομος ὁ Γλήχων (Mentha Pulegium), κν. Γληφῶνι, Βληχοῦνι, Γληχοῦνι, Φλοσκοῦνι.—**Γλυκῦρριζα**, **Γλυκῦρριζον** (Διοσκ. 3.5): Γλυκῦρριζα ἢ ἄτριχος (Glycyrrhiza glabra) καὶ Γλ. ἢ ἐχιννοειδής (Gl. echinata).—**Γλυκουσίδη** (Ἴδε Ρόα).

(Δ)—**Δάκτυλος** (Ἴδε Φοινίε).—**Δαῦκος**, **Δαύκειον** (Διοσκ. 3.72): Ἴσως Ἀθαμαντία ἢ πυκνανθῆς (Athamanta densa).—**Δάφνη** (Διοσκ. 1.78): Δάφνη ἢ εὐγενής ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος (Laurus nobilis): ὁ καρπὸς αὐτῆς ἐκαλ. **δαφνίς** κν. σημ. **δαφνόκοκκο**, **δαφνοεληρά**.—**Δαφνίς** (Ἴδε Δάφνη)—**Δενδρολίβανον**, **Λιβανωτίς** (Διοσκ. 3.75): **Δενδρολίβανον** τὸ φαρμακευτικόν (Rosmarinus officinalis), κν. **Δενδρολίβανο**, **Λασμαρί**.—**Δίκταμνον**, **Δίκτηα**.

μνος, Δίκταμεν, Βαίτιον (Διοσκ. 3.32) Ὀρίγανον ἢ Δίκταμος (*Origanum Dictamnus*), κν. Δίκταμο, Ἐροντας.

(Ε)—Ἐλάτη τὸ δένδρον Ἐλάτη (*Abies*). κν. Ἐλατον, Ἐλατος. — Ἐλάτη φοινικίνη (ἴδε Φοῖνιξ), — Ἐλεισεελινον, Ἐλεσεελινον (ἴδε Σέλινον). — Ἐλελίσφακον, Ἐλελίσφακος (Διοσκ. 3.33) Ἐλελίσφακον τὸ φαρμακευτικόν (*Salvia officinalis*). — Ἐλένιον, Νεκτάριον, Σύμφυτον (Διοσκ. 1.28) Κόνυζα τὸ Ἐλένιον (*Inula Helenium*). — Ἐλλέβορος λευκὸς (Διοσκ. 4.148) Βέρατρον τὸ λευκὸν ἢ λοβελιανὸν (*Veratrum album* ἢ *lobelianum*), κν. Στερόγιαντι. — Ἐλλέβορος μέλας (Διοσκ. 4.162) Ἐλλέβορος ὁ μέλας (*Helleborus niger*) ἢ καὶ ὁ Ἐλ. ὁ κυκλόφυλλος (*Hel. cyclorhynchus*), κν. Σκάρφι, Σκάρφη, Κύρπη, Καρπί. — Ἐπιμηλίς (ἴδε Μέσπιλον). — Ἐρπυλλος κηπευτὸς (Διοσκ. 3.38) Ἴσως Θύμος ὁ Ἐρπυλλος (*Thymus Serpyllum*).

(Η)—Ἡδύοσμον ἡμερον, Μίνθα, Μίνθη (Διοσκ. 3.34) Ἡδύοσμος ὁ πράσινος (*Mentha viridis*) κν. Δυόσμος, Δυόσμη.

(Θ)—Θηριακὴ (Pall. 3.28) φάρμακον σκευαζόμενον ἐκ πλείστων οὐσιῶν καὶ ἰδίως βοτανῶν προεξαρχούσης τῆς ρίζης Γεντιανῆς τῆς κίτρινης. — Θύμβρα, Θυμβραία (Διοσκ. 3.37) Θύμβρα ἢ κοινὴ (*Satureia Thymbra*) κν. Θύμπρος, Θύμπρι, Θρούμπι. — Θυμελαία (Διοσκ. 4.172) Δαφνοειδὲς τὸ Κνίδιον (*Daphne Cnidium*) κν. Χολόχορτο, Χολοκοῦκκι. Τὰ φύλλα αὐτοῦ ὀνομ. κνέωρον. — Θύμος, Θύμον (Διοσκ. 3.36) Ἐθύμος ὁ κεφαλῶτος (*Thymus capitatus* ἢ *Thymbra capitata*) κν. Θρούμπι, Θρούμπη, Θρούμπα, Θρώμπη, Θυμάρι τοῦ Ὑμητοῦ, Μελιτζίνι. — Θύος (ἴδε Λίβανος).

(Ι)—Ἴον πορφυροῦν ἢ μέλαν ἢ Μελάνιον (Διοσκ. 4.121) Ἴον τὸ εὖοσμον (*Viola odorata*) κν. Μενεξές, Βιολέττα, Ἴτσο, Γιούλι. — Ἴρις Ἰλλυρικὴ (Διοσκ. 1.1) Ἴρις ἢ φλωρεντιανὴ (*Iris florentina*), κν. Κρίνος.

(Κ)—Καλαμίνθη (Διοσκ. 3.35) κατὰ τινας, καὶ τὰ τρία εἶδη, τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου, εἶναι δυσπροσδιόριστα εἶδη Καλαμίνθης καὶ Ἡδύοσμου. Κατ' ἄλλους, ἢ τοῦ Πλινίου Καλαμίνθη (*Menthastrum*) εἶναι τὸ σημ. *Mentha tomentosa* d'Urv. Ἡ τρίτη Κ. τοῦ Διοσκ. εἶναι πιθανῶς ὁ Ἡδύοσμος ὁ ἄγριος *Mentha sylvestris* ἢ *longifolia* κν. Ἀγριόδουσμος, Καλαμίνθη, Ποταμογιτόνας. — Κάλαμος ἀρωματικὸς ἢ εὐώδης ἢ Ἰνδικὸς (Διοσκ. 1.18) Βαμβουσοειδὲς τὸ φυτόν. Κατὰ M. Guibourt, εἶναι πιθανῶς ἢ *Chirayta* ἢ *Chiratta*, εἶδος τῆς τάξεως τῶν Γεντιανωδῶν, ἰθαγενὲς τῆς Ἰνδικῆς (*Journal de Chimie méd. I p. 119*). — Καρδάμων (Διοσκ. 1.6) ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ ὅπερ σημ. ὄνομ. Καρδάμμον τὸ κοινόν (*Cardamomum vulgare* ἢ *Elettaria Cardamomum*), ἰθαγενὸς τῆς Ἰνδικῆς κν. Κακούλες. — Καρποβάλαμον (ἴδε Βάλαμον) — Κάρυα (ἴδε Πεύκη) — Κασία, Κασσία (Διοσκ. 1.13) τρία εἶδη. Ἐν ἐξ αὐτῶν πιθανῶς εἶναι ὁ φλοιὸς τῶν κλαδίων τοῦ δένδρου ὅπερ σημ. ὄνομ. Κιννάμωμον ἢ Κασσία (*Cinnamomum Cassia*) κν. Κανέλλα τῆς Κίνας — Κασσία ἢ σύριγξ καὶ σημ. Κασσία ἢ σύριγξ (*Cassia Fistula*) — Κεδρία (ἴδε Κέδρος) — Κεδρίς (ἴδε Κέδρος) — Κέδρος (Διοσκ. 1.77) δύο εἶδη: α) Κ. δένδρον μέγα· πιθανῶς Ἄρκειθος ἢ δρυπηφόρος (*Juniperus drupacea*) καὶ τῆς ὁποίας ὁ καρπὸς ἐκαλεῖτο κεδρίς κν. σημ. κεδρόμηλον β) Κ. μικρὰ ἢ ἀκανθώδης ἴσως Ἄρκειθος ἢ κοινὴ (*Jun. communis*). Καὶ τὰ δύο εἶδη ἐνέχουσι ρητιώδη τινα οὐσίαν, κεδρίαν καλουμένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. — Κεντρομυρρίνη (ἴδε Μυρρίνη ἄγρια) — Κερατέα, Κερατῶνα (Διοσκ. 1.114) Κερατέα ἢ ἔλλοβος (*Ceratonia siliqua*) κν. Ξυλοκερατῶνα, Κουτουρουδιά, Κουσουπιά, Χαρουπιά, Τερατῶνα. Ὁ καρπὸς αὐτῆς ὄνομ. κεράτιον κν. σημ. ὄνομ. Ξυλοκέρατο. Κουτουρουδί, Κουτουρούδι, Κουτουρίδι, Χαρούπι, Τεράτσι. — Κεράτιον (ἴδε Κερατέα) — Κερατῶνα (ἴδε Κερατέα) — Κέστρον τὸ ψυχότροφον (Διοσκ. 4.1) ἴσως εἶδος τι Βετονικῆς. — Κιννάμωμον, Κιννάμωμον (Διοσκ. 1.14) Κιννάμωμον τὸ Κεϋλάνιον (*Cinnamomum Zeylanicum* ἢ *Laurus Cinnamomum*), ἰθαγενὲς τῆς Κεϋλάνης. Ὁ φλοιὸς τῶν κλαδίων τοῦ δένδρου τούτου εἶναι τὸ γνήσιον κιννάμωμον τῶν ἀρχαίων, ἢ κν. σημ. κανέλλα (*Sprengel*). — Κνέωρον (ἴδε Θυμελαία) — Κόκκιλος (ἴδε Πεύκη) — Κοκκίμηλα (Διοσκ. 1.121) Προῦμη ἢ ἐμβολιαζομένη (*Prunus insititia*) κν. Ἀγριοκορομηλιά, Ἀγριοδαμασκηνιά, Ἀγριοπουρνελλιά. Τὸ κόμμι ταύτης, κατὰ Διοσκ., εἶναι « κ ο λ λ η τ ι κ ὸ ν λ ἰ θ ω ν θ ρ υ π τ ι κ ὸ ν π ι ν ὸ μ ε ν ο ν σ ὸ ν ο ἴ γ ω » — Κόκκινες (ἴδε Πεύκη) — Κόνυζα (Διοσκ. 3.121) τρία εἶδη: α) Κ. ἡ μεγάλη· Κόνυζα ἢ ἰξώδης (*Inula viscosa*), κν. Κόνυζα, Νεροκόνυζος, Νεροκολλησιά, Ψυλλήθρα, Ψυλλίστρα. β) Κ. ἡ μικρὰ· Κόνυζα ἢ βαρύσομος (*In. graveolens*) κν. Κονυζός, Κόνυζα, Ψυλλήθρα, Ἀκολλησιά. γ) Κ. τρίτη· Κόνυζα ἢ Βρετανικὴ (*In. Britannica*) κν. Κόνυζα — Κόστος, Κόστον (Διοσκ. 1.16) τρία εἶδη: α) Κ. Ἀραβικὸς, ὁ ἄριστος· Κόστος ὁ Ἀραβικὸς (*Costus Arabicus*) β) Κ. Ἰνδικὸς· Κ. ὁ εὐειδὴς (*C. speciosus*) γ) Κ. Συριακὸς· ἀνεμήμευτον. — Κροκέμαγμα (Διοσκ. 1.27) « γίνεταί ἐκ τοῦ κροκίνου μύρου τῶν ἀρωμάτων ἐκπιεσθέντων κτλ. » — Κρόκος (Διοσκ. 1.26) ἢ κν. σημ. ὄνομ. Ζαγορά ἢ σαφράνι ἢ τὰ ἀπεξηραμμένα στίγματα τοῦ ἀνθους ὀρισμένων φυτῶν ἄτινα σημ. ὀνομάζονται Κρόκος ὁ καρτραϊκὸς (*Crocus cartwrightianus*), Κρ. ὁ τουρνεφόρτειος (*C. tournefortii*), Κρ. ὁ ἑλληνικὸς (*Cr. graecus*), Κ. ὁ ἡμερος (*C. sativus*) κτλ. — Κυδώνια ἢ Κυδώνια Μῆλα (Διοσκ. 1.115) τὰ κν. Κυδώνια. Κατὰ Διοσκ. καὶ Θεοφρ. τὰ κυδώνια μῆλα ἦσαν « μικρὰ, περιφερῆ καὶ εὐοσμὰ », τὰ δὲ μεγαλύτερα ὀνομάζοντο στρουθία καὶ ἦσαν « ἢ τ τ ο ν ε ὕ χ ρ η σ τ α » — Κυπάρισσος (Διοσκ. 1.74) Κυπάρισσος ἢ ἀειθαλής (*Cupressus sempervirens*), κν. Κυπαρίσσι. — Κύπερον, Κύπερος, Κύπειρος, (Διοσκ. 1.4) Κύπειρος ἢ στρουγγυλόριζος (*Cyperus rotundus* ἢ *officinalis*) κν. Κύπερη, Τρουπαλάκι, Κάπουρας. — Κύνινος (ἴδε Ρόα). — Κῶνα (ἴδε Πίσσα). — Κῶνος (ἴδε Πεύκη).

(Λ)—Λεβαντίς (ἴδε Στοιχάς) — Λιβανομάννα (ἴδε Λίβανος) — Λίβανος, Λιβανωτὸς, Θύος (Διοσκ. 1.68) τὸ κν. λιβάνι ἢ θυμίαμα, ὅπερ εἶναι εὐώδης κομμεορρηκτικὴ λομβανομένη ἐξ ἔντομῶν προξενουμένων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων διαφόρων εἰδῶν τοῦ γεν. Βοσωελλία (*Boswellia*). Ἡ ἀρίστη ποιότης ἐκαλ. Λ. ὁ ἄρρη ἢ σταγονία (*Mascula thura*) Ὁ τετριμμένος εἰς κόκκους ἐκαλ. μάννα λιβανωτοῦ ἢ λιβανομάννα (*Mica Thuris*) — Λιβανωτὸς (ἴδε Δενδρολίβανον) — Λινόδρος (ἴδε Χαροῖδρος).

(Μ)—Μαλαβάθρον, Φύλλον Ἰνδικόν (Διοσκ. 1.12) Κιννάμωμον τὸ μαλαβάθρινον (*Cinnamomum Malabathrum* ἢ *Tamala*) — Μανδραγόρας (Διοσκ. 4.75) δύο εἶδη: α) Μ. ὁ ἄρρη ἢ λευκός· Μανδραγόρας ὁ φαρμακευτικὸς (*Mandragora officinarum*) β) Μ. ὁ θηλυγῆ μέλας· Μ. ὁ φθινοπωρινός (*M. autumnalis*) καὶ τὰ δύο εἶδη καλοῦνται κν. σημ. Μανδραγόρας, Καλάνθρωπος, Ἀρκάνθρωπος. — Μάννα λιβανωτοῦ (ἴδε Λίβανος) — Μάραθρον, Μάραθρον (Διοσκ. 3.70) Μάραθρον τὸ κοινόν (*Foeniculum vulgare* ἢ *capillaceum* ἢ *officinale*), κν. Μάραθο, Φινόκιο. — Μαστίχη (ἴδε Σχίνος) — Μελιλωτός (Διοσκ. 3.40) ἴσως Μελιλωτός ὁ Ἰταλικὸς (*Melilotus italica*) ἢ ἴσως Μ. ὁ φαρμακευτικὸς (*M. officinalis* ἢ *arvensis*), κν. ἐν Ζακύνθῳ Νυχάκι. — Μεσπιλον, Μεσπίλη (Διοσκ. 1.118) δύο εἶδη: α) Μ. πρῶτον ἢ Ἀρωνία· Κράταικος ὁ Ἀζωρόλος (*Crataegus Azarolus*), κν. Κουδομηλιά, Μοσφιλιά. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἐκαλ. μέσπιλον ἢ τρίοικον. β) Μ. ἕτερον ἢ Ἐπιμηλίς ἢ Σητάνιον· Μεσπιλέα ἢ γερμανικὴ (*Mespilus germanica*) κν. Μουσμουνιά, Μεσπιλιά, Πολεμιδιά, Πομηλιά. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἐκαλ. μέσπιλον ἢ ἀμμηλίς, κν. σημ.

Ἄρκοςκιλλα. — **Σμύρνα** (ἴδε Μύρρα) — **Σπάθη** (ἴδε Φοῖνιξ). — **Στοιχάς ἢ Λαβαντίς** (Διοσκ. 3.26) Ἰαβαντίς ἢ Στοιχάς (*Lavandula Stoechas*), κν Ἄγριολεβάντα, Χαμιλίβανο, Μαυροκέφαλο, Λαμπρή, Μυροφόρα. — **Στροβιλέα, Στροβίλιον, Στρέβιλος, Στροβιλοφόρος** (ἴδε Πεύκη). — **Στρουθία** (ἴδε Κιδώνια). — **Συκέα** (ἴδε Πεύκη). — **Σύμφυτον** (ἴδε Ἐλένιον). — **Συρμαία** (ἴδε Ραφανίς). — **Σχίνος** (Διοσκ. 1.70) Πιστακία ἢ Σχίνος (*Pistacia lentiscus*), κν Σχίνος. Σκίνος Σκινάρι, Σχινιά Τοῦ εἶδους τούτου διαφορὰ εἶναι ἡ Χιακή ἢ μα-στιχοφόρος Σχίνος (*P. lentiscus Chia ἢ latifolia*), ἐξ ἧς λαμβάνεται ἐξ ἐντομῶν ἢ κενιημάτων προξενουμένων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κυριωτέρων κλάδων ἡ εὐρύσμος ρηϊνώδης οὐσία ἡ καλουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων **ρηϊνή σαχινίνη ἢ μαστίχη**, κν. δὲ σμ. μαστίχα. — **Σχοίνος, Σχοίνου ἄνθος, Σχοιάνθη, Σχοιανθος, Σχοίνος ἀρωματίτης** (Διοσκ. 1.17) Ἄνδροπάγων ἢ Σχοιανθος (*Andropogon Schoenanthus ἢ Citratus*).

(Τ) — **Τερέβινθος, Τέρμινθος, Τρέμιθος** (Διοσκ 171) Πιστακία ἢ Τερέβινθος (*Pistacia terebinthus*) κν. Κοκκορρεβιθιά, Τρεμιθιά, Ἰριμηθιά. Ἡ ἐκ τούτης λαμβανομένη ρηϊνή ἑκαλ. ρ. **τερεβινθίνη ἢ τερμινθίνη**. — **Τέρμινθος** (ἴδε Τερέβινθος). — **Τηλὶς ἢ Βούκερας** (Διοσκ. 2.102) Τριγωνίσκος ἢ Τηλὶς (*Trigonella foenum graecum*), κν. Τηλί, Τηνιλιδα. Τηνιλίνα, Μοσχοσίταρο. — **Τέρδυλον** (ἴδε Σέσελι). — **Τραγοριανον, Τραγοριανος** (Διοσκ. 3.30) εἶδος τι Θύμβρας ἀνερμήνευτον — **Τρέμιθος** (ἴδε Τερέβινθος) — **Τρίκοκκον** (ἴδε Μέσπιλον).

(Υ) — **Υάκινθος** (Διοσκ. 4.62) Ὑάκινθος ὁ νάνος (*Hyacinthus ἢ Chionodoxa nana*). — **Υδροσέλινον** (ἴδε Σέλινον). — **Υσσωπον, Υσσωπος** κηπευτή (Διοσκ. 3.25) Ὑσσωπος ὁ φαρμακευτικός (*Hyssopus officinalis*).

(Φ) — **Φοινίκιον, Φοινικεβάλανος** (ἴδε Φοῖνιξ). — **Φοινίξ, Φοίνιξ** (Διοσκ. 1.109) Φοινίξ ὁ δακτυλοφόρος (*Foenix dactylifera*), κν. Χουρμαδιά, Φοινικιά, Κουρμαδιά, Βοϊά, Γαταλιά. Ὁ καρπὸς ὄνομ. **φοίνιξ, φοινίκιον, δακτυλος, βάλανος, φοινικοβάλανος**, κν. δὲ σμ. ὄνομ. χουρμάς, κουρμάς, φοινίκι. Τὸ περιβάλλυμα τοῦ καρποῦ ὄνομ. **ἐλάτη, σάθη**. Ὁ ἐντός καρπὸς ἑκαλ. **ἐλάτη, βόρασος**. — **Φοῦ** (ἴδε Νάρδος ἀγρία ἢ Φοῦ). — **Φύλλον** πιθανώτατα τὸ Μαλάβαθρον. — **Φύλλον Ἰνδικόν** (ἴδε Μαλάβαθρον)

(Χ) — **Χαμαίδρυς, Χαμαίρωψ, Χαμαίδρωψ, Δινόδρυς** (Διοσκ. 3.98) Τεύκριον ἢ Χαμαίδρυς (*Teucrium Chamaedrys*), κν. Χαμοδρυά. — **Χαμαιμηλον** (ἴδε Ἄνθεμις). — **Χαμαίπιτυς** (Διοσκ. 3.158) Ἄζυγος ἢ εὐρύσμος (*Ajuga Reva*), κν. Λιβανόχορτο. — **Χαμελαία** (Διοσκ. 4.171) Ἰώσος Δαφνοειδὲς ἢ Χαμελαία (*Daphne oleoides*), κν. Χαμολεῖα, Λυκονουρά.

[Πηγαί: (Φυτῶν καὶ φυτικῶν ὀλῶν περιγραφή καὶ ιδιότητες). — **Ἀέτιος** βιβλ. 1·2·3·8 — **Γαληνός** τόμ. 6·8·11·12·13·14·19 — **«Γεωπονικά»** (ἴδε εἰς εἰρητήριο ἐκδ. Beckh) — **Διοσκορίδης** (ἐνθ' ἀνωτέρω) — **Θεόφραστος** «π. Φ. Ἱστορίας» «π. Φ. Αἰτίων», «π. Ὀσμῶν» (ἴδε εἰς εἰρητήριο ἐκδ. Wimmer-Paris 1866). — **Νικάνδρος** «Ἀλεξίφάρμακα» «Θηριακά» (πολλαχού). — **Ὁρειβάσιος** 2·5·6·11·12. — **Ποῦλος ὁ Αἰγινήτης** βιβλ. 7. — **Σηθ** (Συμεών) ἐν λ. — **Gargilius Martialis** (πολλαχού). — **Celsus** (πολλαχού). — **Isidorus** βιβλ. 17. — **Plinius** βιβλ. 11·12·13·14·15·16·18·19·20·21·22·23·24·25·26·27 (ἴδε καὶ εἰρητήριο ἐκδ. Littre). — **Βοηθήματα:** (Ἐρμηνεῖται καὶ δημώδη ὀνόματα) — **Γενναδίον** (Π. Γ.) «Λεξικὸν Φυτολογικόν» ἐν λ. — **Κοραῖ** (Ἄδαμ.) «Ἄτακτα». — **Ὀρφανίδου** (Θ.) «Γεωπονικά». — **Χελιδράχ** (Θ.) «Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν» (Ἐκδ. Σπ. Μηλιαράκη 1910). | **Fée** «La Flore de Virgile» (1822) «Flore de Théocrite et des autres bucoliques Grecs» (1832) «Commentaires sur la botanique et la matière médicale de Pléne» (1833). — **Fraas** «Synopsis florae classicae» Μόναχον 1845). — **Halacsy** «Conspectus florae Graecae» (1839-73). — **Koch** «Die Bäume und Sträucher des alten Griechenland» (1881). — **Sibthorp** «Florae Graecae Prodromus». — **Sprengel** «Commentarius in Dioscoridem» (εἰς τόμον Β' τῆς ἐκδόσεως τοῦ Διοσκορίδου ὑπὸ τοῦ ἰδίου (1829-30)).

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΞΕΝΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ-ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΕΙΑ

Προσδιορισμὸς τοῦ γ-ισομεροῦς ἐξαχλωροκυκλοεξανίου. Ὑπὸ *J. B. La Clair*, Analytical Chemistry 20, 241-245 (1948).

Ἡ ἐντομοκτόνος ἰκανότης τοῦ ἐξαχλωροκυκλοεξανίου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεχομένης ποσότητος τοῦ γ-ισομεροῦς εἰς τὰς κόνεις ποὺ περιέχουν ἐξαχλωροκυκλοεξάνια καὶ αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται ὄλονεν περισσότερο εἰς ἐντομοκτόνα. Ἡ κυριώτερα μέθοδος προσδιορισμοῦ καὶ τῶν πέντε (α, β, γ, δ, ε) γνωστῶν ἰσομερῶν ἐξαχλωροκυκλοεξανίων στηρίζεται εἰς τὴν ὑπερέρυθρον φασματογραφικὴν ἀνάλυσιν ἢ ὁποία ὁμοῦ απαιτεῖ εἰδικὸν φασματοσκόπιον καὶ ἐξάσκησιν.

Ὁ προσδιορισμὸς περιεκτικότητος τῶν διαφορῶν ἐντομοκτόνων εἰς ἐξαχλωροκυκλοεξάνια (σύνολον α, β, γ, δ, ε ἰσομερῶν) γίνεται διὰ τῆς ἀφυδραλογώσεως τοῦ $C_6H_6Cl_6$ δι' ἀλκαλίων εἰς $C_6H_5Cl_5 + 3HCl$ καὶ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐλευθερουμένου HCl .

Ἡ ἀφυδραλογόνησις τῶν διαφορῶν ἰσομερῶν δὲν γίνεται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, ἰδίως εἰς τοὺς 0°C ὁπότε τὸ μὲν β οὐδὼς ἀφυδραλογονοῦται ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς τὰ δὲ α καὶ δ ἀφυδραλογονοῦνται βραδύτερον τοῦ γ καὶ τοῦ ε, τὰ ὁποῖα ἀφυ-

δραλογονοῦνται ταχύτερα ἀπ' ὅλα τὰ ἰσομερῆ. Ἐπειδὴ ἡ περιεκτικότης εἰς εἶναι πολὺ μικρά, εἰς τὰ μίγματα τῶν ἐξαχλωροκυκλοεξανίων ὁ συγγραφεὺς προτείνει μίαν μέθοδον ἣτις στηρίζεται εἰς τὴν ἀφυδραλογόνωσιν εἰς 0°C δύο ὁμοίων δειγμάτων περιεχόντων 0,100 γρμ. ἐξαχλωροκυκλοεξανίων ἕκαστον διαλελυμένων εἰς 50 κ.έ. 95% αὐθυλικῆς ἀλκοόλης ὑπὸ 10 κ.έ. N_2 ἀλκοολικοῦ KOH . Καὶ εἰς τὸ ἐν δειγμὰ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀλκάλειος διαρκεῖ 15' εἰς δὲ τὸ ἄλλο ἐπὶ 50'. Ἡ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν διαφορὰ τῆς ἀνευρισκομένης μετὰ ἐκάστην ἀφυδραλογόνωσιν περιεκτικότητος ἰόντων χλωρίου πολλαπλασιαζομένη ἐπὶ ἕνα συντελεστὴν δίδει τὴν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν περιεκτικότητα εἰς γ-ισομερές.

Ἐφ' ὅσον τηρηθῶν ἀκριβῶς οἱ ὄροι τῆς μεθόδου (ψῆξις εἰς 0° κτλ.) τὰ ἀποτελέσματα δύνανται νὰ συγκριθῶν μετ' ἐκεῖνα ποὺ λαμβάνονται διὰ τῆς ὑπερέρυθρου ἀναλύσεως.

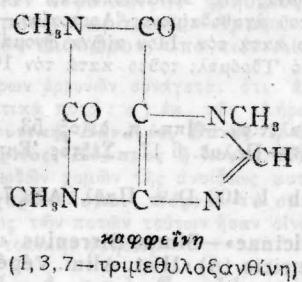
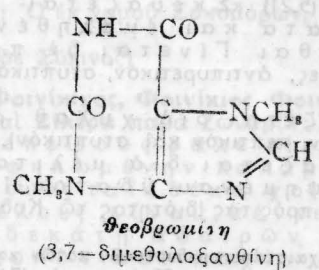
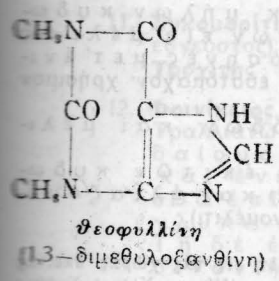
MIX. 00. ΔΕΦΝΕΡ

Χημικαὶ δράσεις ἰοντοποιουσῶν ἀκτινοβολιῶν. *G. Stein* καὶ *J. Weiss*, Ντάρχαμ' Nature 161 (1948) 650.

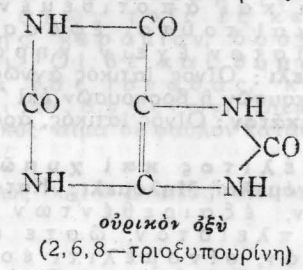
Ἡ πρώτη χημικὴ ἐπίδρασις σκληρᾶς ἀκτινοβολίας (ἀκτίνες X ἢ γ) ἐπὶ τοῦ ὕδατος πιθανόν εἶναι ἡ διάσπασις εἰς ἄτομα ὕδρογόνου καὶ ρίζας ὕδροξυλίου,

και δια της μερικης η ολικης μεθυλωσεως των αζωτούχων ομάδων της ξανθίνης λαμβάνονται τα πολύτιμα άλλως διεγερτικά και καρδιοτονωτικά:

- Θεοφυλλίνη = 1, 3- διμεθυλοξανθίνη
- Θεοβρωμίνη = 3, 7- διμεθυλοξανθίνη
- και Καφεΐνη = 1, 3, 7- τριμεθυλοξανθίνη

συγγενείας των προς το ούρικόν όξύ, όπερ εΐνε, ως γνωστόν, 2, 6, 8 — τριοξυπουρίνη :

τελικόν προϊόν και τουτο της ζωϊκης έν-αλλαγής.

Και δι' άλλας φυτικας ομάδας δύναται τις να εΐπη το ΐδιον, ό,τι και δια την περιέχουσαν τας πουρίνας, όπως π. χ, δια τα φυτά τα ένέχοντα ήδονιστικά δηλητήρια ή φάρμακα. Άλλά και το αντίθετον δηλ. ή άνεύρεσις όμοίων ή συγγενών χημικών ούσιων εις φυτά διάφορα, άγει εις την σκέψιν περι της βιολογικης συγγενείας αυτών, και εΐνε πολύτιμον βοήθημα δια τον συστηματικόν βοτανικόν.

Η εμφάνισις άφ' έτέρου εις το αυτό γεωγραφικόν πλάτος δύο φυτών στενωδω χημικώς και βοτανικώς συγγενών, ένεχόντων δηλ. την αυτην χημικην ούσιαν και άνηκόντων εις την αυτην ή στενωδω συγγενή άκόμη οικογένειαν — του Κολά εις την Δυτικην Άφρικην και του Κακάο εις την Κεντρικην Άμερικην — θα ήδύνατο εύλόγως να έγείρη την ύπόνοιαν ότι αυτη δέν εΐνε τυχαία, αλλά συνδέεται πιθανώς με την ύπαρξιν χώρας (Άτλαντίδος), ή όποία ύποτίθεται ότι συνήνωνεν άλλοτε τας δύο αυτάς ήπείρους.

Τα διεγερτικά δε ταυτα φέρουσι βλάβην εις τον ζωϊκόν οργανισμόν, αυξάνοντα την ούρικην διάθεσιν του και δη ως έκ της άμέσου

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

[ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

όπό ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικου

(Συνέχεια έκ του προηγουμένου τεύχους)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΟΙΝΟΙ ΕΚ ΜΕΛΙΤΟΣ, ΕΚ ΣΑΚΧΑΡΟΥΧΩΝ ΧΥΜΩΝ ΚΑΙ ΕΞ ΑΜΥΛΟΥΧΩΝ ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΡΙΖΩΝ

Α.—ΟΙΝΟΙ ΜΕΛΙΤΙΝΟΙ

Οί εκ Μελίτος και Ύδατος.

1. **Μελίκρατον** ή **Μελίτειος οίνος** ή **Μελίτειον, Μελίτιον** : Κατά Διοσκορίδην (5.9) «Σκευάζεται προς μέλιτος έν μέρος δύο ύδατος όμβρίου παλαιου μειγνυμένων και ήλιαζομένων. Οί δε πηγαίον μείξαντες άφέψουσιν εις το τρίτον και άποτίθενται». (Όμοιον ως προς την δύναμιν τω Οίνο-μέλιτι μαλακτικόν κοιλίας· χρήσιμον εις μικροσφύκτους, βήσσοντας, πνευμονικους και διαφορουμένους).
2. **Ύδρόμελι** : Μελίκρατον άπόθετον (παλαιόν) και έπαρκώς έζυμωμένον. (Και το μέν έχον μέσην ήλικίαν αναλογεί τω Άδυνάμφ άμπελίνω οίνω και εΐναι εύθετον επί των φλεγμαινότων τι μέρος. Το δε παλαιότερον άδόκιμον μέν επί φλεγμαινότων και στεγνών, έπιτήδειον δε επί στομαχικών,

άνορέκτων και διαφορουμένων).—Τὸ ἄριστον ὕδρουμελι παρεσκευάζεται ἐν Φρυγίᾳ.

3. **Ἀπόμελι:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.9) «Καλοῦσι δὲ τινες καὶ ἀπόμελι τὸ ἐκ-
πλυνομένων τῶν κηρίων (δ.δ. τῆς κηρήρας) ὕδατι σκευαζόμενον ὕδρὸ-
μελι καὶ ἀποτιθέμενον· δεῖ δὲ αὐτὸ καὶ ἀκρατέστερον ποιεῖν οἷ
δὲ καὶ τοῦτο ἔψουσιν. Ἔστι δὲ ἄθετον ἐπὶ νοσοῦντων διὰ τὸ
πλεῖστον ἔχειν κηρανθέμου».
4. **Ἴτεόμελι:** Οἶνος ἱατρικὸς ἀγνώστου συνθέσεως. Ἴσως ὁ ἐξ ὕδατος καὶ μέλιτος ἀγρίων μελισσῶν,
κατοικουσῶν ἢ βοσκουσῶν ἐπὶ Ἴτεῶν (ΡΙ 14.19.8).
5. **Στυρακῆτον:** Οἶνος ἱατρικὸς, ἀρωματικὸς ἐκ μέλιτος, ὕδατος καὶ **στύρακος** (Ὁρειβ. I, 435).

β'. Οἱ ἐκ Μέλιτος καὶ χυμῶν διαφορῶν.

1. **Κυδωνόμελι ἢ Μηλόμελι:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.21) «Σκευάζεται ἐκ μήλων κυδω-
νίων, ἐξαιρεθέντων τὰ σπέρματα καὶ ἐμβληθέντων εἰς μέλι ὡς
ὅτι πλεῖστον, ὥστε ἐνεσφηνῶσθαι. Γίνεται δὲ προσηγῆς μετ' ἐνι-
αυτὸν, οἶνομέλιτι ἐοικὸς». (Εὐώδες, ἀντιπυρετικόν, στυπτικόν, εὐστόμαχον· χρήσιμον
ἡπατικοῖς, νεφρικοῖς καὶ δυσουροῖσι).
2. **Ροδόμελι:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.27) «Σκευάζεται διὰ χυλοῦ ρόδων καὶ μέλι-
τος μειγνυμένων» (Εὐώδες, στομαχικόν, πεπτικόν καὶ στυπτικόν).
3. **Ὑδρόμηλον:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.22) «Σκευάζεται διὰ μέλιτος ἐκ τῶν κυδω-
νίων μήλων (Κυδωνόμελιτος) καὶ ἀψηψημένῳ ὕδατος (1:2) καὶ ἡλιαζομέ-
νου ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα» (Ὁμοίον ὡς πρὸς τὰς ιδιότητας τῷ Κυδωνόμελιτι).

[Οἱ ἐκ Μέλιτος καὶ Ὑδατος οἶνοι εἶναι ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἀρχαιότατων μεθυστικῶν ποτῶν καὶ δὴ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας
εἰς ἃς παρήγετο ἄφθονον ἢ ἀρκετὸν μέλι. Κατὰ τὸν νεοπλατωνικὸν φιλόσοφον **Μάξιμον τὸν Τύριον** (Β' μ. Χ.) οἱ Σκύθαι
ἀπὸ ἀμνημονούτων χρόνων παρεσκευάζον τοιοῦτους οἶνους ἐκ μέλιτος ἀγρίων μελισσῶν κατοικουσῶν ἐπὶ Ἴτεῶν.—Ἐκ νεωτέρων
ἐρευνῶν συνάγεται ὅτι ἡ παρασκευὴ τοῦ ὕδρομέλιτος προηγῆθη κατὰ πολλοὺς αἰῶνας τῆς Μελισσοκομίας, ἥτις, ὡς γνωστὸν,
ἤρχισε ἀναπτυσσομένη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 14ου π.Χ. αἰῶνος κατὰ διδασκαλίαν τοῦ ἀγαθοδαίμονος Ἀρισταίου.—Κατὰ τὸν με-
σαιῶνα ἐν Γερμανίᾳ παρεσκευάζετο Μελίκρατον ὑπὸ τὸ ὄνομα **Medo** ἢ **Meda**, ὅπερ κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὀνομάζετο **Tchemiga**
καὶ ἐξ οὗ παρεσκευάζετο ἐπαρκῶς ἐξυμωμένον Ὑδρόμελι ὀνομαζόμενον **Mellita**. Τὸ Ὑδρόμελι τοῦτο κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἤτο
ἤρτυμένον διὰ Λυκίσκου καὶ Ζυθοζύμης καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἀντὶ ζύθου].

[**Πηγαί:** α'.—Γαλλν. 6.740· 15.650—Γεωπ. 8.28—Διοσκ. 5.9—Ἡσυχ. ἐν. λ. Μελίτιον.—Ἰππ. π. δ. σζ. 53 (136 K).—Μοί-
ρις 254—Ὁρειβ. I, 360· I, 435—Παῦλος Αἰγ. I, 96—Πλούτ. Κοριολ. 3· 2, 672 B.—Πολυβ. 6 17—Σέξτος Ἐμπ. Π. Μ. 6.44—
Col. 12.11—Ραλλ. 8, 8—ΡΙ 14.19.8· 14.20.1· 22.51.1· 22.52.1· 31.36.1.
β'.—Ἀρτεμ. 1.66—Γεωπ. 8.27· 8.29—Διοσκ. 5.21· 5.22· 5.27—Ὁρειβ. 65 Matth I, 400 D—Παῦλ Αἰγ. 7 15—Col 12 47
Gar. Mart. 43 (186 R).

Σχόλια: Μάξιμος ὁ Τύριος «Διαλέξεις»—Mattheus Silvaticus «Pandecta medicinae»—Simon Sirrenius «Kräuterbuch»
(1613)—Dahms (P) «Naturwiss. Wochensch. N.F. Bd. 20, 1921, 177»—Maurizio (A) «Hist. Alim. Végét. σ. 251—252».]

B.—ΟΙΝΟΙ ΕΚ ΣΑΚΧΑΡΟΥΧΩΝ ΧΥΜΩΝ

1. **Ἀγριοσταφυλίτης** (ἱατρικὸς): Κατὰ Διοσκορίδην (5.6.17) «Ὁ ἐκ τῆς ἀγρίας σταφυλῆς
μέλας στυπτικὸς ὑπάρχων, ἀρμόζει κοιλίᾳ ρευματιζομένη καὶ
στομαχῶ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα, ὅσα στύψεως καὶ συστολῆς χρήζει».
2. **Ἀπίτης** (λατ. Beta): Ὁ ἐκ χυμοῦ Ἀπίων (Εὐώδης, στυπτικὸς, στομαχικὸς).
3. **Καλάμιнос** (ἐν Ἰνδικῇ) ὁ ἐκ χυμοῦ Καλάμου (Αἰλ. π.Ζ. 13.8—Πιθανώτατα ὁ ἐκ χυμοῦ Σακχαροκαλάμου).
Κατορχίτης: (Ἴδε Σύκινος).
4. **Κρανίτης:** Ὁ ἐκ χυμοῦ νεαρῶν Κρανείων ἢ Κράνων (Ὑπόπικρος καὶ στυπτικὸς).
5. **Λώτινος** καὶ **Μελιλωτίνος** (Λιβύης—Τὸ ποτὸν τῶν Λωτοφάγων): Παρεσκευάζεται ἐκ τοῦ χυμοῦ τοῦ
ώριμου καρποῦ δένδρων τινῶν ἅτινα ἐν Λιβύῃ ὀνομάζοντο Λωτοὶ καὶ Μελιλωτοί. Ὁ Πολύβιος λέγει
«Γίνεται δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτοῦ (τοῦ καρποῦ) βρεχομένου καὶ τριβο-
μένου δι' ὕδατος, κατὰ μὲν τὴν γεῦσιν ἡδύς καὶ ἀπολαυστικὸς
οἶνομέλιτι χρηστῶ παραπλήσιος, φη χρώνται χωρὶς ὕδατος· οὐ
δύναται δὲ πλέον δέκα μένειν ἡμερῶν, διὸ καὶ ποιοῦσι κατὰ
βραχὺ πρὸς τὴν χρείαν. Ποιοῦσι δὲ καὶ ὄξος ἐξ αὐτοῦ».
6. **Μηλίτης:** Ὁ ἐκ χυμοῦ Μήλων (Εὐγευστος, εὐώδης καὶ λίαν ὑγιεινός).
7. **Μορίτης** ἢ **Συκαμινίτης:** Ὁ ἐκ χυμοῦ Μόρων ἢ Συκαμίνων (Μέλας, εὐγευστος, δροσιστικὸς καὶ λίαν
ὑγιεινός).
8. **Μυρτίτης:** Ὁ ἐκ χυμοῦ μελάνων Μύρτων (Στυπτικὸς καὶ εὐστόμαχος).
Παλματιανός ἢ **Παλματίας** (Ἴδε Φοινίκειος).
9. **Ροίτης:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.26) «Ρόας ἀπυρήνους λαβῶν ὄριμους καὶ ἀπο-
θλίψας τὸν χυλὸν τῶν κόκκων ἀπόθου, ἢ ἐψήσας εἰς τὸ τρίτον
οὕτως ἀποτίθεσο». (Εὐγευστος, εὐστόμαχος, στεγνωτικὸς κοιλίας, ἀντιπυρετικὸς, οὐ-
ρητικὸς).
Σίκερα φοινίκειον: (Ἴδε Φοινίκειος).
Συκαμινίτης: (Ἴδε Μορίτης).
10. **Σύκινος**, **Συκίτης** ἢ **Τροχίτης** ἢ **Κατορχίτης:** Κατὰ Διοσκορίδην (5.32) «ἐν Κύπρῳ σκευά-
ζεται ὁμοίως τῷ Φοινικίτῃ, διαφέρει δὲ ἐπὶ τούτῳ ἔνιοι ἀντὶ
τοῦ ὕδατος στεμφύλων ἀπόβρεγμα νεοθλίπτων τὸ ἴσον μέτρον
βάλλουσι· **ισχάδες** δὲ λαμβάνονται αἱ **χελιδόνιοι** καλούμεναι
ἢ **φοινίχιοι**—μέλαιναί δὲ εἰσὶ—καὶ ἀποβρέχονται, ὡς προείρη-
ται μετὰ δὲ ἡμέρας δέκα ἐκλαμβάνεται τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐκ δευτέ-

ρου τε και τρίτου επιχειρται του εκ των στεμφύλων αποβρέγμα-
τος (αποκλίματος) το αυτό μέτρον. Όμοίως δέ εκ διαστημάτων
εκλαμβάνεται το τέταρτον και πέμπτον απόβρεγμα δέξινον, ὡ-
άντι ὄξους χρώνται... "Ενιοι δέ και άλλων τοις ἔξ κεράμιοις ξέ-
στας ἐμβάλλουσι δέκα, οἱ δέ άλλης κεράμιον, δυσμετάβλητον
και εὐκόλιον ἔσσεθαι διανοοῦμενοι. Οἱ δέ και **θύμον** και **μάρα-
θον** προυποτιθέασι τῷ πυθμένι, εἴτα τὰς ἰσχύδας, και ἐναλλάξ
τοῦτο ποιοῦσιν, ἄχρις οὗ πληρώσωσι το ἀγγεῖον» (Λεπτομερής, φυσώ-
δης, κακοτύμαχος, ἀποστρέφει ὄρεξιν, εὐκόλιος, οὐρητικός· αἷμα δέ φαῦλον κατασκευάζει και εἶναι
ποιητικός ἐλεφαντιάσεως ὡς και ὁ ζῦθος).

- 11. **Συκομορίτης**: Ὁ εκ χυμοῦ Συκομόρων. Σκευάζεται ὅπως και ὁ Σύκινος (Ἄδύνατος και δχι πολύ εὐγευστος).
Τροχίτης: (ἴδε Σύκινος)
- 12. **Φοινίκιος, Φοινίγιος, Φοινίχιος, Φοινικίτης** (και ἴσως **Παλματιανός** ἢ **Παλματίας**, παρ' Ἀλεξ. Τραλλιανῶ και **Σίκερα** παρὰ Ζωναρᾶ): Κατὰ Διοσκορίδην (5.31) «Λαβὼν φοινίκιας τοὺς χυ-
δαίους πεπεῖρους βάλε εἰς πυθάνην τετρημένην πρὸς τῷ πυθμένι
και ἐνεσφικωμένην καλάμῳ πεπισσωμένῳ τὸ δέ τρημαλίνῳ θεβύ-
σθῳ ἐπίχει δέ ταῖς δέκα χοίνοιξιν ὕδατος χοεῖς γ', εἰ δέ μή λίαν αὐτὸ
γλυκὺ θέλοις εἶναι, πέντε χοεῖς ἐπίχει· ἕα δέ ἐπὶ ἡμέρας δέκα.
Τῆ δέ ἐνδεκάτῃ ἀφαιρῶν τὸ ἐπὶ τοῦ καλάμου ὀθόνιον ἀποδέχου
οἶνον γλυκὺν και παχὺν και ἀποτίθεσο... "Ενιοι δέ αὐτὸ πάλιν
τοῦ ὕδατος μίσηγοντες δέχονται, και τοῦτο τρίτον ποιοῦσι και
τέταρτον και πέμπτον, ὅτε λοιπὸν ὀξίζει» (Ἡδύς, εὐώδης, στυπτικός και
λίαν κεφαλαλγής· χρῆσιμος στομαχικοῖς, κοιλιακοῖς και αἱμοπτυτικοῖς). Ὁ οἶνος οὗτος ἦτο πολὺ ἐν
χρήσει παρὰ τοῖς Ἀραβσι, τοῖς Πάρθοις, τοῖς Ἰνδοῖς και τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐχρησιμοποιεῖτο δέ, κατὰ
τὸν Διόδωρον, ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ταρχευτῶν και πρὸς πλύσιν τῶν ἐγκοιλίων.

[Ἐκ νεωτέρων ἐρευνῶν συναγεται ὅτι ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας και Ἀφρικῆς παρεσκευά-
ζοντο μεθυστικά ποτά· α') ἐκ τῶν πλήρωσ ὄριμων καρπῶν ὄρισμένων φυτῶν, ἀτινα σήμερον ὀνομάζονται: **Ἀρκευθιάφυλος**
ἢ φαρμακευτική, Βαναία, Βάτος ἢ Θεμισώδης, Βάτος ἢ Ἰδσία, Ἐμπετρον τὸ μέλαν, Ἐρείκη ἢ κοινή, Κέρατος
ἢ γλυκύκαρπος, Κόμαρος ἢ κοινή, Μυρτίδιον τὸ κοινόν, Ριβήσιον τὸ ἐρυθρόν και Σίκυς ἢ Ὑδροπέπων. β') ἐκ
τῶν σακχαρωδῶν χυμῶν τῆς ἀνοίξεως φυτῶν τινων ἀτινα σήμερον ὀνομάζονται **Βετιούλη ἢ λευκή, Ἡράκλειον τὸ Σφονδύ-
λιον, Σακχαροκάλαμον, Σόθρον τὸ σακχαροφόρον, Σφείδαυνος ἢ ψευδοπλάτανος και Φοινίξ ἢ δακτυλοφόρος.** Τὰ
πλεῖστα ὄμοια τῶν ποτῶν τούτων ἦσαν οἰνάρια πτωχάεσι οἰνόπτευμα, ταχέως τρεπόμενα εἰς ὄξος και συνεπῶς προσωρισμένα δι'
ἄμεισον και τοπικῆν χρῆσιν].

[**Πηγαι**: 1-4 και 6-11 - Ἀθῆν Β 43 f-Αἰλ. π.Ζ. 13.8-Γεωπ. 7.35. 1-3 - Διοσκ. 5. 6. 17· 5. 26 5 28
5.32· 5.33 - Κλέαρχος ἢ Σολεὺς fr. 81 - Ὁρειδ. I, 401 D· I, 402 D - Παῦλ. Αἰγ. 7.15 - Πλούτ. Ἐρωτ. 5.2.648
Ε· 2.752 Β-Col. 10.251· 12.38 - Pall 2.18· 3.27· 3.31· 4.10. 10· 11.16 - Pl. 14. 19.1-4. **Ἀριθ. 5 (Δώτινος)**-
Ἀθῆν. 14.651 d - Ἡρόδ 4.177 - Θεόφρ. Ἰστ. 4.3.1 - Πολύβιος 12.2 - Σκύλαξ «Περίπλους» - Στράβων 17.831 - Pl.
14. 9.2. **Ἀριθ 12 (Φοινίκειος)**-Ἀθῆν. Α 29, a-d· Β 57e - Ἀλέξ. Τραλλ. 2.325 (Παλματιανός) - Ἀρχέστρατος
«Ὁφιοποιτα» fr. 59·60 - Γαλην. 15.648 - Διόδ. ὁ Σικελ. 1.91 - Διοσκ. 5.31 - Ἐπιππος κωμ. fr. 24 (Meineke 3). «Ἐφη-
βοι» fr. 8 (Meineke 1) - Ζωναρᾶς ἐν λ. Σίκερα - Ἡρόδ. 1.193· 1.194· 2.86 - Ἐσενφ. Ἀνάβ. 2. 3.14 - Σουτθ. ἐν λ. -
Στράβων 16. 742· 16.782 - Pl. 6. 32.18· 14.19. 3· 23.26. 1.

Βοηθήματα: Hartwich(C) «Die Menschlichen Genussmittel»-Maurizio (A) «His. Alim. Végét σ. 254-258»-
Mortillet (G. de) «Revue de l' Ecole d' Anthrop. 1897.22»-Netolitzky (Fr) «Oester. Bot. Zeitsch. 1913 σ. 43-45»].

Γ.- ΟΙΝΟΙ ΕΞ ΑΜΥΛΟΥΧΩΝ ΚΑΡΠΩΝ ΚΑΙ ΡΙΖΩΝ (ΖΥΘΟΙ)

- 1. **ΚΡΙΘΙΝΟΣ ΟΙΝΟΣ** [Βρύτον, Βρύτες Ζύθιον Ζύθος (κατ' ἐξοχήν), Κάμος, Κοῦρμι, Μέθυκρίδι-
νον, Πίνον, Πίνος, Σίκερα (τό), Φουκᾶς (Βυζ.)-**Alica, Cerevisia, Cervisia, Zythus**, (Λατ.)-**Cervoise, Bière** (Γαλ.)-**Bièr** (Γερμ.)-**Caelia, Ceria** (Ἰσπ.)-**Shékár** (Ἑβρ.)].
Παρασκευή. - Κατὰ τὸν διάσημον ἀλχυμιστὴν Ζώσιμον τὸν Πανοπολίτην (4ον μ.Χ.)-«Λαβὼν κρι-
θὴν λευκὴν, καθάριαν, καλὴν, βρέξον ἡμέραν α', και ἀνάσπασον
ἢ και κοίτασον ἐν ἀνηνέμῳ τόπῳ ἕως πρωῆ και πάλιν βρέξον
ὥρας ε' ἐπίβαλε εἰς βραχιώνιον ἀγγεῖον ἠθμοειδές, και βρέξε.
Προαναξήρανε ἕως οὗ γένηται ὡς τύλη· και ὅτε γένηται, ψύξον
ἐν ἡλίῳ ἕως οὗ πέση· τὸ μαλίον γὰρ πικρὸν. Λοιπὸν ἀλέσον και
ποίησον ἄρτους προσβάλλων ζύμην ὥσπερ ἄρτους και ὄπτα ὠμό-
τερον· και ὅτ' ἂν ἐπανθῶσιν, διάλυε ὕδατι γλυκεῖ και ἠθμιζε
διὰ ἠθμοῦ ἢ κοσκίνου λεπτοῦ. Ἄλλοι δέ ὀπτῶντες ἄρτους βάλλου-
σιν εἰς κλουβὸν μετὰ ὕδατος, και ἐψοῦσι μικρὸν, ἵνα μὴ κο-
χλάση, μήτε ἢ χλιαρόν, και ἀνάσπῳσι και ἠθμιζοῦσιν· και περι-
σκεπάσαντες, θερμαίνουσι και ἀνακρίνουσιν».
Ἄρτυσις. - Πρὸς διατήρησιν, διαυγασμὸν και ἀρωμάτισιν ἤρτυον τοῦτον, οἱ μὲν Ἕλληνες δι'
Ἄβροτόνου, οἱ Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι και Αἰγύπτιοι διὰ διαφόρων ἀρωμάτων, οἱ δέ Γερ-
μανοὶ και ἄλλοι Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ (κατὰ τὸν μεσαίωνα) διὰ **Ζιγγιβέρεως** ἢ δι'**Ἀρκευθίδων** (Ἀρκεύ-
θου τῆς κοινῆς) ἢ διὰ **Λυκίσκου τοῦ ἡμέρου** (μετὰ τὸν 8ον μ.Χ. αἰῶνα). Ὁ ἀνάρτυος ζῦθος και δὴ

ὁ ἐν Κελτικῇ παρασκευαζόμενος κατὰ τὸν 4ον μ.Χ. αἰῶνα εἶχε, κατὰ τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, βαρεῖαν ὁσμὴν τράγου.

Ἰδιότητες.—Κατὰ Διοσκορίδην (287) «Σκευάζεται ἐκ τῆς κριθῆς. Ἔστι δὲ διουρητικὸς καὶ νεφρῶν καὶ νεύρων ἀπτικὸς, καὶ μάλιστα μηνίγγων κακωτικὸς, πνευματωτικὸς τε καὶ γεννητικὸς κακοχυμῶν καὶ ἐλεφαντίασεως ποιητικὸς. Εὐεργητὴς δὲ καὶ ὁ ἐλέφακος γίνεταί βρεχόμενος αὐτῷ» καὶ (288) «Καὶ τὸ καλούμενον δὲ **κεῦρμι**, σκευαζόμενον δ' ἐκ τῆς κριθῆς, ᾧ καὶ ἀντὶ οἴνου πόματι πολλακίς χρῶνται, κεφαλαλγῆς ἐστὶ καὶ κακόχυμον καὶ τοῦ νευρώδους βλαπτικὸν σκευάζεται δὲ καὶ ἐκ **πυρῶν** τοιαῦτα πόματα, ὡς ἐν τῇ πρόδῃ ἐσπέραν Ἰβηρίας καὶ Βρεττανία».—Κατὰ Γαληνὸν (11882) «Ζῦθος δριμύτερός ἐστὶ τῶν κριθῶν οὐ σμικρῶ, κακόχυμος, ὡς ἂν ἐκ σηπεδόνης γεγεννημένος. Ἔστι δὲ καὶ φυσώδης, καὶ τὸ μὲν τι δριμύτι καὶ θερμαῖνον ἔχον, τὸ πλεῖστον δὲ ψυχρὸν ὕδατῶδες ὀξύ».—Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην [π. Μέθης 4 (97)] «Πλὴν ἰδιόν τι συμβαίνει περὶ τὰς τῶν κριθῶν, τὸ καλούμενον **πίνον** ὑπὸ μὲν γὰρ τῶν λοιπῶν τε καὶ μεθυστικῶν οἷ μεθυσθέντες ἐπὶ πάντα τὰ μέρη πίπτουσι καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ ἄριστέρα καὶ δεξιὰ καὶ πρηνεῖς καὶ ὑπτιοὶ, μόνοι δὲ οἱ ἐν τῷ πίνῳ μεθυσθέντες εἰς τοῦ πίσω καὶ ὑπτιοὶ κλίνονται».

Ὁ κριθίνος ζῦθος ἦτο λίαν ἐν χρῆσει κυρίως ἐν Θράκῃ καὶ Παιονίᾳ (Ἑλλάνικος, Ἀθηναῖος), ἐν Φρυγίᾳ, ἐν Ἀρμενίᾳ (Ξενοφῶν), ἐν Βαβυλωνίᾳ, Ἀσσυρία, Ἰουδαία, Αἰγύπτῳ (Ἡρόδοτος, Ἐκαταῖος, Ἀθηναῖος, Ἡσαΐας), ἐν Ἰβηρίᾳ (Πολύβιος, Ἀθηναῖος), ἐν Κελτικῇ καὶ Γαλατίᾳ (Hofet) καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ (Tacitus). Ἐν Γερμανίᾳ ἢ βιομηχανία τοῦ κριθίνου ζύθου ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ τελειότητα κατὰ τὸν 13ον μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης παρεσκευάζετο εἰς ὀρισμένας τινὰς περιοχὰς αὐτῆς (ὡς λ.χ. ἐν Bernburg τοῦ δουκάτου τοῦ Anhalt) ζῦθος περιέχων 16 ο/ο οἰνόπνευμα καὶ συνεπῶς ἐφάμιλλος τῶν πνευματώδεστέρων ἀμπελίνων οἴνων τῆς Ἰσπανίας (Sala).

2. **Πύρινος** ἢ **Σίτινος** [**Κόρμα**, **Κεῦρμι**, **Σίκερα** (τὸ)—**Sekar** (Ἑβρ.)]. Παρεσκευάζετο καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ κριθίνος οἴνος καὶ εἶχε ὅσας περιπού καὶ ἐκεῖνος ἰδιότητας. Ἦτο ἐν χρῆσει ἰδίως ἐν Βαβυλωνίᾳ, ἐν Ἀσσυρίᾳ, ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Ἰβηρίᾳ (Διοσκορίδης), ἐν Κελτικῇ (Ποσειδώνιος) καὶ ἐν Βρεττανίᾳ (Διοσκορίδης, Πυθέας).

[Οἱ ἀνωτέρω δύο ζῦθοι (Κριθίνος καὶ Πύρινος) ἦσαν ἀναντιρρήτως οἱ ἀρχαιότατοι ὅλων τῶν ἄλλων ζῦθων καὶ πατρὶς αὐτῶν ἦτο ἡ Βαβυλωνία. Κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἱστορικὸν Βηρωσόν, ἐν Βαβυλωνίᾳ ἐφύοντο πυροὶ ἀγριοὶ καὶ κριθαὶ εἰς παναρχαιοτάτην ἐποχὴν (5ην π.Χ. χιλιετηρίδα). Νεώτεροι ἀσσυριολόγοι βεβαιοῦσιν ὅτι 7.000 ἔτη π.Χ. ὁ ἐκ κριθῶν καὶ πυρῶν ζῦθος καὶ ἄρτος ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ Ἀσσυρίους. Ὁ ἀσσυριολόγος Hrosny ἐκ βαβυλωνιακῶν πηγῶν, χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ ἔτους 2.800 π.Χ., ἀντέγραψε καὶ μετέφρασεν ἕξ διαφόρους συνταγὰς παρασκευῆς ζύθου καὶ ἄρτου ἐκ κριθῶν καὶ ἐκ πυρῶν. Εἰς τὰς συνταγὰς ταύτας γίνεται μνηεὶ **ἄρτου ζυμίτου**, **ζύθου μέλανος**, **ζ. ξανθοῦ**, **ζ. γλυκεῖος** (ἡρτημένου διὰ μέλιτος), **ζ. βρωσίμου**, **ἄρτου ποσίμου**, **βύνης** καὶ **προζύμου**.]

- 3—5. **Βρόμινος** (ὁ ἐκ Βρόμης), **Ἐλύμινος** (ὁ ἐξ Ἐλύμου), καὶ **Ὀλύρινος** (ὁ ἐξ Ὀλύρας). Ὅλοι οἱ οἴνοι οὗτοι παρεσκευάζοντο καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ Κριθίνος. (Ἰδιότητες χαρακτηριστικαὶ αὐτῶν δὲν ἀναφέρονται).
6. **Κέγγρινος** ὁ ἐκ Κέγγρου. Λίαν ἐν χρῆσει κυρίως ἐν Σκυθίᾳ (Ρωσσία), ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Αἰθιοπίᾳ. Τὸν οἶνον τοῦτον οἱ Σκυθοὶ ἤρτυον διὰ **Λυκίσκου τοῦ ἀγρίου**.
7. **Παραβίας** ἢ **Παραβίη**, ἢ ὁ ἐκ Κέγγρου καὶ Κονύζης. Λίαν ἐν χρῆσει ἐν Παιονίᾳ (Ἐκαταῖος, Ἀθηναῖος).
8. **Ὀρύζινος**, **Ὀρυζίτης** ὁ ἐξ Ὀρύζης. Λίαν ἐν χρῆσει ἐν Ἰνδικῇ (Στράβων, Αἰλιανός).
9. **Ρίζινος** ὁ ἐξ ἀμυλούχων τινῶν ριζῶν, ἐν τὰ ὀνόματα δὲν ἀναφέρονται (Ἑλλάνικος, Ἀθηναῖος). Πιθανῶς ὁ ἐκ τῶν ριζῶν τοῦ φυτοῦ ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται **Νυμφαία ἢ λευκή**.

[Ἐκ νεωτέρων ἐρευνῶν συνάγεται ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων παρεσκευάζοντο πολλαχοῦ τῆς Ἑρρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ζῦθοι α') ἐκ τῶν ἀμυλούχων καρπῶν ἄρισμένων φυτῶν ἅτινα σήμερον ὀνομάζονται **Ἐλευθὶς ἢ Κορακάνα**, **Πολύγονον ὁ Τριγωνίακος** καὶ **Σόργον τὸ κοινόν**. β') ἐκ τῶν ἀμυλούχων ριζῶν δύο φυτῶν ἅτινα σήμερον ὀνομάζονται **Νυμφαία ἢ λευκή** καὶ **Πέπερι τὸ μυθυσικόν**]

[**Πηγαί.**—Ἀέτιος 1 ἐν λ. Ζῦθος 10.29.—Ἀθῆν. Α 16 c' Α 34 α-δ' Δ 152 c' I. 447 α-d—Αἰλιαν. π.Ζ. 13.8—Αἰσχ. Ἰκστ. 953 Λοκούρ. fr. 124—Ἀντιφ. Ἀσκληπ. 1—Ἀριστοτ. π. Μέθης ἀπόσπ. 4 (97) Τομ. 4ος σ. 65 (Ἐκδ. Paris 1857)—Ἀρχιλόχ. «Ἐλεγ.» fr. 32—Βηρωσός ἐν Müller «Fragm. Hist. Graec. τόμ. Β.»—Γαλην. 11.882—Γεωπ. 7.34.1—Διόδ. 1.34—Διοσκ. 2.87. 2.88—Ἐκαταῖος Μιλήσ. «Περὶ ηγ.» fr. 290—Ἑλλάνικος fr. 155—Ἐτίσιον fr. 110.—Ζώσιμος ὁ Πανοπολίτης «Περὶ Ζύθων ποιήσεως» σελ. 10-12 (Ἐκδ. Gruner 1814) καὶ εἰς Berthelot M. (Collect. desanc. Alchim, Grecs, Κεῖμ. Ἑλλ. σελ. 372 Ἐκδ. Paris 1888).—Ἡρόδ. 2.77—Ἡσῶχ. ἐν λ.—Θεόφρ. Αἰτ. 6.11.2—Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἐν Ἀνθολ. Παλατ. καὶ Πλαν. Ἐκδ. H. Stadtmüller III, 1, 1906 σελ. 338.—Ἰππ. π. Διατ. Ὁξ. 395—Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. 4.5.26—Παῦλος Αἰγ. 7 ἐν λ.—Πλούτ. 2.499 D' 2.752 B—Πολύβιος 34.9.15—Ποσειδ. ὁ Ἀπαμ. «Ἰστορ.» fr. 25—Πρίσκος 183.14—Πυθέας ὁ Μασσαλ. «Γῆς Περίεδ. ἡ τὰ π. τοῦ Ωκεανοῦ Ἐκδ. Arwedson Upsala 1924»—Σῆθ ἐν λ. φουκάς—Σοφοκλ. ἐν Τριπτοπ. fr. 533—Στράβ. 15.709' 17.799' 17.824—Pall. 7.12—Pj. 14.19.2' 14.29.1' 22.82.1' 23.22.1-3. **Σίκερα** : Ἀφρικ. «Κεστοί» σ. 299, coll. A.—Ἐδδ. (Λεωτ. I' 9' Ἡσαΐ. ΚΔ' 9)—Ἐδάγγ. κ. Δουκ. α'. 15—Ἐδδ. Ἐδάγγ. Προπ. 275 B.

Βοηθήματα : **Γεννάδιος (Π.)** «Λεξ. Φυτολ.»—Hartwich (C) «Die menschlichen Genussmittel»—Hoefer, (Ferà.) «Hist. de la Chim. II, 218, Paris 1842» καὶ «Dict. de Chim. et de Phys. σ. 69, Paris 1846»—Hrosny (Fr) «D. Getreide im alten Babylonien, Sitz. Ber. d. Kais. Akad. in Wien 1914. Philos. histor. Klasse Bd. 173, Abhdl. i, CXXXII—CLXXVI»—Maurizio A. «Hist. Alim. Végét.»—Sala «Opera—medicochymica Hydreloologia Sect. IV c. 7, σ. 98 Ἐκδ. F. Beyer, Francof., 1647»].

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ

Ἐφημερίαι φυτῶν καὶ φυτικῶν ὀλῶν ἀναφερομένοι ἐν τῷ τρίτῳ Μέρει.

Ἰὰ τὰ ὀνόματα: Ἀβρότοιον, Ἀγρία σταφυλή (Ἄμπελος ἀγρία), Ἄπιοι, Θύμος, Κόνυζα, Κυδώνια, Μάραθον, Μήλον, Μύρτον, Ράα, Ρόδον, Φοινίκιον, Φοῖνιξ (ἴδε προσάρτημα κεφ. δευτ. τοῦ δευτέρου Μέρους).

(Α—Δ)—Ἄρκευθος ἢ κοινὴ (Juniperus communis). Ἐκ τοῦ καρποῦ παρασκ. σήμ. τὸ ποτόν Gin.—Ἄρκευθος ἢ φαρμακευτικὴ (Arctostaphylos Uva-ursi).—Βαναφία (ἴδε Μούσα).—Βάτος ἢ θαμνώδης (Rubus fruticosus), ἢ κν. Βάτος. Ὁ καρπὸς ὄνομ. κν. βατόμυρο, βάτσινο.—Βάτος ἢ Ἰδαία (Rubus Idaeus) κν. Σμεουρδιά. Ὁ καρπὸς ὄνομ. κν. σμέουρο, σμέουρο, νάουρο (γαλ. framboise)—Βετούλη ἢ λευκὴ (Betula alba). Ἐκ τοῦ σακχαροῦ χυμοῦ τῆς ἀνοίξεως παρασκ. σήμ. ποτόν εἰς τὴν βόρ. Εὐρώπην.—Βρώμη. Βρώμη ἢ ἡμερος (Avena sativa) κν. Βρώμη, Σιφωνάρι, Ταγγί.—Ἐλευσίς ἢ Κοραάνα (Eleusine Coracora). Ὁ καρπὸς ἀρτοποιήσιμος.—Ἐλευσίς ἢ Κοραάνα (Panicum ἢ Setaria Italica) Ὁ καρπὸς ἀρτοποιεῖται.—Ἐμπέτρον ἰὸ μέλαν (Empetrum nigrum). Αἱ ρίζαι ἐθώδιμοι καὶ ὀφθαλμ. —Ἐρείκη ἢ κοινὴ (Erica ἢ Calluna vulgaris) φ. μελιτόγονο τῆς βόρ. Εὐρώπης.—Ζιγγίβερης ἢ φαρμακευτικὴ (Zingiber officinalis). Τὸ ἀρωματικὸν ρίζωμα τῆς ὄνομ. κν. τζιτζιμπέρη ἢ πιπερόριζα καὶ ἐκ τούτου παρασκ. σήμ. τὸ ποτόν τζιτζιμπέρα.—Ἡράκλειον ἰὸ σφοδύλλον (Heracleum Sphondylium).—Ἰοχάδεις (ἴδε Συκία).—Ἰτέα (Salix) κν. Ἰτέα, Ἐτηά, Ἀθγά.—Κάβα (ἴδε Πέπερον τὸ μεθυστικόν).—Κέγγχο. Κέγγχο ἢ κοινός (Panicum Miliaceum) κν. Κεχρί. Ὁ καρπὸς ἀρτοποιήσιμος. Ἐκ τούτου παρασκευάζεται σήμ. παλλαχὸν τὸ ποτόν Braga ἢ Basa ἢ Bosa.—Κέροσος ὀ γλυκύκαυτος (Cerasus dulcis) κν. Κερασιά. Οἱ καρποὶ ὄνομ. καὶ ὄνομ. κεράσια.—Κόμαρος ἢ κοινὴ (Arbutus Unedo) κν. Κομαριά, Λαγομηλιά. Ὁ καρπὸς ὄνομ. κν. κούμαρο, εἶναι εὐχρῆμα καὶ χρῆσιμ. εἰς τὴν παρασκευὴν οἰνοπνεύματος.—Κρανέα, Κρανεία, Κρανία. Κρανέα ἢ ἄρρη (Cornus mas) κν. Κρανεία. Ὁ καρπὸς ὄνομ. κράνειον, κράνιον κν. δὲ σήμ. κράνο καὶ εἶναι γλυκύπικρος, στυπτικὸς καὶ βροχισμ. —Κριθὴ (Hordeum) κν. Κριθάρι. Κριθὴ βραχέστα, βλαστήσα καὶ ἀκολούθως ξηρανθῆσα ὄνομ. Βύνη, Βοινή (γαλ. Malt) ἢ δὲ μὴ βλαστήσα, ἐξηραμμένη ἢ πεφυρμένη Κριθὴ ὄνομ. Κάχρος.—Λυκίσκος ἢ Ζυθοβιάνον (Humulus Lupulus) κν. Λυκίσκος, Χούμηλο. Ὁ φρούτος καὶ ξηρὸς καρπὸς εἶναι ἀρωματικὸς καὶ πικρὸς καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἄρτυσιν τοῦ ζύθου.—Λωτός ἰὸ δένδρον δύο εἴδη α) Δ. τὸ δένδρον ἢ Παλιούρος ἐν Διβύῃ (Ἡροδ. 4.177. Θεοφρ. Ἰστ. 3.18.3 4.3.3) ἴσως Ζίζυφος ὁ Λωτός, (Zizyphus Lotu) κν. Παλιούρος, Παλλούρα. Ὁ καρπὸς ὄνομ. Λωτός, σήμ. δὲ ὄνομ. τζιτζυφο, κόνναρο, παλλούρα. β) Δ. τὸ δένδρον ἢ Δ. ἐν Διβύῃ ἢ Μελλίλωτος (Θεοφρ. Ἰστ. 4.3.1. Στραβ. 17.831) ἴσως Ζίζυφος ἢ κοινὴ (Zizyphus vulgaris ἢ Sativa). Ὁ καρπὸς ὄνομ. Λωτός ἢ Μελλίλωτον, κν. δὲ σήμ. ὄνομ. τζιτζυφο (κατ' ἐξοχίαν).

(Μ—Υ)—Μελίμη (ἴδε Ἐλυμός).—Μορέα. Συκαμινέα. Μορέα ἢ μέλαινα (Morus nigra) κν. Μαυρομουριά, Εὐνομουριά, Συκαμινέα. Ὁ καρπὸς πάντοτε μέλας καὶ γλυκύστινος ὄνομ. μύρον ἢ συκάμιον, σήμ. δὲ ὄνομ. κν. μύρο. —Μούσα ἢ τῶν σοφῶν (Musa Sapientum), ἢ κατ' ἐξοχίαν Βαναφία. Ὁ καρπὸς ὄνομ. βανάνα.—Μυρτιδιὸν ἰὸ κοινὸν ἢ Μ ἢ Μύρτιλλος (Vaccinium Myrtillus). Ὁ καρπὸς ὄνομ. Μυρτιλλόν κν. Φίγγι καὶ εἶναι γλυκὸς καὶ βαφικὸς.—Νυμφαία ἢ λευκὴ (Nymphaea ἢ Castalia alba) κν. Νυμφάρο, Νεροκολοκυνθία, Πλωτομαντίλα, Πλωτομαντίλα. Τὰ σπέρματα ἀρτοποιήσιμα. Τὸ ρίζωμα ἐθώδιμον καὶ βαφικόν.—Ὀλουργα ἴσως Σόργον ἢ Δούρρα (Sorghum Durra) κν. Νταρί, Ἀσπροσίταρο, Ἀραποσίταρο, Λιανοκάλαμο, Τσέρκο ἢ ἴσως Κριθὴ ἢ δίστοιχος (Hordeum distichon).—Ὄρυζα, Ὄρυζον. Ὄρυζα ἢ ἡμερος (Oryza sativa). Ὁ καρπὸς ὄνομ. ὀρύζιον, κν.δὲ σήμ. ὄνομ. ρυζί. Ἐκ τούτου εἰς διαφόρους ἀσιατικὰς χώρας παρασκευάζεται σήμ. οἰνόπνευμα (ράν ἢ ἀράν), εἶδος σακχάρου (ἀμ) καὶ εἶδος ζύθου (σακί).—Πέπερον τὸ μεθυστικόν (Piper methisticum). Ἡ ρίζα του γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάβα (Kava) χρησιμοποιεῖται ἀνεκάνθεν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Πολυνησίας πρὸς παρασκευὴν μεθυστικοῦ ποτοῦ (Fen. Α. Φ. 756).—Πολύγονον ὁ Τριγωνόσπορος (Polygonum Fagopyrum ἢ Fagopyrum esculentum) Τὰ σπέρματα ἀρτοποιήσιμα.—Ρυθῶν ἰὸ ξυθρόν (Ribes ἢ Grossularia rubrum) κν. Φραγκοστάφυλο. Ὁ καρπὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα γροστέλλ (γαλ. grosseille) χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν γλυκῶν καὶ ἡδυπότων.—Σακχαροκάλαμον (Saccharum officinarum) κν. Γλυκοκάλαμο, Ζαχαροκάλαμο. Ἐκ τῶν ἐτησίων καυλῶν του λαμβάνεται τὸ καλαμοσάκχαρον κν. ζάχαρη.—Σίκυς ὁ ὕδροπέπων (Citrullus vulgaris) κν. Καρπουζία, Πατισιά. Ὁ καρπὸς τοῦ ὄνομ. Μηλόπεπων, Ὑδροπέπων, σήμ. δὲ ὄνομ. κν. Καρπουζί, Χειμονικό, Πατίχα. Ἐκ τούτου σήμ. ἐν τῇ νοτιῇ Ρωσίᾳ, ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Μαρόκῳ παρασκευάζεται, κατὰ τρόπον λίαν περίεργον, βροσιστικὸν καὶ μεθυστικὸν ποτόν.—Σίτος ἢ Πυθός (Triticum) κν. Σιτάρι.—Σόργον τὸ κοινὸν (Sorghum vulgare ἢ Andropogon Sorghum). Ὁ καρπὸς ἀρτοποιήσιμος.—Σόργον τὸ Σακχαροφόρον (Sorghum saccharatum). Ὁ καρπὸς ἀρτοποιήσιμος. Ὁ ἀφθονος καὶ σακχαροδέστατος χυμὸς τοῦ στελέχους του χρήσιμος πρὸς κατασκευὴν σακχάρου.—Συκαμινέα (ἴδε Μορέα).—Συκάμιον (ἴδε Μορέα καὶ Συκομορέα).—Συκία, Συκὴ. Συκὴ ἢ κοινὴ ἢ κερκίη (Ficus ricia) κν. Συκία. Ὁ καρπὸς ὄνομ. καὶ ὄνομ. σύκον. Οἱ σπόροι τοῦ σύκου ὄνομ. κεγγραμίδες. Τὰ πλήρως ὄριμα σύκα καθὼς καὶ τὰ ξηρὰ ὄνομ. ἰοχάδες. Σήμερον τὰ πλήρως ὄριμα σύκα ὄνομ. ἀσκάδες ἢ κουρέλες.—Συκομορέα, Συκόμορον, Συκάμιον, Συκάμινο, Διγυπτία. Συκὴ ἢ Συκομορέα (Ficus Sycomorus ἢ Sycomorus antiquorum) κν. Τουμπέστα. Οἱ καρποὶ ὄνομ. συκόμορα, κν. δὲ σήμ. ὄνομ. τουμπέστα. Εἶναι γλυκαῖς ἀλλ' ἀνοστοί.—Στύραξ. Στύραξ ὁ φαρμακευτικὸς (Styrax officinale) κν. Ἀγριοκιδωνία, Ἀστυράκας, Στουράκι, Στερατσά. Τὸ δένδρον τοῦτο κεντώμενον ἢ χαρασσόμενον ἐκκρίνει βαλσαμώδη ρητίνην, ἥτις ὄνομ. καὶ ὄνομ. Στύραξ.—Σπένδαμος ἢ ψευδοπλατάνος (Acer Pseudo—Platanus). Ὁ χυμὸς σακχαρώδης.—Ὑδροπέπων (ἴδε Σίκυς ὁ Ὑδροπέπων).

[Πηγαι καὶ Βοηθήματα : (ἴδε Μέρος δεύτερον, κεφ. δεύτερον, Προσάρτημα ἐν τέλει).]

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ (Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος).

Hist. e im 11— 98

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ [ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικοῦ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΑ ΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΟΙΝΟΠΟΙΪΑΣ

Σκεῦος ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι πᾶν κινητὸν κατασκευάσμα καὶ δὴ ἀγγεῖον, ὄργανον, ἐργαλεῖον, ἐπιπλὸν χρήσιμον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου· διὸ καὶ διέκρινον σκεῦος οἰκιακόν, μαγειρικόν, γεωργικόν, ἰατρικόν κ.τ.λ. Ὁ Πλάτων (Νόμ. 679A) διακρίνει προσέτι τὰ σκευὴ εἰς **ἄπυρα** (τὰ μὴ ἀντέχοντα εἰς τὸ πῦρ) καὶ εἰς **ἔμπυρα** (τὰ τιθέμενα ἐπὶ τοῦ πυρός).
Κατωτέρω ἀναφέρονται λεπτομερῶς ὅλα τὰ ἐν τῇ οἰνοποιίᾳ κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους χρησιμοποιηθέντα σκευὴ (ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων).

Α.—ΑΓΓΕΙΑ

- α) ΟΡΙΣΜΟΣ.—**Ἀγγεῖον**, **Ἀγγήϊον**, **Ἄγγος**, **Ἄγγυς**, **Δοχεῖον**, **Δοχός**, **Κύτος**, **Τεῦχος** ὠνόμαζετο πᾶν σκεῦος δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ὕλην ὑγρὰν ἢ ξηρὰν, ψυχρὰν ἢ θερμὴν ἢ ζέουσαν ἢ διάπυρον. Ὁ Πλάτων ὀρίζει (Πολιτικός 287E) «τοῦτο ὁ δὴ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς καὶ ἔμπυροις καὶ ἄπυροις παντοδαπὸν εἶδος ἐργασθέν, ἀγγεῖον δὲ δὴ μίξ κ λ ἦ σ ε ι π ρ ο σ φ ε γ γ ὀ μ ε θ α».
- β) ΟΡΟΙ (ἐν χρήσει πρὸς καθορισμὸν τῆς ὕλης, τῶν μερῶν καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀγγείων, τῶν χρησιμοποιουμένων ἐν τῇ οἰνοποιίᾳ.)
- α. 1.—**Πλεκτόν**, **Πλόκανον**, **Πλοχανον**, **Χηλευτόν**, **Χήλινον**· πᾶν πλεκτόν ἀγγεῖον ἐκ λύγου ἢ καλάμων κτλ.
2.—**Βυρσινον**, **Δερμάτινον**, **Σκύτινον**· πᾶν ἀγγεῖον ἐκ δέρματος.
3.—**Χαλκίον**, **Χαλκίον**, **Χάλκωμα**· πᾶν ἀγγεῖον ἐκ χαλκοῦ.
4.—**Κεραμαῖον**, **Κεραμεῖον**, **Κεραμεῖον**, **Κεραμεῖον**, **Κεραμινον**, **Κεράμιον**, **Κέραμος**, **Ὀστράκειον**, **Ὀστράκειον**, **Ὀστράκον**, **Ὀστρακῶδες**, **Πηλαῖον**, **Πηλινον**, **Πηλόπλαστον**, **Στερφοῦς**, **Χεῖνον**, **Χυτραῖον**, **Χύτρειον**, **Χυτρεῖον**, **Χύτρινον**· πᾶν ἀγγ. κατασκευασμένον ἐκ πηλοῦ, πήλινον.
Πρὸς διάκρισιν δὲ τῶν πήλινων ἐκάλουν: **Ὠμόν**· τὸ μὴ ὀπηθῆν ἐν καμίνῳ.—**Ὀπτεν**, **Προσκακαμμένον** τὸ ὀπηθῆν ἐν καμίνῳ—**Νεοπηγές**, **Νεοπήγνυτον**, **Νεόπηκτον**· τὸ νεωστὶ ὀπηθῆν.—**Τροχηλατεν** τὸ κατασκευασθέν ἐπὶ τοῦ κεραμευτικοῦ τροχοῦ.—**Ἀκύνητον**, **Ἀκύνιστον**, **Ἀπισσάτεν** τὸ μὴ ἐπιηλεῖμμένον διὰ πίσεως—**Πισσαλιφές**, **Πισσάτων**, **Πιττωτόν**· τὸ πεπισσωμένον.
- β. 1.—**Κεφαλή**, **Στεφάνη**, **Χεῖλος**, **Χεῖλωμα** τὸ ἀνώτατον μέρος, ἢ ἄκρα τοῦ ἀγγείου.—**Περιτόμιον**, **Στομαστόμιον**· τὸ στόμιον [ἀποκλειστικῶς δέ: **Σκινά**· τὸ στόμιον τοῦ πίθου (μεταγ.)] **Ἀύχην**, **Λαιμὸς**, **Τραχηλὸς**· ὁ λαιμὸς [ἀποκλειστικῶς δέ: **Ἰσθμῖον**· τὸ λαιμὸς τοῦ ἀμφορέως καὶ **Ποδῶν**· ὁ λαιμὸς τοῦ ἀσκοῦ.]
Γαστήρ, **Ἦτρον**, **Κοιλία**, **Κύτος**, **Λαγών**, **Νηδύς**· ἡ κοιλία, τὸ κοίλωμα τοῦ ἀγγείου.—**Τεῖχος**· τὸ πλάγιον, τὰ πλευρὰ.—**Πυθμῖον**, **Πυθμῖον**, **Πυθμῖον**, **Πύνδαξ**· ὁ πυθμῖον κοιν. πάτος, καὶ **Ὀμφαλὸς** τὸ κέντρον τοῦ πυθμῖνος [ἀποκλειστικῶς δέ: **Πτερνίς**· ὁ πυθμῖον τῆς λεκάνης]—**Ἀγκύλη**, **Ἐξαμμα**, **Κρατήμα**, **Λαβή**, **Λαβῖον**, **Λαβίς**, **Ὀῦς**, **Ὠτάριον**, **Ὠτίον**· ἡ λαβή, τὸ χεροῦλι.—**Ἐπίβλημα**, **Ἐπίθημα**, **Ἐπίπωμα**, **Κάνειον**, **Πῶμα**, **Πωμάτιον**· τὸ σκέπασμα κοιν. καπάκι [ἀποκλειστικῶς δέ: **Κρήδεμνον**· τὸ πῶμα παντὸς οἰνηροῦ ἀγγείου—**Πύνδαξ**· τὸ ἐπικάλυμμα τοῦ ἀμφορέως—**Ἐπιχύτριον**, **Ἐπιχύτριον**, **Ἰγρᾶνῃ**· τὸ πῶμα τῆς χύτρας.—**Καρδοπεῖον**· τὸ σκέπασμα τῆς μάκτρας.]
γ. 1.—**Ἐγχανδές**, **Εὐμέγεθες**, **Εὐρύ**, **Εὐρυχωρές**, **Εὐρύχωρον**, **Εὐχανδές**, **Πλατύχωρον**, **Πολυχανδές**· τὸ εὐρύχωρον καὶ τὸ μεγάλο μεγέθους.—**Μέσον**· τὸ μεσαίου μεγέθους.
2.—**Εὐρυκάρηνον**· τὸ ἔχον εὐρείαν κεφαλὴν—**Φοξίχειλον**, **Φοξοχειλον**· τὸ ἀπολήγον εἰς ὀξύ· τὸ στενοῦμενον πρὸς τὰ χεῖλη.
3.—**Εὐρύστομον**, **Εὐστόμον**, **Μεγαλόστομον**, **Πλατύστομον**, **Χανδόν**· τὸ ἔχον εὐρὺ, πλατὺ στόμα—**Λεπτόστομον**, **Μικροστόμιον**, **Μικροστόμον**· τὸ ἔχον μικρὸν στόμα ἢ ἀνοιγμα—**Στενεστόμον**, **Σύστομον**· τὸ ἔχον στενὸν στόμα—**Βαθύστομον**· τὸ ἔχον βαθὺ στόμα—**Ὄξυπορον**· τὸ ἔχον ὀξύ στόμα.
4.—**Στενόβρογχον**, **Στενόλαιμον**· τὸ ἔχον στενὸν λαιμόν—**Μακροράχηλον**· τὸ ἔχον μακρὸν λαιμόν—**Στειναύχην**, **Στεναύχην**, ὁ, ἢ ὁ ἔχον στενὸν λαιμόν—**Υψαύχην**, ὁ, ἢ ὁ ἔχον ὑψηλὸν καὶ στενὸν λαιμόν.
5.—**Εὐρυκοιλίον**· τὸ ἔχον μεγάλην κοιλίαν—**Μικροκοιλίον**· τὸ ἔχον μικρὰν—**Στενεκοιλίον**· τὸ ἔχον στενήν.
6.—**Ἀβαθές**· τὸ μὴ βαθύ—**Βαθύ**, **Βαθυπόθμενον**· τὸ ἔχον βαθὺν πυθμῖνα—**Εὐρυπόθμενον**· τὸ ἔχον εὐρὺν—**Ὀλιγοπόθμενον**· τὸ ἔχον μικρὸν—**Ὄξυπυθμενον**· τὸ ἔχον ὀξύν—**Βιλιανιομφαλον**· τὸ ἔχον κυρτόν.
7.—**Ἄωτον**· τὸ ἄνευ λαβῆς—**Ὀυατόεν**, **Ὠτώεν**· τὸ ἔχον λαβὴν—**Ἐτερούας**, τό, **Μονούατον**, **Μονούατον**· τὸ ἔχον μίαν λαβὴν—**Ἀμφωτον**, **Δίωτον**· τὸ ἔχον δύο λαβὰς—**Ἀμφίστομον**· τὸ ἔχον λαβὰς ἐκατέρωθεν τοῦ στόματος—**Τετράωτον**· τὸ ἔχον τέσσαρας λαβὰς—**Πολύωτον**· τὸ ἔχον πολλὰς.
8.—**Ἀπώμαστον**, **Ἀπώμον**· τὸ ἄνευ πώματος.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

ΑΑ— Α Π Υ Ρ Α

α— ΤΡΥΓΗΤΙΚΑ

- 1.—**Κόφιννοι**, τὰ κοιν. σημ. κοφίνια (ἐκ λύγου, πυκνῶς πεπλεγμένοι, εὐρύστομοι, βαθυπόθμενοι, ἀμφωτοὶ καὶ ἄπωμοι): **Κανθήλια**, **Κανθία**· οἱ μεγαλύτεροι καὶ λίαν εὐρύχωροι, πρὸς μεταφορὰν μεγάλης ποσότητος σταφυλῶν ἐκ τοῦ ἀμπελῶνος εἰς τὸ οἰνοποιεῖν.—**Ἀρριχίς**, **Ἀρριχος**, **Ἀρριχος**, **Κορυμβεύς**, **Κόφιννος**, **Μύρσος**, **Τάρπη**, **Ταρπανη**, **Ταρπὸς** (Corbis)· ὁ μεγάλου καὶ μέσου μεγέθους.—**Κοφίνιον**, **Κοφινίσκος** (Corbula)· ὁ μικρὸς—**Κάρταλλος**, **Κάρταλλον**, **Νάρτευλος**· ὁ μέσου καὶ μικροῦ μεγέθους ὀξύς πρὸς τὰ κάτω.
2.—**Κάλαθοι**, τὰ κοιν. σημ. καλάθια. (Ἐκ λύγου ἢ ἐκ καλάμων ἢ ἐκ φύλλων φοινίκος· ὀλιγώτερον βα-

θυπόθυμοι και μικρότεροι τῶν κοφίνων, ἀμφωτοι και συνήθως ἀπωμοι, διαφόρων δὲ σχημάτων): **Ἀκῆ-σκος, Κάλαθος, Σαργάνη, Γαλαρος, Ταργάνη, Ταρρός, Ταρσός** (Calathus, Qualus, Qualum) ὁ μεγάλου και μετρίου μεγέθους.—**Καλάθιον, Καλαθίς, Καλαθίσκος, Σαργανίς, Ταλαριον, Ταλαρίσκος** (Calathiscus, Quasillum, Quasillus) ὁ μικρός.—**Προχέριον, Συρίσκος, Σύρισσος, Συρίσχος, Σύριχος, Ὑρίσκος, Ὑρίσος, Ὑρίσχος, Ὑρίχός**: τὸ χειροκάλυθο.—**Κοίξ, Κοίξ**: ὁ μετρίου μεγέθους ἐκ φύλλων φοίνικος.—**Σκιφίνιον**: χειροκάλυθο ἐκ φύλλων φοίνικος.

- 3.—**Κάναα, Κανᾶ**, τὰ κοιν. σημ. πανέρια (ἐκ λόγου ἢ ἐκ καλάμων ἢ ἐκ φύλλων φοίνικος: ἀβαθῆ, εὐρύστομα, δίωτα ἢ και ἀμφίστομα, ἀπωμα): **Κάναστρον, Κάνειον, Κάνεον, Κάνιστρον, Κανούιν, Κάνυστρον** (Canistrum, Canum, Fiscina) τὸ μέγα.—**Κανήτιον, Κανίσκιον** (Fiscella) τὸ μικρόν.—**Μασχάλεον, Μασχάλιον, Μασχάλινον**: (Canistrum Palmeum) τὸ μικρόν ἐκ φύλλων φοίνικος.

β.—ΟΙΝΗΡΑ, ΟΙΝΟΔΟΧΑ, ΟΙΝΟΔΟΧΕΙΑ

βα'. ΠΗΛΙΝΑ: α') **Πίθοι** (πρὸς ζύμωσιν τοῦ γλεύκου): **Πιθάκη, Πίθος μέγας, Πισάκη, Φιδάκη** (Dolium): ἀγγεῖον ἐξ ὡν χωρητικότητα μικροῦ δωματίου, εὐρυκάρηνον, εὐρύστομον, εὐρυκοίλιον, βαθυπόθυμον, ἄωτον ἢ δίωτον, ὀξὺ πρὸς τὰ κάτω, ὠμόν, πισσωτόν.—**Πίθος** (κατ' ἐξοχήν): ἀγγεῖον ὀπτόν μικρότερον τῆς πιθάκης (χωρητικότητος 200—400 λίτρων), εὐρύστομον, εὐρυκοίλιον, ἐχόν ἐπίπεδον πυθμένα, ἄωτον ἢ δίωτον, πισσωτόν.—**Πιθακίον, Πιθακίς, Πιθακίον, Πιθίσκος, Σήλιον, Φιδάκίς, Φιδάκινον**, (Doliolum) μικρὸς πίθος χρήσιμος διὰ τὰς μεταγγίσεις.

[**Πιθακῆ**—Κατεσκευάζετο διὰ πλάσεως τοῦ πηλοῦ ἐπὶ ξυλίνου σκελετοῦ, τοῦ καλουμένου **ξυληρίου καννάβου** και εἶτα ξηράσεως τοῦ πλάσματος εἰς τὸν ἥλιον. Ἀρχαιοτάται πιθάκηαι εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων τῆς Τροίας (ἴδε ἐργ. Schliemann) και ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ (ἴδε ἐργ. Evans). Ἐντὸς τοιοῦτου πίθου διέτριβε ὁ κυνικός φιλόσοφος Διογένης και ἐντὸς πιθακῶν ἐπίσης ἠναγκάζοντο γὰ ζῶσι πτωχοὶ τινες Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον (πρὸβλ. Θουκ. 2.14.17).—**Πιθοὶ ὀπτί**—Οἱ πρὸ τοῦ 1821 Ἀθηναῖοι εἰς τοιοῦτους πίθους θεθαμμένους εἰς τὸ ἔδαφος διετήρουν τὸ ἔλαιον και τὸν οἶνον. Πάμπολλοι τοιοῦτοι εὐρέθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφάς].

β') **Στάμνοι**, οἱ (πρὸς διατήρησιν, παλαιῶσιν και μεταφορὰν τῶν ἐκλεκτῶν οἴνων.—"Ολοὶ ὀπτοὶ τροχήλατοι, δίωτοι, πισσωτοί):

- 1.—**Ἀμφιφορεύς, Ἀμφορεύς** (Amphora): ἐπιμήκης, μακροτράχηλος, στενόστομος, στενόλαιμος, στενοκοίλιος ἢ εὐρυκοίλιος, συνήθως ὀξὺς πρὸς τὰ κάτω.—**Ἀμφορεΐδιον, Ἀμφορίσκος**: μικρὸς ἀμφορεύς—**Βίχος**: εἶδος ἀμφορέως μέσου μεγέθους σημητικῆς προελεύσεως.—**Βικίδιον, Βικίον**: μικρὸς βίκος—**Υρχα**: εἶδος βίκου.
- 2.—**Διώτη**: ἀγγεῖον μικρόλαιμον, στενόστομον, εὐρυκοίλιον και σχεδὸν σφαιρικόν, ὀξὺ πρὸς τὰ κάτω, ἀμφίστομον.
- 3.—**Κάδος, Κάδος** (Cadus): ἀγγεῖον ἰωνικὸν συνήθως κυλινδρικόν, μικρόλαιμον, στενόλαιμον, ἀμφίστομον, ὀξὺ πρὸς τὰ κάτω. (Ὑπήρχον ὅμως και κάδοι ἐχοντες τὸ σχῆμα βέμβικος, σβούρας)—**Ἀμφωτίς, Ἀμφωτίς, Περιωτί**: ὁ μικρὸς κάδος.
- 4.—**Στάμνος εἰνήρως** (Urcus viniarius): εὐρυκοίλιος, στενόστομος, δίωτος ἢ μόνωτος, μετ' ἐπίπεδου πυθμένα.—**Σταμνίον**: μικρὸς στάμνος.
- 5.—**Στάμνος γλευκαγωγός** (Urcus mustarius): ὀγκώδης, εὐρύστομος, εὐρυκοίλιος, δίωτος ἢ τρίωτος, πρὸς μεταφορὰν τοῦ γλεύκου ἐκ τοῦ ὑπολήνιου εἰς τοὺς πίθους.
- 6.—**Λαγνίος, Λάγυνος**, ὁ, ἢ (Lagena): μικρόλαιμος ἢ μακροτράχηλος, στενόστομος, εὐρυκοίλιος, ἐχὼν πυθμένα ἐπίπεδον ἢ σφαιρικόν—**Λαγνήνιον, Λαγύνιον, Λαγυνίς**: ὁ μικρὸς λάγυνος.—**Πυτίνη**: μικρὸς λάγυνος κεκαλυμμένος διὰ πλέγματος ἰτέας ἢ λύγου: εἶδος σημ. δαμιζάνας.
- 7.—**Καρύϊνον** και **Καρύσκο**: μέγα και μικρόν εἰδικὸν ἀγγεῖον πρὸς διατήρησιν ἐψήματος (συμπεπεκνωμένου γλεύκου).

[Ἐκ τῶν ἀνωτέρω στάμνων τινὲς και ἰδίᾳ οἱ μικροὶ κατεσκευάζοντο και ἐξ **ὄρειτου** ἢ ἐξ **δουχός** (ὄρυκτοῦ σαρόνυχος) ἢ ἐξ **ουαλου** πρὸς διατήρησιν ἐκλεκτῶν οἴνων. (Pl 36, 12. 1. 36. 43. 2—Mart. II, 40—Petron. 34)].

ββ',—**ΕΥΛΙΝΑ**: 1—**Λανός, Ληνίς, Ληνός, Σταφυλοβολεῖον** (Calcatorium): δοχεῖον σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλεπίπεδου, πισσωτόν ἐν ᾧ αἱ σταφυλαὶ πατοῦνται—**Προλήνιον, Ὑπολήνιον, Ὑποληνίς** (Lacus): δοχεῖον πισσωτόν τιθέμενον ὑπὸ τὸν ληνὸν ἵνα δέχηται τὸ ἐκρέον γλεῦκος: τὸ κν. ποδόχι, πολήνι.

2.—**Cupa, Dolium** («Πίθος ξύλινος μεῖζων οἴκου») (Στράβων 5.1.12): δοχεῖον μέγα: εἶδος σ. κάδης (γαλ. Cuvie) ἢ και σημ. βαρέλας, βαγένας (γαλ. Foudre), πρὸς ζύμωσιν τοῦ γλεύκου—**Cupa, Cupula** (ἑκλτ. Tonne, Tonneau) τὸ κοιν. σημ. βαρέλι, πρὸς διατήρησιν και μεταφορὰν τοῦ οἴνου.—**Μαγγανα**: δοχεῖον ξύλινον; χρησιμοποιοῦμενον ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ (Σουΐδας).

[**Cupae**—Ἐκ Γαλλίας εἰσήχθησαν εἰς Ἰταλίαν κατὰ τὸν 1ον π. Χ. αἰῶνα. Ἐν Ἑλλάδι ἐτέθησαν ἐν χρήσει πιθανώτατα ἐπὶ Φραγκοκρατίας (1201—1566). Ἡ λέξις βαρέλιον ἀπαντάται τὸ πρῶτον εἰς ἐπιστολὰς ἐπισκόπων τοῦ 16ου αἰῶνος (ἴδε Δουκαγγίλιος Γλωσσάριον). Ἀναπαραστάσεις τοιοῦτων ἀγγείων ὑπάρχουσιν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Τράϊανοῦ (1ον μ. Χ.), ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Ἀντωνίνου (2ον μ. Χ.) και εἰς τὰς Κατακόμβας. Λεῖψανα δὲ τοιοῦτου μεγάλου ἀγγείου εὐρέθησαν μόνον ἐν Buckingham τῆς Ἀγγλίας.]

βγ',—**ΒΥΡΣΙΝΑ**: **Ἀκκόρ, Ἀσκόρ, Ἀσκόρ αἴγειος, τράγειος** (Uter) τὸ κοιν. ἀσκή, τουλοῦμι, ἐπιπεπισσωμένος, πρὸς μεταφορὰν γλεύκου και οἴνου.

γ. ΥΔΑΤΗΡΑ, ΥΔΑΤΟΔΟΧΑ, ΥΔΡΗΡΑ, ΥΔΡΟΦΟΡΙΚΑ.

- 1.—**Καδίσκοι**, κοιν. σημ. κουβάδες (πρὸς ἀντλησιν τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ φρέατος.—Ξύλινοι ἢ χάλκινοι).—**Ἄμη, Ἀναληπτήρ, Ἀντλημα, Ἀντλητήριον, Ἀντλιαντλητήρ, Ἀντλίον, Ἀντλον, Ἀντλες, Ἰβάνη, Ἰβανον, Παλιουρος, Σίτλα, Σκάφαλος, Ὑδρεΐον, Ὑπαντέλειον** (Hama, Cadus) ὁ κουβάς.—**Κρίβανος**: κουβάς χωνοειδής.
- 2.—**Στάμνοι**, ὁ δρῆρ οἱ κοιν. σημ. στάμνες (πρὸς μεταφορὰν τοῦ ὕδατος.—Πήλινοι, ὀπτοί, τροχήλατοι, δίωτοι ἢ τρίωτοι):—**Κάλη, Κάλπις** (urna) ἡ μεγάλη εὐρύστομος στάμνα.—**Κίλλιξ, Κρῶπος, Κρωσσός, Στάμνος, Ὑδρία** (urceus aquarius): στάμνα μέσου μεγέθους, στενόλαιμος.—**Κρωσίον, Κωνίς, Σταμνάριον, Σταμνίον, Ὑδρίον, Ὑδρίσκη** (Urceola): ἡ μικρὰ στενόλαιμος στάμνα.
- 3.—**Πίθοι ὁ δρῆρ οἱ**, κοιν. σημ. πιθάκια (πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ ὕδατος.—Πήλινοι, ὀπτοί, ἀκάνητοι, ἄωτοι ἢ δίωτοι).
- 4.—**Λεκαναί**, (Ξύλινα ἢ πήλινα, ὀπταί, τροχήλατοι, ἄωτοι):—**Ὀλκειον, Πύελος** (Solium, Labrum) ἡ πολὺ μεγάλη ἔνθα ἔπλυνον διάφορα ὄργανα κτλ.: εἶδος μαστέλλου.—**Πιέλιον**: μικρὰ πύελος.—**Λέβης, Πελλίχη, Πεδαυπητήρ, Πεδουπητήρ**: λεκάνη μεγάλη πρὸς πλύσιν τῶν ποδῶν τῶν ληνοβατῶν.—**Λακάνη**.

Λεκάνη, Λέκος, Νιπτήρ, Στάφος, Χειρόνιβον, Χειρόνιπτρον, Χερνιβείον, Χέρνιβον, Χέρνιπτρον, Χέρνιψ, Χερόνιπτρον, Χεδμα (Pelvis) ή πηλίνα λεκάνη του νιψίματος, τό κοιν. σημ. λεγένι.—**Λεκανίδιον, Λεκανίων, Λεκανίς, Λεκανίσκη** (Parva Pelvis) ή μικρά λεκάνη.
 5.—**Προχόαι**, κοιν. σημ. κανάτια (Πήλινα όπταί, τροχήλατοι, μόνωτοι): **Κατάχυσις, Προχόη, Πρόχους, Πρόχους, Πρόχυμα, Προχύτης** (Aqualis, Guttus) ή μεγάλη, κοιν. σήμ. κανάτια, λαγήνα.—**Ίμβρίκιον, Προχοΐδιον Προχοΐς, Χυτρίς**, (Gutturium, Aqualiculus) τό κοιν. σημ. κανάτι, λαγήνη.

δ. ΔΙΑΦΟΡΑ

- 1.—**Πινάκια**, κοιν. σημ. πιάτα (πήλινα, προς κατεργασίαν άρτυμάτων).—**Λέκος, Πινάκιον** τό κοιν. σημ. ρηχό πιάτο.—**Λεκίς, Πινακίδιον, Πινακίς, Πινακίσκος** τό μικρό ρηχό πιάτο.—**Τρύβλιον, Τρυβλίον** (Catinus) τό βαθύ πιάτο.—**Παροψίς** (Paropsis) ή κοιν. πιατέλλα.
- 2.—**Σκάφαί**, (Εύλιναι προς φύρασιν άρτυμάτων).—**Κάρδοπος, Κάμπτρα, Μαγίς, Μάκτρα, Μακτήρ, Σκάφη** (Mactra, Magis) ή σκάφη του ζυμώματος.—**Μαγίδιον, Σκάφιον, Σκαφίς, Όλμος** ή μικρά κάρδοπος.
- 3.—**Άλοθήκη** (Salinum) άγγειον ειδικόν έκ πυξίνου ξύλου προς διατήρησιν του κεκαθαμένου άλατος.
- 4.—**Φορμοί**, κοιν. σημ. ζεμπύλια (ψιθάνοι, συνήθως έκ σχοίνων δ, δ. βούρλων, προς έναπόθεσιν και διατήρησιν άρτυμάτων κ.λ.π.): **Έρυσος, Σάκτρα, Σπυρίς, Σφυρίς, Φορμός, Υρρίς** (Sporta) ό μεγάλου μεγέθους.—**Θαλλιον, Όψών, Όψανοδέκος, Φορμίς** ό μέσου μεγέθους.—**Σπυρίδιον, Σπυρίχινον, Φορμίον, Φορμίσκος** (Sportula) ό μικρός.—**Λάρκος και Λαρκίδιον** μέγας και μικρός ειδικός φορμός προς έναπόθεσιν και μεταφοράν ανθρώπων.
- 5.—**Σάκκοι, Σάκοι**, κοιν. σημ. σακιά, τσουβάλια. (Προς έναπόθεσιν, διατήρησιν και μεταφοράν άρτυμάτων.—Υφαντοί έξ έριων ή αιγείων τριχών ή καννάβεως): **Σάκκος, Σάκος** (Saccus) ό μεγάλου μεγέθους.—**Σακελλιον, Σακκίον** (Sacculus) ό μικρός.

ΑΒ.—Ε Μ Π Υ Ρ Α. (χρήσιμα κυρίως προς κατεργασίαν των διαφόρων άρτυμάτων.

- 1.—**Λέβητες** κοιν. σημ. κακκάβια, καζάνια (χάλκινοι, εύρύχωροι, εύρύστομοι, βαλανειόμοφοι, άμφίστομοι, μετά ή άνευ ποδών): **Θερμαντήρ, Θερμαντήριον, Θερμαστρίς, Λέβης** (Lebes). ό μεγάλου μεγέθους.—**Λεβητάριον, Λεβήτιον** (Parvus Iebes) ό μικρός—**Λεβης μολύβδινος**: ειδικός λέβης προς έψησιν και συμπύκνωσιν του γλεύκους.
- 2.—**Χύτραί**:—**Έψητήρ, Ζέμα, Κύθρα, Κύθρος, Κύτρα, Κύτρος, Χύτρα, Χύτρος** (Olla) άγγειον πήλινον, όπτόν, βαλανειόμοφοον, εύρύστομον, δίωτον ή τετράωτον τό κοιν. σήμ. τσουκάλι.—**Χυτρίδιον, Χυτρίον, Χυτρίς** (Ollula) ή μικρά χύτρα.—**Έψάνη, Έψητήριον, Λάρισα, Λοπάς** ίδιον είδος πήλινης χύτρας.—**Κακκάβη, Κάκκωβος, Σιττωβος** (Cacabus) χύτρα τρίπους, πηλίνη ή χαλκίνη.—**Κακκάβιον** (Cacabulus).
- 3.—**Ειδικά προς έψησιν** (βράσιν): **Αυθέςψης, Πανθέςψης** (Authespsa) πήλινος ή χαλκίνος έχων ύφ' εαυτόν μέρος διά τό πύρ: είδος σημ. σαμαβαρίου.—**Δευτήρ**: πήλινος, χρησιμεύων και προς όπτησιν άρτυμάτων.—**Δίπλωμα**: άγγειον διπλόν (τό έν έντός του άλλου) προς έψησιν μύρων ίσως είδος τι άερολούτρου.—**Κουκκούμιον** (Cucumia) είδος λέβητος—**Φακός όστράκινος**: πήλινον πλατύ άγγειον ζέσεως εις σχήμα φακού: είδος σημ. κάψης—**Φιάλη, Φιέλη**: εύρύ και άβαθές πήλινον άγγειον ζέσεως και έξατμίσεως: είδος σημ. μεγάλης ύάλου ώρολογίου.
- 4.—**Κλίβανος, Κρίβανος** (Clibanus) άγγειον πήλινον ή μεταλλινον πλατύτερον κατά την βάση και κατάτρητον έν τω ώπτατό τι περιτιθεμένης θερμής τέφρας περι αυτό ή έν τούτω όπτησιν έγίνετο όμαλωτέρα και τελειότερα ή έν τω ίπνω (φούρνω).
- 5.—**Φρυγείς**:—**Κοδομείον, Φρύγετρον, Φρυγεύς, Φώγανον** (Sartago) άγγειον πήλινον προς φρύξιν κριθών και διαφόρων άρτυμάτων, τό κοιν. σήμ. καθουρδιστήρι—**Σειεύς, Σείσων**: άγγειον πήλινον προς φρύξιν όσπρίων και διαφόρων άρτυμάτων: παρεμφερές προς τό σημ. καθουρδιστήρι των στραγαλιών.—**Τάγνηον, Τηγάτιον, Τήγανον** (Sartago) πήλινον, παρεμφερές προς τό σημ. τηγάρι.
- 6.—**Θυμιατήρια** (προς θυμιάσιν του ληνού, των οίνοδοχείων και του οίνοποιείου).—**Θυϊσκη, Θυϊσκος, Θυμιατήριον, Θυμιατρίς, Θύσκη, Θυτήριον, Κίχητος, Λιβανωτρίς, Πυρείον** (Acerra, Thuribulum, Turiculum) άγγειον πήλινον ή μεταλλινον, τό κοιν. σημ. θυμιατό.—**Θυϊαρίον** τό μικρόν.
- 7.—**Πύραυνοι** κοιν. σημ. μαγκάλια (προς θερμανσιν του οίνοποιείου)—**Ανθράκιον, Έσχάρα, Πύραυνος, Πυρείον** (Igniarium) άγγειον πήλινον ή μεταλλινον προς ένθεσιν άνημμένων ανθρώπων.—**Ανδράχλη, Έσχάριον, Έσχάρις** ό μικρός πύραυνος.

Β—ΟΡΓΑΝΑ

***Όργανον** (Instrumentum) ώνομάζετο πάν τό συντελοϋν ώς βοηθητικόν των ανθρώπινων δυνάμεων προς έκτέλεσιν έργου τίνος και δη βιομηχανικού. Τά μάλλον πολύπλοκα όργανα έκαλοϋντο μηχαναί.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΡΓΑΝΩΝ

- α. ΤΡΥΓΗΤΙΚΑ (Vindemiae instrumenta).
- 1.—**Κλίμακες** (κινηταί) κοιν. σκάλες (προς τρύγησιν των άναδενδράδων άμπέλων).—**Κλίμαξ** (Scala) ή μεγάλη.—**Κλιμακίδιον, Κλιμάκιον, Κλιμακίς** (Parva scala, climacis) ή μικρά.
  - 2.—**Δρεπάνια**: κοιν. δρεπάνια.—**Άγκάλις, Δρεπάνη, Δρέπανον, Κλαδευτήριον, Κλαστήριον** (Falx vinitoria) τό μεγαλύτερον.—**Άρπη, Δρεπάνιον** τό μικρότερον.
  - 3.—**Διάφορα**:—**Σμίλη** (Scalprum) τό άμπελουργικόν μαχαίριον.—**Ψαλίδιον, Ψαλίς** (Forfex) τό κοιν. ψαλίδι.—**Άκόνη, Θηγάνη, Θήγανον** (Cos) τό κοιν. άκόνι, άκονιστήρι (διά τό τρώχισμα των δρεπάνων κτλ.)
- β.—ΟΙΝΙΚΑ
- 1.—(Τά προς πίεσιν των σταφυλών και των στεμφύλων).—**Έκπιεστήριον, Ίπωτήριον, Πιαστήριον, Πιεστήριον, Πιστρον, Τριπτήρ, Τροπήριον, Τροπίειον** (Torcular, Torculum) πάν είδος πιεστήριου. (Τά είδη λεπτομερώς περιγράφονται εις τό μέρος «Οίνοποιία».)—**Έλιξ, Κοχλίας** τό κοχλιωτόν πιεστήριον.—**Όρον, Όρος**: οτρογγύλον ξύλον ό έτίθετο επί των πεπατημένων σταφυλών ίνα καθιστά ίσην την έπ' αυτών πίεσιν του πιεστήριου.—**Στρώμος**: «ξύλον μεμηχανημένον έν τοις ληνοΐς προς την των σταφυλών έκθλιψιν»(Ήσύχ).—**Lascina** κλωβός έκ λεπτών σανίδων έν τω έτίθεντο αί σταφυλαί ή τά στέμφυλα προς πίεσιν υπό τό πιεστήριον. (Λίαν έν χρήσει έν Ίταλία).
  - 2.—(Τά προς μετάγγισιν του οίνου).—**Διαβήτης, Σίφων**. (Diabètes, Siphon) σωλήν κεκαμμένος εις σχήμα

άνισοσκελοῦς διαβήτου, χρησιμεύων εἰς μετάγγισιν ὑγρῶν, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος. [Ἡ λέξις σίφων ἐκλαμβάνεται αἰγυπτιακῆ ἐκ τοῦ σίφ(πίνα, ροφῶ). Ἡ χρῆσις τῶν σιφῶνων ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο ἀρχαιοτάτη].— **Σιφώνιον** (Siphunculus) ὁ μικρὸς σίφων.— **Στρόφιγξ**, ὁ (Cardo) ἡ κοιν. κάνουλα (πηλίνη ἢ ξυλίνη).— **Στροφιγγίον** μικρὸς στρόφιγξ.— **Ἐπασχιον, Χοάνη, Χόανος, Χονίον, Χονεῖον, Χώνη, Χώνον, Χώνος** τὸ κοιν. χουνί (πήλινον, μετάλλινον, ὕαλινον).— **Ἄρυτηρ** (Trulla) εἶδος κουτάλας πρὸς ἀποπλήρωσιν (ἀπογέμισμα) τῶν ἀγγείων κατὰ τὰς μεταγγίσεις.

- 3.—(Τὰ πρὸς διαυγασιμὸν τοῦ γλεῦκου καὶ τοῦ οἴνου).— **Διέραμα, Διυλιστήρ, Ἡθητήρ, Ἡθητήριον, Ἡθμός, Λύθιος, Ὑλιστήρ, Ὑλιστήριον, Ὑλιστήριον** (Colum) στραγγιστήριον εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου κώνου ἢ εἰς σχῆμα λεκανῆς ἐξ ἀργυροῦ σύρματος ἢ ἐξ ἀργυροῦ πολυτρήτου ἐλάσματος ἐπενδεδυμένου ἢ μὴ δι' εἰδικοῦ πυκνοῦ ὀθονίου.— **Ἡθάνιον, Ἡθητάριον, Ἡθμάριον** ὁ μικρὸς ἠθμός.— **Ὑλιστήρ σάκκινος, Σάκκος, Σάκος, Τρύγοιπος** (Saccus vinarius) σάκκος ἐκ χονδροῦ ἐριούχου ἢ ἐξ αἰγείων τριχῶν πρὸς στράγγισιν ἰδία τῆς ὑποστάθμης τοῦ οἴνου.— **Ὑλιστήρ πλεκτός** στραγγιστήριον ἐκ καλάμων, σπαρτίων ἢ τριχῶν, εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου κώνου πρὸς γλεῦκος, τοῦ ἐκρέοντος ἐκ τοῦ ληνοῦ ἢ ἐκ τοῦ πειστήριου καὶ τὸ ὅποιον συνήθως συμπαρασύρει πολλὰ στερεὰ συστατικά τῆς σταφυλῆς.

γ.—**ΥΔΡΕΥΤΙΚΑ**. (Πρὸς ἀντλησιν ὕδατος ἐκ φρέατων καὶ δεξαμενῶν).— **Κήλων, Κηλώνειον, Κηλωνήιον** (Tolleo) τὸ κοιν. γεράνι· ἀποτελούμενον ἐκ ξυλίνης δοκοῦ ἀντιροποῦσης ἐπὶ ἐτέρα· κατακορυφῶν καὶ φεροῦσης εἰς μὲν τὸ ἐν ἄκρον βάρος τι (λίθον), εἰς δὲ τὸ ἕτερον τὸν καθίσκον, ἀνηρτημένον διὰ σχοινίου (**Ἰβνατριδος, Ἰμανθήρης, Ἰμάντος, Ἰμονιάς**) καὶ ἀγκύστρου (**Λύκου**).— **Γέρανος** παρεμφερῆς πρὸς τὸν σημ. γέρανον, τὸν χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀνύψωσιν βαρῶν.— **Ὀνος, Στρέβλη** (Sucula) τὸ κοιν. μαγγάνι, μάγγανο, μάγγανος.— **Ἐλιξ, Κοχλίας** ἡ γνωστὴ καὶ σήμερον ἐν χρῆσει μηχανὴ τοῦ Ἀρχιμήδους, (μετὰ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα).— **Ἀντλία πνευματικὴ** μηχανὴ κινουμένη διὰ τῶν χειρῶν ἢ κοιν. σῆμ. ἀντλία, τουλούμπα, τρούμπα, τρούμπα καὶ χρησιμοποιουμένη ἰδίως πρὸς ἀντλησιν ἐκ τῶν δεξαμενῶν (μετὰ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα.— Περιγραφὴν λεπτομερῆ ἴδε εἰς Ἡρώνος τὰ σωζόμενα καὶ εἰς Ραγκαβῆ Λεξ., Ἀρχ. II, 1221 ἐν λ. Σίφων).

δ.—**ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ** καὶ **ΜΑΓΕΙΡΙΚΑ**. (Πρὸς κατεργασίαν καὶ παρασκευὴν τῶν ἄρτυμάτων).

- 1.—(Τὰ πρὸς ἄλεσιν, κονιοποιήσιν καὶ κοσκίνισιν).— **Μύλη, Χειρομύλη** (Mola) μύλος πρὸς ἄλεσιν συσκευεμένος ἐκ δύο σκληρῶν λίθων, τοῦ κατωτέρου στερεοῦ, τοῦ ἀνωτέρου (τοῦ καλουμένου Ὀνου) ἐπ' αὐτοῦ στρεφόμενου. (Μεταγενεστέρως καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων ὑπῆρχον μύλαι ὧν ὁ ὄνος ἦτο ἐντὸς κοίλου, στρεφόμενος περὶ λίθινον κώνον).— **Θυεῖα, Θυία, Θυῖς, Ἰγδη, Ἰγδῖς, Κοπανιστήριον, Λιγδος, (Mortarium)** τὸ κοιν. μεγάλο γουδί (ξύλινον, λίθινον ἢ μετάλλινον).— **Ἰγδίον, Ὀλυσιός, Ὀλυς, Τριβαῖα** (Mortariolum) τὸ μικρὸ γουδί.— **Θυεῖδιον, Ὀλμίσκος** τὸ γουδάκι.— **Κόπανον** τὸ πολὺ μεγάλο γουδοχέρι, συνήθως ξύλινον, κρατούμενον διὰ δύο χειρῶν καὶ δι' οὗ ἐκοπάνιζον ἐντὸς τῆς Θυεῖας.— **Υπερον, Ὑπερος** (Pistillius, Pistillum) γουδοχέρι μικρότερον τοῦ κοπάνου κρατούμενον διὰ μίας χειρός.— **Δοῖδυς, Τριβήδιον, Τριττήρ** (Pistillum) τὸ γουδοχέρι δι' οὗ ἔτριβον ἐντὸς τοῦ ἰγδίου.— **Ἀλία, Ἀλία** ἰγδίον πύξινον εἰς ὃ ἐνέτριβον τὸ ἄλας.— **Ἀλοτριβανος, Ἀλοτριψ** τὸ πύξινον γουδοχέρι τῆς Ἀλίας.— **Κόσκινα**: [Σκευὴ κυκλικὰ, φέροντα πυθμένα ἢ διάφραγμα (καλούμενον **Δικτυον**) ἐκ λεπτοῦ πλέγματος ἢ ἐκ διατρήτου πλακοῦ ἢ δερμάτιου].— **Διάττος, Κόσκινον, Σῆστρον, Σινίον, Συνατήριον, Συνατήριον** (Cribrum) τὸ κοιν. κόσκινο.— **Κοσκίνιον** τὸ μικρόν.— **Κιναχώρα, Κρησέρα** ἡ κοιν. κρησάρα, σῆττα, κόσκινον λεπτότρητον καὶ πυκνόν.— **Κρησέριον** ἡ μικρὰ σῆττα.
- 2.—**Ἀναδευτήρες**:— **Κερκίς** ράβδος ὕαλινη πρὸς ἀνάδευσιν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν.— **Κοχλιάριον, Κοχλιώρυχον, Λίστριον, Λίστριον** (Cochleare) τὸ κοιν. χουλιάρι, ξύλινον.— **Σπάθη, Σπάθιον, Σπαθῖς** (Spatula) πλατὺ κοχλιάριον ἐν εἶδει πτυαρίου, ξύλινον ἢ μετάλλινον.— **Κύκηθρον, Τάρακτρον** μέγα καὶ μακρὸν κοχλιάριον ξύλινον ἢ μετάλλινον, ἢ κοιν. χουλιάρια, κουτάλα.— **Ἐόργη, Εὐέργη, Εὐεργία, Κινητήριον, Κίνηθρον, Κίνητρον, Ρατάνα, Ρατάνη, Τροῦνη, Τροῦλης, Τροῦλης** (Trulla) μέγα κοχλιάριον εὐρὺ καὶ κατάρτητον, πρὸς ἀνάδευσιν ἰδίως πολτωδῶν οὐσιῶν.— **Ἀφρηλόγος, Ἀφρηλόγος, Ζωήρυσις** (Trua) μεγάλη μαγειρικὴ κουτάλα πρὸς ἀνάδευσιν καὶ ἀφαίρεσιν τοῦ ἀφροῦ.— **Φρύγετρον** ράβδος ξυλίνη ἢ μεταλλίνη πρὸς ἀνατάραξιν φρυγομένης οὐσίας.
- 3.—**Μαχαιραὶ, Μαχαιρία** καὶ **Μαχαιρίδια**: διάφορα δι' ὧν ἐκόπτοντο ἐπὶ πλατείας σανίδος (**Πίνακος, Τηλίας**) τὰ διάφορα ἄρτυματικά φυτά.
- 4.—**Πυρεῖς**:— **Ἐπιστάτη, Ἐπιστάτης, Τιβήν, Τριβήν, Τρίπους** ὁ σιδηροῦς ἢ χάλκινος τρίπους ἐφ' οὗ ἐτίθετο ὁ μέγας λέβης.— **Ἀάσανα** τὰ, **Χυτρόπους** ἢ ἐσχάρα ἐφ' ἧς ἐτοποθετεῖτο ἡ χύτρα, κοιν. πυροσιτία.— **Θερμαστρίς, Θερμαστρίς, Καρκίνος, Πυράγρα** ἡ κοιν. τομπίδα, μασιὰ.— **Σκάλαθρον, Σκάλουθρον, Σκάλουθρον** τὸ δι' οὗ σκαλεύεται καὶ ἀναδαυλιζεται τὸ πῦρ.
- 5.—**Φύσα**: τὸ ἀσκοειδὲς σκεῦος δι' οὗ φυσάται ἀήρ πρὸς ἀναρρίψιν τοῦ πυρός, τὸ κοιν. φυσερό.

ε.—**ΔΙΑΦΟΡΑ** (Πρὸς ζύγισιν, ἀνύψωσιν, μεταφορὰν, τῶν ἀγγείων κτλ.).

- 1.—**Σταθμητικά**:— **Ζυγόν, Ζυγός, Ζυγόσταθμος, Ζυγοστάτημα, Ζυγοστράτην, Πλάστιγξ, Σταθμός, Σταχάνη, Τάλαντον, Τρυτάνη** (Libra, Trutina) ἡ κοιν. ζυγαριὰ ἦτοι ἐργαλεῖον πρὸς ὀρισμὸν τοῦ βάρους συσκευεμένον ἐκ μεταλλίνης ράβδου (**Πήχεως, Φάλαγγος**) εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας κρέμανται δύο δισκάρια, πινάκια (**Πλάστιγγες**, εἰς ἃ ἐνετίθεντο τὰ σταθμιζόμενα ἀντικείμενα) καὶ ἡ τις ἔφερε προσκρεμαμένην γλωττίδα (**Πλάστιγγα, Τριτάνην**) ἵνα ἐνδεικνῆ τὴν ἰσορροπίαν. Ὁ Ζυγὸς παρηκολουθεῖτο πάντοτε ὑπὸ τῶν **Σταθμίων, Σταθμῶν**, ἦτοι βαρῶν ὀρισμένων καὶ ἐπισημῶς ἀνεγνωρισμένων πρὸς στάθμησιν.— **Στατήρ** (Statera) τὸ κοιν. καντάρι ὁ μεταγενεστέρως ἐφευρεθεὶς Ζυγὸς μεθ' ἐνὸς δισκου (**Πλάστιγγος**) καὶ ἐνὸς ἀντιρρόπου καθωρισμένου σταθεροῦ βάρους (**Σηκώματος, Σφαιρώματος** κοιν. βαριδίου) καὶ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐγένετο χρῆσις κατὰ τοὺς Ῥωμαίους χρόνους.
- 2.—**Ἀνελαυστήρες**:— **Σχαστηρία, Τροχαλία, Τροχίλια, Τροχίλος** (Trochlea) ὁ κοιν. μακαράς μετὰ σχοινίου (**Ἐπισπαστρον, Σύρτου**)— **Τρισπαστρον** τριπλῆ τροχαλία— **Πολύσπαστρον** τὸ κοιν. παλάγκο— **Ὀνευος, Ὀνεος** (Sucula) ὁ κοιν. ἀργάτης,μποζαργάτης.— **Γερανός** ὁ καὶ σημ. ἐν χρῆσει γέρανος.
- 3.—**Ἀχθοφορικά**:— **Ἀναφορεύς, Ἀνάφορον, Σχευοφορεῖον**— **Ἀσιλλα**— **Ὀκτάφορον ἢ Ὀκτώφορον**— **Φάλαγγες**. (ἴδε εἰκόνας ἐν Ραγκαβῆ Λεξ., Ἀρχ. σ. 193· 822· 1438).

[**Πηγαί**: Ἀθήναιος, Ἀρχιμήδης, Γεωπονικά, Διοσκορίδης, Εὐστάθιος, Ζωναράς, Ἡρόδοτος, Ἡρών, Ἡσύχιος, Μοίρις, Πολυδεύκης, Σουῖδας, Φιλίμων, Φώτιος.— **Cafo, Columella, Nonius, Palladius, Plinius, Varro, Vitruvius.**
Βοηθήματα: Λεξικά Ἀρχ. Ἑλλ. Γλώσσης (Liddell καὶ Scott—Pape—Ἑρρίκου Στεφάνου «Θησαυρός» κτλ.)— Γλωσσάρια (Δουκαγγίου)— Λεξ. Ἀρχαιολογικά (Darenberget Saglio—Ραγκαβῆ Ἀλ.—Smith μετάφρ. Τσιθανοπούλου)].

C'est pour les N3K6, P6, N6, P3, et P3K6 que cette action était la plus intense et pour les N3P3K3 et N3P3 la plus médiocre.

c) *Pour les blés durs*: Les (N3) P3 et N6P3 exercent une petite baisse mais pas sûre. Les fumures complètes N3P3K3, N3P6K6, N3P3K3 et la P3R6 portent une hausse assurée (D)2m).

Du tableaux 3, 4 et 5 pour le poids de 1000 grains on signale que :

a) *Indépendamment de variété* : C'est la fumure N3 qui donne une baisse sûre. Les N3P6, N3P3, N3P6K6, N3P3K6, P3K3 surtout les trois dernières donnent une hausse.

L'influence des autres fumures n'est pas assurée.

b) *Pour les blés tendres* : Les P6 et N3K6 exercent avec certitude une action négative, tandis que la N3P3 une action positive. La probabilité de l'action des autres fumures est moins que 85 %.

c) *Pour les blés durs* : Le traitement N6P3

influence négativement tandis que les N3K6, P3K6, N3P6, P6, N3P3, N3P3K3, N3P6K6, N3P3K6, surtout les dernières influent positivement.

En disposant les valeurs de nos déterminations par ordre numérique croissant on voit du tableau N° 3 que indépendamment de variété, l'influence de divers traitements de fertilisation tant pour le poids d'hl que pour les 1000 grains est du même cours.

Du tableau N° 4 pour *les variétés dures* ce sont les traitements (N3) P6 et N6P3 qui exercent une action négative tant pour le poids d'hl que pour le poids de 1000 grains. Les fumures complètes P6 et P3K6 influent positivement.

Pour *les blés tendres* on ne voit pas une tendance d'action, excepté les traitement P6 et N3K6 avec action négative et celle de N3P3K6 N3P6 et N3P6 avec une action positive.

(De la Section biochimique du Laboratoire Edagologique Central directeur J. Papoutso-poulos).

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

[ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

ὑπὸ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικοῦ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΑΜΠΕΛΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΦΥΛΑΙ

ΑΜΠΕΛΟΛΟΓΙΚΗ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

I.—ΑΜΠΕΛΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Ἑτυμολογία τῆς λέξεως Ἄμπελος**.—Πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀμπί (Αἰολ. ἀντί ἀμφί) καὶ τῆς ρίζης ΕΛ, ἣτις φαίνεται ἐν τῷ ἐλίσσω, ἐλίξ κτλ.
2. **Ἄμπελοι**.—Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον Ἄμπέλους ὠρισμένα τινὰ φυτὰ ἔχοντα τὴν ἱκανότητα ν' ἀναρριχῶνται, νὰ ἔρπωσι, νὰ ἐλίσσωνται καὶ ἰδίως νὰ συμπλέκωνται μεταξύ των ἢ καὶ μετ' ἄλλων φυτῶν. Ἐξ ὄλων τῶν τοιούτων φυτῶν ὅμως ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἄμπελος τῶν ἀρχαίων ἦτο ἡ Ἄ. ἢ οἰνοφόρος ἢ ἡμερος, ἢ ἐνδιαφέρουσα τὴν οἴνοποιεῖαν.

A.—ΑΜΠΕΛΟΣ Η ΟΙΝΟΦΟΡΟΣ Η ΗΜΕΡΟΣ (Vitis vinifera).

- α) **Συνώνυμα**: Ἄμπελος βοτρυφόρος, Ἐλινος, Ἡμερίς, Οἰνός, Οἴνη (τὸ καὶ ἀρχαιότατον Ἰνδοευρωπαϊκὸν ὄνομα τῆς Α. φοῖνη καὶ λατ. Vineae), Υἱή—Ἄμπέλιον, Ἄμπελις (ἢ νεαρὰ Ἄ.).
- β) **Γένη ἢ Εἶδη**: Ἐκ τῆς μακραιῶνος καλλιέργειας τῆς Ἄ. εἰς διαφόρους τόπους καὶ χώρας παρήχθησαν πλείστα ὅσα διαφοραὶ ἢ ποικιλίαι, ἅς οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον γένη ἢ εἶδη. Διέκρινον δὲ ταῦτα εἰς ἀγενεὶ ἢ ἀσθενῆ, γενεαῖα ἢ εὐγενῆ, δύστροφα, ἐπίλεκτα, εὐθαλῆ, εὐτροφα, εὐτραφή, θερμά, ἰσχυρά, λεπτά, λιπαρά, ξηρά, πολυκαρπα, πυκνά, στερεά, ὑγρά, ὑδαρῆ, φίλυδρα, ψυχρά κτλ. Τὰ εἶδη ταῦτα ἦσαν ἀπειράριθμα (Virg. G. II 103—Col 3.2) διὸ καὶ ὁ Θεόφραστος λέγει «Ὅσα χῶρας ἢ γῆς εἶδη τοσαῦτα καὶ ἄμπέλων εἶνα». (Αἴτ. 4.11.6.—Ἰστ. 2.5.7). Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ὅμως τούτων εἶδῶν μόνον ἐπίλεκτά τινὰ ἐκαλλιερгоῦντο εἰς διαφόρους χώρας (ἴδε κατωτέρω κατάλογον).
- γ) **Περιγραφή τῆς Ἄμπέλου**.
  - 1.—**Μέρια**: τὰ μέρη, τὰ ὄργανα (Ρίζα, Βλαστοί, Κλήματα, Φύλλα, Καρπός κτλ.).
  - 2.—**Ρίζα**: ὡς νῦν—**Ρίζιον**, **Ριζιον** ἢ μικρὰ—**Πυθμήν**, **Ρίζωμα**: τὸ σύνολον τῶν ριζῶν,
  - 3.—**Κλήμα**, **Πρέμνον**, **Πρέμνος**, **Στέλεχος**, **Στύπος**: ὁ κορμός, τὸ κν. κούρβουλο—**Στέλεχος**: τὸ κάτω ἰδίως

- μέρος του πρέμνου.—**Έδρα**: το κατώτερον μέρος του στελέχους, ή βάσις τής "Α.—**Πρόφρα**: το άνω και πρόσθιον μέρος του πρέμνου—**Βραχιόνες**: αί εξέχουσαι διακλαδώσεις του πρέμνου.
- 4.—**Έλενοί**, **Έλινοι**, **Κλήματα**, **Κληματίδες**, **Οίναρα**, **Οίναρίδες**, **Σφάκια**: οί κλάδοι κν. κληματοβέργες, κληματοίδες—**Μόσχος**: ό μικρός νέος κλάδος—**Άκρικών**: ό μικρός κλάδος και ίδια ό τελευταίων εις μικροτέρους κλαδίσκους.—**Όφθαλμοί**: τά κν. μάτια (ό Θεοφρ. λέγει «δ, τι δζος εν τοίς άλλοις φθαλμοίς εν τή άμπέλω») —**Όλοσχος**, **Όρεσάς**: **Όσχη**, **Όσχος**: κληματίς μετά τών φύλλων και τών βοτρώων.—Και τά κλήματα είναι: **έρυθρά**, **λεία**, **μειυκότα** (τά έχοντα κλειστούς όφθαλμούς), **μειυρίζοντα** ή **μυουρίζοντα** (κολοβά), **ναρθηκώδη** (όμοια προς τό φυτόν Νάρθηξ), **πλατέα**, **στρογγύλα**, **στερεά**, **τραχέα**, **άραιόφθαλμα**, **πολυόφθαλμα**, **πυκνόφθαλμα** κτλ.
  - 5.—**Ξύλον** (πρέμνου, κληματίδων, ριζών): ώς νύν—**Έγκάρδιον**, **Έντεριώνη**, **Καρδία**, **Μήτρα**, **Μυελός** ή **ψίχα**, τό έσώτερον μέρος του ξύλου.
  - 6.—**Λόπος**, **Λοπός**, **Φλοιός**, **Φλοΰς**: ή φλούδα τό έξωτερικόν περιβλήμα του πρέμνου, τών κλημάτων, τών ριζών.—Και ό φλοιός είναι: **άσαρκος**, **διερρωγός**, **ινώδης**, **δυσπεριαίρετος** ή **εΰπεριαίρετος** (ό δυσκόλως ή εύκόλως άφαιρούμενος).—Και ή "Α είναι: **πολύλοπος** (διά πολλών φλοιών κεκαλυμμένη), **ρηξίφλοιος** ή **φλοιορραγής** (έχει φλοιόν διερρωγότα).
  - 7.—**Βλάστη**, **Βλάστημα**, **Βλαστός**, **Έκβλάστημα**, **Έκφυμα**, **Καυλίον**: τό κν. βλαστάρι—**Άμπελάνθη**, **Οίναθάριον**, **Οίναρνη**, **Οίναθής**: ό πρώτος άνθοφόρος βλαστός.—**Έρνος**, **Νεόπους**: ό νέος και τρυφερός βλαστός.—**Προσφθαλμής**: τό πρώτον έκβλάστημα νέου κλήματος.—**Παραβλάστη**, **Παραβλάστημα**, **Παραφύας**: ό από τής ρίζης βλαστός, τό κοιν. παραβλάσταρο.
  - 8.—**Οίναρξον**, **Οίναρον**, **Οίον**, **Φύλλον**: τό φύλλον—**Φυλλάς**, **Φυλλίς**, **Φύλλωμα**: τό σύνολον τών φύλλων—**Πρανές**, **Πρηνές**: ή κάτω επιφάνεια του φύλλου.—**Υπτιον**: ή άνω επιφάνεια του φύλλου.—**Ίνες**, **Σάρξ**, **Χυλός**, **Φλοιός**: τά συστατικά του φύλλου, ώς νύν—**Μίσχος**: τό κοιν. κοτσάνι του φύλλου.—**Οίναρνη**: ό άραιός και λεπτεπιλεπτος χνοός του φύλλου.—**Έριον**: ό πυκνός χνοός του φύλλου.—Και τό φύλλον είναι: **πλατύ**, **σχιστόν**, **έμμισχον**, **μακρόμισχον**, **χνοώδες**, **έριώδες**, **έριαχθές** (τό έχον πάρα πολύ και μακρόν έριον) κ.τ.λ.
  - 9.—**Έλιξ**, **Όστίγγιον**, **Όστίγγις**: ή κοιν. ψαλίδα: ήτοι τό όργανον δι' οΰ συμπλέκεται τό κλήμα μετ' άλλου κλήματος ή μετ' οίουδήποτε στηρίγματος. (Η συμπλοκή ή προσάρτησις αύτη έκαλείτο **άντίληψις**).
  - 10.—**Άμπελάνθη**, **Άνθος**, **Οίναρνη**: τό άνθος—**Κάλυξ**, ό, ή, **Οίναρνη**: ό σημ. κάλυξ—**Χνοός**: τό επί του άνθους χνοΰδι.—Και τό άνθος είναι **χνοώδες**.
  - 11.—**Ό Καρπός** (Ίδε περαιτέρω).

δ) Φυσιολογία τής 'Αμπέλου.

- 1.—**Ριζεβόλαις**, **Ριζοφυία**: τό φύνει ρίζας.—**Άντίληψις**, **Ριζώσις**: τό ριζοΰσθαι
- 2.—**Βλάστησις**, **Έκβλάστησις**: τό φύνει βλαστούς, φύλλα, κλάδους.—**Εΰβλάστεια**, **Εΰβλαστία**: ή ταχεία και άφθονος βλάστησις—**Όψιβλαστία**: ή όψιμος βλάστησις—**Πολυβλαστία**: ή ζωηρά βλάστησις.—**Πρωΐβλαστία**: ή πρώιμος βλάστησις.—**Κρείττωσις**, **Υλομανία**: ή παρά φύσιν βλάστησις, δ. δ. ή παραγωγή άφθώνων φύλλων και άγόνων κλημάτων κν. πολυκλαδία (Νόσος).—**Άμβλωσις**: ή φθορά τών όφθαλμών.—Και ό βλαστός είναι: **Άσθενής**, **έπιτήδιος** (ό ώφέλιμος), **εΰγενής** (ό γόνιμος), **εΰθαλής** (ό άκμαίος).—Και ή κληματίς είναι: **Άμενη** (άδύνατη, καχεκτική), **άπήρωτος** ή **άσινής** (ή μη βεβλαμμένη), **γενναία** ή **στιβαρά** (ή άκμαία), **πεπρωμένη** (ή βεβλαμμένη και άκατάλληλος προς καρπογονίαν), **όγιής**.
- 3.—**Φυλλοβολία**, **Φυλλοβόλαις**, **Φυλλόρροια**: ή πτώσις τών φύλλων.
- 4.—**Άνθισις**, **Κυπρισμός**: ή παραγωγή άνθών.—**Προάνθησις**: ή πρό του καιρού άνθησις ή πρώτη άνθησις.—**Άπάνθησις**: ή πτώσις του έξωτερικού περιβλήματος ή στεφάνης του άνθους.
- 5α.—**Καρπογονία**, **Καρποτοκία**, **Καρποφορία**: ή παραγωγή καρπού.—**Εΰκαρπία**, **Εΰφορίη**, **Πολυκαρπία**: ή άφθονος παραγωγή καρπού.—**Όψικαρπία**: ή όψιμος καρποφορία—**Πρωΐκαρπία**: ή πρώιμος καρποφορία—**Άγονία**, **Άκρπία**, **Άφορία**: τό μη φέρειν καρπόν συνεπεία κρειττώσεως ή ροάδος (Νόσος).—**Ροάς**: ή πτώσις, ή ροή του καρπού πρό πάσης ώριμάνσεως (Νόσος).
- 5β.—**Άδρσις**, **Άδρυνσις**, **Έκπεψις**, **Πέπανσις**, **Πέψις**: ή ώριμάνσις του καρπού.
Και ή "Αμπελις:
- 1.—**Ριζοΰται**, **ριζοβολεί**, **ριζοφυεί**.—Και είναι **ριζεβόλος**, **ριζοφυής**.—Και **μετακαυβάνει** τροφής (έκ του έδάφους διά τών ριζών): παραλαμβάνει τά δι' αύτήν θρεπτικά συστατικά έκ του έδάφους.
- 2α.—**Βλαστάβλαστάνει**, **βλαστει**, **βλαστοφυεί**, **έκβλαστάνει**, **έκβλαστει**.—**Εΰβλαστει**,—**Όψιβλαστει**—**Πρωΐβλαστει**.—Και ή "Α. είναι: **βλαστητική**, **βλαστική**—**Εΰβλαστής**, **εΰβλαστος**—**Όψιβλαστής**, **όψιβλαστος**—**Πολυβλαστής**—**Πρωΐβλαστής**, **πρωΐβλαστος**.
- 2β.—**Έγκληματοΰται**, **έκκληματοΰται**, **κληματοΰται**: πληροΰται κλημάτων.—**Εΰκληματοει**, **ήβη**, **σφριγά**: έχει σφριγώντα κλήματα.—**Πολυκληματοει**: έχει πολλά κλήματα.—**Καθυλεμάνει**, **κραιττοΰται**, **τραγά**: έχει υπερβολήν κλημάτων.—**Υλομανει**: αυξάνεται καθ' υπερβολήν εις κλήματα και φύλλα χωρίς νά καρποφορή (Νόσος).—Και είναι ή "Α.: **Εΰκλήματος**, **ήβη**, **μάχλος**, **ύβριστική**—**Πολυκλήματος**.—**Επίτραγος**, **θυμάλωψ**, **τραγώσα**, **ύλομανούσα**, **ύλομανής**: ή κν. άκμαία (Νόσος).
- 2γ.—**Φυλλάζει**, **φυλλοφυεί**: φύνει φύλλα.—**Φυλλοφερει**: έχει φύλλα.—Και είναι ή "Α.: **Άείφυλλος** ή **ά.ιθαλής** (Ίδε σχόλιον).
- 3.—**Φυλλοβολει**, **φυλλορροει**, **φυλλοχοει**.—Και είναι ή "Α.: **Επετειόφυλλος** (κατ' έτος αποβάλλει τά φύλλα αύτής)—**Φυλλοβόλος**.
- 4.—**Άνθει**, **έξανθει**: παράγει ή έχει άνθη.—**Όψιανθει**: άνθει άργά.—**Προαιθει**: άνθει πρό του καιρού—**Άπανθει**: παύεται άνθοΰσα.—Και είναι ή "Α.: **Όψιανθής**,—**Πρωΐανθής**.
- 5α.—**Βοτρουοται**, **ζωοφορει**, **καρπογονει**, **καρποτοκει**, **καρποφορει**, **καρποφυει**, **φέρει**: παράγει καρπόν—**Επετειοφορει**: παράγει καρπόν καθ' έκαστον έτος.—**Καλλικαρπει**: φέρει καλόν καρπόν.—**Εΰκαρπει**: παράγει πολύν και καλόν καρπόν.—**Άγχοφορει**, **πολυκαρπει**, **πολυφερει**: έχει πολύν καρπόν.—**Υπερκαρπει**: καρποφορει εις υπερβολήν.—**Μαίνεται**: δέν παύεται καρποφορούσα διαρκώς (Ίδε σχόλιον)—**Όψικαρπει**: καρποφορει εις υπερβολήν.—**Άικαρπει**: δέν παράγει καρπόν (Νόσος).—Και είναι ή "Α.: **Καρπογόνος**, **καρποφόρος**,—**Άριστάφυλος**, **έριστάφυλος**, **εΰβοτρυς**, **εΰκαρπος**, **εΰστάφυλος**, **εΰφορος**, **ζάφορος**, **καρπεβοιθής**, **καρπομανής**, **πολύβοτρυς**, **πολύκαρπος**, **πολυστάφυλος**, **πολυφόρος**: ή παράγουσα πολύν ή άφθονον καρπόν.—**Μεγαλοστάφυλος** ή **μικρόβοτρυς**: ή έχουσα μεγάλας ή μικράς σταφύλας.—**Επετειόκαρπος**, **καρπών**.—**Μεγαλοστάφυλος** ή **μικρόβοτρυς**: ή έχουσα μεγάλας ή μικράς σταφύλας.—**Επετειόκαρπος**, **έπετειοφόρος**—**Μαينوμένη** (Ίδε σχόλιον).—**Όψικαρπος**, **όψιφόρος**.—**Πρωΐκαρπος**—**Υπέρινος**: ή έξηντηλη

μένη εκ της μεγάλης καρποφορίας.—**Άγονος, άκαρπος, άκέρωτος, άφορος**: ή μη παράγουσα καρπόν (Νόσος).

5β.—**Άδρύνει, εκπεπαινεί, έξαδρύνει, καταπεπαινεί, λεπάξει, πεπαινεί, πέσει, πέττει** (τόν καρπόν) ώριμάζει τόν καρπόν.—**Τελοκαρπεΐ, τελειογονεί, τελειοκαρπεΐ, τελεσφορεΐ**: παράγει τέλειον καί ώριμον καρπόν.—**Όμφκίξει**: έχει άωρον καρπόν.—**Καταρρέει, ψινάξει, ψίνεται**: άπορρίπτει τόν καρπόν πριν νά ώριμάση (Νόσος).—Και είναι ή **Α.:** **Καρποτελή:**, **καρποτρόφος, τελειογόνος, τελοκαρπος, τελειόκαρπος, τελειόκαρπος, τελεσφόρος**: ή φέρουσα τόν καρπόν εις πλήρη ώριμότητα.—**Όριόκαρπος**: ή έχουσα καρπόν ώριμον.—**Καταρρέουσα, κάτηρυς, ρυάς, ψινάς**: ή άπορρίπτουσα τόν καρπόν πρό της ώριμάνσεως (Νόσος).

[**Άειφυλλος ή άειθαλής**.—Ό Θεόφραστος (Ίστρ. 1.35.19.5) και ο Βάρων (1.7) αναφέρουσιν ότι εν Έλεφαντίνη (νήσος του Νείλου εις τά όρτια Αιγύπτου και Αιθιοπίας, τό σημ. ονομαζόμενον Γεζιρέτ Άσσουάν ή Έλ-Γεζιρέτ) αι άμπελοι δέν ήσαν φυλλοδόλοι άλλ' ότι έφερον φύλλα διαρκώς.—**Α. Μαινομένη**: Ό Άριστοτέλης (Περί θαυμασίων άκουσμάτων 161) γράφει: «Περί Διθύην άμπελόος έστιν ήν καλοϋσι μαινομένην τινές, ή των καρπων τούς μέν πεπαινεί, τούς δ' όμφακώδεις έχει, τούς δ' άνωθόντας και θραχύν τινα χρόνον». Και ο Θεόφραστος επαναλαμβάνει (Ατ. 1.18.4) «έτερον δέ (γένος) και τό των άμπέλων των μαινομένων καλουμένων, αΐ οϋ μόνον βλασταίνουσιν άλλά και πέττουσι και άνωθούσι και βοτρυούονται και οϋ δύνανται τελειούν»].

[**Όνηαί**: **Άέτιος**—**Άθήναιος**—**Άνθολ.** Π.—**Άριστοτέλης**—**Γαληνός**—**Γεωπονικά**—**Διοσκορίδης**—**Έτυμολ. Μ**—**Εϋστάθιος**—**Ζωναράς**—**Ήρόδοτος**—**Ήσιόδος**—**Ήσύχιος**—**Θεόκριτος**—**Θεόφραστος**—**Ίπποκράτης**—**Μοΐρις**—**Νίκανδρος**—**Ξενοφών**—**Όμηρος**—**Όρειβάσιος**—**Παλαιά Διαθήκη** (Μεταφρ. **Έβδομήκοντα**)—**Παύλος Αΐγιν.**—**Πλούταρχος**—**Πολυδεύκης**—**Σουΐδας**—**Στράβων**—**Φίλων**—**Φώτιος**—**Columella**—**Jsidorus**—**Plinius**—**Varro**—**Virgilius**.

Βοηθάτα: Γενναΐου Π. (Λεξ. Φυτ)—**Λεξικά**—**Άρχ.** Έλλ. Γλώσσης (Liddell και Scott—Pape—Έρρίκου Στεφάνου «Θησαυρός» κτλ.)—**Δουκαγγίου** (Γλωσσάριον).]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ ΑΜΠΕΛΟΥ ΤΗΣ ΟΙΝΟΦΟΡΟΥ

ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

[Εν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀναγράφονται: α') διά **παχέων και άραιών** στοιχείων τά όνόματα των ποικιλιών ών ο καρπός ήτο κατάλληλος πρός παρασκευήν οίνου. β) διά **παχέων** στοιχείων τά όνόματα των ποικιλιών ών ο καρπός ήτο μάλλον έθανός (κριν. φαγουλιανός, φαγώσιμος) ή και διατηρήσιμος.]

I.—ΠΟΙΚ. ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΑΙ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῶ

Αϊθάλη, Αϊθαλος (Π. μέλαινα)—**Άλεξανδρινή** (Ή σταφυλή μικρόραξ. Τό γίγαρτον πολύ μικρόν και μαλακόν).—**Έκβολάς** (Ή σταφυλή έκτροπική).—**Θασία** (Ή ελληνική Θασία).—**Μαρεωτική, Μαρεωτίς** (Ή σταφυλή λευκή, μικρόραξ και εϋστομος. Ό οίνος κάλλιστος, λευκός, ήδύς, εϋπνους, εϋανάδοτος, λεπτός και διουρητικός).—**Πεύκη** (Π. λευκή).—**Σωχίς**—**Ταινιωτική** (Αϊ σταφυλαί υπόχλωροι. Ό οίνος υπόχλωρος, λιπαρός, ήδύς, άρωματώδης, έλαφρός και υπόστυφος).

[Όνηαί: **Άθην.** Α 33 d—f—**Ήσύχ.** εν λ.—**Πολύτ.** 6. 82—**Col** 3. 2—**Pl** 14.4.15· 14.4.19· 14.7.9· 14.9.2· 14.22.2—**Virg** G 2.91].

II.—ΠΟΙΚ. ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΧΩΡΑΣ

Άβουβάστος, Άβουμάστος (Πιθανώς ή Άμαμάξυς ή εν Κρήτη ή Βούμαστος).—**Αϊγία** (Ή του Αιγίου της Άχαΐας).—**Αιγυπτία** (Ήδε Σωχίς).—**Αϊζασία**.—**Άλεξανδρινή** (Ή εν Τρωάδι. Ήδε εις Π. εν Αιγύπτω).—**Άλθηφιάς** (Π. έκλεκτή και άρχαιοτάτη εν Άργολίδι).—**Άλωπέκωος, Άλωπέκειος, Άλωπεκίς** (Ή σταφυλή όμοία ούρα άλώπεκος. Ήσως ή σημ. Άλεποϋ).—**Άμαμάξυς, Άμαμάξυς** (Π. καλλιεργούμενη άποκλειστικώς υπό μορφήν άμαμάξυος δ.δ. κληματαριάς).—**Άμέθυστον** (Π. μέλαινα. Ό οίνος πολύ άδύνατος).—**Άμιναία, Άμίνιος ή μεγαλυτέρα ή Άμίνιον τό μεγαλύτερον** (Π. έκλεκτή, άρχαιοτάτη και πολυφόρος έξ ής παρήγοντο οίνοι περίφημοι. Έκαλλιιεργείτο εν Έλλάδι Συρία, Βιθυνία, Σικελία και Ίταλία).—**Άμιναία ή μικρά ή Άμίνιον τό μικρόν** (Π. εφάμιλλος της προηγούμενης).—**Άμιναία ή Σύρα ή Συριακή** (Π. μέλαινα. Ήσως τό σημ. Συρίκι μαϋρο).—**Άνωθηδονιάς** (Π. έκλεκτή και άρχαιοτάτη εν Άργολίδι).—**Άργήτης** ο (έξυπ. βότρυς άργής ή άργός δ. δ. λευκός, στίλβων, λαμπρός. Π. δύο διάφοροι. Μεγάλη και μικρά. Ό οίνος άριστος).—**Άρκαδική** (Π. καλλ. εν Ήραία ή Ήρακλεία της Άρκαδίας. Ό οίνος, κατά τόν Θεόφραστον, «τούς μέν άνδρας έξίστησι, τάς δέ γυναϊκάς άτέκνους ποιεΐ»).—**Άσπενδία, Άσπένδιος** (Πιθανώς ή έξ Άσπένδου της Παμφυλίας. Ό οίνος δέν έχρησιμοποιείτο κατά τάς ιεροτελεστίας. Τήν σταφυλήν δέν έθιγον ποτέ τά πτηνά).—**Άφυταίος** (Π. Θρακική).—**Βασιλική ή μεγάλη** (Π. έκλεκτή εν Δυρραχίω).—**Βιβλία ή Εϊλεός** (Έκλεκτή εν Σικελία).—**Βιβλίνη, Βιμβλίνη, Βυβλία, Βυβλίνη, Θρακία, Ναξία** (Π. έκλεκτή και άρχαιοτάτη εν Θράκη και Νάξω. Ό οίνος έκλεκτός και περίφημος).—**Βολωνή** (Ήδε Βωληνή).—**Βούμαστος, Βούμαστος** (Λευκή και μέλαινα. Ή σταφυλή ήτο διπλή και είχε τό σχήμα και τό μέγεθος μαστού βόδς).—**Βωληνή, Βωλίνη, Βολωνή, Βολωνή** (Π. πρώτοκαρπος εν Βιθυνία. Ό βότρυς μέγας και σχεδόν πηχυαίος. Αί ράγες λευκαί, διαυγείς, άδραϊ, στρογγύλαι. Οι κρεμαστήρες λιάν επιμήκεις. Ό οίνος χρηστός).—**Βυβλία, Βυβλίνη** (Ήδε Βιβλία).—**Δακτυλί**: (Αί ράγες μήκουσ, πάχους και σχήματος δακτύλου).—**Διονυσιάς** (Ήδε Πράμνιος).—**Δίφορος ή Συμραϊκή** (Έφερε καρπόν δις τόϋ έτους—**Var**. 1. 7.)—**Δρακόντιος, Δρακόντιον** (Π. έκλεκτή, εφάμιλλος της Άμιναίας).—**Δρόσαλλίς, Δροσαλλίς** (Έν Βιθυνία. Ή σταφυλή μικρά και πυκνορράξ. Π. παραπλησια τη Άμιναία).—**Έδάνη—Εϊλεός** (Ήδε

Βιβλία.)—**Ελαέος**, **Ελάεωσ**—**Ελαισοσάμυξ**—**Εσπέριος** (Πιθανώς ἢ Ἀμάμαξος.)—**Εὐγένιον**, **Εὐγένιος** (Δύο διάφοροι ἐκλεκταὶ Π. διακρινόμενοι διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ποιότητα τῆς σταφυλῆς.)—**Θασία** (Π. ἐπισημοτάτη, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν Θράκη, Κρήτη, Θάσω καὶ Αἰγύπτῳ. Ἡ σταφυλὴ μικρὸρραξ καὶ γλυκυτάτη. Ὁ οἶνος ἐκλεκτὸς καὶ περίφημος.)—**Θηριακὴ** (Π. σπουδαιότατη. Ἡ σταφυλὴ καὶ ὁ οἶνος ἐχρησίμευον καὶ ὡς ἀντίδοτον κατὰ δῆγματος ὄψεως. Ὁ Φλωρεντῖνος λέγει «εἰς ἡδυοινίαν δὲ πασῶν ἀδηρίτως καλλιῶν ἢ Θηριακῆ, ἢ Δημόκριτος καὶ τῶν υἱοῦν καὶ τῆ καλλιῶν ἰαμαρτυρεῖ. Ἐχει δὲ τὸ κλημὰ φύσει λεπτόν καὶ ἀσθενές» Γεωπ. 5.2.19. Ἡ Π. αὕτη ἴσως εἶναι τὸ σημ. ἐν Κρήτῃ Ἀθῆρ.)—**Θρακία** (ἴδε Βιβλίη.)—**Θρινία** (Ἐν Κρήτῃ.)—**Ἰερὰ** (ἴδε Πράμνιος.)—**Ἰππευρις** (Ἡ σταφυλὴ ὁμοία ἵππου οὐρα.)—**Ἰπώνειος**, **Ἰπώνιος** (ἔξυπ. βότρυς. Π. ἐκλεκτὴ ἐν Ρόδῳ ἐφάμιλλος τῆς ἐν Ἀττικῇ Νικοστρατίας. ἴσως ὁ σημ. Ροδίτης.)—**Κάδουσα**—**Κανθάρεος**, **Κανθάρεως**, **Κανθάριος**—**Κάπνεος**, **Κάπνεωσ**, **Κανπίας**, **Κανπίας**, **Κάπνιος** (Π. ἀρχαιοτάτη. Αἱ σταφυλαὶ εἶχον τὸ χρῶμα τοῦ καπνοῦ.)—**Κερκυραία** (Π. λευκὴ καὶ λιπαρά.)—**Κερυνιακὴ** (Ἐν Κερυνίᾳ τῆς Ἀχαΐας. Κατὰ τὸν Θεόφραστον «ὁ οἶνος ἐξαμβλοῦν ποιεῖ τὰς ἐγκύμονας κῆν ἀκύνες φάγωσι τῶν βοτρυῶν ἐξαμβλοῦσικαὶ αὐταὶ»—Θεοφρ. ἴστ. 9.18.10)—**Κορώνεωσ** (Ἡ σταφυλὴ εἶχε τὸ μέλαν χρῶμα τῆς κορώνης δ. δ. τοῦ κόρακος. ἴσως ὁ σημ. Μαυροκόρακος.)—**Κρήσσα** ἢ **Κρητικὴ**—(ἴσως τὸ σημ. Κρητικόν.)—**Κυδωνίτις** (Ὁ καρπὸς παρεμφερὴς κυδωνίῳ.)—**Κυπριακὴ** (Π. ἐκλεκτὴ ἐν Κύπρῳ.)—**Λαγεία**, **Λάγεις**—**Λεπιδόραξ** (Ράγες λεπταὶ καὶ τὰ γίγαρτα πολὺ μικρά.)—**Λευκοθρακία** (Ἐν Βιθυνίᾳ. Βότρυς ἐπιμήκης. Ράγες ἰσοπαχεῖς, τροχοειδεῖς, λιπαραὶ, ὑπέρυθρον. Ὁ οἶνος κάλλιστος.)—**Λημνία** (Ἡ ἐκ τῆς νήσου Λήμνου.)—**Λιβάνιος** (Ὁ οἶνος εἶχε τὴν ὁσμὴν λιβανωτοῦ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίᾳ εἰς τὰς ἱεροτελεστίας.)—**Λιβυσα**, **Λιβυκὴ** (Ἡ ἐκ Λιβύης.)—**Λυκία** (Ἡ ἐκ Λυκίας τῆς Μικρασίας. Ἡ σταφυλὴ μέλαινα καὶ λίαν στυπτικὴ.)—**Μαλβαζία** (ἴδε κατωτέρω σχόλιον.)—**Μαρεωτικὴ**, **Μαρεωτὶς** (ἴδε εἰς Π. ἐν Αἰγύπτῳ.)—**Μαρωνεία** (Π. ἐκλεκτὴ καὶ ἐπίσημος ἐν Θράκῃ. Ἐκαλλιεργεῖτο πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ οἶνος ἐκλεκτὸς καὶ περίφημος.)—**Μεγάστυρος** (Ἐν Κνίδῳ.)—**Μεθύσειωσ**, **Μεθύσιον**—**Μελανδανέωσ**,—**Μελιηρις**, **Μελιηρον** (ἴσως ἢ σημ. Γλυκερήθρα.)—**Μελίνεωσ**—**Μεροῦτις**, **Μεραίτης** (Πιθανῶς ἢ ἐκ Μερῶν τῆς Αἰθιοπίας. Π. ἐκλεκτὴ ἐν Βιθυνίᾳ «ἡ σταφυλὴ αὐτῆς πρὸς βρωσιν ἠδίστη καὶ νεκταρώδης ἐστίν, ὡς καὶ τὰς μελίσσοσ ἐπινέμεσθαι πρὸς τὴν ταύτησ τροφὴν... Ἐστὶ δὲ καὶ πολυπόρος σφόδρα, ὡς κατὰ παντὸσ τοῦ στελέχους βότρυας βότρυας βότρυας, καὶ αὐτῶσ στρογγυλοειδεῖς, τὰς δὲ ῥάγας διειδεῖς, ὡς διαφαίνεσθαι ἐναργῶσ τὰ γίγαρτα καὶ τοὺς ὑμένιασ· τοὺς δὲ κρεμαστήρας, τοὺς μετεωρίζοντασ τὸν βότρυον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σκληροὺσ καὶ ἐξυλώδεις ἔχουσα». Γεωπ. 5.2.10.—Ἐκ ταύτης παρεσκευάζοντο ἐκλεκτοὶ καὶ περίφημοι οἶνοι.)—**Μόργιον**—**Ναξία** (ἴδε Βιβλίη.)—**Νικοστρατεία**, **Νικοστράτειος**, **Νικοστρατία** (Π. ἐκλεκτὴ ἐν Ἀττικῇ. Ἡ σταφυλὴ ἑδανὴ καὶ περίφημος διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ γλυκύτητα αὐτῆς ἴσως ὁ σημ. Ροδίτης.)—**Οινόπη**—**Ὀνόπη** (Π. μέλαινα.)—**Ὀρθάμπελος** (Π. παράγουσα ἑδανὰσ σταφυλάσ. Ἐκαλλιεργεῖτο δὲ μόνον ὀρθὰ καὶ ἀνευ ὑποστηρίξεωσ.)—**Παιδοβάτιον**—**Πελλαία** (Ἡ σταφυλὴ φαϊόχρους)—**Πεληρις**—**Περγαία** (Ἡ ἐκ Πέργης τῆς Παμφυλίας ἐν Μικρασίᾳ.)—**Πετραία**—**Πράμνιος**, **Πραμνία**, **Πράμνιος**, **Διονυσία**, **Ἰερὰ** (Π. μέλαινα λίαν ἐπίσημος καὶ ἀρχαιοτάτη. Ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Ἰκαρίᾳ, Ἐφέσῳ, Λέσβῳ καὶ Κρήτῃ. Ὁ οἶνος μέλας, αὐστηρὸς καὶ διατηρήσιμος εἶχε μεγάλην φήμην ἐπὶ πολλοὺσ αἰῶνασ.)—**Πραμνία λευκὴ** ἢ **Ψιθία** (Π. ἐκλεκτὴ καλλιεργουμένη πολλαχοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν Κρήτῃ. Ἐκ ταύτης παρήγοντο περίφημοι γλυκεῖσ οἶνοι καθὼσ καὶ περιώνυμοι σταφίδεσ.)—**Ροδεα**, **Ροδωνία**. (Αἱ σταφυλαὶ ροδόχροοι)—**Ροδία** (Π. ἐκλεκτὴ ἐκ Ρόδου. ἴσως ἢ ἀνωτέρω Ἰπώνιος)—**Σαμία** (Ἡ ἐκ Σάμου)—**Σηπιοαλις**—**Σμυρναϊκὴ** (ἴδε Δίφορος)—**Σοφορτία** (Π. ἐφάμιλλος τῆς Μαρεωτικῆς. Ἡ σταφυλὴ μικρὸρραξ)—**Στεφανίτις** (Ἡ σταφυλὴ βραχεῖα ἀποτελουμένη ἐκ βοτρυδίων διατεταγμένων ἐν σχήματι στεφάνου.)—**Στίχα**, **Στίχα** (Ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καλουμένη *Arjana*, Π. ἐκλεκτὴ ἐξ ἧσ παρεσκευάζοντο μόνον γλυκεῖσ καὶ ἀρωματικοὶ οἶνοι. Πιθανῶσ τὸ κοιν. σημ. Μοσχάτο.)—**Στρεπτός**, ὁ (ἔξυπ. βότρυς ὅστισ στρέφεται καὶ ἀκολουθεῖ τὸν ἥλιον.)—**Σύρα**, **Συριακὴ** (ἴδε Ἀμνιαία ἢ Σύρα.)—**Συρεντίνος**—**Σωχίς** ἢ **Αἰγυπτία** (ἴδε εἰς Π. ἐν Αἰγύπτῳ.)—**Τορνία**—**Τροισηνία**, **Τροισηνίς** (Ὁ οἶνος, κατὰ Θεόφραστον, «ἀγόνους ποιεῖ τοὺσ πίνοντασ»).—**Υπεριάς**, **Υπεριάς** (Π. ἐκλεκτὴ καὶ ἀρχαιοτάτη ἐν Ἀργολίδι.)—**Φοινικοβάλανος** (Ἡ ράξ ἴσως ὁμοία πρὸς βάλανον φοινίκος δ. δ. πρὸς κουρμάν.)—**Χαιρένεσ**—**Χαμαίτις**, **Χαμίτις** (Π. καλλιεργουμένη καὶ ἀπλουμένη χαμαί. Ἡ ράξ λίαν σκληροσάρκος)—**Χαρόπη**—**Χλωρίς** (Π. λευκὴ καὶ λιπαρὰ ἐν Βιθυνίᾳ. ἴσως ἢ σημ. Χλωρὸσ.)—**Ψιθία**, **Ψυθία** (Π. δύο διάφοροι ἐκλεκταὶ καὶ λευκαὶ ἐξ ὧν ἢ μία ἦτο ἢ καλουμένη Πραμνίαλευκὴ. Ἐκαλλιεργοῦντο πολλαχοῦ ἰδίᾳ δὲ ἐν Κρήτῃ, ἐν Βιθυνίᾳ καὶ ἐν Ἀττικῇ. Ἐκ τούτων παρήγοντο οἶνοι γλυκεῖσ, ἐκλεκτοὶ καὶ περίφημοι καθὼσ καὶ ἄριστοι σταφίδεσ.)

[**Μαλβαζία**—Ἐκ ταύτης παρήγετο, κατὰ τοὺσ μέσοσ αἰῶνασ, ὁ περίφημος Μονεμβασιώτης ἢ Μαλθουαζίασ οἶνος. ἴδε πραγματεῖαν Βάσου Δ. Κριμπα. Καθηγητοῦ τῆσ Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆσ. «Ὁ οἶνος καὶ αἱ ποικιλίαι τῆσ Ἀμπέλου Μαλθαζίασ» 1942.]

[**Πηγαί**: Ἀθῆν. Α28f· Α30J· Α31b c· Α31f· Α33d·f· Β52J· Δ137b· ΙΔ654a.—Ἀνθ. Π. 6.102.—Ἀριστοτ. Τροίξ. Πολιτεία fr 218 (590): Π. Ζ. Γεν. 4.4.12.—Ἀριστοφ. Ἴππ. 107· fr 301—Γαζῆσ ἐν λ. Κανθάρα—Γαλην. 13 σ. 1041· Λεξ. Ἴππ. ἐν λ. Πράμνιος—Γεωπ. 2.46.3· 2.47.12—16· 3.1.5· 4.1.3· 4.1.4—15· 4.8· 5.2.1—19· 5.17.1—13· 5.31.3.—Διοσκ. 5.5· 5.9· 5.12.—Ἐτυμ. Μ 77.3· 149.26.—Ἐβπολις κωμ. «Ταξίαρχοσ» fr. 253—Ἐδοταθ. 871.11 1163.19· 1524.32· 1656.63—Ἡσίοδ. Ἔργ. Ἡμ. 587—Ἡσῦχ. ἐν λ. ἐν λ. δάλα· ἐν λ. Σάμοσ—Θεόγνοστος 5.4—Θεόκριτοσ 14.15—Θεόφρ. ἴστ. 2.3.2· 9.18.10—11. Ατ. 2.15.5· 3.15.5· 5.3.1—Ἴπποκρ. 610.6—Ἴππυσ δ Ρηγίνοσ fr. 7—Νίκανδρ. Ἀλεξ. 181 καὶ σχόλιον.—Ὀμήρ. Ἰλ. Α 639. Ὀδ. Κ 2.5—Πλούτ. 2.1160C—Πολυδ. 6.16· 6.8J· 7.150—Σαπφὸσ fr. 150 p. 699—Σουδ. ἐν λ.—Στράβων 14 σ. 639—Φωτ. ἐν λ. Ροδωνία.—Cato 6· 7—Col 3.2· 3.7· 3.9· 3.21· 12.45 κτλ.—Macrob Saturr 2.16—Pall 3.9· 3.28—Pl 12.60.1· 14.3.5· 14.4.1—9· 14.4.14—19· 14.5.2—3· 14.7.9· 14.9.2· 14.11.1—2· 14.22.1—2· 15.1· 23.11.1—Var. 1.7· 1.25· 1.58—Virg G 2.91—2.102· 4.269.]

III.—ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΑΙ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

Aegia (Ἡ ἑλλ. Αἰγία)—**Albuelis** (Λευκὴ καλλ. ἐπὶ ὕψηλῶν δένδρων καὶ εἰς ὄρεινὰ μέρη)—**Allobro**

[Κατὰ
Θά[Πηγ:
2.1
Vi

gica, Viennense (Μέλαινα, έκλεκτή όψίκαρπος, γαλλικής προελεύσεως. 'Ο οίνος είχε γεύσιν πιασώδη).—**Alopecis** ('Η έλλ. 'Αλωπέκεως).—**Ambrosiaca** ('Η σταφυλή έδανή και διατηρήσιμος και έπ' αυτό το κλήματος).—**Amethyston, Inerticula nigra, Sobria** ('Η έλλ. 'Αμέθυστον).—**Aminea major, Am. Scandiana, Amineum majus, Am. majusculum** ('Η έλλ. 'Αμιναιά ή μεγαλυτέρα. 'Η άρχαιοτέρα π. της 'Ιταλίας έξ ης παρεσκευάζοντο έκλεκτοί και περίφημοι οίνου).—**Amineum minusculum** ('Η έλλ. 'Αμιναιά ή μικρά. Π. έφάμιλλος της προηγουμένης).—**Amineae geminae ή gemellae** ('Αμ. αί διδυμοί. Μεγάλη και μικρά. Π. έκλεκτά. 'Ο βότρυς διπλοϋς).—**Aminea lanata** ('Αμ. ή έριαχθής. Π. έκλεκτή. Τά φύλλα σχεδόν λευκά έκ τοϋ πολλοϋ και μακροϋ έρίου).—**Aminea nigra ή Syriaca** ('Η έλλ. Σύρα).—**Aminea Singularis** ('Αμ. ή έξαιρέτος. Π. έκλεκτή).—**Apiana** (Μελισσοαίαι, Μελισσόβοτοί. Τρεις διάφοροι έκλεκταί Π. Πιθανώς τά κν. σμ).—**Apicia** (Π. άρχαιοτάτη).—**Arcellaca** (Παρεμφερής προς την έλλ. π. 'Αργήτης).—**Argitis** ('Η έλλ. 'Αργήτης).—**Asinusca** ('Η σταφυλή εϋτελής).—**Balanites** (Πιθανώς ή έλλ. Φοινικοβάλανος).—**Bannanica-Basilica major** ('Η έλλ. Βασιλική ή μεγάλη).—**Basilica minor ή Cocolubis** (Π. Ισπανικής προελεύσεως).—**Biturica** (Βιτουρική).—**Bucconiatis** (Λίαν όψίκαρπος).—**Bumastus, Bumamma, Bumammia** ('Η έλλην. Βούμασθος).—**Capnias** ('Η έλλ. Κάπνεος).—**Ceraunia-Cinerea** (Αί σταφυλαί χρώματος τεφροϋ. Πιθανώς ή έλλ. Πελλαία).—**Cocolubis** (Ίδε Basilica minor).—**Columbina** (Περιστεροειδής. 'Η σταφυλή μεγάλη σχήματος και μεγέθους περιστερής).—**Columbina purpurea** (Περιστεροειδής ή πορφυρίζουσα. Κατ' έξοχήν μεγαλόβοτρυς).—**Conseminia nigra** ('Οψίκαρπος και πολυφόρος. 'Η σταφυλή έδανή. Τά φύλλα πρό της πτώσεως προσελάμβανον χροϊάν αιματέρυθρον).—**Cydonites** ('Η έλλ. Κυδωνίτις).—**Dactylis, Dactylus** ('Η έλλ. Δακτυλίς).—**Dracontion** ('Η έλλ. Δρακόντιον).—**Duracinae** (Σκληρόσαρκοι. Λευκή και μέλαινα. Αί σταφυλαί έδαναί και διατηρήσιμοι επί μακρόν και έπ' αυτό τοϋ κλήματος).—**Etesiacae** ('Ετησιακή. Π. ώριμάζουσα τόν καρπόν αύτης όταν πνέωνιν αί έτησιαί, τά κν. μελτέμια).—**Eugeniae** (Αί έλλ. Εϋγένιος, Εϋγένιον).—**Faecinia** (Ίδε Nomentanae).—**Falerna** (Π. έκλεκτή έν Φαλέρνφ. Μεταφυτευσμένη έγίνετο άγνώριστος).—**Fereola-Florentia Tudernis** ('Εν Τουσκάνη).—**Forense** (Πρωϊκαρπος).—**Fregellana nigra-Gallica** (Π. γαλατική διάφορος της 'Αλλοβρογικής).—**Helvenacae, Helvenaciace** (Λευκέρυθοι. Τρεις διάφοροι).—**Helvolae, Variae** ('Υπέρυθροι. Δϋο διάφοροι).—**Hispana** ('Ισπανική. Π. έκλεκτή).—**Horconia** ('Εν Καμπανία. Λίαν πολυφόρος).—**Inerticula** (Ίδε Amethyston).—**Irtiola-Leptorax, Leptorhax** ('Η έλλ. Λεπτόρραξ).—**Libya, Libya** ('Η έλλ. Λίβυσσα).—**Lucana, Lucanica** (Λευκανική. Π. άρχαιοτάτη).—**Merica, Moerica-Murgentina ή Pompeiana** (Μοργεντινή ή Πομπηϊανή. Π. Σικελική).—**Narbonica** (Ναρβανίτις. Π. γαλλικής προελεύσεως. Είχε τó πλεονέκτημα ν' άνθῆ επί μίαν και μήνην ήμεραν).—**Nomentanae, Rubelliana, Faecinia** (Νωμεντανάι, 'Ερυθραί, Τρυγόμειστοι. Π. έκλεκταί. Μεγάλη και μικρά. 'Ο οίνος κατέλειπε μεγάλην ποσότητα τρυγός).—**Numisiana, Oleaginea**, (ή ράξ παρεμφερής έλαια).—**Orthampelos** ('Η έλλ. 'Ορθάμπελος).—**Pergulana** (Π. καλλιεργούμενη μόνον υπό μορφήν αναδενδράδος. Πιθ. 'Η έλλ. 'Αμάμοξος).—**Pharia** ('Εν Πίζη).—**Picena** ('Εκαλλιεργείτο πλησίον τών 'Αλπεων).—**Picina** (Πισσοειδής. 'Η σταφυλή έδανή και μέλαινα ως ή πίσσα. Πιθανώς ή έν Αιγύπτω Αίθαλος ή ή έλλ. Κορώναιως).—**Pompeiana** (Ίδε Murgentina).—**Preciae, Pretiae** (Μεγάλη και μικρά. Πρωϊκαρποι).—**Prusinia** ('Εν Μοδένη, Σταφυλή μέλαινα. 'Ο οίνος άπεχρωματίζετο μετά τó τέταρτον έτος).—**Pumula** ('Εν 'Αμιτέρνη).—**Purpurea** (Πορφυρόχρους).—**Rabuscula** ('Η σταφυλή χρώματος όρφνοϋ και άποκρουστική την όψιν).—**Rhaetica** (Ραιτική. 'Ο οίνος είχε πιασώδη γεύσιν. άλλ' υπό τοϋ Στράβωνος θεωρείται ό άριστος τών ιταλικών οίνων μετά τόν Φαλερνόν).—**Rhaetica** (Ραιτική. Διάφορος της προηγουμένης. 'Εκαλλιεργείτο εις τας παραλίους 'Αλπεις. 'Η σταφυλή έδανή, βραχεία και πυκνόραξ. 'Η ράξ μεγάλη και λεπτόφλοιος είχε έν μόνον μικρότατον γίγαρτον).—**Rhodia** ('Η έλλ. Ροδία).—**Rubelliana** (Ίδε Nomentanae).—**Scirpula** (Σχοινοειδής. Σταφυλή έδανή. Ράγες ρικναί).—**Scripula, Sircitula, Sircula** (Ίδε Venucula).—**Sobria** (Ίδε Amethyston).—**Spinea, Spionia** ('Ακανθώδης. 'Εν Ραβέννη. Λίαν πολυφόρος και άντεϊχε εις ύγροϋς και έλώδεις τόπους. Σταφυλαί μεγάλα. 'Ο οίνος φαϋλος).—**Staccula** (Ίδε Venucula).—**Stephanites** ('Η έλλ. Στεφανίτις).—**Sticula** (Ίδε Venucula).—**Streptos** ('Η έλλ. Στρεπτός).—**Syriaca** ('Η έλλ. Σύρα).—**Talpana nigra** ('Ο οίνος λευκός).—**Tarentina-Tarrupia** ('Εν Θουρίοις. Λίαν όψίκαρπος).—**Tiburtina-Tripedanea** (Τριποδιαία. 'Η σταφυλή έδανή. 'Η ράξ βάρους μίης οϋγγιάς).—**Vacinaria-Variae** (Ίδε Helvolae).—**Viennense** (Ίδε Allobrogica).—**Venucula, Scripula, Sircitula, Sircula, Staccula, Sticula** ('Αφροδισία. 'Η σταφυλή οίνοποιήσιμος, έδανή και διατηρήσιμος).—**Vinaciola** ('Εν Σαβίνη. 'Εκαλλιεργείτο μόνον επί όψηλων δένδρων. 'Ο οίνος άνοστος).—**Visulae** (Μεγάλη και μικρά).

[Κατά τόν Πλίνιον (14.4.4), αί πλείστοι τών άνωτέρω μνημονευομένων ποικιλιών εισήχθησαν έν 'Ιταλία έκ Χίου και έν Θάσου].

[Πηγαί: Στράβων 4.6—Cato 6.7-24—Col. 3.2.3.7.3.9.3.21.12.45—Isidorus Etymol. 17 (318-321)—Macrob. Saturn 2.10.2.16—Martial. Epigr. 1.102.3.56—Pall. 3.9—Pl 12.60.1.14.3.3.7.14.4.2.19.14.5.2.3.14.8.9.14.11.2.4—Var. 1.25.1.58 Virg G. 2.91—2.102].

(Εις τó έπόμενον τεϋχος «'Ο Καρπός της 'Αμπέλου»).

Σύ-
φυ-
Αί-
(Π.
λω-
ή
τ ό
ήτη
('Η
της
ω ς,
αι-ο-
ρ υ-
ά ς
α ι»
δρα-
('Ο
ιόρ-
τιμή-
ς).—
χρη-
της
Μ α-
ς έν
('Εν
λυκε-
τή έν
και
ολυ-
α ύ-
α ρ-
ω ρί-
εωπ.
νη).—
ρημος
να.)—
ξεως.)
αμφυ-
'Ιε-
ω και
ας.)—
ρ. 'Εκ
στα-
ικ Σά-
στα-
ων έν
έξ ης
ιός, ό
Συρεν-
ις ('Ο
ειάς
φοίνι-
χαμαί.
ή σμ.
ουμένη
τούτων

ος. 'Ιδε
'Αμπέλου

Πολιτεία
'Ιππ. έν
5.5. 5.9
—'Ησίοδ.
8.10—11.
λ. Δ 639.
39—Φωτ.
12.60.1.
5. 1.58—

o b r o

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

[ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

Υπό ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικού

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 1—3 τεύχους)

Β.—Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ

α.—Περιγραφή τοῦ Καρποῦ

- 1.—"Αγγορα, Κόκκος, Ραγός, Ράξ, Ρῶξ· ἡ ρᾶγα ἢ ρῶγα.—Γίγαρτα, Πυρήνες, Σπέρματα· τὰ κν. κουκκούτσια τῆς ρ.—Γλεῦκος, Οἶνος, Σύφαξ, Χυλός, Χυμός (οὐδέποτε δὲ Ὀπός)· ὁ χυμός τῆς ρ.—Ὀμφάκιον· ὁ χυμός τῆς ἄωρου ρ.—Δέρμα, Ὑμένιον, Ὑμὴν, Φλοιός· ἡ φλούδα τῆς ρ.—Ἴνες· ὡς νῦν—Σάρξ· ὡς νῦν—Ἄχνα, Ἄχνη· ὁ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φλοιοῦ λεπτεπίλεπτος χυός.
- 2.—Βοστρύχιον, Βόστρυχος, Βέτρυχος, Προφύαξ, Στέμφυλον· τὸ κν. τσάμπουρο.—Κρεμαστήρ· τὸ κν. κοτσάνι—Μίσχος ραγικός· τὸ κν. τσουνὶ ἢ οὐρά τῆς ραγός.
- 3.—"Αγγορα, Βέτρυς (λέξ. ἄττικὴ), Σταφυλή (λέξ. ἀσιαγενής)· αἱ ρᾶγες μετὰ τοῦ βοστρύχου καὶ τῶν ραγικῶν μίσχων.—Βοτρώδια, Ράματα, Σταφύλια, Σταφυλίδες· οἱ μικροὶ βότρυες—Ἐπιφυλλίδες· τὰ κν. ἐπανωστάφυλα, κουδοῦνια, καμπανάρια, καμπανοί, τσαμπίδια—Ἀποσπᾶς βότρυος· τὸ κν. τσαμπι—Πυθμῆνια· τὰ κάτω μέρη τοῦ βότρυος—Γάνος βότρυος· ἡ ὠραιότες, ἢ στυλιπνότης τοῦ β.

Καὶ ὁ Β ὅ τ ρ υ ς εἶναι:

- 1.—Μέγας ἢ μικρός· Ἐπιμήκης—Πηχυαῖος—Τριποδιαῖος.
- 2.—Ἀλωπέκειος· ὁμοῖος οὐρᾷ ἀλώπεκος—Μαρτοσειδής· ὁμοῖος μαστῶ—Περιστερσειδής· ὁμοῖος περιστερᾷ—Στεφνυσειδής· ὁμοῖος στεφάνῳ—Στρογγυλοσειδής· σφαιρικός—Σχοινοσειδής· ὁμοῖος σχοινίῳ.
- 3.—Εὐρώγης· ὁ ἔχων πολλὰς καὶ καλὰς ρᾶγας—Μανορράξ, μανορράξ· ὁ ἔχων ὀλίγας καὶ ἀραιὰς ρ.—Πλησίρραγος, πυκνορράξ, πυκνορράξ· ὁ ἔχων πυκνάς ρ.—Μεγαλόρραξ, μεγαλόρραξ· ὁ ἔχων μεγάλας ρ.—Λεπτόρραξ, μικρόρραξ, μικρόρραξ· ὁ ἔχων μικράς ρ.

Καὶ ἡ Ρ ᾶ ξ εἶναι:

- 1.—Ἀδρά, μεγάλη—Μικρά ἢ Ραγίον—Ὀροβιαία· ἡ μεγέθους ροβιοῦ.
- 2.—Βαλανοσειδής· ἡ ὁμοία βαλάνῳ—Δακτυλοσειδής· ἡ ὁμοία δακτύλῳ—Ἐλασειδής· ἡ ὁμοία τῷ καρπῷ τῆς ἐλαίας—Κυδωνιοσειδής· ἡ ὁμοία κυδωνίῳ—Στρογγύλη· ἡ σφαιρική—Τροχοσειδής· ἡ ὁμοία τροχῷ—Ὠοσειδής· ἡ ἔχουσα σχῆμα ὄβου.
- 3.—Ἀδιαφανής, ἀδιαφειγής· ἡ ἀδιαφανής—Διαφανής, διαφειγής, διειδής· ἡ διαφανής.
- 4α—Εὐανθής, εὐχρος, εὐχρος, καλλιχρος, χροανθής, χροανθής· ἡ ἔχουσα ἀνθρόν, λαμπρόν χρῶμα—Παράχρος, παράχρωμος· ἡ ἔχουσα ἠλλοιωμένον (ξεθωριασμένον) χρῶμα.
- 4β—Λευκή (Acinus albus)—Πυρρά· (Ac. fulvus, rufus)—Ἐρυθρά (Ac. ruber)—Μέλαινα (Ac. niger) (ἴδε καὶ σχόλιον).
- 5—Χαλαρά, φαφαρά· ἡ πολὺ νερούλη—Ἐνυγρος, εὐαφής, εὐπλαδής, μαδαρά, μαλακή, πλαδαρά, πλαδῶδης· ἡ νερούλη, ἡ οὐχὶ συνεκτικὴ—Σομφή, χαύνη, χαυνόσομφος· ἡ σπογγώδης—Ἀπαλή, ἀπαλόσαρκος· ἡ ἔχουσα τρυφεράν σάρκα—Ἐπίσκληρος, ἐπόσκληρος· ἡ ὅπως οὖν σκληρὰ—Σκληρά, σκληρόσαρκος, στερεὰ, στιφρά· ἡ σκληρὰ καὶ συμπαγῆ.
- 6—Δυσάποσπαστος ἢ Εὐάποσπαστος· ἡ δυσκόλως ἢ εὐκόλως ἀποχωριζομένη ἐκ τοῦ ραγικοῦ μίσχου—Δυσάποπτωτος· ἡ Εὐάποπτωτος· ἡ δυσκόλως ἢ εὐκόλως ἀποπίπτουσα ἐκ τοῦ ραγικοῦ μίσχου.
- 7—Λεπτόφλοιος ἢ Παχύφλοιος· ἡ ἔχουσα λεπτόν ἢ παχὺν φλοιόν. [Καὶ ὁ φλοιός εἶναι: δυσπεριαίρετος ἢ εὐπεριαίρετος· ὁ δυσκόλως ἢ εὐκόλως ἀφαιρούμενος].
- 8—Ἀγίγαρτος, ἀπύρηνος· ἡ ἄνευ κουκκουτσίαν (ἴδε σχόλιον)—Ἐγγίγαρτος· ἡ ἔχουσα κ.—Μαλακοπύρηνος· ἡ ἔχουσα μαλακὰ κ.
- 9—Ἀσαρκος· ἡ ὀλιγόσαρκος—Σαρκώης· ἡ πλήρης σαρκός.
- 10—Διάχυλος, ἐγχυλος, ἐγχυμος, πολυγλυκευκος, χυμώδης· ἡ ζουμερή—Ἀχυμος, ἀχύμωτος· ἡ μὴ ζουμερή.
- 11α—Ἐγχυλος, ἐγχυμος, εὐστομος, εὐχυλος, εὐχυμος, νόστιμος· ἡ εὐχάριστος εἰς τὴν γεῦσιν—Ἀναφής, ἀνόστιμος, ἀνοστος, ἄχυλος, ἄχυμος, μωρά· ἡ ἄνοστη—Ἀστομος, δύσχυλος, δύσχυμος· ἡ δυσάρεστος εἰς τὴν γεῦσιν.
- 11β—Ἐγγλυκος, ἐπιγλυκεῖα, ὑπογλυκεῖα· ἡ ὀλίγον γλυκεῖα—Γλυκερά, γλυκεῖα, γλυκὺχυλος, γλυκὺχυμος, δευκίης, ἡδύβορος, ἡδύϊα· ἡ γλυκεῖα—Νεκταρόχυμος, νεκταρώδης ἡ γλυκεῖα ἅμα καὶ εὐώδης—Μελιηδής, μελιτοσειδής, μελιτώδης· ἡ ἔχουσα τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος.—[Γλύκη, γλεῦκος, ἡδύβοτρία· ἡ γλυκύτης τοῦ χυμοῦ τῆς ραγός]
- 11γ—Ἐπωκίης, παρεξίζουσα, ὑποξίζουσα, ὑπόξυς· ἡ ὀλίγον ξινή—Ἀύστηρά, ὀξάλειος, ὀξίνη, ὀξεία· ἡ ξινή.
- 11δ—Ἀστυφος· ἡ μὴ στυφή—Παραστυφουσα, ὑπόστυφος, ὑπόστυφος, ὑποστυφουσα· ἡ ὀλίγον στυφή—Ἀύστηρά, ἐναστυφουσα, ἐπιστυφουσα, στρυφή, στυφελή, στυφή· ἡ πολὺ στυφή.
- 11ε—Υπόδριμος, ὑπότραχυς· ἡ κάπως ξινόστυφη—Ἀδρομερής, δριμεῖα, σκληρά, τραχεῖα, φαφαρά, φαφερά· ἡ πολὺ ξινόστυφη.
- 11στ—Ἀλιπής· ἡ ὕδατοσειδής τὴν γεῦσιν—Λιπαρά, παχειά, πίων· ἡ ἔχουσα παχεῖαν γεῦσιν.
- 12—Ἄνοδος, ἀνοσμος, ἄσμος· ἡ ἄνευ ἰδιαζούσης ὁσμῆς—Ὀδμηρά, ὀσμηρά, ὀσμώδης· ἡ ἔχουσα ἰδιαζούσαν τινὰ ὁσμὴν—Τμητική· ἡ ἔχουσα δριμεῖαν καὶ δυσάρεστον ὁσμὴν—Εὐοδμος, εὐοσμος, εὐπνους, εὐώδης, ἡδύπνους, καλλιπνους, λιπαρά τὴν ὀσμὴν· ἡ εὐωδιάζουσα—Θυώδης, κηώδης· ἡ ἔχουσα ὀσμὴν λιβανωτοῦ (εἰδικὴ ποικιλία)—Μυρίπνους, μυρόπνους· ἡ πνέουσα εὐώδη μύρα (μόνον ἐπὶ καρποῦ τῆς Μυροσταφύλου "Α.)—Πίσσοσμος· ἡ ἔχουσα ὀσμὴν πίσης (εἰδικὴ ποικιλία).

[Ἀγίγαρτος Ράξ.—Ὁ Θεόφραστος λέγει: (Φ. Αἴτ. 5.5.1) «Ἐπόμενα δὲ πῶς ἐστὶ τούτοις εἰπεῖν ὅσα δὴ διὰ τέχνης καὶ παρασκευῆς γίνονται τῶν περιττῶν ὑπερῶν φανερωτέρως ἢν τις ὑπολάβοι τὰς αἰτίας εἶναι καθάπερ καὶ εἰσὶν. Ἀγίγαρτους μὲν γὰρ ποιοῦσι τοὺς βότρυς ἐξαιρουῦντες τὴν μήτραν, ἀφ' ἧς γίνεται τὸ γίγαρτον» καὶ (Φ. Αἴτ. 5.6.13) «συμβαίνει δὲ καὶ ἐν ἄλλοις μορίων τινῶν

ἀφαιρουμένων ποιῆσιν τινὰ διαφορὰν, ὡς περ ταῖς ἀμπέλοις ὅταν ἡ μήτρα τοῦ κλήματος ξυσθῇ τοὺς θότρους ἀγιγάρτους εἶναι· καὶ πίστιν ταῦτα παράσχοι τ' ἂν ἴσως τοῖς ἀφ' ἐκάστου τῶν μερῶν λέγουσιν ἀπίεναί σπέρμα· λύσις δ' ἢ περ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν ζῳῶν». Ὁ δὲ Δημόκριτος ἀναφέρει (Γεωπ. 4.7) «Ἀγιγάρτον σταφυλὴν τινὲς οὕτω ποιοῦσι. Τοῦ κλήματος μέλλοντος φυτεύεσθαι, τοσοῦτον μέρος ὅσον εἰς τὴν γῆν μέλλουσι καταχωννύνασι, τοσοῦτον ἡρέμα ἐξ ἴσου σχίσαντες αὐτό, ὡτογλυφίδι τὴν ἐντεριῶν ἠν λαμβάνουσιν, εἰτα παπύρῳ ὑγρῷ περιδῆσαντες κατατίθενται... Ἄλλοι δὲ αὐτὰς τὰς ἀμπέλους τὰς ἤδη καρποφορούσας τέμνουσι, καὶ ὡτογλυφίδι τοῦ καρποφοροῦντος κλήματος τὴν ἐντεριῶν ἠν λαμβάνουσιν, ὅσον δύνανται ἐκθάβουσι, οὐ διασχίσαντες τὸ κλήμα ὡς προεδῆλωται, ἀλλὰ ἀκέραιον ἐάσαντες, καὶ ὅπῃ κυρηναικὸν ἀνέντες ὕδατι, καὶ εἰς πάχος ἐφήματος ποιήσαντες ἐγχυματίζουσι, καὶ ἀνορθώσαντες τὰ κλήματα πρὸς χάρακα ἀναθεσμοῦσιν ἵνα μὴ ὀπίος ἐκρυθῶν». Ὁ Palladius ἐπαναλαμβάνει τ' ἀνωτέρω (Pall 3.29)].

[**Χρώματα τῶν Ραγῶν** (ἁφῶν, ὠριμαζουσῶν καὶ ὠρίμων).—Ταῦτα εἶναι οἷα καὶ τὰ τῶν οἴνων (ἴδε Μέρος Δεύτερον Πίναξ Β').] καὶ εἰς ἃ δέον νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἀκόλουθα:

α'.—**Χλωρά**:—Τὸ **Ὠχρόχλωρον** (τὸ χρῶμα τοῦ ἁφῶρου μήλου)—Τὸ **Πράσιον** (εἰς διαφορὰς)—Τὸ **Χλ. ὑποκύνον**—Τὸ **Χλ. θνοφερὸν ἢ Μελάγχλωρον**.

β'.—**Κίτρινα**:—Τὸ **Κηροειδὲς** (*C. Cereus*)· τὸ χρῶμα τοῦ καθαροῦ κηροῦ)—Τὸ **Μήλιον** (*C. Luteus*)· τὸ χρ. τῶν κυδωνίων).

γ'.—**Κυανὰ**:—Τὸ **Γλαύκινον** (*C. Glaucus, Glaucensis*)· κυανοῦν ἀνοικτὸν ἢ καὶ ἐλαφρῶς ὑπότρυπον ἢ ὑποπράσινον—ἴδε Σοφ. Τρ. 703)—Τὸ **Κ. κατακορῆς**—Τὸ **Κ. θνοφερὸν**—Τὸ **Ἰώδες**.

δ'.—**Ερυθρὰ**:—Τὸ **Ἡωειδὲς**, **Ἡώχρον** (Ἐ. ὑποκίτρινον τὸ χρ. τῆς Ἡοῦς καὶ τῆς ἐρυθρῆς σανδαράχης τὸ κν. κουμαρί.)—Τὸ **Πυρσάνγες ἢ Φλόγιον** (*C. Igneus, flammus*)· τὸ χρ. τοῦ καιομένου ξύλου καὶ τοῦ πυρσοῦ, ἐλάχιστα διαφέρον τοῦ προηγουμένου).—Τὸ **Σαρόχρον** (Ἐ. καθαρὸν λίαν ἀνοικτὸν τὸ χρ. τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τῆς παλάμης).—Τὸ **Ἀλουργόν** (Ἐ. κλίον πρὸς τὸ κυανοῦν καὶ πλέον κυανοῦν τοῦ Πορφυροῦ).—Τὸ **Ἀλουργὸν κατακορῆς** (σχεδὸν μελιτζανόχρον).—Τὸ **Σηρομπέλιον** (Πορφυροῦν ἀνοικτὸν τὸ χρ. τῶν ξηρῶν φύλλων τῆς Ἀμπέλου).

ε'.—**Μέλαινα**:—Τὸ **Μ. ἀδιάφθατον** (*C. Nigrus*)—Τὸ **Περκνὸν ἢ Μελανίζον** (ἐξ οὗ καὶ **Περκνωμα** ὠνομάζετο ἡ μελανὴ κηλὶς τῆς ραγῆς ὅταν αὐτὴ ἀρχίζῃ νὰ ὠριμάζῃ).—Τὸ **Κοράκινον ἢ Κοραξὸν** (*C. Coracinus*)· ἴτοι Μ. ἐλαφρῶς ὑπόχλωρον).—Τὸ **Μ. ὑπέρουθρον**—Τὸ **Μ. ὑποκύνον**—Τὸ **Κελαινόν** (Μ. ἐλαφρῶς ὑποκαστάνιον, οἶον τὸ τοῦ δέρματος τῶν Αἰθιόπων καὶ τῶν κελαινωλόπων ἴτοι τῶν μαύρων κεραιῶν).—Τὸ **Πισσοειδὲς** (*G. Piceus*)· τὸ μέλαν ὑποκαστάνιον χρ. τῆς πίσης).—Τὸ **Μ. ὑπότρυπον**.

στ'.—**Τεφρὰ**:—Τὸ **Τεφρὸν καθαρὸν** (*C. Cinereus*)—Τὸ **Αἰθαλωδὲς**, **Καπνῶδες**, **Κάπνινον** (*C. Fumidus*)· τεφρὸν ὑποκαστάνιον τὸ χρ. τοῦ καπνοῦ—ἴδε Θεοφρ. Αἴτ. 5.3.1· ἴστ. 2.3.2· Ἀριστ. Π. Ζ. Γεν. 4.4.12)—Τὸ **Κεκαπνισμένον** (*C. Fumigatus*).

Ἐνταῦθα καὶ ἐν παρεκτάσει δέον ν' ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀμπελοργοὶ ἐγνώριζον καὶ ἐφήρμοζον μεθόδους τινὰς δι' ὧν ἐπετύγχανον τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κλήματος παραγωγὴν σταφυλῶν δύο διαφορῶν χρωμάτων ἢ σταφυλῶν ὧν αἱ ράγες ἦσαν δύο διαφορῶν χρωμάτων. (ἴδε Γεωπ. 4.14.1· Θεοφρ. Αἴτ. 5.5.1· Pall. 3.3)]

β.—Φυσιολογία τοῦ Καρποῦ

- 1.—**Ἄδρσις**, **Ἄδρυνσις**, **Ἐκπεψις**, **Πέπανσις**, **Πέψις**: ἢ ὠρίμανσις.
- 2.—**Μάρανσις**, **Ἐξίκασις**, **Ξήρανσις**, **ΡΙκνωσις**, **Ρύσσις**, **Ρυτίδωσις**: ἢ βαθμιαία ἀλλοίωσις τῆς συστάσεως καὶ τῆς συνθέσεως τοῦ καρποῦ ἢν συνεπάγεται ἢ ἐξάτησις μικροῦ ἢ μεγάλου ποσοῦ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος ὕδατος διὰ τῆς θερμότητος τοῦ περιβάλλοντος ἢ δι' ἡλιώσεως αὐτοῦ.

Καὶ ὁ **Καρπὸς**:

- 1.—**Ἄδρει**, **ἀδρύνεται**, **ἀκμάζει**, **ἐξαδρύνεται**, **ὄργα**, **πεπαίνεται**, **ὠριμάζει**: οἰδαίνεται βαθμηδὸν καὶ ὠριμάζει.—**Ἐμπερκάζει**, **ἐπιμελαίνεται**, **ἐπιπερκάζει**, **μελαίνεται**, **περκάζει**, **ὑποπερκάζει**: ἀρχίζει νὰ ὠριμάζῃ (ἐπὶ μελαίνης ποικιλίας).—**Καταπεπαίνεται**: ὠριμάζει τελείως.—**Ἀπομελαίνεται**, **ἀποπερκοῦται**, **καταπερκάζει**: ὠριμάζει τελείως (ἐπὶ μελαίνης ποικιλίας).—**Ἰπερπεπαίνεται**: ὠριμάζει ὑπὲρ τὸ δέον.—**Ἰπερπερκάζει**: ὠριμάζει ὑπὲρ τὸ δέον (ἐπὶ μελαίνης ποικιλίας).—**Ἰποσαίρει**: σκάζει συνεπιεῖα ὑπερριμάνσεως· εἶναι παραγενομένος.—**Προπεπαίνεται**: ὠριμάζει πρὸ τῆς ὥρας.—**Προαντανίσχει**: ὠριμάζει πρῶτος (ἐν σχέσει πρὸς ἄλλον καρπὸν).—**Συμπαραγίγνεται**: ὠριμάζει συγχρόνως μετ' ἄλλου καρποῦ.

Καὶ ὁ **Καρπὸς** εἶναι: **Ἀπέπαντος**, **ἀτελής**, **ἄωρος**, **ἔνωμος**, **ἔξωρος**, **ὀμφακεράξ**, **ὀμφαξ**, **ὀμός**: ὁ ἄωρος, ἄγουρος.—**Ἡμιγενής**, **ἡμιπέπαντος**, **ἡμιπέπειρος**, **ἡμιπέπτος**, **ἡμιπέπων**: ὁ μισογενομένος.—**Ἐπίπερνος**, **περικός**: ὁ μόλις ἀρχόμενος νὰ ὠριμάζῃ (ἐπὶ μελαίνης ποικιλίας).—**Ἄδρός**, **ἀκμαῖος**, **πέπων**, **πυρναῖος**, **τελεσιγόνος**, **ὠριτός**, **ὠριμος**: ὁ τελείως ὠριμάσας.—**Οἰνοπέπαντος**: ὁ ὠριμος πρὸς παρασκευὴν οἴνου.—**Νεοπέπειρος**: ὁ ἄρτι ὠριμάσας.—**Ἐξώρος**, **ὑπέρωρος**: ὁ παραγενομένος.—**Πρόδρομος**, **πρώιμος**, **πρώιος**: ὁ ὠριμάζων ἔνωρις.—**Ὀψιμος**, **ὄψιος**: ὁ ὠριμάζων ἄργα.—**Συναλδής**: ὁ ὠριμάζων συγχρόνως μετ' ἄλλου καρποῦ.

- 2.—**Μαραίνεται**: ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴν δροσερότητά του.—**Ἐξικμάζεται**, **ξηραίνεται**: χάνει τὸ ὕγρον του.—**Καταρροεῖται**, **ρικνοῦται**, **ρυσοῦται**, **ρυτιδοῦται**: σουφρώνει, ζαρώνει.—**Ἀποσταφιδοῦται**, **σταφιδοῦται**: σταφιδιάζει.—Καὶ γίνεται: **Ἐρρυσωμένος**, **ἐρρυτιδωμένος**, **ρικνός**, **ρυσάλεις**, **ρυσός**, **ρυτιδωδής**, **ρυτιδόφλοιος**: καταζαρωμένος.—Καὶ ἐν τέλει γίνεται: **Ἀσταφίς**, **Ὀσταφίς**, **Σταφίς**: σταφίδα.

γ.—Διάφοροι ἄλλαι διακρίσεις τοῦ Καρποῦ

- 1.—**Ἀπαλός**, **νεώρης**, **νέωρος**, **πρόσφατος**: ὁ νωπός: ὁ πρὸ μικροῦ ἀποκοπεῖς ἐκ τοῦ κλήματος.
- 2.—**Γενναῖος**, **εὐγενής**: ὁ ἐξ εὐγενοῦς ποικιλίας ἀμπέλου.—**Ἐκχιτικός**, **ἐκλεκτός**, **ἐξάιρετος**, **ἐξαιτός**, **ἐπίλεκτος**: ὁ διαλεκτός.—**Πρωτεῖος**: ὁ πρώτης ποιότητος.—**Δευτερεῖος**: ὁ δευτέρας ποιότητος.—**Ἀγεννής**, **κοινός**: ὁ κοινῆς ποιότητος.—**Φαῦλος**: ὁ κακῆς ποιότητος.
- 3.—**Ἐδανός**, **ἐδεστός**, **ἐδώδιμος**, **τρυγαῖός**, **τρυκτός**, **τρώξιμος**: ὁ φαγώσιμος, φαγουλάτος (λατ. *Uva escaria, cibaria, suburbana*).—**Ἐνοῖνος**, **ὑποῖνος**: ὁ πρὸς οἰνοποίησιν κατάλληλος.—**Δύσεινος**: ὁ παρέχων κακῆς ποιότητος οἶνον.—**Εὔσεινος**: ὁ παρέχων καλῆς ποιότητος οἶνον.
- 4.—**Ἀθησαύριστος**: ὁ μὴ διατηρήσιμος.—**Ἀπόθετος**: ὁ διατηρήσιμος καὶ ὁ θετὸς κατὰ μέρος πρὸς διατήρησιν.

[**Πηγαί:**—'Αθήναιος—Αἰλιανός—Αἰσχύλος—'Αλέξ. Τραλλιανός—'Αλεξίς—'Ανθολογία Παλατινή—'Αριστοτέλης—'Αριστοφάνης—'Αρχάδιος—Γαλήνης—Γεωπονικά—Διόδωρος ὁ Σικελιώτης—Διοσκουρίδης—'Εβδομήκοντα (Παλ Διαθήκη)—'Ερμιππος—'Ετυμολογικὸν Μέγα—'Εὐρυπίδης—'Εὐστάθιος—'Ἡρόδοτος—'Ἡρωδιανός—'Ἡσίοδος—'Ἡσύχιος—Θεόδωρος Πράδρομος—Θεόκριτος—Θεόφραστος—'Ἰπποκράτης—'Ιουλιανός—Μοῖρις—Νίκανδρος—'Ξενοφῶν—'Ὀμηρος—'Ὀρειβάσιος—Πλάτων—Πλούταρχος—Πολυδαύκης—Σουτζας—Σοφοκλῆς—Στράβων—Τζέτζης—Φιλόστρατος—Φώτιος—Ψελλός.
Βοηθήματα: Γλωσσάρια—Λεξ. 'Αρχ. 'Ελλ. Γλώσσης (Lidell καὶ Scott—Pape—'Ερρίκου Στεφάνου «Θησαυρός» κτλ.)].

II—ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ

α—Γενικά

- 1.—'Αμπελοκομία, 'Αμπελοργία (Vineae cultus) ἡ καλλιέργεια τῆς 'Α.—'Αμπελοργική (Ars vinitoris) ἡ τέχνη τῆς καλλιέργειας τῆς 'Α.—'Αμπελοργώ (Vitem colo) καλλιερῶ 'Α.—'Αμπελοκόμος, 'Αμπελοργός, 'Αμπελών (Vinitor) ὁ καλλιεργῶν 'Α.
- 2.—'Αλωή, 'Αμπελεών, 'Αμπελος, 'Αμπελων. Οἰνόμεδον (Vinetum) φυτεία 'Α. κν. ἀμπέλι.—Φυτώριον 'Α. (Vitiarium) ἀγρὸς ἐνθα παρήγοντο ἐκ μοσχευμάτων ἢ ἐκ σπόρων ἐκλεκτῶν ποικιλιῶν 'Αμπελίδες 'Α. (Vitiarium) ἀγρὸς ἐνθα παρήγοντο ἐκ μοσχευμάτων ἢ ἐκ σπόρων ἐκλεκτῶν ποικιλιῶν 'Αμπελίδες 'Α.—πρὸς μεταφύτευσιν εἰς ἀμπελῶνα ἢ κν. φυτίστρα.—'Υστά;· πυκνὴ ἢ καὶ ἐκτεταμένη φυτεία 'Α.—'Ὀρχατος, 'Ὀρχος (Orcho) σειρὰ κλημάτων.—'Μιτόρχιον (Iterordinium) τὸ μεταξύ δύο σειρῶν κλημάτων διάστημα.—'Στοιχάδες 'Α· αἱ πεφυτευμέναι εἰς σειράς.—'Συστάδες 'Α· αἱ πεφυτευμέναι πλησίον ἀλλήλων οὐχὶ εἰς σειράς.—'Ἐρκος, 'Ἐρχατος (Seres) τὸ περίφραγμα τοῦ ἀμπελῶνος.

β—Σκευὴ καὶ διάφορα χρειώδη

- 1.—'Αροτρον (Aratrum) τὸ ἀλέτρι (ἴδε σχόλιον).
- 2.—(Σκαφευτικά ἐργαλεῖα ἢ Σκαπάναι, Σκαφεία, Σκαφίδες): 'Ὀρυγξ, 'Ὀρυξ, 'Ὀρυκτῆρ ὁ κασμάς.—'Μάκελλα· ἡ μεγάλη ἄχρηλος τσάπα.—'Μάρρον (Marra) ἡ μικρὰ τσάπα.—'Δικέλλα, Πράμνημα, Σμινύον, Σμινθ, (Bidens, Pastinum) ἡ δίχηλος τσάπα.—'Δικέλλιον, Σμινύδιον, Σμινύον ἡ μικρὰ δικέλλα.—'Ουαδένσις τσάπα τετράχηλος.—'Πύον, Σκηπήιον (Pala) τὸ φυτῆρι.
- 3.—'Καλίς, Σκαλίς, Σκαλιστήριον (Sarcolum) τὸ σκαλιστήρι.—'Pastinum σκαλὶς δίχηλος.—'Αισγάριον (Ligo) τὸ λισγῆρι.—'Μισγός· εἶδος λισγαρίου.—'Αίστρον, Αἴστρος· εἶδος σκαλιστικοῦ πτύου.
- 4.—'Dolabra· κοπτερὰ ἀξίνη πρὸς κοπὴν ριζῶν, θάμνων κλπ.—'Ὀξία (Ossa) ἐργαλεῖον βωλοκοπικὸν σιδηροῦς γόμφους ἔχον, ἐλκόμενον ὑπὸ βοῶν.—'Αγρίφη, 'Αμη, Βωλοκόπος· ἡ σβάρνα.—'Κύλινδρος βωλοκόπος· κυλ. πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους.—'Σφύρα· ὁ ἀρχαιότατος βωλοκόπος τοῦ 'Ἡσιόδου.
- 5.—(Τὰ πρὸς ἐγκέντριον, κλάδουσιν, φύτευσιν κτλ.)—'Κλίμαξ (Scala) ἡ σκάλα.—'Κλιμακί; (Climacis) ἡ μικρὰ σκ.—'Δρεπάνιον, Κλαδευτήριον, Κλαστήριον (Falx vinitoria) τὸ ἀμπ. δρέπανον.—'Σμίλη (Scalprum) τὸ ἀμπ. μαχαίριον.—'Ψαλίδιον, Ψαλίς (Fofex) τὸ ψαλίδι.—'Ακόνη, Θηγάνη, Θηγανον (Cos) τὸ ἀκόνι.—'Πριόνιον (Serrula) τὸ μικρὸν πριόνι.—'Σκέπαρον (Ascia) τὸ σκεπάρνι.—'Σφυρίον (Malleolus) τὸ σφυρί.—'Σχένδυλα, Σχενύλη· εἶδος τανάλιας.—'Digitalia εἶδος χειροκτιῶν ἐκ δέρματος πρὸς προφύλαξιν τῶν δακτύλων τῶν κλαδευτῶν.—'Τέρετρον (Terebra gallica)· εἶδος περιστροφικῆς πλάνης πρὸς ἐγκέντριον.—'Ἐμβολεύς, Πάλος, Πάταλος (Pala) ὠξυμένον ξύλον, δι' οὗ ἠνοιγόντο ὅπαι εἰς τὸ ἐδαφος πρὸς φύτευσιν τῆς 'Α.—'Κάμακς, Οἰνωτροί, Οἰνωτρα, Φόρκες, Χαρακς, 'Ὠμοχάρακς (Furcae) τὰ ξύλινα ὑποστηρίγματα τῆς 'Α., τὰ κν. καμάκια, χαράκια.
- 6.—'Υδρευτικά ὄργανα (ἴδε Σκευὴ Οἰνοποιίας Βγ.).
- 7.—'Αγγεία (ἴδε Σκευὴ Οἰνοποιίας ΑΑα καὶ ΑΑγ 1—3).

[**Ἄροτρον:** 'Αρ. αὐτόγυον τὸ πανάρχατον μονόξυλον καὶ ἀκατέρχαστον, τὸ συνιστάμενον ἐκ κορμοῦ δένδρου μετὰ κλάδου.—'Αρ. πηκτόν τὸ τεχνητὸν καὶ συνηρμισμένον οὐτινος μέρη ἦσαν: 'Ὁ 'Ιστοβοεὺς (Temo) ὁ ρυμός, τὸ τιμόνι.—'Ὁ Γύης (Buris) ἡ οὐρά.—'Ὁ 'Αροτρόπους ἢ 'Ἐλυνα (Dentalia) τὸ ἀλετροπόδι.—'Ἡ 'Υγίς, 'Υγίς (Votimer) τὸ ὄνι, τὸ τέμνον τὴν γῆν.—'Ὁ Ζυγός (Jugum) τὸ ξύλον εἰς ὃ προσεδένοντο οἱ βόες.—'Ἡ Κερκίς, Κορώνη, 'Ἐνδρουν τὸ καρφίον τοῦ ζυγοῦ, τὸ κν. κορωνίδι.—'Ὁ Ζυγόδεσμος, Μέσαβον (Subjugium) ὁ ἱμάς ὃ προσεδένον τὸν βοῶν εἰς τὸν ζυγόν.—'Ἡ 'Ἐχέτη (Stiva) ἡ λαβὴ δι' ἧς διηρθύνετο τὸ 'Α.].

γ—Πολλαπλασιασμοὶ τῆς 'Αμπελῶνος

- 1.—'Διὰ Μοσχευμάτων (Ὁ καὶ μάλλον ἐν χρήσει)—'Μοσχεία, Μόσχευσις (Propagatio) ὁ πολ. διὰ μοσχευμάτων.—'Αποσπάς, Μόσχευμα, Πωρασπά, (Malleolus, Propago) τὸ μόσχευμα ἢ τοι τεμάχιον εὐρώστου καὶ πυκνοκόμβου κληματίδος.
- 2.—'Διὰ Καταβολάδων. (Ἐφηρμόζετο ἰδίᾳ πρὸς ἀνανέωσιν γηραιῶν 'Α., ἢ πρὸς ἀντικατάστασιν ἀφόρων καὶ ρυάδων 'Α., ἢ καὶ πρὸς συμπλήρωσιν κενῶν προκυπτόντων ἐξ ἀποτυχιῶν κατὰ τὰς φυτεῦσεις).—'Απώρυξ κληματί, 'Ἐμβροχάς, Καταβολάς, Κατῶρυξ κληματίς (Mergus) τὸ κν. κωλοβοῦτι ἢ τοι κληματίς ἐμφυτευομένη εἰς τὴν γῆν χωρὶς ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ κλήματος· ἐπίσης τὸ διὰ τῆς ἀνω ἐμφυτεύσεως προερχόμενον ἔρριζον φυτὸν 'Α.
- 3.—'Διὰ Σπόρων (Ἐφηρμόζετο μόνον ἐν φυτωρίοις. Τὰ ἐκ σπόρων προερχόμενα φυτὰ 'Α. ἐνεκεντρῖζοντο πρὸς ἐξημέρωσιν καὶ ἐξευγένισιν).

δ—Ἔργασια τῆς 'Αμπελοργίας

α.—Ἔργασια πρὸς κατάρτισιν ἀμπελῶνος

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου ἀγροῦ καὶ τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῶν τυχόν ὑπαρχόντων δένδρων, θάμνων, λίθων κ.τ.λ. ἐγίνοντο αἱ ἀκόλουθοι κατὰ σειράν ἐργασιαί: 'Ἡ Κατασκαφή· τὸ κν. κύλισμα ἢ στρεμμάτισμα· ἢ τοι ἢ εἰς βάθος 2—4 ποδῶν σκαφή τοῦ ἐδάφους διὰ τοῦ ἀρότρου ἢ διὰ τῶν σκαφείων.—'Ἡ Βωλοστροφία· τὸ κν. σβάρνισμα ἢ τοι ἢ διὰ τῶν βωλοκοπικῶν ὀργάνων ἀναστροφὴ καὶ θραύσις τῶν βῶλων τῆς γῆς.—'Ἡ Χάραξις· ἡ διαίρεσις τοῦ ἀγροῦ εἰς ὀρθογώνια (hortuli, tabulae), μετὰ διαδρόμων, καὶ τούτων πάλιν ὑποδιαίρεσις εἰς μικρότερα εὐθύγραμμα τμήματα ἢ εἰς σειράς.—'Ἡ Φύτευσις· τὸ κν. φύτευμα. Ἐγίνετο τρεῖς τοῦλάχιστον μῆνας μετὰ τὴν κατασκαφὴν καὶ δι' ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρι Φεβρουαρίου. Πρὸς φύτευσιν ἐξελέγοντο εἴτε εὐρωστα ἀρριζα μοσχεύματα (malleoli) εἴτε εὐβλαστα ἔρριζα νεαρὰ φυτὰ 'Α. (Viviradies). Ταῦτα ἐφυτεύοντο εἴτε στοιχηδόν, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων 5—6 ποδῶν, εἴτε χλαστί ἐντὸς ὠρυγμένων βόθρων (λάκκων) ἢ ἐντὸς ὀπῶν ἠνοιγμένων διὰ πάλου,

β".—**Εργασίαι ἐκτελούμεναι κατ' ἔτος πρὸς καλλιέργειαν τῆς "Α.**

Μετὰ τὸν τρυγητὸν ἐγίνοντο αἱ ἀκόλουθοι κατὰ σειράν ἐργασίαι: Ἡ **Γύρωσις** ἢ **Περίουρις** (Ablaqueatio)· τὸ κν. ξελάκωμα, λεκάνωμα· ἦτοι ἡ περί τὸ κλῆμα καὶ εἰς βάθος 1—2 ποδῶν ὄρυξις τοῦ ἐδάφους· ἐγίνετο δὲ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν χειμερινῶν βροχῶν.—Ἡ **Διακάθασις**, **Κάθασις**, ὁ κν. κάθαρος, πάστρα. Ἐγίνετο μετὰ τὴν πτώσιν τῶν φύλλων. Κατὰ ταύτην ἀφηροῦντο τὰ ξηρὰ μέρη τοῦ κλῆματος, ἀπεκόπτοντο μέχρι ρίζης αἱ περιτταὶ κληματίδες καὶ παραφυάδες καὶ ἐν τέλει ἐπηλείφοντο τὰ κάτω μέρη τοῦ πρέμονος διὰ μίγματος ἐξ ἀργίλου καὶ ἐλαίου.—Ἡ **Κλαδεῖα**· τὸ κν. κλάδευμα· ἦτοι ἡ διὰ τοῦ δρεπάνου ἀφαίρεσις τοῦ πλεονάζοντος μήκους τῶν κληματίδων μετὰ τὴν περιττὴν ὀφθαλμῶν. Ἐγίνετο ἢ τὸν Νοέμβριον ἢ τὸν Ἰανουάριον. Συστήματα καὶ εἶδη κλαδεύσεως ὑπῆρχον πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ μᾶλλον ἐνδεδειγμένου μεταξὺ αὐτῶν ἐξήρτᾶτο ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, ἐκ τοῦ κλίματος καὶ ἐκ τῆς ποικιλίας τῆς "Α. Ἐκ τοῦ εἶδους τῆς κλαδεῖας αἱ "Α. ἐλάμβανον διαφόρους μορφάς διὸ καὶ πρὸς διάκρισιν αὐταὶ ἔφερον διάφορα παρωνύμια (ἴδε σχόλιον).—Ἡ **Σκαφή**· ἦτις ἐγίνετο ἢ δι' ἀρότρου ἢ διὰ τῶν σκαφείων κατὰ Μάρτιον, Ἰούνιον καὶ Αὐγουστον.—Ἡ **Χαράκωσις**· ἡ διὰ χαράκων ὑποστήριξις τῆς "Α.—Ἡ **Σκαλεῖα**· ὁ κν. σκάλος, σκάλισμα, δισκαφὴ· ἦτοι ἡ θραύσις τῶν βόλων τοῦ χώματος καὶ ἡ ἰσοπέδωσις τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγροῦ. Ἐξετελεῖτο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βλαστῆσεως καὶ οὐχὶ βραδύτερον ταύτης.—Ἡ **Βλαστολογία** (Pampinatio)· τὸ κν. βλαστοκόπημα, κορυφολόγημα, τσάκισμα· ἦτοι ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀκάρπων βλαστῶν, τῶν παραφυάδων καὶ τῶν ἄκρων τῶν καρποφόρων βλαστῶν.—**Ὁ Οἰναρισμὸς** (Pampinatio)· τὸ κν. ξεφύλλισμα· ἦτοι ἡ διὰ τῆς χειρὸς ἀφαίρεσις φύλλων τινῶν ἐκ τῶν περίξ τῆς σταφυλῆς φυομένων καὶ παρακωλυόντων τὸν ἀερισμὸν αὐτῆς ἢ καὶ μέρους τοῦ καρποῦ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς "Α.—**Ὁ Τρυγητὸς**; (ἴδε Οἰνοποιία).

γ".—**Εργασίαι συμπληρωματικαὶ**

Ἡ **Κόπρισις**, **Κοπρισμὸς** (Stercoratio)· τὸ κν. κόπρισμα, φούσκισμα· ἦτοι ἡ λίπανσις τοῦ ἀγροῦ διὰ ζώϊκῆς κόπρου (κοπρίας, κοπρίου Stercus) μεμιγμένης συνήθως μετ' ἀποχωρημάτων ἀνθρώπων καὶ πτηνῶν, μετὰ παλαιῶν οὕρων καὶ μετὰ τέφρας κληματίδων καὶ ξύλων. Ἐγίνετο κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.—Ἡ **Ἀρδευσις** (Irrigatio)· τὸ κν. πότισμα.—Ἡ **Ἐγκέντρισις** (Insitio)· τὸ κν. μπόλιασμα, φέλιασμα· ἦτοι ἡ ἐνθεσις ἢ προσκόλλησις ὀφθαλμοφόρου τεμαχίου κληματίδος εἰς πρέμονον ἀνεπτυγμένης "Α. εἰς τρόπον ὥστε νὰ παραχθῇ νέον φυτὸν ἔχον τὰς ιδιότητας τῆς "Α. ἐξ ἧς ἀπεσπᾶσθῃ ἢ ὀφθαλμοφόρος κληματίς. Ἐγίνετο δὲ ἢ διὰ **σχισμῆς** (ὡς νῦν) ἢ διὰ **προσεγγίσεως** (ὡς νῦν) ἢ **ἐκ τοῦ πλαγίου** (ὡς νῦν) ἢ **διὰ τρυπανισμοῦ** (μέθοδος ἄγνωστος σήμερον).

δ".—**Ὅροι συμπληρωματικοὶ διὰ τὰς ἐργασίας**

- 1.—**Ἀροτρίασις**, **Ἀροτριάσις** (Aratio)· τὸ ἀλέτρισμα, ὄργωμα.—**Ἀροτρεῦμα**, **ἀροτριά**, **ἀρόω**, **ἐχετλεῖω** (Aro)· ἀλετριζῶ, ὄργωνῶ.—**Ἀλόξ**, **Αὐλάκιον**, **Αὐλάξ**, **Ὀγμῆς**, **Ὀλαξ**, **Ὀλξ** (Sulcus)· ἡ διὰ τοῦ ἀρότρου τομὴ κν. αὐλάκι, ἀλετριά.—**Σφύρα** (Porca)· ἡ ράχις ἢ μεταξύ τῶν αὐλάκων τῆς ἀροθίσεως γῆς.
  - 2.—**Σκαφεῖα**, **Σκαφετός**, **Σκάφουσις**, **Σκαφή**, **Σκαφητός**, **Σκάφος** (Fossio)· τὸ σκάψιμο (γενικῶς).—**Σκάπτω** (Fodio)· σκάβω (γενικῶς).—**Σκάμμα** (Fossa)· τὸ ἔσοκαμμο.—**Ἀνασκαφή**, **Ἐξόρυξις**, **Ὀρυγή**, **Ὀρυξίς**, **Ὀρυχή** (Fosura)· τὸ ἀνασκάπτειν.—**Ἀνασκάπτω**, **ἐξορύσσω**, **ὀρύσσω** (Effodio, Fodio)· σκάπτω εἰς βάθος καὶ ρίπτω ἔξω τὸ χῶμα.—**Βόθρος**, **Ὀρυγμα** (Puteus)· ὁ λάκκος ὁ σχηματιζόμενος διὰ τῆς ὀρύξεως.—**Τάφρευμα**, **Τάφρευσις**· τὸ τάφρευειν.—**Τάφρευμα**· ἀνοίγω χάνδακα.—**Τάφρεβόλω**· ρίπτω ἔξω τὸ χῶμα τοῦ χάνδακος.—**Τάφρευμα**, **Τάφρη**, **Τάφρος** (Fossa)· ἡ χάνδαξ, τὸ χαντάκι.—**Ἐπισάξις**, **Ἐπισώρευμα**, **Ἐπισώρευσις**, **Σωρεία**, **Σώρευσις** (Accumulatio, Cumulatio)· τὸ ἐπισάττειν.—**Ἐπισάττω**, **ἐπισωρεύω**, **συσσωρεύω**, **σωρεύω** (Accumulo, Cumulo)· συσσωρεύω εἰς ἓν μέρος τὸ ἐκ τῆς ὀρύξεως χῶμα.—**Ἐπισώρευμα**, **Σαρμὸς**, **Σώρευμα**, **Σωρός** (Cumulus)· ὁ σωρός τοῦ χώματος, τὸ κν. κουμούλι.
  - 3.—**Σκαλισίς**, **Ἐπισκάψις**, **Σκαλεῖα**, **Σκάλουσις**, **Σκάλισμα**, **Σκαλισμὸς**, **Σκαλισμός** (Pastinatio, Sarculatio)· τὸ ἀσκαλεῖν, τὸ σκάλισμα.—**Ἀσκαλεῖω**, **ἀσκαλίζω**, **ἐπισκάπτω**, **περισκάλλω**, **σκαλεῖω**, **σκαλιδεῖω**, **σκαλίζω**, **σκάλλω** (Pastino, Sarculo)· σκαλίζω ὀλόγυρα τὸ χῶμα καὶ ἰσοπεδῶ τὴν ἐπιφάνειαν.
  - 4.—**Φυτεῖα**, **Φύτευσις** (Plantatio)· τὸ φυτεῖν, κν. φύτεμα.—**Ἀμπελοστατὸν**, **φυταλίω**, **φυτεύω** (Planto)· φυτεύω.—**Φύτευμα**· τὸ φυτευθέν.—**Μοσχεῖα**, **Μόσχευσις** (Propagatio)· τὸ μοσχεῖν.—**Μοσχεῖω** (Propago)· φυτεύω μόσχευμα.
  - 5.—**Ἀρδεῖα**, **Ἀρδευμα**, **Ἀρδουσις**, **Ποτισμὸς** (Irrigatio)· τὸ ἀρδεῖν.—**Ἀρδεύω**, **ἄρδω**, **ποτίζω** (Irrigo)· ποτίζω.
  - 6.—**Κλαδεῖα**, **Κλάδουσις**, **Κλάσις**, **Τουή** (Putatio)· τὸ κλαδεῖν, τὸ κλάδευμα.—**Ἀποδρεπαιίζω**, **ἀποκλάω**, **κλαδεῖω**, **κλαδέω**, **κλαστίζω**, **κλάω** (Puto)· κλαδεῖω.—**Βραχύτομῶ**· κλαδεῖω βαθιὰ.—**Μακροτομῶ**· κλαδεῖω οὕτως ὥστε ν' ἀφίνω τοὺς κλάδους μακροῦς.—**Βραχύτομος** "Α.· ἡ κλαδευθεῖσα βαθιὰ.—**Μακρότομο** "Α.· τὸ ἀντίθετον τοῦ προηγουμένου.—**Ὀφίτομος** "Α.· ἡ κλαδευθεῖσα ἢ κλαδευομένη ἀργά.—**Ἀκλάδευτος**, **Ἀκλάξ**, **Ἀτμητο** "Α. (Imputata)· ἡ μὴ κλαδευθεῖσα.
  - 7.—**Ἐγκέντρισις**, **Ἐγκεντρισμὸς**, **Ἐνθεματισμὸς**, **Ἐνοφθαλμισμὸς**, **Ἐνοφθαλμισμα** (Insitio)· τὸ μπόλιασμα, φέλιασμα.—**Ἐγκεντῶ**, **ἐγκεντριζῶ**, **ἐνθεματίζω**, **ἐνοφθαλμιζῶ** (Insero)· μπολιάζω.—**Ἐμβολος**, **Ἐμβόλον**, **Ἐνθεμα**, **Ἐπίπηξ**, **Κατάπηξ** (Insitum)· τὸ μπόλι.—**Ἐνθεσις** ἢ πράξις τοῦ ἐμβάλλειν τὸ ἐνθεμα.—**Ἐμβολάξ**, **Ἐπεμβολάξ** "Α. (Insitivus, Insititia)· ἡ μπολιασμένη.—**Νεοκέντητος** "Α.· ἡ νεωστὶ ἐγκεντρισεθεῖσα.
- [**Μορφαὶ "Α.**—α) **Χαμίτιδες** "Α.: **Χαμίτις** ἢ **ἀχαράκωτος** (Vitis prostrata seu humi prosecta)· ἡ βραχύκορμος καὶ μακρότομος ἢ αἱ κληματίδες ἐρποντοὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.—**Χαμ.** ἢ **κεχαρακωμένη** (V. Characata)· ἡ "Α. ἢ αἱ κληματίδες ἐρποντοὶ προσδεδεμέναι ἐπὶ χαμηλῶν χαράκων.—β) **Ὁρθάμπελοι**: **Ὁρθ.** ἢ **ἀστύλωτος** (V. brachiata)· ἡ βραχύκορμος μετὰ τεσσάρων βραχιόνων, ἢ ἀναπτυσσομένη ὀρθία καὶ ἄνευ ὑποστηρίγματος.—**Ὁρθ.** ἢ **ἐστυλωμένη** (V. pedata)· ἡ μακρόκορμος, εὐθυτενὴς μετὰ τεσσάρων βραχιόνων, ἢ στηριζομένη ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἰσχυροῦ στύλου.—**Ὁρθ.** ἢ **κεφαλωτῆ** (V. capitata)· ἡ βραχύκορμος, βραχύτομος, ἄνευ βραχιόνων, ὀρθοτενὴς καὶ ἀστύλωτος.—γ) **Ἀναδενδροειδής** (V. compluviata)· ἡ βραχύκορμος καὶ ἀπλουμένη ἐπὶ δύο ὑψηλῶν χαράκων.—**Ἀν.** ἢ **στεροειδής** ἢ **θολοειδής** (V. camerata)· ἡ κεχαρακωμένη ἐν σχήματι καμάρης ἢ θόλου.—**Ἀν.** ἢ **σπαλιανοειδής** (V. pergulana)· ἡ ἀπλουμένη ἐπὶ χαμηλῶν χαράκων ἐσπερωμένων εἰς τοὺς τοίχους, τὰ πρόθυρα καὶ τὰ περιτοιχίσματα οἰκιῶν καὶ ἐπαύλων.—**Ἀν.** ἢ **κρεβατοειδής** ἢ **λικνοειδής** (V. pergulana)· ἡ μακρόκορμος "Α. ἢ ἡ κόμη στηρίζεται καὶ ἀπλοῦται ἐπὶ ὑψηλοῦ ἰκρίματος ἢ κν. κληματέρῃ, κληματαριᾷ, κρεβατινῇ, περγουλιᾷ.—**Ἀναδενδρῶς** (κατ' ἐξοχήν) ἢ **Ἀναδενδρουμένη** "Α. ἢ **Δενδροίτις** "Α. (V. arbustiva)· ἡ ἀναρριχωμένη καὶ ἀπλουμένη ἐπὶ μεγάλων δένδρων οἷα εἶναι ἡ Αἰγίριος, ὁ Γαῦρος, ἡ Δρῦς, ἡ Ἐλαία, ἡ Ἰτέα, ἡ Κρανέα, ἡ Μελία, ἡ Πτελέα, ἡ Σφένδαμνος, ἡ Συκῆ καὶ ἡ Φιλύρα.]

ε'.—Νόσοι τῆς Ἀμπέλου.

Ἀγονία: Ἀμβλωσι, Κρείττωσις, Ροξς (ἴδε Φυσιολογία τῆς Ἀ. 2· 5α· 2β· 5α· 5β).—Ἀνθραξ (Carbo) πιθάνως ἢ κν. λόβα, βλογιά.—Ἀπόκαυσις, Καῦσις: ἢ ἐκ πάχνης ἢ ἐκ παγετοῦ βλάβη.—Ἐρυσίβη (Rubigo) διάφορα εἶδη σαπρότητος (διάφοροι κρυπτογαμικαὶ νόσοι).—Κράμβος: ἢ ρίκνωσις καὶ ξήρανσις τῆς σταφυλῆς πρὸ τῆς ὠριμάνσεως: ἴσως ὁ κν. σείρικας.—Σφακελισμός, Σφάκελος: ἢ σήψις τῶν ριζῶν κν. σαποκώλιασμα ἢ λύκος.—Σήψις τῶν σταφυλῶν: τὸ κν. λύσιμο.

στ'.—Ζῶα καὶ ζῴδια ἐπιβλαβῆ.

Ἡ Ἀκρίς (Locusta).—Ἡ Ἀλώπηξ (Vulpes).—Ἡ Αἰξ (Capra).—Ὁ Ἰξ: ἴσως ὁ φθεῖρ.—Ὁ Ψι: ἴσως ὁ Ψε.—Ἡ Κάμπη (Erica).—Ἡ Κέρκος: ἄγνωστον ζῴδιον (Ἦουχ).—Ὁ Κοχλίας, Κόχλος (Cochlea): τὸ σαλιγάρι.—Ἡ Μέλισσα (Apis).—Ὁ Μῦς (Mus).—Ἡ Σελευκίς: τὸ διαβολοπούλι.—Ὁ Σκώληξ: τὸ τυλιγάδι.—Ἡ Σφήγξ (Vespa).—Ὁ Τέττιξ (Cicada).—Ὁ Φθεῖρ: ἴσως ἢ κν. φεῖρα, φτεῖρα, σκάμπη, σπριβίδι.

[Πηγαί: Ἀθήναιος—Ἀλιανός—Ἀνθολογία Παλατινὴ—Ἀπολλώνιος Ρόδιος—Ἀριστοτέλης—Ἀριστοφάνης—Ἀρριανός—Γεωπονικά—Διόδωρος ὁ Σικελιώτης—Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς—Δίων ὁ Κασσιος—Ἐβδομήκοντα (Παλ. Διαθ.)—Ἐτυμολογικόν Μέγα—Εὐστάθιος—Ζωναράς—Ζώσιμος—Ἡρόδοτος—Ἡσίοδος—Ἡσύχιος—Θεόκριτος—Θεόφραστος—Λουκιανός—Νίκανδρος—Ξενοφῶν—Ὀμηρος—Πλάτων—Πλούταρχος—Πολύβιος—Πολυδέυκης—Σαπφώ—Σοφοκλῆς—Σουεῖδας—Στράβων—Τζέτζης—Φίλων ὁ Βυζάντιος—Φώτιος. Cato—Columella—Palladius—Plinius—Varro—Virgilius]

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΞΕΝΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Προφύλαξις τῶν σωληνώσεων κυκλοφορίας θαλασσοῦ ὕδατος ἀπὸ τὰς ἀποθέσει; ζῶντων ὀργανισμῶν. *H. Turney, O. Reynolds and Redfield*, Ind. Eng. Chem. 40, 3, 450 (1948).

Αἱ σωληνώσεις εἰς ἃς κυκλοφορεῖ θαλάσσιον ὕδωρ ὑπόκεινται εἰς ἐμφράξεις, λόγω ἐπικαθήσεως ἐντὸς αὐτῶν θαλασσίων μικροοργανισμῶν ὑπὸ ποικίλας γλοιώδεις μορφὰς καὶ ὀστρέων διαφόρων.

Ἡ συνεχῆς διαβίβασις εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ὑποχλωριώδους νατρίου εἰς δόσιν 0,25 μ. βάρους χλωρίου πρὸς ἑκατομμύριον, προφυλάσσει πλήρως τὰς σωληνώσεις ἀπὸ τὰς ἀποθέσει; οἰασθήποτε μορφῆς.

Δι' ὕδατα πολὺ μολυσμένα, π. χ. λιμένων, ἡ δόσις πρέπει νὰ ἀυξηθῇ εἰς 2—3 μ.β. χλωρίου πρὸς ἑκατομμύριον.

Ἐδοκιμάσθη καὶ ἡ ἔνωσις πενταχλωροφαινολικῶν νάτριον καὶ εὐρέθη ὅτι ἡ συνεχῆς χλωρίωσις εἰς ἀναλογία 1 μ.β. πρὸς ἑκατομμύριον προφυλάσσει ἀπὸ τὴν ἀπόθεσιν, καὶ σταματᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν ἀποθέσεων.

Προκειμένου περὶ κυκλοφορίας μεγάλων ποσῶν ὕδατος, τότε οἰκονομικῶς δὲν συμφέρει ἡ χλωρίωσις ἀλλὰ ὁ περιοδικὸς μηχανικὸς καθαρισμὸς τῶν σωληνώσεων.

Διὰ νὰ ἐλαττωθῇ τὸ κόστος τῆς συνεχοῦς χλωρίωσεως, ἐδοκιμάσθη ἡ περιοδικὴ χλωρίωσις, αὕτη ὅμως προφυλάσσει μὲν ἀπὸ τὴν ἀπόθεσιν τῶν γλοιωδῶν μικροοργανισμῶν ἀλλὰ δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐπικαθήσιν τῶν μεγαλυτέρων, ὡς εἶναι τὰ ὄστρεα.

A. Θ. ΛΟΓΘΕΤΗΣ

Χημικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἔριου. Ἀντικατάστασις τῶν δισουλφιδικῶν ἐμάδων διὰ σταθερωτέρων ἐνώσεων. ὑπὸ *A. E. Brown* καὶ *M. Harrio*. Ind. Engng. Chem. 40, 316 (1948).

Μέχρι τοῦδε παρεσκευάζετο σταθερὸν πρὸς ἀλάλια ἔριον, διὰ μιᾶς δαπανηρᾶς μεθόδου ἣτις ἔγκειτο εἰς τὴν ἀναγωγὴν τῶν δισουλφιδικῶν δεσμῶν ὑπὸ τοῦ θειογλυκολικοῦ ὀξέος καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν σχηματισμὸν διαγωνίων ἐνώσεων τῶν κατὰ τὴν ἀναγωγὴν

σχηματιζομένων σουλφυδρικῶν ἐνώσεων μετὰ ἀλκυλαλογονιδίων. Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἀνοργάνων ἀναγωγικῶν μέσων εἰς ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας τὸ ἔριον ὑφίστατο ἰσχυρὰν προσβολήν. Οἱ συγγραφεῖς προτείνουν μιὰν μέθοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀναγωγή καὶ ἡ ἀλκυλίωσις γίνονται ταυτοχρόνως. Ὡς ἀναγωγικὸν μέσον χρησιμοποιεῖται τὸ $\text{NaHSO}_3 \cdot \text{CH}_2 \cdot \text{O} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ εἰς διάλυμα 1% καὶ ὡς μέλη γεφυρώσεως ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀλκυλοδιβρωμίδια καὶ -χλωρίδια (εἰς Pn 8-9) ἐπίσης γλυοξάλη καὶ φορμαλδεϋδη (εἰς Pn 4-9). Τὸ ἔριον ἐπὶ 30 λεπτὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν διαλυμάτων τῶν ἀντιδραστηρίων αὐτῶν καὶ εἰς θερμοκρασίαν 80 βαθμῶν, λαμβανόμενης προνοίας ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ περίσσεια ἀναγωγικοῦ μέσου. Ἡ περίσσεια τῶν ἄλλων συστατικῶν εἶναι ἄνευ σημασίας. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων δεδομένων συνάγεται ὅτι τὸ οὔτω ἐπεξεργασθὲν ἔριον ἔχει καλὰς φυσικὰς ιδιότητες (ἀντοχὴ κλπ.), ἐνῶ συγχρόνως παρουσιάζει ἠύξημένην σταθερότητα ἐναντι χημικῶν προσβολῶν.

MIX. ΘΘ. ΔΕΦΝΕΡ

Ἀμμωνιακὰ ἄλατα σουλφοναμιδίων καὶ σουλφονικῶν ὀξέων. Ὑπὸ *S. K. Munshi, B. D. Tilak* καὶ *K. Ventkataramen*. Nature. 161, 55 (1948)

Παρεσκευάσθησαν τὰ ἄλατα τοῦ 2-ναφθαλινοσουλφοξέος μετὰ μιᾶς σειρᾶς ἐκ τῶν κοινωτέρων σουλφοναμιδικῶν παρασκευασμάτων ὅπως τοῦ σουλφαναμιδίου, σουλφαθειάζολου, σουλφαπυριδίνης, σουλφαδιαζίνης κτλ. Ἐμελετήθη ἡ βακτηριοστατικὴ δράσις τῶν ἀλάτων αὐτῶν ἐναντι ἐνὸς σταφυλοκόκκου καὶ κολιβακίλλου καὶ ἀπεδείχθη ὅτι αὕτη ἦτο πολὺ ἰσχυροτέρα τῶν ἀρχικῶν σουλφοναμιδικῶν παρασκευασμάτων. Ἐπειδὴ τὰ ἄλατα αὐτὰ παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν διαλυτότητα μὲ τὰ ἀρχικὰ παρασκευάσματα ὑποτίθεται ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς δραστικότητος ὀφείλεται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐνὸς ἰόντος τοῦ τύπου $[\text{NH}_3 \cdot \text{C}_6\text{H}_4 \cdot \text{SO}_2 \cdot \text{NR}]^-$. Ἐπὶ πλέον τὰ ἄλατα αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπωλέσουν τὴν δραστικότητά των λόγω ἀκετυλίωσεως τῆς π-ἀμινοομάδος ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ. Παρεσκευάσθησαν ἐπίσης καὶ ἄλλα ἄλατα τοῦ σουλφοναμιδίου μετὰ διαφόρων σουλφοξέων.

MIX. ΘΘ. ΔΕΦΝΕΡ

Η ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

[ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ]

Υπό ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΙΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, Χημικού

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 7—9 τεύχους τοῦ 1949)

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΟΙΝΟΠΟΙΪΑ

[ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΙΝΩΝ ΟΙΝΩΝ]

Α'.—ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΔΟΧΕΙΑ

α'—Διαμερίσματα, Τμήματα καὶ Παραρτήματα:

Ληνεών (Calcatorium, Torcularium). Οικοδόμημα ισόγειον, εὐρύχωρον, φωτεινόν, λίαν εὐάερον, ἔνθα ἐγένετο ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ διαλογή τοῦ τρυγυτοῦ καὶ ἡ ἐκθλίψις τῶν σταφυλῶν διό καὶ περιελάμβανε τὰς **σκάφας** καὶ **τραπέζας** τῆς διαλογῆς, τὸν **ληνὸν** (ξύλινον ἢ κτιστόν), τὸ **ὑπολήνιον** (ξύλινον ἢ κτιστόν), τὸ **πιεστήριον**, **πίθους** μεγάλους πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν στεμφύλων (τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἐκθλίψεως) καὶ τρεῖς **ἀγκάντας** ἢ **χαμεύνας** (ἐργατικὰς κλίνας) πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἐργατῶν οἵτινες ἐκ περιτροπῆς κατὰ τὴν νύκτα ἐπέβλεπον τὴν καθόλου λειτουργίαν τοῦ πιεστηρίου. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἦτο ἢ πλινθόστρωτον ἢ πλακόστρωτον. (*Ἴδε σχόλιον).—**Οἰνεών, Οἰνοθήκη, Οἰνῶν, Πιθεών, Πιθῶν** (Cella Vinaria). Οικοδόμημα ὑπόγειον εἰς ὃ ἦσαν ἐγκατεστημένοι οἱ πίθοι ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ ζύμωσις τοῦ γλεύκους καὶ ἐν γένει ἡ κατεργασία τοῦ οἴνου. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἦτο ἢ πλακόστρωτον καὶ ὀλίγον τι ἐπικλινές καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἦσαν τεταγμένοι κατὰ συστοιχίας πίθοι μετρίου μεγέθους στηριζόμενοι ἐπὶ κτιστῶν ἢ ξυλίνων ὑποβάθρων ἢ ἦτο κεκαλυμμένον διὰ παχέος στρώματος ξηρᾶς ἄμμου ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦσαν κεχωσμένοι μεγάλοι πίθοι (πιθάκναι). Τοῦτο ἦτο τὸ κυρίως οἰνοποιεῖον ἐν ταῦτῳ δὲ καὶ οἰνοθήκη (εἰς τὰ μικρὰ μόνον οἰνοποιεῖα) (*Ἴδε σχόλιον).—**Κελλάριον, Κελλίον, Λάκκος, Οἰνεών, Οἰνοθήκη, Οἰνῶν** (Cella, Cellarium, Lacus). Διαμέρισμα συνεχόμενον μετὰ τοῦ Πιθεώνος ἀλλὰ διακεχωρισμένον αὐτοῦ διὰ διατειχίου μετὰ θύρας, ἔνθα ἐτίθεντο πρὸς διατήρησιν ἢ καὶ πρὸς φυσικὴν παλαιώσιν μόνον ἐζυμώμενοι καὶ κατεσταμιμένοι οἴνοι. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἦτο ἢ πλακόστρωτον ἢ ἐπικεκαλυμμένον διὰ παχέος στρώματος ξηρᾶς ἄμμου. (Τὸ διαμέρισμα τοῦτο δὲν ὑπῆρχε εἰς τὰ μικρὰ οἰνοποιεῖα).—**Ἀποθήκη** (Apotheca, Fumarium). Διαμέρισμα ἀνώγειον κείμενον συνήθως ἄνωθεν τοῦ μαγειρείου καὶ τοῦ λουτρῶνος ἢ βαλανείου, εἰς ὃ ἐτίθεντο πρὸς **κάπνισιν** (θέρμανσιν) καὶ τεχνητὴν παλαιώσιν οἴνοι μόνον κατεσταμιμένοι. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἦτο ὑποδηρημένον εἰς δύο μεγάλους θαλάμους διὰ διατειχίου μετὰ θύρας. Εἰς τὸν πρῶτον ἐγένετο ἡ κάπνισις καὶ ὁ ἐν περισσειᾷ διερχόμενος καπνὸς ἀπήγετο ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν συναναθρωσκόντων ἀερίων καὶ ἐξήρχετο διὰ τοῦ **ὄπαιου** (ἀνοίγματος ἐν τῇ στέγῃ) ἢ διὰ τῆς **κάπνης** (καπνοδόχου) ἣτις ἔφερεν εἰς τὸ ἄκρον καὶ **τηλίαν** (σκέπασμα). Εἰς τὸν δεύτερον θάλαμον, τὸν καὶ μεγαλύτερον, ἀπετίθεντο οἱ κεκαπνισμένοι ἤδη στάμνοι πρὸς φύλαξιν. (Ἡ Ἀποθήκη ὑπῆρχε μόνον εἰς τὰ μεγάλα οἰνοποιεῖα).—**Ἐψητήριον, Μαγειρεῖον** (Cella defrutaria, Coquina). Διαμέρισμα ισόγειον κείμενον παραπλευρῶς τοῦ ληνεῶνος εἰς ὃ ἐγένετο ἡ συμπύκνωσις τοῦ γλεύκους δι' ἐψήσεως καθὼς καὶ ἡ προκατεργασία καὶ παρασκευὴ τῶν διαφόρων ἀρτυμάτων τοῦ οἴνου—**Κεραμῶν** (Vasorum congeries) Οικοδόμημα ισόγειον ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο ὅλα τὰ πήλινα σκευῆ. Τοῦτο οὐχὶ σπανίως ἦτο καὶ **κεραμεῖον** (ἐργαστήριον κεραμῶν, figuli officina) καὶ δι' ὅπου ὑπῆρχε ἡ κατ'ἀλλήλους **κεραμῆτις γῆ** ἢ **ἀργίλλα** (κ. πηλός). (Τὸ οικοδόμημα τοῦτο ἦτο ἐξυλουργεῖον ὅπου ἀντὶ πηλίνων δοχείων ἐχρησιμοποιοῦντο ξύλινα τοιαῦτα ὁ. ὁ. βαρέλια)—**Σκευοθήκη, Σκευοφυλάκιον** (Vasorum repositorium). Διαμέρισμα ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο ὅλα τὰ ἄλλα σκευῆ τῆς οἰνοποιίας ἐκτὸς τῶν πηλίνων ἀγγείων ἢ τῶν βαρελίων.—**Ὀπωροθήκη, Κρύπτῃ, Ὠρεῖον, Ὠριον, Ὠρρεον** (Pomarium). Πρόσγειος αἴθουσα ἔχουσα παράθυρον πρὸς τὴν αὐλὴν ἢ ἀποθήκη ὠκοδομημένη ἐπὶ ξυλίνων ποδῶν ἢ ταπεινῶν στύλων, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑγρασίας, ἔνθα ἐφυλάσσοντο διάφοροι καρποὶ (σταφίδες κ.τ.λ.)—**Ζυγοστάσιον**. Διαμέρισμα ισόγειον εἰς ὃ ἐγένοντο αἱ ζυγίσεις—**Πλυντήριον**. Οικοδόμημα κείμενον ἔξω καὶ μακρὰν τοῦ κυρίως οἰνοποιεῖου, ἔνθα ἐγένετο ἡ πλύσις τῶν διαφόρων σκευῶν. Τοῦτο ἦτο ἐν ταῦτῳ καὶ **γναφεῖον** ἢ **κναφεῖον** (Officina fullonica) πρὸς πλύσιν καὶ λεύκανσιν τῶν χρησιμοποιουμένων ὑφασμάτων, σάκκων κ.τ.λ.—**Ἴπποστασία, Ἴπποστάσιον, Ἴπποστάσις, Χόρτος** (Equile). Ὁ σταδὸς τῶν χρησιμοποιουμένων ζῶων (ἡμίωνων, ἵπων, ὄνων). Οὗτος ἔκειτο εἰς μεγάλῃν ἀπὸ τοῦ κυρίως οἰνοποιεῖου ἀπόστασιν, εἶχε **κλισίον** (ὑπόστεγον) καὶ παρ' αὐτῷ ἔκειτο ὁ **στέργανος** ἢ **κοπρῶν** (Sterquilinum) εἰς ὃν συνεκεντροῦτο καὶ ἐξηραίνετο ἢ πρὸς λίπανσιν τῆς ἀμπέλου χρήσιμος κόπρος.

β'—**Υδωρ καὶ Ὑδρευσις**: Ὅπου δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ **πηγαῖον** ἐγένετο χρήσις τοῦ **βροχίνου** ἢ **ὄμβριου** ἢ **ὕετιου** ὕδατος ὅπερ συνελέγετο καταλλήλως καὶ ἐφυλάττετο ἐντὸς μεγάλων κτιστῶν δοχείων ἅτινα ὀνομάζοντο **ἀποδοχεῖα, δεξαμεναί, ἐκδοχεῖα, ἔλυτρα, κατάκλυστρα, κιστέρναι, ὄμβροδέκτια, ὄμβροδόχοι, συστάδες, ὕδρεια, ὕδροδόχαι, ὕδροθήκαι, ὕδροδοχεῖα, ὑποδοχεῖα, ὑποδοχαί, φρεατῖαι** (Cisternae, Piscinae). Ἐν ἐλλείψει δὲ ὄμβριου ὕδατος ἐγένετο χρήσις τοῦ **φρεατίου**.

γ'—**Φωτισμὸς κατὰ τὴν νύκτα**: Πρὸς φωτισμόν, κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐχρησμοποιοῦντο ἡ **Δάς**, ἡ **Λαμπάς** (Taeda, Fax—Ἔυλον ρητινώδες ἢ κατασκευάσμα ἐκ ξύλου πεύκης, φρυγάνων, στυπείου καὶ καννάβεως ἐμβεβαμμένον εἰς κηρὸν ἢ πίσσαν), ἡ **Λοφνία** ἢ **Λοφνίς** (κατασπύασμα ἐκ φλοιοῦ τῆς ἀμπέλου) καὶ ἡ **Ἀκίρις** ἢ **Λύχνος** ἢ **Στίλβη** (Lucerna, Lychnus—Συσκευή καύσεως

έλαιου διά θριαλλίδος ή θριαλλίδων στηριζομένη επί ύποστάτου καλουμένου **λυχνείου, λυχνούχου, λυχνωστάτου**). Κατά τούς μεταγενεστέρους χρόνους και ίδιας τούς ρωμαϊκούς και βυζαντινούς έχρησιμοποιοῦντο άποκλειστικώς τὸ **Ἐποπτρον** ή **Φανάριον** ή **Φανός** (Laterna—Συσκευή καύσεως έλαιου διά θριαλλίδων ύαλόφρακτος) και τὸ **Δέλετρον**, τὸ κ. σημ. κλεφτοφάναρο.

[**Ληγεών**: Ὁ Φλωρεντίνος (Γεωπ. 6.1.1-4) λέγει «Δεῖ τοίνυν τήν ληνόν πρός τὸ πλῆθος τῶν συγχομίζεσθαι μελλόντων καρπῶν οἰκοδομεῖν, ὥστε ὑπάρχειν τοῖς ἐργαζομένοις ἰκανήν ἀναστροφήν· ἔχειν δέ και πρός τήν ἀπόθεσιν τῶν σταφυλῶν ἰκανήν εὐρυχωρίαν, ὥστε και τῆς ὥρας κατεπειγούσης συντομώτερον κομίζεσιν τὸν καρπὸν, και τούς ἐργαζομένους μὴ περιπνίγεσθαι ἀπὸ τῆς τοῦ γλεύκους ἀναφορᾶς. Δεῖ δὲ τὸν ληνεῶνα ὄλων καταλεῖσθαι πάντοθεν λειοτάτοις κονιάμασιν, και οὐχ' ἦττον τὰς ἀναφορὰς... Ἔστω δὲ ἡ ληνός θερμή, και ἔχέτω φῶς πλεῖστον πάντοθεν, τὸ δὲ ὑπολήγειν ἔστω πλατύστομον.»]

[**Πιθεών, Οἰνοθήκη**:— Ὁ Φλωρεντίνος (Γεωπ. 6.2.1-10) λέγει «Ὁ οἶκος ὁ ὑποδεχόμενος τούς πίθους, ἐν δὲ μὲν τοῖς εὐθινοῖς πρός ἀνατολήν και ἄρκτον θυρίδα ἔχέτω, ἐν δὲ τοῖς ψυχροτέροις πρός μεσημβρίαν· πόρρω δὲ ἔστω τῆς ληνοῦ, και ἀπαλλάχθω πάσης δυσωδίας... Οὐ συγκατακλειστέον δὲ ταῖς οἰνοθήκας τῶν δυσωδῶν οὐδέν, οἷον βυρσικὴν δυσωδίαν, τυρούς, σκόροδα, ἔλαιον, σῦκα, σκεύη ἀχρεῖα... Κεχωρῖσθαι δὲ δεῖ τήν οἰνοθήκην και ἀπὸ λάκκου, και ἱπποστασίου, και ἄφεδρῶνος, και ἀχυρῶνος, και ἄρτοκοπίου, και βαλανείου... Ἐἴ ποτε δὲ εὐρεθῆιη κύκλω δένδρα, ταῦτα ἐκκοπτέσθω... Ὁ δὲ Ἀνατόλιος (Γεωπ. 6.3.1-11) προσθέτει «Ἔστωσαν δὲ οἱ πίθοι μὴ μεγάλοι... Τὰ δὲ μικρὰ ἀγγεῖα πολὺ και πρός φυλακὴν και καλλιοινίαν συμβάλλεται.»]

[**Πηγαί**: Γαλην. π. Ἀντιδ. 1.3—Γεωπ. 6.1.6.2.6.3—Ἡσίοδ. Ἔργ. κ. Ἡμ. 368—Ἡσύχιος—Μοτρίς—Ὁμηρ. Ἰλ. Ω 527· Ὀδ Β 340—Πολυδ. 6.14.6.15—Cato 3.13.39—Col 1.6.11.2.12.50—Horat. Carm. 3.8.11.3.21.27· Sat 2.5.7—Pall 1.18.1.20.10.11—Plin. 14.27.35.46—Var. 1.13.1.22—Vitr. 1.4.6.5.6.6 (Ἴδε εἰκόνας εἰς Ραγκαβῆ (Δεξ. Ἀρχ. σ. 585-812-822-992) εἰς Daremberg et Saglio (Δεξ. Ἀρχ. ἐν λ. Cupa σικ. 2139-2140-2141 και ἐν λ. Dolum σικ. 2491-2492-2493) και εἰς Schliemann (Ilion, trad. Egger. σ. 33.35 σικ. 8 και σ. 489-494 σικ. 1467)].

Β'—ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΟΙΝΩΝ

α'. Ἔργασια ἐκτελούμενα πρὸ τοῦ Τρυγητοῦ.

1) Ἡ ἐξ ἡμωρίων σταφυλῶν παρασκευὴ ἐλαφροῦ τίνος και αὐστηροῦ οἴνου πρός χρῆσιν τῶν ἐργαζομένων κατά τήν διάρκειαν τοῦ τρυγητοῦ. Ὁ οἶνος οὗτος ὠνομάζεται **Ομφακίαις** (Vinum praeliganeum ή operarium). — 2) Ἡ ἐπιδιόρθωσις ὄλων τῶν παλαιῶν και ἐφθαρμένων τρυγητικῶν ἀγγείων (κοφίνων, καλάθων κ.τ.λ.), ή κατασκευὴ νέων και ή πίσσῶσις ὄλων.— 3) Ἡ ἀκόνησις ὄλων τῶν τρυγητικῶν ὀργάνων (δρεπάνων, ψαλιδίων κ.τ.λ.) και ή ἐπιδιόρθωσις τῶν ἐφθαρμένων και κλιμακίων τῶν χρησίμων διά τὸν τρυγητὸν τῶν ἀναδενδράδων.— 4) Ἡ διά διακρούσεως δοκιμασία ὄλων τῶν παλαιῶν και νέων πηλίνων ἀγγείων (πίθων, ἀμφορέων κ.τ.λ.), ή ἐπιδιόρθωσις τῶν παλαιῶν, και ή κατασκευὴ νέων ἀγγείων (πηλίνων ή ξυλίνων). — 5) Ἡ κοπή μεγάλης ποσότητος **ξύλων καγκάνων** (μικρῶν και ξηρῶν) χρησίμων πρός ἔψησιν τοῦ γλεύκους.— 6) Ὁ καθαρισμὸς και ή πλύσις διά θαλασσοῦ ὕδατος ή ἄλλης και εἴτα ή ξήρασις δι' ἡλίανθους ὄλων τῶν οἰνηρῶν δοχείων (πηλίνων ή ξυλίνων) και τῶν πομάτων αὐτῶν.— 7) Ὁ καθαρισμὸς τοῦ πιεστηρίου και ὄλων τῶν ὀργάνων.— 8) Ἡ πίσσῶσις (ἐπάλειψις διά πίσεως) τῶν οἰνηρῶν πηλίνων ἀγγείων (μεγάλων και μικρῶν), τῶν ξυλίνων μεγάλων βαρελῶν, τοῦ ληνοῦ και τοῦ ὑποληνίου. Πρός τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο ή πίσσα τῆς Ἰδης ή τῆς Πιερίας ή τῆς Ρόδου ή ἡ Βρυτία. Ἐπιπροτιμᾶτο δὲ ή ἐφθῆ τῆς ὠμῆς και ή ξηρὰ τῆς ὕγρας. Καί ή μὲν ξηρὰ ἐκαθαρίζετο πρότερον διά διηθημένον διαλύματος σποδοῦ κληματίνης (δ. δ. δι' ἀνθρακικοῦ Καλλίου). Ἡ δὲ ὕγρα πίσσα συνεπυκνοῦτο δι' ἔψησιν εἰς τὸ τρίτον μετά τήν προσθήκην σποδίας κληματίνης ή στακτῆς κονίας, οἴνου και κηροῦ. Κατά τήν πίσσῶσιν ή προπαρασκευασμένη πίσσα ἀνεμιγνύετο μετά κηροῦ, ἀλός ἀμμωνιακοῦ και μάννηςλιβανωτοῦ και ἐτήκετο, εἴτα δὲ ἀνεμιγνύετο μετά διαφόρων ἀρωματικῶν οὐσιῶν οἷαι εἶναι: ή Ἄλοη ή ἡπατίτης, ή Ἰρις ή ἰλλυρικῆ, ὁ Κάλαιμος ὁ ἀρωματικός, ὁ Κόστος, ὁ Κρόκος, τὸ Μαλάβαθρον, τὸ Μάραθρον, ὁ Μελίλωτος, ή Νάρδος ή Ἰνδική, ὁ Σχοινανθος, ή Τήλις και ή Ὑσσωπος.— 9) Ὁ καθαρισμὸς τοῦ οἰνοποιείου και ή κάπνισις αὐτοῦ δι' εὐωδῶν θυμιαμάτων.

[Κατὰ Βάρωνα και Κυντιλίου (Γεωπ. 3.11.3) «Τῷ αὐτῷ μηνί (Αὐγούστῳ) τοὺς πίθους ξηραίνειν χρῆ ἐν ἡλίῳ και πρὸ κ' ἡμερῶν τοῦ μέλλειν τὸν οἶνον δέξασθαι, πισσοῦν», Κατὰ τὸν Δίδυμον (Γεωπ. 6.10.1) «Τὰς ληνοὺς πρὸ κ' ἡμερῶν ἀνοικτέον, ἵνα διαπνεύσωσι, και ἰθαλαττίῳ ὕδατι καταβράντέον και θυμιατέον.»]

[**Πηγαί**: Γεωπ. 3.11.3.12.6.3—6.10—Cato 23.39—Col 11.2· 12.18—Pall. 1.6.9.1.10.11—Pl. 14.25· 14.27.16.21.23.24—Var. I, 22].

β'. Ἔργασια γενικαὶ τῆς οἰνοποιίας και παρασκευῆ τῶν κοινῶν οἴνων (Λευκῶν, κίρρων, ἐρυθρῶν και μελάνων).

1.—**Τρυγητὸς** (Vindemia). Ἐγίνετο συνήθως εἰς μὲν τὰ παραθαλάσσια και θερμὰ μέρη περι τὰ τέλη Αὐγούστου (Γεωπ. 3.11.1· Col. 11.2· Pl. 18.74), ἐν Ἑλλάδι κατ' Ἀρκτοῦρον (μέσα Σεπτεμβρίου. Πλάτων Νόμ. 844E), εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Νοεμβρίου (Col. 11.2). Κατ' ἀρχὴν ἐγίνετο μόνον ὅταν ή σταφυλὴ ἦτο τελείως ὄριμος (ἴδε σχόλια). Πρός τρύγησιν ἐχρησιμοποιοῦντο καλῶς ἠκονισμένα δρέπανα (Col. 12.18), κλιμακες και κλιμάκια (διά τὰς ἀναδενδράδας, Col. 5.6), καλάθοι πεπισσωμένοι (Col. 12.38) κ.τ.λ. Ὅλη δὲ ή ἐργασία ἐξετελεῖτο μετά μεγίστης προσοχῆς και ἐπιμελείας ὑπ' ἀνδρῶν, γυναικῶν και παιδίων (Ἀνακρέων 50.3). Ἡ μεταφορὰ τῶν σταφυλῶν ἐκ τοῦ ἀμπελῶνος εἰς τὸ οἰνοποιεῖον ἐγίνετο δι' ὄνων ή δι' ἡμιόνων.

ο
ις
),
ς)
ῆς
δ-
α).
οὔ
τι
ροι
ου
ον
λ-
ου
σιν
ο ή
δέν
νον
ἐρ-
μέ-
ι ὁ
ἡρ-
ρον
ἐνοι
γει-
ἐγί-
ρων
ἔλα
ina)
ἦτο
ήκη,
οἶνο-
Ἔρ-
μένη
καρ-
ριον.
ὄρων
ικαν-
αίσις,
το εἰς
το ὁ
ἀμπε-

νου ή
χειῶν
ἐκτια,
αίτια
χρησι-
φρυ-
πέυα-
τούσεως

[^ο Διοφάνης (Γεωπ. 5.45.1-5) λέγει «Οὐκ ἔστι βράδιον διαγνῶναι, πότε χρῆ τρυγᾶν τὰς σταφυλάς... Ἔστιν οὖν δοκιμασία τοῦ καιροῦ τῆς τρύγης, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς γεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτῆς· ὁμῶς δὲ καὶ σημειώσεις τινὰς παραδώσωμεν... Ἐὰν οὖν τὸ γίγαρτον μὴ κέτι χλωρὸν διαφανῆ, ἀλλὰ μέλαν, σημαίνει αὐτὴν ὄριμον εἶναι. Οἱ δὲ θλιβούσι τὰς βράγας, καὶ εἰ μὲν ἐκπηδήσει τὸ γίγαρτον γυμνόν, μὴ περιέχον τίποτε τῶν σαρκῶν, ὄριμους εἶναι πρὸς τρυγητὸν δοκιμάζουσι τὰς σταφυλάς· εἰ δὲ ἐκπηδήσῃ τὸ γίγαρτον μετὰ μέρους τῶν σαρκῶν, οὐ φασὶν αὐτὰς ὄριμους εἶναι. Τινὲς δὲ ἐκ τοῦ ἄρχεσθαι σταφιδοῦσθαι, τὴν πεπανθεῖσαν τεκμαίρονται σταφυλήν. Ἐτεροὶ δὲ δοκιμάζουσιν ὄριμους εἶναι τὰς σταφυλάς οὕτως· ὄθεν πύκνότητος ἔστιν ὁ βότρυς, ἐκτεθὲν ἔξελόντες μίαν ράγαν μετὰ μίαν, ἢ δευτέραν ἢ μέραν θεωροῦσι τὸν βότρυον. Ἐὰν οὖν μείνῃ ἐπὶ στήματος ὁ τῆς ραγῆς τόπος, ὡς τῶν παρακειμένων ραγῶν μὴ δειμῖαν αὐξήσιν λαβουσῶν, ἐπιταχύνουσι τὸν τρυγητὸν· εἰ δὲ τὸν τῆς ραγῆς τόπον ἐλάττωσιν γινόμενον θεάσαντες, ὡς τῶν κύκλω ραγῶν αὐξήσων, ἐπέχουσι τὸν τρυγητὸν ἕως ἀνῆαυξήσιν προβαίνῃ». Καὶ ὁ Δημόκριτος (Γεωπ. 5.43.4) λέγει· «Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν τρυγητὸν ὁμβρός γινόμενος οὐχ' ὕδαρῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκτροπίαν τὸν οἶνον ποιεῖ». Κατὰ Βάρωνα καὶ Κυντίλους (Γεωπ. 3.13.1) «Τρυγᾶν (κατ' Ὀκτώβριον) καλὸν· ὁ μὲν γὰρ πρῶτος τρυγηθεὶς, πλεονα οἶνον ποιεῖ, κρείττονα δὲ δευτέρος, μᾶλλον δὲ ἢ τὸν τρίτος»—Καὶ οἱ ἄλλοι λατινοὶ συγγραφεῖς ἀποφθέγγονται· Cato (23) «τρυγᾶτε μόνον ὄριμους σταφυλάς καὶ ὁταν ὁ καιρὸς εἶναι ξηρὸς». Plinius (18.74) «Μὴ τρυγᾶτε σταφυλάς θερμὰς ἢ κεκαλυμμένας ὑπὸ δρόσου»· Virgilius (G, II, 410) «τρυγὰ τελευταίως»].

2.—**Διαλογὴ τῶν σταφυλῶν (Delectus)**: Αἱ ἐν τῷ ληνῶνι μεταφερθεῖσαι σταφυλαὶ ἐτίθεντο ἐντὸς μεγάλης σκάφης καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἢ ἐπὶ τραπεζῶν διεχωρίζοντο ἐπιμελῶς εἰς ἀβλαβεῖς καὶ βεβλαμμένας. Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀβλαβῶν σταφυλῶν ἀπεκόπτοντο διὰ ψαλιδίου αἱ τυχόν ὑπάρχουσαι ζηραι ἢ σαπρᾶ ράγες. «Οἱ δὲ αἱ βεβλαμμένα σταφυλαὶ (unae miscellae) ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν παρασκευὴν ἐνὸς πολὺ κακῆς ποιότητος οἴνου διὰ τοὺς ἐργάτας.

[^ο Λεόντιος (Γεωπ. 5.47.1) λέγει «χρῆ πάσας τὰς ὀμφακίζούσας σταφυλάς, ἢ ἄλλως πῶς διαφθαρείσας, ἀποχωρίζειν τοῦ λοιποῦ καρποῦ». Καὶ ὁ Ἀπουλήιος (Γεωπ. 6.11.1) συμβουλεύει «Οἱ ἐφεστῶτες τοὺς μείζουσι κοφίνοις, τοὺς καλοῦλου μῆνοις κανθηλίοις, ἐκλεγέτωσαν τὰ φύλλα, καὶ εἰ τις ὀμφακὸς κομίζοιτο, ἢ ξηρὸς βότρυς εὐρεθεῖη».]

[**Πηγαί**: (Τρυγητὸς καὶ Διαλογὴ): Γεωπ. 3.11·3.13·5.15·5.43·5.45·5.46·5.47·6.11—Ἡσιόδ. Ἔρ. Ἡμ. 611—Ἡούχιος—Θεόφρ. Ἰστ. 5.1.2—Πλάτ. Νόμ. 844 E—Πλούτ. 2.671 D—Πολυδ. 1.61—Col. 5.6·11.2·12.8—Pall 10.11·11.3—Pl. 18.74—Var. 1.27·1.34·1.54].

3.—**Ἐκθλιψὶς τῶν σταφυλῶν καὶ διήθησις τοῦ γλεύκους**: Αἱ διαχωριθεῖσαι ἀβλαβεῖς σταφυλαὶ ἐτοιμάζοντο μεθοδικῶς ἐντὸς τοῦ ληνοῦ καὶ ἐκ τούτων, πρὸ πάσης ἐκθλιψέως, ἐξέρρεεν αὐτομάτως πικνότερον γλεύκος καλούμενον **ἀπύτροπον**, **πρόδρομον**, **πρόουρον**, **πρότροπον**, **πρόχυμα**, **πρωτόχυτον** (Protropon). Τὸ γλεύκος τοῦτο ἐτίθετο συνήθως κατὰ μέρος πρὸς παρασκευὴν ἐκλεκτοῦ γλυκέου οἴνου ἢ πρὸς διατήρησιν (ἴδε σχόλιον Ἀεὶγλεῦκος) ἢ πρὸς παρασκευὴν τῆ προσμίξει μέλιτος, εἰδικοῦ τινος οἴνου ὅστις ὠνομάζετο **Μελιτίτη** (Vinum Mulsum) καὶ ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο πολὺ, ὑπὸ τῶν ρωμαίων ἰδίᾳ, ὡς ποτὸν ὀρεκτικόν (Col. 12.41· Horatius Sat. 2.4.26· Pl. 17.37). Μετὰ τὴν ἐκροὴν τοῦ προτρόπου αἱ σταφυλαὶ ἐξεθλιβόντο μεθοδικῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς διὰ τῶν ποδῶν (ἴδε σχόλιον), τὸ δὲ ἐκρέον γλεύκος διηθουμένον δι' Ὑλιστήρος πλεκτοῦ (ἴδε Σκεῦθ B. β. 3), τοποθετημένου ὑπὸ τὸν ληνόν, συνελέγετο ἐντὸς τοῦ ὑποληνοῦ καὶ ὠνομάζετο **γλ. τραπητὸν** (Mustum calcatum, τὸ κν. σημ. πατατράβα ἢ καιροπάτι). Μετὰ τὴν τελείαν ἐκροὴν καὶ τοῦ τραπητοῦ γλεύκους τὰ ὑπολείμματα τῶν ληνοβατηθεῖσῶν σταφυλῶν, τὰ καλούμενα **στέμφυλα**, ἐξήγοντο ἐκ τοῦ ληνοῦ καὶ ἢ ἐτίθεντο ἐντὸς μεγάλων πίθων πρὸς παρασκευὴν τοῦ καλουμένου **τρυγηφανίου** οἴνου (τοῦ κν. σημ. λαγγέρου) ἢ μετεφέροντο ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου πρὸς ἀπόθλιψιν (Cato 2.28· Col. 12.36· Pl. 18.74· Var. 1.54). Τὸ λαμβανόμενον ἀπόθλιμμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο **γλ. ἐκπιστόν**, **ἐκπίσμα**, **πίσμα** (Mustum tortivum ἢ torcularium), ἢ ἀνεμιγνύετο μετὰ τοῦ τραπητοῦ ἢ ἐτίθετο κατὰ μέρος πρὸς παρασκευὴν οἴνου κατωτέρως ποιότητος. Μετὰ τὴν συλλογὴν καὶ τοῦ ἐκπιστοῦ γλ., τὰ στέμφυλα ἀνεσκαλεύοντο καὶ ἀπεθλίβοντο ἰσχυρότερον καὶ τὸ λαμβανόμενον ἀπόθλιμμα (Vinum circumcidaneum ἢ circumcisitum—Var. 1.54) ἀνεμιγνύετο συνήθως μετὰ τοῦ γλεύκους τῶν κατὰ τὴν διαλογὴν ἀποχωρισθεῖσῶν βεβλαμμένων ἢ σαπρῶν σταφυλῶν, πρὸς παρασκευὴν οἴνου κακῆς ποιότητος προωρισμένου διὰ τοὺς ἐργάτας.

[**Ἐκθλιψὶς**.—Ὁ Ἀπουλήιος (Γεωπ. 6.11.2-6) λέγει «Χρῆ δὲ καὶ τοὺς πατοῦντας, εἰ τι παραλάθε τοὺς ἐπὶ τοῖς κοφίνοις ἐφεστῶτας, καὶ αὐτοὺς ἐκλέγειν. Τὰ γὰρ φύλλα συντριβόμενα ταῖς σταφυλαῖς, στυφότερον τὸν οἶνον ἀπεργάζεται καὶ ἐφθαρτον. Ἐκ δὲ τῶν ὀμφακῶν καὶ τῶν ξηρῶν μεγίστη γίνεταί βλάβη. Ἐμβληθείσας δὲ τὰς σταφυλάς εἰς τὰς ληνοὺς εὐθὺς τοὺς ποσὶν ἀποθλιβέτωσαν οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι... Εἰσιέναι δὲ εἰς τὴν ληνὸν τοὺς πατοῦντας χρῆ, εὐ μάλιστὰ τὰ περὶ τοὺς πόδας κεκαθαυμένους, καὶ μηδένα αὐτῶν ἐν τῇ ληνῶ μῆτε ἐσθῆϊν, μῆτε πίνειν, μῆτε εἰσιέναι καὶ ἐξίεναι πολλάκις· καὶ εἰ τις ἀνάγκη γένοιτο ἀπελθεῖν, μὴ γυμνοῖς τοῖς ποσὶν ἀπιέτω. Δεῖ δὲ καὶ ἠμφισθῆσαι καὶ διαζώματα ἔχει τοὺς πατοῦντας, διὰ τοὺς ἐπιγινόμενους ἰδρωτάς. Χρῆ δὲ ἀεὶ εὐοσμῖαν ἐπινοεῖν ταῖς ληνοῖς, ἢ διὰ λιθάνου ἢ δι' ἐτέρου θυμιάτος.» Καὶ ὁ Ἀνατόλιος (Γεωπ. 6.13) προσθέτει «Τὰ στέμφυλα, τοῦτέστι τὰ γίγαρτα, μετὰ τὴν τοῦ γλεύκους ῥύσιν ἐκβλητέα παραχρῆμα, καὶ εἰς πίθους ἐμβλητέα, καὶ καταπατητέα... Δεῖ δὲ εὐθὺς τῶν γιγάρτων ἐκ τῆς ληνοῦ ἀφαιρουμένων, τὴν ληνὸν καὶ

τά υποληθνια σαροῦν, καὶ σπογγίζειν θαλαττίφ ὕδατι ἢ ἄλμη καὶ θυμιατίζειν.]

[**Γαιλέυκος**: Κατὰ Φλωρεντίνον (Γεωπ. 6.16.1-6) «Πρὶν θλιβῆναι τοὺς βότρυας τὸ ἐξ αὐτῶν αὐτομάτως ἀποστάζον γλεῦκος. ἑάλει αὐτὴν ἡμέρῃν εἰς ἀγγεῖον πεπισσωμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ὥστε ἡμίσεια εἶναι τὰ ἀγγεῖα, καὶ πώμασον ἐπιμελῶς γύψω. Ἐπὶ πολὺν γὰρ χρόνον διαμένει τὸ γλεῦκος σφόδρα γλυκύ... Ἄλλοι εἰς σκεῦος ἀπίσσωτον ἐκάλοντες τὸ γλεῦκος, νίτρον Ἀλεξάνδρινον (δ. δ. Ἀθρακικὸν Νάτριον) κόψαντες, ἀποτίθενται εἰς σκιάν.»]

[**Πηγαί**: (Ἐκθλιψίς): Ἀθῆν. Β 56 6' Θ 373 α' I 429 c'd—Γεωπ. 5.47-6.14.—6' 6.11-6.13.—Μοίρις—Πολυδ. 6.17—Col. 12.18-12.36—Pl 14.11.3-4' 18.74.6-7—Var. 1.54.—(Ἀεὶ γλεῦκος): Γεωπ. 6.16—Cato 120—Col 12.29—Pl 14.11.3-4' 22.53.1-2—(Πισσηρία): Cato 3' 12.18-22—Pl 7.57 8' 18.74.6-7—var. 1.22' 1.54 (Ἴδε καὶ εἰκόνας εἰς Δεξ. Ἀρχ. Daremberg—Saglio ἐν λ. Torcular εἰκ. 7014-7015-7916-7017)

4.—**Ἀντλησις, μεταφορά, δοκιμασία καὶ ἄρτυσις τοῦ Γλεῦκος**:—Ἐκ τοῦ ὑποληθίου τοῦ γλεῦκος ἠντλεῖτο δι' ἀναρυστήρων καὶ μετεφέρετο διὰ μεγάλων πεπισσωμένων στάμνων, τῶν καλουμένων **γλευκαγωγῶν**, εἰς τὰ μεγάλα δοχεῖα τῆς ζυμώσεως. Τὰ δοχεῖα ἐγεμίζοντο μέχρι σημείου τινός, ἀφινόμενον χώρου κενοῦ, ἵνα μὴ ὑπερχειλίξη τὸ ζυμούμενον γλεῦκος. Ἀμα τῇ πληρώσει ἐκάστου δοχείου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ οἴνπτου (Ἴδε Οἰνογευστική) ἡ δοκιμασία τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου γλεῦκος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκ ταύτης συμπερασμάτων, ἐγένετο ἡ ἄρτυσις αὐτοῦ διὰ τῶν ἐνδεδειγμένων οὐσιῶν ἧτοι μέλιτος, ἐψήματος, γύψου, ἁλατος, θαλασσίου ὕδατος κ.λπ.

[Κατὰ Σωτῖωνα (Γεωπ. 7.15.8) «Ἐὰν δὲ ἅμα τῷ πατηθῆναι τὸν οἶνον, ἢ ἐμβληθῆναι εἰς τοὺς πίθους, παχύ καὶ κολλώδες ἢ τὸ γλεῦκος (τοῦτο δὲ τῇ ἀφῆ ἁποκρίματα) μονιμώτερος ἔσται ὁ οἶνος ἢ ἐὰν δὲ λεπτόν καὶ ἀσθενές, εὐτρεπτός. Οἱ δὲ ἐν τῷ γλεῦκει αὐστηροὶ οἶνοι (δ. δ. οἱ ἔχοντες μεγάλην ὀξύτητα), μονιμώτεροί εἰσι, καὶ εἰς ὕστερον ἡδίους ὁἱ δὲ ἐν ἀρχῇ γλυκεῖς καὶ ἀπαλοί, ὀλιγοχρόνιοι.»]

[**Πηγαί**: Γεωπ. 6.9' 6.12' 6.17' 6.18' 6.19' 7.8' 7.12' 7.13' 7.15—Col 12.21' 12.23' 12.25—Pall 11.14—Pl 14.24' 14.25' 23.24].

5.—**Ζύμωσις τοῦ Γλεῦκος**: Ἡ ἐντατικὴ ἢ ὀρηκτικὴ ἢ θορυβώδης καλουμένη ζύμωσις διήρκει περὶ τὰς 9—30 ἡμέρας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ γλεῦκος, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἀνεπαράσσοτο καὶ ἀπηφρίζετο διὰ τῶν χειρῶν ἢ δι' ἄφολλόγους. Μετὰ τὸ πέρασ ταύτης τὸ γλεῦκος μετηγγίζετο εἰς μικρότερα δοχεῖα (πίθους πάντοτε) ἅτινα ἐκαλύπτοντο διὰ τῶν πωμάτων τῶν, τῶν καλουμένων **κρηδέμωνων**, καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ταῦτα ἐπεχρίοντο δι' ἀρίστου δυνατοῦ οἴνου, ἐψήματος, κρόκου, μαστίχης κ.τ.λ. Εἰς τὰ δοχεῖα ταῦτα παρέμενε τὸ γλεῦκος, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ζυμώσεως αὐτοῦ, μέχρι τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοστασίου (τέλους Δεκεμβρίου) ἢ καὶ πέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας (21 Μαρτίου). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ κατὰ 36 ἡμέρας ἢ καὶ συχνότερον, ἐὰν ὁ καιρὸς ἦτο θερμὸς, ἠνοίγοντο τὰ δοχεῖα τὸ μὲν πρὸς διάψυξιν καὶ ἀερισμὸν τοῦ γλεῦκος, τὸ δὲ πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ ἐπιπολάζοντος ἀφροῦ, τοῦ καλουμένου **ἄνθους**. Παρετήρουν δὲ τότε οἱ οἴνοιτα ἐπιμελῶς καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν οὐστασιν τοῦ ἄνθους καὶ ἐκ τούτων ἐτεκμαίροντο ἂν καὶ κατὰ πόσον ὁ οἶνος ἐπέτυχε καὶ ἂν εἶναι **μόνιμος** (διατηρήσιμος). Μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἢ ἐκπαμάτωσις ἐγένετο κατὰ δεκάημερον ἢ καὶ συχνότερον, ἀναλόγως τῆς ἐπικρατούσης θερμοκρασίας.

[**Πηγαί**: Γεωπ. 3.15' 6.9' 6.12' 6.14' 7.4' 7.15' 7.19'—Cato 26-107—Col 12.23' 12.28' 12.30—Pall 11.9' 11.14—Pl 14.25' 14.27' 23.24' 23.31—Var 1.54' 1.65].

6.—**Πιθογία καὶ Διήθησις τοῦ Οἴνου**: Πιθογία ὀνομάζετο τὸ ἀνοίγμα τοῦ πίθου πρὸς ἀπόγευσιν καὶ χρῆσιν τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου νέου οἴνου. Τοῦτο ἐγένετο, κατ' ἔθος ἐπικρατοῦν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐν Ἑλλάδι μὲν τῇ 11ῃ τοῦ μηνός Ἀνθεστηριῶνος (26 Φεβρουαρίου), πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀνθεστηριῶν (Διονυσιακῶν ἑορτῶν), ἐν Ἰταλίᾳ δὲ τῇ 23ῃ Ἀπριλίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ οἰνέμποροι μετέβαινον εἰς τὰ οἰνοποιεῖα καὶ μετὰ δοκιμασίαν τοῦ νέου οἴνου ὑπὸ οἰνογεύστου τῆς ἀπολύτου αὐτῶν ἐμπιστοσύνης ἠγόραζον μεγάλας ποσότητας ἐκ τούτου δι' ἅμεσον ἢ καὶ ἐπὶ προθεσίμᾳ παράδοσιν. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἤρχιζεν ἡ λιανικὴ πώλησις τοῦ νέου οἴνου εἰς τὰ καπηλεῖα (tabernae) ὅπου ἤρουν τοῦτον κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ πίθου εἰς τὸν ὅποιον παρεσκευάσθη διὰ καὶ ὀνομάζετο **οἶνος τοῦ πίθου** Vinum doliare ἢ V. de cura ἧτοι οἶνος **ἐντρυγῆς ἢ τρυγίας**. Οὐχὶ σπανίως ὁ οἶνος οὗτος ἦτο θολὸς καὶ πρὸς διαυγασμὸν διηθεῖτο διὰ σάκκου περιέχοντος ὀλίγην γύψον ἢ λευκὴν ἄμμον ἢ ἄλφικτον ἢ ἀργίλλον καὶ τὸ λαμβανόμενον διήθημα ὀνομάζετο **σακκίας οἶνος**.

[**Πηγαί**: Γεωπ. 7.5—Εὔστ. 1363,26—Θεόκρ. 14.15—Πολυδ. 6.18—Πλούτ. 2.655E' 2.735D—Cic. Brut. 224,283—Dig. XVI,II—Pl 18.69.5' 24.1—Varro ap. non c. II. 118].

7.—**Ἀπογέμισις τῶν Οἶνοδοχείων**: Ὅλα τὰ κλειστά καὶ πλήρη οἶνοδοχεῖα ἀπεγεμίζοντο κανονικῶς κατὰ δεκαπενθήμερον δι' οἴνου λαμβανομένου ἐκ τοῦ ἀνεωγμένου ἢ διὰ δοχείου. Ἡ ἀπογέμισις ἐγένετο διὰ χωνίου καὶ οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ταρασσεται ποσῶς ὁ ἐν τοῖς δοχείοις οἶνος.

8.—**Κατεργασία τῶν ὑπολειμμάτων**: (Ἴδε Μέρους δευτέρου Πίναξ Β'. στ'. Δευτερίας).

γ'.—**Ἐργασίαι συμπληρωματικαὶ ἐκτελούμεναι μόνον κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκλεκτῶν Οἴνων**:

1.—**Διαυγασμός, Διήθησις, Μεταγγισμός καὶ Κατασταμνισμός τῶν ἐκλεκτῶν οἴνων**: Μετὰ τὸ τέλος τῆς συμπληρωματικῆς ἢ βραδείας ζυμώσεως καὶ διὰ κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (ἢ τοῦ ἐπομένου ἔτους) οἱ ἐκλεκτοὶ οἶνοι μετηγγίζοντο εἰς μικροὺς στάμνους (ἀμφορεῖς, λαγῆνους, κάδους κτλ.). Πρὸ πάσης ὁμοῦ μεταγγίσεως καὶ κατόπιν ἐπισταμένης δοκιμασίας ὑπὸ οἰνογεύστου οἱ οἶνοι οὗτοι ἠρτύνοντο καταλλήλως, οὐχὶ δὲ σπανίως διηρυγάζοντο διὰ τοῦ λευκοῦ τῶν ὠν ἢ δι' ἀργίλλον καὶ εἶτα διηθούντο δι' ἀργυροῦ ἢ χαλκίνοῦ ἐπιπεκασιτερωμένου ἠμοῦ. Ἡ μεταγγίσις ἐγένετο μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ μετὰ πολλῶν προφυλάξεων καὶ φροντίδων ἢ διὰ σίφωνος ἢ τῇ βοήθειᾳ σωλήνος φέροντος στρόφυγα τοποθετουμένου ἐντὸς ὀπῆς εὐρισκομένης ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ πυθμένος τοῦ οἶνοδοχείου. Τὰ μικρὰ ἀγγεῖα ἐγεμίζοντο μέχρι τοῦ κάτω μέρους τοῦ τραχήλου τῶν, εἶτα ἐπωματίζοντο ἐπιμελῶς διὰ φελλοῦ (Cortex, Suber) καὶ ἐν τέλει ἐσφραγίζοντο διὰ γύψου καὶ σφραγιστικοῦ κηροῦ, τοῦ καλουμένου

ρούπου ή κολλυρίου. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ὠνομάζετο **κατασταμνισμός**. Τὰ μικρὰ δοχεῖα ἦσαν συνήθως πήλινα, δίσωτα καὶ πεπισσωμένα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως ἦσαν ἐξ ὀφείτου ἢ ἐξ ὄνου καὶ εἰς τὰς λαβίδας αὐτῶν ἔφερον ἐπιπρεμασμένα πινάκια (pittacia) ἐφ' ὧν ἀνεγράφτο τὸ ὄνομα τοῦ οἴνου τοῦ, ὁ τόπος τῆς παραγωγῆς, ὁ χρόνος τοῦ τρυγητοῦ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ περιεχομένου οἴνου.

[Πηγαί: Γεωπ. 3.5· 3.7· 6.19· 7.6· 7.12.19· 7.15· 7.22· 7.28· 7.37—Cato 26· 154—Col 3.10· 9.15· 12.28—Hor. Od. 1.20· 1.20.3· Sat 2.4.54· 2.4.56—Juven. 5.24—Mart 2.40· 11.87.7· 14.103—Pall 11.14—Petr 34—Pl 14.27· 14.28· 16.28 23.24· 24.1· 35.12· 35.46· 36.12· 36.43—var. 1.65].

2.—**Διατήρησις καὶ Παλαιώσεις**: Μετὰ τὸν κατασταμνισμόν, οἱ στάμνοι μετεφέροντο ἐκ τοῦ πιθῶνος καὶ ἀπειθίνετο ἢ εἰς τὸ κελλάριον, ὅπου ἐφυλάσσοντο ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρὸς φυσικὴν παλαιώσιν τοῦ οἴνου, ἢ εἰς τὴν ἀποθήκην (Apotheca) πρὸς **κάννισιν** (θέρμανσιν) καὶ τεχνητὴν παλαιώσιν αὐτοῦ. (Ἴδε ἀνωτέρω Οἰνοποιεῖον καὶ εἰς Μέρος δευτέρον Πίναξ Δ' στ' σχόλιον). Εἷς τινὰ ὅμως μέρη καὶ ἰδίᾳ ἐν Καμπανίᾳ οἱ στάμνοι ἐξετίθεντο κατὰ τὸ θέρος εἰς τὸν ἥλιον πρὸς θέρμανσιν καὶ παλαιώσιν τοῦ οἴνου.

[Πηγαί: Γαλην. π. Ἀντιδ. 1, 3—Col 1.6· 12.41—Pall 11.14—Pl 14.8.8· 14.27· 23.22].

δ.—**Ἐργασίαι συμπληρωματικαὶ ἐκτελούμεναι κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν γλυκέων οἴνων**: Οἱ γλυκεῖς οἶνοι παρεσκευάζοντο ἐκ πολὺ πυκνοῦ γλεῦκος καὶ διεκρίνοντο εἰς Ἄπυρους (Προτρόπους καὶ Διαχύτους), εἰς Πάσσους (Ὀμφακίτας καὶ Σταφυλίδιτας) καὶ εἰς Ἐφθούς. (Περὶ ὄλων τούτων ἴδε Μέρος δευτέρον Πίναξ Α' καὶ Κεφάλαιον δευτέρον Οἴν. Εἰδικὸν Α' καὶ Β'). Πρὸς παρασκευὴν τῶν οἴνων τούτων ἐγίνοντο αἱ ἀκόλουθοι συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι:

1.—**Ἐξίκμασις ἢ Ξήρανσις τῶν σταφυλῶν**: Πρὸς τοῦτο μετὰ τὸν τρυγητὸν καὶ τὴν διαλογὴν αἱ σταφυλαὶ ἢ ἐξετίθεντο εἰς τὸ ὑπαίθριον (εἰς τὸν ἥλιον ἢ ὑπὸ σκιάν) ἢ ἐτίθεντο μεθοδικῶς κατὰ βότρυον ἐπὶ πλεγμάτων ἐγκατεστημένων ἐντός θερμοῦ καὶ καλῶς ἀεριζομένου εἰδικοῦ θαλάμου. Ἡ ἐξίκμασις ἐφθανε ἢ μέχρι ρυσώσεως τῶν ραγῶν ἢ μέχρι ἀπώλειας τοῦ 1)2 τοῦ βάρους τῆς σταφυλῆς (πρὸς παρασκευὴν τῶν πάσσων) ἢ μέχρι τελείας ξηράνσεως αὐτῆς (πρὸς παρασκευὴν τοῦ στραφιδίτου).

2.—**Ἐψησις τοῦ γλεῦκος**: Πρὸς τοῦτο ἐλαμβάνετο γλεῦκος πρόσφατον τραπητὸν, ὅπερ διὰ παρατεταμένου βρασμοῦ, ἐπὶ ἠπίας πυρᾶς, ἐντός **μουλυβδίνου** λέβητος προεπηλειμμένου δι' ἐλαίου, καὶ ὑπὸ σύγχρονον καὶ συνεχῆ ἀνάδευσιν, συνεπυκνοῦτο εἰς τὰ 4)5 περίπου τοῦ ὄγκου του.

3.—**Ἄρτυσις τοῦ γλεῦκος**: (Διὰ θαλάσσης πελαγίας, γύψου, τρυγὸς κεκαθαυμένης καὶ ξηρᾶς ἐκλεκτοῦ οἴνου καὶ ἀρωματικῶν οὐσιῶν). Αὕτη ἐγίνετο πρὸ τῆς ζύμωσης.

4.—**Ἄρτυσις τοῦ οἴνου**. (Δι' ἀρωματικῶν οὐσιῶν): Ἐγίνετο μετὰ τὴν ζύμωσιν.

5.—**Κατασταμνισμός καὶ Διατήρησις**: Μετὰ τὴν ζύμωσιν, ἥτις διήρκει 2—3 ἔτη, ἐγίνετο ὁ κατασταμνισμός, οἱ δὲ ἐσφραγισμένοι στάμνοι μετεφέροντο καὶ ἀπειθίνετο εἰς τὸ κελλάριον.

Γ'.—ΤΡΟΠΑΙ ΤΩΝ ΟΙΝΩΝ

Τροπαί ὠνομάζοντο περιληπτικῶς ὄλαι αἱ ἐπὶ τὰ χεῖρω ἀλλοιώσεις τοῦ οἴνου, αἵτινες σήμερον ὠνομάζονται κοινῶς ἀσθένειαι (Ἄνθησις, Ὁξυνσις, Ἐκτροπίσις, Θόλωσις, Πάχυνσις κ.τ.λ.). Ἡ **Πίκρασις** ὅμως, ἥτις ἦτο λίαν διαδεδομένη εἰς τοὺς παλαιοὺς οἴνους, ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς παλαιώσεως αὐτῶν καὶ ἐπομένως δὲν συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν τροπῶν. Πρὸς πρόληψιν τῶν τροπῶν καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν τετραμμένων οἴνων ἐχρησιμοποιοῦντο διάφορα ἀρτύματα, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ σήμερον ἐν χρήσει διὰ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς σκοπούς. (Ἴδε Μέρος δευτέρον Πίναξ Γ').

[Πηγαί: Γεωπ. 7.6· 7.10—7.16· 7.26· 7.27—Ἡσυχίος—Μοῖρις—Πολυδ. 1. 248· 6.17—Cato 110· 148—Col 12.20· 12.23· 12.28—12.31—Pl 9.45.5· 10.9.2· 11.41.2· 14.6.3· 14.22.2· 14.25.3· 14.25.7· 14.26· 14.27· 23.22].

Δ'.—ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΟΙΝΟΠΟΙΪΑΣ

- 1.—(Τρυγητὸς)—**Ὀπωρισμός**, **Τρύγη**, **Τρύγημα**, **Τρύγησις**, **Τρυγητός**, **Τρύγος** (Vindemia) ἢ συγκομιδὴ τῶν σταφυλῶν—**Προτρύγησις** (Antevindemia) ὁ πρῶτος τρυγητός—**Ἀποτρυγάω**, **Ὀπωρίζω**, **Τρυγάω** (Vindemio) συλλέγω σταφυλάς.—**Ἐτρυγάω**, **Κατατρυγάω** (Penitus vindemio) τρυγῶ ἐντελῶς.—**Ἄνατρυγάω**, **Ἐπανατρυγάω**, **Ἐπιτρυγολογέω**, **Ἐπιτρυγάω**, **Ἐπιφυλλίζω**, **Ραγολογέω** (Iterum vindemio, Acinos lego) συλλέγω τὰς μετὰ τὸν τρυγητὸν ἀπομεινάσας σταφυλάς.—**Παρατρυγάω** τρυγῶ πρὸ τῆς ὥρας.—**Τρυγητῆρ**, **Τρυγητής** (Vindemiator, Vindemitor) ὁ τρυγῶν.—**Προτρυγῆσις** (Vindemiarum praeses) ὁ προϊστάμενος τοῦ τρυγητοῦ—**Σταφυλοδρόμος** «ὁ παρορμῶν τοὺς ἐπιτρυγῶν» Ἡσυχ.—**Κανθήλιος**, **Κάνθων** ὁ ὄνος ὁ μεταφέρων τὰς τρυγηθείσας σταφυλάς.
- 2.—(Ἐκθλίψις)—**Ἀναφορά**: τὸ πάτωμα τοῦ ληνοῦ.—**Καταπάτησις**, **Πάτησις**, **Συμπάτησις** (Calcatura, Calcatura) ἢ διὰ τῶν ποδῶν ἐκθλίψις.—**Ἐμπατέω**, **Καταπατέω**, **Ληνεβατέω**, **Πατέω**, **Συμπατέω**, **Τραπέω**, **Τρίβω** (Calco) ἐκθλίβω διὰ τῶν ποδῶν.—**Καταπατητής**, **Ληνεβατής**, **Λακτιστής**, **Πατητής**, **Τραπητής** (Calcator) ὁ διὰ τῶν ποδῶν ἐκθλίβων.—**Νεότριπτον**, **Πρόσφατον** (γλεῦκος) τὸ ἄρτι διὰ τρυγητῆς (Calcator) ὁ διὰ τῶν ποδῶν ἐκθλίβων.—**Πιέσις** (Pressio, Pressura) τὸ ἐκπιέζειν.—**Ἐκπιέζω**, **Ἐκπατήσεως** ἐξαχθέν.—**Ἐκπίσις**, **Ἐκπιέσις**, **Πιέζω** (Premo) ἐκθλίβω διὰ τοῦ πιεστηρίου.—**Ἀποπίσις**, **Ἰπώσις** (Expressio) τὸ ἀποθλίβειν.—**Ἀποθλίβω**, **Ἀποπιέζω**, **Ἐξαποθλίβω**, **Ἐξίπω**, **Κατεπιθλίβω** (Exprimo) ἐκθλίβω ἰσχυρῶς διὰ τοῦ πιεστηρίου.—**Ἀπέθλιμμα**: τὸ δι' ἀποθλίψεως λαμβανόμενον.—**Ἐκστραγγίζω**, **Στραγγίζω** (Guttatim exprimo) ἐκθλίβω ἐπι ἰσχυρότερον καὶ λαμβάνω καὶ τὴν τελευταίαν σταγόνα.—**Στακτὸν γλεῦκος**, **Στράγγη** (Gutta, Stilla) τὸ κατὰ σταγόνας ἐκρέον ἐκθλιμμα.
- 3.—(Ἄντλησις)—**Ἄντλησις**, **Ἀπάντλησις**, **Ἄφυσμός** (Hustus) τὸ ἀντλεῖν.—**Ἄντλέω**, **Ἄρῶ**, **Ἀρῶτω**, **Ἀφύσσω**, **Διαφύσσω**, **Ἐξάφῶ**, (Haurio) ἀνασύρω, ἐξάγω τὸ γλεῦκος ἐκ τοῦ ὑποληνίου δι' ἀντλητηρίου ἀγγείου.—**Ἐγκανάσσω**, **Ἐγγέω**, **Εἰσχέω** (Fundo) χύνω τὸ ἀντληθέν εἰς τὰ οἴνοδοχεῖα.
- 4.—(Ζύμωσις)—**Ζύμωσις**, **Πέψις**, **Ἰβρις** (Fermentatio) ἡ ζύμωσις τὸ κν. βράσιμο.—Καὶ τὸ γλεῦκος: **Ἄναζέει**, **Ἄναζυμοῦται**, **Ζέει**, **Ζυμοῦται** εὐρίσκειται ἐν ζυμῶσι κν. βράζει.—**Ἰποζυμοῦται** ζυμοῦται ὀλίγον ἢ βραδέως.—**Ἀποζέει**, **Ἀποινέει** δὲν ζυμοῦται πλέον.—**Ἀπανθέει**, **Ἐγλυευκίζεται**.

χάνει την γλυκητήτά του κν. ξεγλυκαίνει.—**Παρίσταται** γίνεται οίνος κατάλληλος πρὸς πόσιν (Κατ' αντίθεσιν πρὸς τὸ ἐξίσταται δ. δ. χαλάει).—**Βομβυλίδες, Πομφόλυγες, Φυσαλλίδες (Bullae)** αἱ φουσκάλιδες αἱ παραγόμεναι κατὰ τὴν ζύμωσιν.—**Ἀφρός, Ἀχνη (Spruma)** ἄθροισμα φυσαλλίδων.—**Ἀφρισμός, Ἐξαφρισμός (Sprumatio)** ἡ παραγωγή ἀφροῦ.—Καὶ τὸ γλεθκος ἢ ὁ οἶνος: **Πομφολυγέει, Πομφολυγοῦται** ἀναδίδει πομφόλυγας.—**Ἀναφρίζει, Ἀφρέει, Ἀφρίζει, Ἐξαφροῦται, Ἐπαφρίζ, Ἐπαφρίζει** παράγει ἢ ἔχει ἀφρόν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του.—**Ἵπεραφρίζει** παράγει ἀφρόθον ἀφρόν.—Καὶ τὸ γλεθκος ἢ ὁ οἶνος εἶναι: **Πομφολυγηρὸς** ὁ ἀναδίδων πομφόλυγας.—**Ἐπαφρός** ὁ ὑπ' ἀφροῦ κεκαλυμμένος.—**Ἵπαφρός** ὁ ὀλίγον ἀφρώδης.—**Ἀφρώδης, Διάφρος** ὁ πλήρης ἀφροῦ.—**Αἶθος** ὁ ὑπέρκορος ἀερίου (διοξειδίου τοῦ Ἄνθρακος) καὶ συνεπῶς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀφρώδης (οἶτος ὁ σημ. Καμπανίτης).—Αἱ πομφόλυγες **Διαπίπτουσι** διαρρήγνυνται, σπάζουν.—**Κάχλασμα, Καχλασμός, Κόχλασμα** ὁ ἐκ τῆς διαρρήξεως τῶν πομφόλυγων παραγόμενος ψόφος.—**Διάφλυξις, Ἐκπαφλασμός, Πάφλασμα** τὸ μετὰ ψόφου φούσκωμα τοῦ ζυμομένου ὑγροῦ. Καὶ τὸ γλεθκος:—**Ἀναφλύει, Ἀναφλύει, Καχλάζει, Κοχλάζει, Παφλάζει** καὶ παράγει ψόφον.—**Ἵπερακαχλάζει** καχλάζει ὑπερβολικὰ.—**Ἀναπαφλάζει, Ἐκπαφλάζει, Παφλάζει** ζυμοῦμενον φουσκώνει καὶ παράγει ψόφον.—**Διαπαφλάζει, Ἵπεραπαφλάζει** παφλάζει ὑπερβολικὰ καὶ ξεχυλίζει ἐκ τοῦ περιέχοντος αὐτὸ ἀγγείου.—Καὶ ἡ Τρῦξ: **Ἐνουφίζει, Ἐνουφίζανει, Καδιζάνει, Συνιζάνει, Ἵποκαθίζει, Ἵποκαθίσταται, Ὑφίζανει, Ὑφίζει** καταπίπτει, κατακαθίζει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου τῆς ζυμώσεως.—Καὶ ἡ Τρῦξ εἶναι: **Μετέωρος** ἡ ἀκατακάθιστη.

5.—(**Μεταγγισμός**).—**Μεταγγισμός, Μετέρασις (Transfusio)** τὸ μεταγγίζειν.—**Μεταγγίζω, Μεταντλέω, Μεταχέω, Μετεγχέω, Μετεράω** (Transfundo) ἀντλῶ ἐξ ἐνὸς ἀγγείου καὶ μεταφέρω εἰς ἕτερον.—**Ἀποτρύγιζω (Defaeco)** μεταγγίζω ἀφοῦ καλῶς κατακαθίσῃ ἢ τρῦξ.—**Σιφωνίζω** μεταγγίζω διὰ σίφωνος.—**Ἐκσιφωνίζω** ἐκκενῶ δοχεῖον διὰ σίφωνος.—**Ἐκμυσηθμός, Ἐκμύσησις (τοῦ σίφωνος, Suctus)** τὸ βύζαγμα διὰ τοῦ στόματος πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ ἀέρος.—**Ἀπεκμυζάω, Ἀπομυζάω, Ἐκμυζάω, Ἐκμυζέω (Sugo)** βυζαίνω διὰ τοῦ στόματος.—**Ἐπιλαμβάνω** βουλλῶν τὸν σίφωνα, σταματῶ διὰ τῆς πίεσεως τὴν ἐκροὴν τοῦ ὑγροῦ.—**Ἵπανοίγω** εἰς τὸ οἶνοδοχεῖον προσαρμόζω κἀνούλαν.

6.—(**Διήθησις**).—**Ἀποδιυλισμός, Διήθησις, Διύλιξις, Διυλισμός, Ἡθισίς, Ὑλισμός (Colatio, Percolatio)** ἡ διήθησις κν. φιλτράρισμα.—**Ἀθελβάζω, Ἀθέλβω, Ἀπηθέω, Ἀποδιηθέω, Ἀποδιυλίζω, Ἀφυλίζω, Διαμυδίζω, Διεράω, Διηθέω, Διυλίζω, Ἐξηθέω, Ἡθέω, Ἡθω, Καθυλίζω, Παρηθέω, Ὑλίζω, Ὑπηθέω (Colo, Percolo)** διηθῶ κν. φιλτράρω.—**Ἀποστάζω, Ἀποσταλάζω, Ἀποσταλάω, Καταστραγγίζω** ἀφίνω νὰ πέσῃ καὶ ἡ τελευταία σταγὼν διηθήματος.—**Ἐξητριάζω** διηθῶ δι' ἡτρίου (λίαν λεπτοῦ ὑφάσματος).—**Σακ(κ)ελίζω, Σακ(κ)εύω, Σακ(κ)ίζω, Τρυγοπέω, Ὑποσακ(κ)ίζω (Sacco)** διηθῶ διὰ σάκκου.—**Ἀπῆθημα, Ἀφυλισμα, Διήθημα, Διύλισμα, Ἡθημα, Παρηθημα (Colatura)** τὸ διηθηθὲν ὑγρὸν.—**Ἡθητής, Οἶνοθητής (Colator, Saccelator)** ὁ διηθῶν τὸν οἶνον ἐργάτης.—Καὶ ὁ οἶνος: **Ἀθελβεται, Ἀθελδεταί, Διηθεΐται, Διυλίζεται, Ἡθεΐται, Ὑλίζεται** διέρχεται διὰ τοῦ ἡθμοῦ.—**Ἀπολείβεται, Ἀποστάζει, Ἀποσταλάζει, Καταστάζει, Κατασταλάζει, Λείβεται, Λιβάζεται** διηθούμενος ρεεὶ κατὰ σταγόνας.

7.—(**Κατασταμνισμός**).—**Καταγγίζω, Κατασταμνίζω, Κατεράω** θέτω τὸν οἶνον ἐντὸς στάμνων (ἀμφορέων, βίκων, λαγήνων κ.τ.λ.) καὶ σφραγίζω τούτους, κν. ἐμφιαλῶνω, μποτιλιάρω.—**Πωματισμός** τὸ πωμάζειν.—**Ἀραρίσκω, Καταπωμάζω, Παραπωμάζω, Περιφιμόω, Πωμάζω, Πωματίζω (Operculo)** προσαρμόζω πῶμα κν. βουλλῶνω, ταπῶνω.—**Πῶμα (Operculum)** τὸ σκέπασμα κν. βούλλωμα

8.—(**Ἐψησις**).—**Ἀφέψις, Ἀφεψίς, Ἐψήσις, Χύλωσις (Coctio, Coctura, Decoctio)** ἡ διὰ βρασμοῦ συμπτκνωσις.—**Ἀπέψω, Ἀφέψω, Διαφέψω, Ἐψω (Coquo, Decoquo)** συμπτκνῶ διὰ βρασμοῦ.—**Ἀνέψω, Ἐφέψω** βράζω καὶ συμπτκνῶ ἐκ νέου.—**Ἀποτριτόω** βράζω καὶ συμπτκνῶ εἰς τὸ τρίτον τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου.—**Ἀπαφρίζω (Despumio)** ἀφαίρω τὸν ἐπιπολάζοντα ἀφρόν.—**Ἐψητής (Coctor)** ὁ βράζων καὶ συμπτκνῶν.—Καὶ τὸ γλεθκος εἶναι: **Ἀνεψθον (Incoctum)** τὸ ἄβραστον.—**Ἐπτόν, Ἐψθόν, Ἐψανόν, Τινθόν, Τιντὸν (Coetum, Decoctum)** τὸ συμπτκνωμένον διὰ βρασμοῦ. (Γενικῶς).—**Κάρεινον, Καρύινον, Κάρυνον (Carenum)** τὸ συμπτκνωθὲν μέχρι τῶν 2)3.—**Defrutum** τὸ συμπτκνωθὲν μέχρι τοῦ 1)2.—**Ἐψεμα, Ἐψημα, Ἐψητόν, Σίραιον, Σίραιον, Σίραιος ἢ Σίρινος Οἶνος**, ἢ ἀπλῶς **Γλυκὸ (Sapa, Siraenum)** τὸ συμπτκνωθὲν μέχρι τοῦ 1)3 τὸ κν. σημ. Σίρι καὶ τουρκ. Πετμέζι.

9.—(**Τροπία**): **Ἐτροπή, Πάθημα, Πάθος, Τροπή** πᾶσα ἐπὶ τὰ χεῖρα ἀλλοίωσις, ἢ κν. ἀσθένεια.—**Ἀμφή, Ἄνθος, Ἐπάνθισμα (Flos vini)** τὸ κν. σημ. ἄνθος.—**Λάμπη, Λάπη** ὁ εὐρὸς ὁ ἀναπτυσσόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐξ οὗ ὁ οἶνος παραλαμβάνει ὄσμην καὶ γεῦσιν μουχλας.—**Μῆνιγξ** «τὸ ὑφιστάμενον τοῖς οἰνηροῖς πίθοις ἐν τῷ οἴνῳ πρὸ τοῦ ἀνθεῖν», Ἦουχ.—**Θόλωμα, Θόλωσις** ὡς νῦν, τὸ κν. κόψιμο.—**Θεραπεία, Θεράπευμα, Θεράπευσις** ἡ περιποίησις καὶ ἡ διόρθωσις.—Καὶ ὁ οἶνος: **Διαφθεΐρεται, Ἐκτρέπεται, Ἐξαλλοιοῦται, Ἐξίσταται, Παρεξίσταται, Τρέπεται** μεταβάλλεται πρὸς τὸ χεῖρον κν. χαλάει.—**Ἰξίζει, Ὀξύζει** ἀρχίζει νὰ ξυνιζῇ.—**Ἐξοξύνεται, Ὀξύνεται, Ταργανοῦται** ξυνιζει πολὺ.—**Ἐξελαιοῦται** ἀποκτᾷ τὴν σύστασιν τοῦ ἐλαίου.—**Ἐξανθεΐ** χάνει τὴν δυνάμιν του «ξεθυμαίνει».—**Θολοῦται** κν. κόβει.—**Θεραπεύεται** ὡς νῦν.—Καὶ ὁ οἶνος εἶναι: **Ἵγιγῆς** ὁ μὴ ἡλλοιωμένος.—**Εὐαλλοιώτος, Εὐεπηρέατος, Εὐεπίστρεπτος, Εὐεπίστροφος, Εὐπαθῆς, Εὐτρέπτος, Τρεπτικός, Τρεπτός** ὁ εὐκόλως ἀλλοιούμενος ἐπὶ τὰ χεῖρα.—**Λαμπηρός, Λαμπώδης, Λαπώδης** ὁ ἔχων Λάμπην.—**Ἐτροπίας, Ἐτροπος, Ἐντροπίας, Ἐξεστηκῶς, Παρεξεστηκῶς, Τετραμμένος, Τροπίας** ὁ χαλασμένος (γενικῶς).—**Ἀλίβας, Ὀξάλις, Ὀξειδίων, Ὀξίδιον, Ὀξώδης, Σίανον, Τάργανον, Φοῦσκα (Posca)** ὁ ξυδιασμένος.—**Vappa** ὁ ἔχων τὴν ἀσθένειαν ἥτις σημ. ὀνομάζεται Ἐκτροπίασις (γαλ. tourne, pousse).

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΟΙΝΟΓΕΥΣΤΙΚΗ

Α'—Οἰνογευστική (Ars vinum gustandi) ὀνομάζετο ἡ τέχνη ἢ ἐμπειρία τοῦ διελέγγειν καὶ κρίνειν τὴν ποιότητα του οἴνου ἢ τοῦ γλεθκούς διὰ τῆς γεύσεως. Ὁ κατέχων καὶ ἐξασκῶν τὴν τέχνην ταύτην ἐκαλεῖτο **Οἰνογεύστης, Οἰνόπτης, Οἰνοτροπικός (Vinum gustans)**. Ἡ πράξις ὀνομάζεται **Οἰνογευστία (Vini gustatio)** καὶ ἔθεωρεῖτο δυσκολωτάτη ὡς ἀπαιτοῦσα πολυετῆ πείραν. Κατὰ τὴν πράξιν ταύτην τὸ

